MAUREEN MURDOCK

KADIN KAHRAMANIN YOLCULUĞU

30. YIL ÖZEL BASKISI

KADININ BÜTÜNLÜK, İYİLEŞME VE DENGE ARAYIŞI

Çevirmen: Ayşe Deniz Yurdakul

BEYAZ BAYKUŞ

B.B @ MİTOLOJİ - PSİKOLOJİ

GÜNÜMÜZÜN KADIN KAHRAMANI SEZGİ KILICINI KULLANARAK KENDİSİNİ GEÇMİŞİNE HAPSEDEN EGO BAĞLARINI KESMELİ VE RUHUNUN HAKİKİ AMACINI BULMALIDIR.

Kadın yaşamı erkeğinkinden farklı bir mitolojiye sahiptir. Erkek egemen kültürde bir kadın ya *başarılıdır*, ya *bağımlıdır*, ya da kontrol altındaki bir *dişidir*. Bir kadın, başarıyı, tatmini ya da mutluluğu erkek kahramanın yolculuğu üzerinden ölçtüğünde kim olduğunu inkâr eder. Kadınların erkek kahramanın yolculuğunu benimsemelerinin sebebiyse Tanrıça imajlarının üstünün örtülü olmasıdır. Bugünse toplumu ve dünyayı değiştirmek için yeni mitler ve kadın kahramanlar yaratmalı, kadim anaerkil dünyayı yeniden anımsamalıyız.

Terapist Maureen Murdock, *Kadın Kahramanın Yolculuğu* kitabıyla dişil iyileşme sürecinin 10 adımlı haritasını çiziyor. Murdock, kendi deneyimlerinden ve Tanrıça'nın yolunu izleyen kadın topluluğunun kolektif bilgeliğinden ilham alarak, berrak ve tutkulu bir dille kültürel mitler, masallar, kadim semboller ve kadınların rüyaları üzerinden dişil değerlere duyulan ihtiyacı ortaya koyuyor. Onlarca dile çevrilmiş ataerkil hegemonyaya alternatif bir yolculuk modeli sunan bu eşsiz kitap, yirminci yüzyılda sadece kadının değil, dişil tarafıyla bütünleşmeyi bekleyen erkeklerin de sesidir.

BEYAZ BAYKUŞ
www.beyazbaykus.com
www.destekyayinlari.com
facebook.com/beyazbaykusyayinlari
twitter.com/beyazbaykusy
instagram.com/beyazbaykusyayinlari
www.destekdukkan.com

DESTEK DÜKKÂN

ISBN: 978-625-441-458-3

9 786254 416583

KDV'den muaftır.

YAZAR HAKKINDA

Dr. Maureen Murdock, *Kadın Kahramanın Yolculuğu* kitabında kadın psikolojisinin zenginliklerle dolu alanına giriyor ve kadınların yaptığı psikolojik-ruhani yolculuğu betimliyor. Bu kitap, Joseph Campbell'in *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* kitabı ile ilgili olarak Murdock'a "Kadınların bu yolculuğa çıkmalarına gerek yoktur çünkü bütün mitoloji geleneği boyunca kadınlar zaten oradadır" demesi üzerine yazılmıştır. *Kadın Kahramanın Yolculuğu* tüm dünyadaki kadınların bilinçlerine etki etmiş, hızlı bir şekilde Fransızca, İspanyolca, Almanca, Felemenkçe, Yugoslavca, İtalyanca, Korece ve Farsçaya çevrilmiştir. Kitap, senaristler ve yazarlar tarafından kadının yolculuğuna dair bir model olarak benimsenmiştir.

Murdock'un daha sonra yayımlanan *Kahramanın Kızı* isimli kitabı, *Kadın Kahramanın Yolculuğu*'nu okuyan kadınların yazara kendi "babasının kızı" olma deneyimleri ile ilgili yazdıkları mektuplar sonucunda ortaya çıkmıştır. Kitap, İspanyolca, Felemenkçe, Portekizce, Korece, İbranice ve Çinceye çevrilmiştir. Murdock'un ayrıca *Unreliable Truth: On Memoir and Memory; Spinning Inward: Using Guided Imagery with Children* ve *The Heroine's Journey Workbook* isimli iki kitabı daha bulunmaktadır. Murdock, Pacifica Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün Danışmanlık Psikolojisi alanında bölüm başkanıdır ve UCLA'nın Genişletilmiş Yazarlık Programı'nda ve Uluslararası Kadın Yazarlar Derneği'nde hatırat yazımı konusunda dersler vermektedir.

BEYAZ BAYKUŞ

DESTEK MEDYA GRUBU

BEYAZ BAYKUŞ: 60
PSİKOLOJİ/MİTOLOJİ: 1

MAUREEN MURDOCK / KADIN KAHRAMANIN YOLCULUĞU
Orijinal adı: The Heroine's Journey: Woman's Quest for Wholeness

Copyright © 1990 by Maureen Murdock
Preface to Thirtieth Anniversary Edition © 2020 by Maureen Murdock
Foreword © 2020 by Christine Downing by arrangement with Shambhala Publications, Inc. and Akcali Telif Haklari Ajansi

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü
Yayın Koordinatörü: Kaan Cumalıoğlu
Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır
Editör: Özlem Küskü
Çevirmen: Ayşe Deniz Yurdakul
Redaksiyon: Oylum Tanrıöver
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli
Sayfa Düzeni: Melike Doğan
Sosyal Medya-Grafik: Işıl Ilgıt Şimşek

Beyaz Baykuş: Mayıs 2022
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN: 978-625-441-658-3

© Beyaz Baykuş
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42 - Faks: (0) 212 252 22 43
www.beyazbaykus.com
facebook.com/ beyazbaykusyayinlari
twitter.com/beyazbaykusy
instagram.com/beyazbaykusyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset - Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

Beyaz Baykuş Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

DESTEK KARAKARGA BEYAZ BAYKUŞ genç DESTEK

MAUREEN MURDOCK

KADIN KAHRAMANIN YOLCULUĞU

KADININ BÜTÜNLÜK, İYİLEŞME VE DENGE ARAYIŞI

Çevirmen: Ayşe Deniz Yurdakul

BEYAZ BAYKUŞ

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA 1
OTUZUNCU YILDÖNÜMÜ İÇİN ÖNSÖZ 11
ÖNSÖZ 15
TEŞEKKÜR 19
GİRİŞ 21
LUT'UN KARISI 34

1
Dişilden Ayrılmak 37
DİŞİLİĞİN REDDİ 40
YOLCULUK BAŞLIYOR:
ANNEDEN AYRILIŞ 42
KORKUNÇ ANNE VE NEGATİF DİŞİ 44
ANNEYİ TERK ETMEK 47
İYİ OLAN ANNEDEN AYRILMAK 49
DİŞİ BEDENİN REDDİ 51
ANNE TARAFINDAN REDDEDİLMEK 54

2
Erkekle Özdeşleşmek ... 57
BABALARININ KIZLARI ... 57
MÜTTEFİK OLARAK BABA ... 61
BABASININ KIZI: DİŞİLİN YUTULMASI ... 62
BABA ARAYIŞI: MÜTTEFİK TOPLAMAK ... 66
POZİTİF BİR ERİL MÜTTEFİKİN EKSİKLİĞİ ... 68
MÜKEMMELLİK BAĞIMLILIĞI ... 72
OYUNUN KURALLARINI BABADAN ÖĞRENMEK ... 74
ATAERKİLİ UYARMAK ... 75

3
Sınanmalarla Dolu Bir Yol ... 77
EJDERHALAR VE DEVLERLE YÜZLEŞMEK ... 77
BAĞIMLILIK MİTİ ... 80
İKİ KAFALI EJDERHA ... 82
KADININ AŞAĞI CİNS OLDUĞU MİTİ ... 85
ZORBA DEVİ ÖLDÜRMEK ... 87
ROMANTİK AŞK MİTİ ... 89
EROS VE PSYCHE ... 90

4
Başarının Hayali Nimetleri ... 95
MİSTİK SÜPER KADIN ... 95
MİSTİK DİŞİYE KARŞI GÖSTERİLEN TEPKİ ... 97
MÜTHİŞ TAKLİTÇİ ... 100
ASLA YETERLİ OLAMAMA MİTİ ... 103

5
Güçlü Kadınlar Hayır Demeyi Bilir 107

İHANETE UĞRAMA HİSSİ 109

RUHSAL KURAKLIK 112

BABANIN İHANETİ: İFİGENYA 113

TANRI TARAFINDAN İHANETE UĞRAMAK 117

ATAERKİLLİĞİN RUHANİ KIZLARI 119

KADINLAR HAYIR DEYİNCE NE OLUR? 122

HAYIR DİYEBİLMEK: KRAL ÖLMELİ 124

6
Erginlenme ve Tanrıçalığa Geçiş 129

KADININ ERGİNLENMESİ 130

KAYIP PARÇALARIMI ARARKEN 134

ANNE KIZ GİZEMLERİ 137

TAHIL TANRIÇASI 143

İNANNA'NIN AŞAĞI İNİŞİ 146

KARANLIK ANNE İLE TANIŞMAK 151

BİLİNÇLİ OLARAK ÇEKİLEN
ACI VE GERİ DÖNÜŞ 153

7
**Dişille Tekrar Bağ Kurmak İçin
Duyulan Büyük Özlem** 157

SOLUCAN BEBEK 157

RUH VE BEDENİN AYRILIĞI 158

KADIN CİNSELLİĞİ 160

AİLENİN DİŞİ BEDEN İLE İLGİLİ
VERDİĞİ MESAJLAR 164
BU BENİM BEDENİM 167
KALBİMDEKİ KAPAK 169
DİŞİLDEN KOPUŞUN YASINI TUTMAK 170
ÖRÜMCEK NİNE 172
DİŞİL KORUYUCUDUR 175
YARATICI OLARAK DİŞİL:
OŞUN VE DEĞİŞEN KADINLAR 176
KABI ARITMAK 179

8

Anne Kız Kopukluğunu Onarmak 183
ANNELİK GÖRMEMİŞ KIZLAR 185
ANNENİN KADERİ 188
KENDİ ANNENİ ARAMAK 190
İLAHİ SIRADANLIK 194
TABİATIN VE TOPLUMUN İYİLEŞMESİ 195
REHBER OLARAK BÜYÜKANNE 196
BİR MİT YARATICISI OLARAK KADIN 197
TANRIÇA İMGELERİNİN KÖKENİ 200
KOYU TENLİ RÜYA KADINI 202
KADINLARIN KELİMELERİ 203
KARANLIĞI GERİ ALMAK:
DELİ KADINA TEKRAR KAVUŞMAK 204
DİŞİLİN GÜCÜNÜ GERİ ALMAK 209

9

İçinde Kalbi Olan Adamı Bulmak 213

YARALI ERİLİ İYİLEŞTİRMEK 213

İLGİSİZ ERİL 215

MAÇOLUKTAN KURTULMAK 218

KUTSAL EVLİLİK 219

BİLGE BİR KADIN VE KALBİ OLAN BİR ADAM 220

DİŞİLİN ŞİFA VEREN GÜÇLERİ: HILDEGARD 225

RÜYADA KUTSAL BİRLEŞMEYİ GÖRMEK 226

10

Düalitenin Ötesinde 231

DİŞİL VE ERİL KOPUKLUĞUNU ONARMAK 234

DAİRESEL BAKIŞ AÇISI 237

İLAHİ OLANIN İKİLİ DOĞASI 240

KELTİK HIRİSTİYANLIK 242

BİR YAŞAM MODELİ OLARAK DAİRE 244

SONUÇ 249

KAYNAKÇA 253

KATKIDA BULUNANLAR 259

DİZİN 263

Anneme ve kızıma...

OTUZUNCU YILDÖNÜMÜ İÇİN ÖNSÖZ

"İnsanlığı yüceltmek istiyorsan kadınları güçlendir."

Melinda Gates

Kadın Kahramanın Yolculuğu'nu otuz sene önce, ana akım kültürde hayranlıkla izlenen ego merkezli erkek kahramanın yolculuğuna karşı bir alternatifimiz olabileceğini anlatmak için yazdım. O zamana dek kadınların deneyimlerine uyan, arketip olabilecek bir model ortaya konulmamıştı.

Joseph Campbell'in tanımladığı "erkek kahramanın yolculuğu" modelini hem bir aile terapisti hem de bir yaratıcı yazma öğretmeni olarak uyguladım fakat model bana spiritüel olarak yetersiz geldi, kişisel ya da kültürel seviyede dişilin derin yaralarına hitap etmiyordu.

Kadınların yaşamları erkeklerinkinden farklı bir mitolojiye sahiptir. Başarıyı, tatmini ya da mutluluğu erkek kahramanın yolculuğu üzerinden ölçtüğümüzde kim olduğumuzu inkâr ederiz. O zamanlar, kadınların, bize ve dişil değerlere karşı var olan önyargıların bizim yetersizliğimizden değil toplumun genelinde var olan yanlış algılardan kaynaklandığını anlamasını istedim. *Kadın Kahramanın Yolculuğu* farklı kültürel geçmişlerden gelen pek çok kadının bam teline dokundu. Kitap hemen, Farsça ve Korece dahil bir düzineden fazla yabancı dile çevrildi.

1990'dan beri kadınlar kimlik, ilişki, bağlantı ve güçlenme konularına odaklandılar ve kadın anlatısı oldukça değişti. Kadınlar birlik olunca neler yapılabileceğini kanıtlarcasına toplumda büyük değişikliklere imza atıyorlar.

Bu satırları yazdığım sırada Amerika Birleşik Devletleri başkan adayı olan rekor sayıda kadın var, Yargıtay'da üç kadın görev yapıyor, Kongre'nin yaklaşık yüzde yirmi beşi kadınlardan oluşuyor ve Temsilciler Meclisi'nin başında Nancy Pelosi var. "Me too" (Ben de) hareketi, dünya çapında bir harekete dönüşüp kadınların ve genç kızların spor, sanat, din gibi her türlü endüstride maruz kaldıkları cinsel taciz ve istismarları gözler önüne serdi. *Fortune* dergisinin en başarılı 500 yönetici listesinde bugün geçmişte hiç olmadığı kadar çok kadın var ve *American Psychologist* dergisinin yaptığı bir araştırmaya göre yetmiş senedir ilk defa Amerikalıların büyük bir çoğunluğu kadınların erkekler kadar, hatta daha fazla başarılı olabileceklerine inanıyor.

2019 yılında ABD Kadın Milli Futbol Takımı erkeklerle eşit maaş, sağlık hakları, güvenli oynama koşulları ve sosyal adalet talebinde bulundu. Bu talepler bazı çevrelerde eleştirilere neden oldu. Takımın kendine olan güveni 2019 Dünya Kupası'nı almalarını sağladı ve bu başarı sadece kendileri için değil kendilerinden sonra gelecek olan kadınlar için de çok önemliydi. Kadın Milli Futbol Takımı'nın eski kaptanlarından, iki kez Dünya Kupası şampiyonluğu kucaklamış Julie Foudy, "Daha önce hiç şahit olmadığım bir biçimde bu takım kendi sesine sahip çıkıyor" demişti. Takım, kendileri için her şeyi mümkün kılan bir takım ruhu sergiledi ve bunun sonucunda oyuncular, Dünya Kupası'na katılan diğer kadın oyuncular için çok olumlu bir örnek oluşturup çıtayı yükselttiler.

Bunlar büyük değişiklikler. Fakat, yine de...

Bu kitabı otuz sene önce yazdığımda kadınlara, erkek kahramanın yolculuğunu takip etmenin sağlıksız ve gereksiz olduğunu anlatmak istemiştim çünkü bu yolculuk kadınların mitolojisine uymuyordu ve spiritüel olarak kurak bir yolculuktu. Her şeyi elde edemedik; toplum, işyerini çalışan ebeveynler için uygun bir hale getirmek adına uygun fiyatlı çocuk bakımı olanakları sağlayamadı. Kadınların bireysellik ve denge için yaptıkları zorlu yolculuktaki kimi sıkıntıların gelecekte azalacağını ummuştum. O zamanlar bu duruma "Dişilin Aşağılık Oluşu Miti ya da Eksik Düşünce" diyordum.

Otuz sene sonra hâlâ arketipik cinsiyet klişeleri ile uğraşmak zorunda kalacağımızı hiç düşünmemiştim. Dünyayı eril bir bakış açısı ile gören bir toplumda yaşadığımız için pek çok kadın hâlâ onlara "yetersiz" olduklarını söyleyen ataerkil sesi içinde duymaya devam ediyor. Bunun neticesinde pek çok kız çocuğu kendilerini görünmez hissediyor, dişi olarak doğdukları için hayata eksik başladıklarını düşünüyor ve asla tam potansiyellerine ulaşamıyor. Ayrıca mevcut siyasi iklim içerisinde kadınların üreme haklarına karşı yapılan direkt bir saldırı var. Genç bir kadın yakın bir zamanda "Bizden neden nefret ediyorlar?" diye sormuştu.

Ona vereceğim cevap şöyle olurdu: "Bu ataerkil kültürümüzün içinde yaklaşık beş bin senedir var olan bir durum. Kadınlar güçlendikçe nefret de güçleniyor." Fakat, kadın futbol takımı örneği hepimiz adına umut vaat ediyor. Bu örnek eğer sesimize, onurumuza ve kimliğimize sahip çıkıp ortak bir hedef uğruna çalışırsak ve güçlü durabilirsek kadınların her şeyi başarabilmelerinin mümkün olduğunu gösteriyor. Minos'un Ana Tanrıçası gibi onurlu bir şekilde durup dişilin kutsallığını tanımalıyız.

Maureen Murdock, 2020

ÖNSÖZ

Shambala'nın, Maureen Murdock'un *Kadın Kahramanın Yolculuğu* kitabını 30. Yıldönümü sebebi ile tekrar basıyor oluşu bizler için büyük bir hediyedir. Kitap 1990'da ilk ortaya çıktığında da çok önemliydi, şimdi de çok önemli.

Maureen Murdock benim için bir iş arkadaşı, bir akıl hocasıdır, hatta öğrencim ve hepsinin ötesinde iyi bir arkadaşımdır. Arkadaşlığımızı onurlandırmak adına bundan sonra kendisinden Maureen diye bahsedeceğim. Bunun aksini yapıp ona Murdock diye hitap etmenin hem ilişkimize hem de bu kitabın ana temalarına karşı saygısızlık olacağını düşünüyorum.

Kitabın hikâyesi, adından da anlaşılacağı üzere, Maureen'in Joseph Campbel'in *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* kitabındaki kahramanın "erkek" olduğunu fark etmesi ile başladı; bu yolculuk erkek kahramanın yolculuğu idi ve yol boyunca ortaya çıkan kadınlar ya yardımcı ya da engel rolünü görüyorlardı ve hepsinin mevcudiyeti sadece erkek kahramanın yolculuğu ile ilgiliydi. Ayrıca Campbell'in kitabı bireyleşme hedefine doğru yapılan bir yolculuğu tasvir ediyordu ve bu kadın deneyimi için uygun değildi. Maureen'in de sezinlediği gibi, bu durumda kadınların kendi yolculuklarının hikâyesini yazmaları gerekiyordu.

Kitabı tekrar okurken Maureen'in Campbell'in modelini adım adım revize etme tuzağına düşmemiş oluşu beni çok etkiledi. (Birçok feminist revizyoncu böyle yapmıştı.) Ayrıca Maureen,

Campbell'in aksine temel olarak mitolojiye odaklanmıyor, yani, sanki "Joe sen niye bu hikâyeleri kitabına eklemedin?" dermişçesine kadın Tanrıça'ların hikâyelerini art arda sıralamıyor. Evet, Persephone ve İnanna'dan bahsediyor fakat bizim onlara benzediğimizi değil, onların bize benzediğini anlatıyor.

Maureen her ne kadar "kadın kahraman" terimini kullansa da gerçekte "öteki" olanların durumunu irdeliyor. Aslında hepimiz kadın kahramanız. Ve bir yönüyle, hepimizin hikâyeleri aslında kutsal –Maureen'in deyimiyle ilahi bir sıradanlığa sahip– benim hikâyem de, sizin hikâyeniz de... Maureen'in kitabının belki de en önemli yanı, onun kitabı kendi sesi ile ve birinci tekil şahıs kullanarak yazmış olmasıdır. Maureen kitaba kendi deneyimleri ile başlıyor ve hikâye boyunca bir terapist olarak kendi danışanlarının ve bazı iş arkadaşlarının hikayelerini anlatarak devam ediyor. Maureen kitabın en başından itibaren bizden kadın kahramanın yolculuğunun tek tip bir deneyim olmadığını, herkese uyan tek bir model bulunmadığını anlamamızı istiyor.

Kitaptaki "ben" diyen sesin öneminin altını çizmek istiyorum fakat o ses aynı zamanda "biz" de diyor. O "biz" kitabın yazıldığı zamanın ruhunu çok iyi yansıtıyor.

Maureen de ben de 1970'lerde, Simone de Beauvoir'ın *İkinci Cinsiyet* kitabının tetiklemesi ile başlayan, ikinci dalga feminizm akımının aktif katılımcılarıydık. Ülkenin dört bir yanındaki –çoğu birbirimizden habersiz bir şekilde– kadınlar birdenbire kendimizi, bir kadın olarak yaşamlarımızın anlamını anlayabilmek, aydınlatabilmek, irdeleyebilmek için kadın deneyimini onurlandırabilecek kelimelere, imgelere, hikâyelere açlık çekerken bulduk. Kendimizi, bedenlerimizi, cinselliğimizi, öfkemizi, kafa karışıklığımızı akademide o güne dek tabu olarak görülen bir şekilde, birinci tekil şahıs kullanarak yazmaya başladık. Birbirimizi keşfettik. Birbirimizi bulduk.

Bu kitabın mesajını tam olarak algılayabilmek için Maureen'in kitapta bahsettiği "bizim" bir parçamız olan o kadınları da tanımak gerekiyor. Kitabı okurken onların listesini çıkardım. Yakalayabildiklerim şunlar (özel bir sıralama yapmadım): Patricia Reis, Betty Meador, Carol Pearson, Linda Leonard, Nor Hall, Elaine Pagels, Susan Griffin, Sylvia Perera, Starhawk, Estella Lauter, Kathie Carlson, Jean Bolen, Riane Eisler, Marion Woodman. Bunlar, her biri kendi hikâyesi ve kendi yolculuğu olan kız kardeşlerimizden bazıları.

Maureen, kadın kahramanın yolculuğunun çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceğini kendi kişisel yolculuğuna odaklanarak anlatıyor. Kendi yolculuğunun yankılarını pek çok danışanının hikâyesinde de buluyor (ve anlattığı mitolojik hikâyelerde). Esther Harding'in *Woman's Mysteries* ve Sylvia Perera'nın *Descent to the Goddess* kitaplarında yaptığı gibi Maureen de özellikle "babasının kızı" olan, eril değerlerin egemen olduğu bir dünyada başarılı olmuş fakat bu başarılarını anlamsız, kendilerini de ruhsal olarak bomboş hisseden kadınların hikâyelerinde yoğunlaşıyor. Tam bu noktada, dişil yönümüzle yeniden bir bağlantı kurup kendimizi "annemizin kızı" olarak tanımlamamız gerektiğini çok güzel bir şekilde anlatıyor. Bunun ne kadar zahmetli bir iş ve güçlü bir karakterden vazgeçmenin de ne kadar zor olduğunu çok iyi anlıyor. Elimizde olmadan hem sevip hem de nefret ettiğimiz anne ile olan ikilemli ilişkimizi gözden geçirip kabul etmek çok yürek yorucu bir iştir. Öfkemizi, arzumuzu ve çaresizliğimizi hissetmek çok acı verir.

Maureen'in bu kitapta anlattığı kendi hikâyesi özellikle dürüst ve alçakgönüllü bir hikâye. O, yolculuğun düz bir yolculuk olmadığını, aynı sıkıntıları bir çember içinde tekrar tekrar yaşadığımızı çok iyi biliyor. Maureen kitabında yolculuğunun bitmediğini, hâlâ devam ettiğini söylüyor. Bence bugün de hâlâ aynı şeyi söyleyecektir.

Tabii ki Maureen ve bizim jenerasyonun feministleri için konu hiçbir zaman sadece kişisel yolculuğumuz, psikolojik sağlığımız veya ruhani tatminimiz ile ilgili olmadı. Biz kültürü değiştirmek istedik. Tahminimce Maureen bu kitabı yazdığında, günümüze gelindiğinde onun artık demode olacağını ve ona ihtiyaç kalmayacağını düşünmüş ya da umut etmişti.

Ne yazık ki durum böyle değil. Ben derin psikoloji ve Yunan mitolojisi ile ilgili dersler veriyorum (öğrencilerimin yaşları yirmili yaşlardan altmışlara dek geliyor). Derslerimde mutlaka Demeter ve Persephone'nin hikâyesini anlatıyorum. Tabii ki başka hikâyeler de anlatıyorum fakat neredeyse her seferinde dönem ödevlerinin çoğunun konusu bu anne-kız hikâyesi oluyor. Bunlar yazılması da okunması da acı veren hikâyeler. Ve bunca sene sonra her yaştan kadın hâlâ tez konusu olarak "kadının kendi sesini bulması" konusunu seçiyor. Her tez duruma yeni bir bakış açısı katıyor fakat bu konunun hâlâ bu kadar revaçta olmasının sebebi kadınların kendi seslerinin onlar için çok uzun bir zamandır ulaşılmaz oluşudur.

Bu kitaba hâlâ ihtiyacımız var. Teşekkürler Shambala.

– Dr. Christine Downing
Pacifica Graduate Enistitü'sünde Mitolojik Çalışmalar
Profesörü ve *The Long Journey Home* kitabının yazarı

TEŞEKKÜR

Kadın Kahramanın Yolculuğu birlikte seyahat ettiğim birçok kadının ortak eseridir. Özellikle, son on iki senedir kadın grubumda yer alan kadınlara teşekkür etmek istiyorum. Bu yolculuğun bütün süreçlerinden hep birlikte geçtik, birlikte işbirlikçi, dev, aylak, şifacı ve en sonunda kocakarılar olduk.

Kadın kahraman ile erkek kahramanın yolculuğu arasındaki ince farkları atölyelerime katılanlardan ve benim katıldığım kadın/erkek kahramanın yolculuğu ile ilgili derslerden öğrendim. Özellikle, görevleri içlerindeki dişil yarayı iyileştirmek olan kadın ve erkeklere teşekkür ediyorum. Vizyon arayışında öncülük ettiğim kadınların, terapiye gelen kadınların, kadın arkadaşlarımın ve ailemdeki kadınların yolculuklarını paylaşma fırsatı bulduğum için minnettarım. Özellikle rüyalarını ve hikâyelerini bu kitapta anlatmama izin veren kadınlara çok minnettarım.

Erkek kahramanın yolculuğunu benim için bir dayanak noktası olmaktan çıkaran ve anne-kız kopukluğumuzu onarmama yardım eden özel bir kadına; Gilda Frantz'a beni yaratıcılık yolculuğuma çıkmaya teşvik ettiği için en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu kitabın yazılma sürecinde söyleşi yapma imkânı bulduğum kişilere: Başından beri bu işin içinde olan Joseph Campbell'e ve eserlerini dişilin gücünü ve güzelliğini geri

almaya adayan kadın sanatçı ve şairlere teşekkür ederim. *Kadın Kahramanın Yolculuğu* için hazırladığım şemayı ilk olarak kendileri ile paylaştığım İmkânsız Kadınlar grubuna ayrıca teşekkür ederim.

Bu metni hazırlamama pek çok kişi çeşitli şekillerde yardım etti: Kızım Heather araştırma yaparken, dipnotları hazırlarken, kontrol sürecinde ve genel olarak beni sürekli neşelendirme görevini üstlenerek adeta bana asistanlık yaptı; gerekli izinleri alan Jeffrey Herring ve partnerim Bill Dial. Los Angeles'taki Jung Kütüphanesi'nin çalışanları bana bonkörce zaman ayırdılar. Martha Walford, antik Tanrıça sanat eserlerine ait slaytlarını benimle paylaştı ve Sandra Stafford illüstrasyonları çizdi.

Özellikle Shambala Yayınevi'ndeki editörüm Emily Hillburn Sell'e minnettarım, kitabın basıma hazırlanma sürecinde beraber çok eğlendik. Onun mizah anlayışını, ayakları yere basan bilgeliğini ve bu proje ile ilgili hevesini çok takdir ediyorum. Çıktığım kadın kahramanın yolculuğu boyunca Yüce Ana'nın bana sürekli spiritüel destek vermiş olduğunu da sizinle paylaşmak istiyorum. Onun imajı farklı yüzleriyle bilgisayarımda duruyor: Ana Ayı, Kwan Yin, Mari Afrodit, Nut ve Mahuea sizlere çok teşekkür ederim. Son olarak, Keltik güçlerini, şarkılarını, hikâyelerini ve görünmeyen diyarlara olan tutkularını bana miras bırakan ailemin kadın üyelerine teşekkür ederim.

GİRİŞ

"Günümüzde, dişil doğalarının onları terk edip Persephone[1] gibi cehenneme gittiğini düşünen kadınlar ve erkekler, içlerinde bir boşluk hissediyorlar. Nerede böyle bir boşluk, uçurum ya da yara mevcutsa o yaranın şifası kendi içindeki kanda aranmalıdır. Eski bir simyacı deyimi, 'Her çözüm kendi kanında bulunur' der. Yani dişil boşluk eril bağlantılarla doldurulamaz. O ancak içsel bir bağlantı ile, kendi parçalarının entegrasyonu ile ve anne-kız bedenini hatırlayıp tekrar birleştirerek doldurulabilir."

NOR HALL, *Ay ve Bakire*

Özellikle otuz ve altmış yaşları arasındaki kadınlarla çalışan bir terapist olarak, kadınlardan sık sık işyerlerindeki başarıların onları tatmin etmediğine dair şikâyetler dinledim. Bu tatminsizliği; verimsizlik, boşluk, parçalanmışlık ve hatta aldatılmışlık olarak tasvir ediyorlardı. Bu kadınlar, stereotipik "erkek kahramanın yolculuğunu" benimsemiş ve akademik, sanatsal ya da finansal başarılar kazanmıştı. Yine de pek çoğu kendilerine "Bütün bunlar neye yaradı?" diye soruyorlardı. Başarının yanıltıcı nimetleri, bu kadınların karşısına sadece aşırı meşguliyet, yorgunluk, stres ve sürekli "nerede yanlış yaptıklarını" anlamaya çalışma çabası olarak çıkmıştı. Oysa başarı ve ün peşinde

1 Persefone: Yunan mitolojisinde Ölülerin Tanrısı olan Hades'in karısı. (ç.n.)

koşarken hedefledikleri şey bu değildi. En tepedeki manzarayı görebilmek için hem ruhlarını hem de bedenlerini kurban etmeleri gerekeceğini bilmiyorlardı.

Bu "kahramanlık yolculuğunda" kadınların maruz kaldığı fiziksel ve duygusal hasarları fark ettiğimde, onların bu kadar fazla acı çekme sebeplerinin, kim olduklarını reddeden bir model seçmiş olmaları olduğunu anladım.

Kadının yolculuğunun, erkek kahramanın yolculuğu ile nasıl örtüştüğünü anlama arzum beni 1981 yılında Joseph Campbell ile konuşmaya yönlendirdi. Kadın kahramanın yolculuğunun, erkek kahramanın yolculuğunun bir bölümünü içerdiğini biliyordum fakat dişil ruhani yolculuğun odak noktasının kadın ile dişil doğasını ayıran içsel kopukluğu onarmak olması gerektiğini düşünüyor ve Campbell'in bu konudaki düşüncelerini merak ediyordum. Bana, kadınların bu yolculuğu yapmalarına gerek olmadığını söyleyince oldukça şaşırdım. "Tüm mitolojik geleneklerde kadın *oradadır*. O, erkeğin ulaşmaya çalıştığı yerdir. Bir kadın kendi karakterinin aslında ne kadar harika olduğunu anladığında sahte bir erkek karakter gibi davranmaya çalışmayı bırakıp kafa karışıklığından kurtulacaktır" dedi.[2]

Bu cevap beni şoke etti; kesinlikle tatmin olmamıştım. Benim tanıdığım ve birlikte çalıştığım kadınlar erkeklerin ulaşmaya çalıştığı yerde olmak istemiyorlardı. Penelope[3] ile özdeşleşip sabırla bekleyip, sabah ördüklerini akşam sökmek istemiyorlardı. Erkek egemen kültürün tanrılarına hizmet eden hizmetçiler olmaya, kökten dinci papazların öğütlerine uyup evlerine dönmeye niyetleri yoktu. Onların, bir kadının kim ve

2 Joseph Campbell ile söyleşi, New York, 15 Eylül 1981.

3 Penelope Homeros'un *Odysseia* destanında Odysseus'un eşidir. Odysseus'un yokluğunda saraya yerleşen erkekler arasından eş seçimini ertelemek için gündüz ördüğü örgüyü gece sökmesi ile tanınır ve sadakat imgesi olarak bilinir. (ç.n.)

ne olduğunu yeniden tanımlayan bir modele ihtiyaçları vardı. *Gündüz Kitabı: Bir Sanatçının Güncesi* isimli kitabında, Anna Truit şöyle söylüyor:

"Kadınlık mağarası bana sıcak geliyor ve sanırım söze dökülemeyecek kadar derin duygularla bana 'olmam gereken yerde olduğumu' hatırlatan o mağaraya tekrar tekrar geri döneceğim. Belki erkekler de erkeklik mağaraları için böyle düşünüyordur. Bunu sadece tahmin edebilirim tabii ki. Erkek ve kadın arasındaki farklılıkları sorgusuz sualsiz kabul etmek sağduyulu bir tavır olarak görülür. Fakat kadınlığı "evim" olarak görüyor olmam sürekli evde kalmak istediğim anlamına gelmiyor. Eğer hiç dışarı çıkmazsam mağara sıkıcı bir hale dönüşür. Kendimi bir mağaraya kapatmak için çok fazla enerjiye, meraka ve güce sahibim. Eğer sürekli mağarada kalırsam bazı yönlerim körelir ve bozulur. Kendime karşı sorumluluklarımı yerine getirmek istiyorsam -ki istiyorum- o zaman arzularımın peşinden gitmeliyim."[4]

Kültürümüzün şu anında kadınların bir arayışta oldukları doğrudur. Bu arayışın amacı dişil doğayı tamamen kucaklamak, bir kadın olarak kendilerine değer vermeyi öğrenmek ve dişil yaralarını sarmaktır. Bu, tamamen bütünleşmiş, dengeli ve tam bir insan olma yolunda yapılacak çok önemli bir içsel yolculuktur. Çoğu yolculukta olduğu gibi kadın kahramanın aşması gereken yol kolay bir yol değildir ve yolun üzerinde tabelalar da, ona rehberlik edecek kişiler de bulunmaz. Yolun hiçbir haritası, navigasyon çizelgesi yoktur ve yolculuğa başlanması gereken yaş da belli değildir. Yol düz bir çizgi değildir. Bu yolculuğu dış dünya desteklemez hatta aksine sık sık yolculuğu sabote etmeye çalışır.

---

4 Anne Truitt, *Daybook: The Journal of an Artist* (New York: Penguen Kitapları, 1982) s. 110

Kadın kahramanın yolculuğunun modeli kısmen Campbell'in erkek kahramanın arayışı modelinden alınmıştır.[5] Bölümlerin dili ise kadınlara özel olarak yazıldı ve görsel model bana son derece dişil göründü. O, benim içimden çıktı.

1983 baharında Los Angeles Aile Enstitüsü'nde "aile dizimi" denilen bir terapi yöntemini öğreniyordum. Aile dizimi, bir kişinin ailesinde sık sık tekrarlanmış olan, akşam yemeği benzeri bir sahnenin canlandırılmasını içerir. Sınıf arkadaşlarım ailemdeki anne, baba ve küçük kız kardeş rollerini canlandırırken ben kendimi oynuyordum. Bir zamanlar aile bireylerimin oturduğu şekilde oturduğumuzda birdenbire belim tutuldu. Ailedeki huzuru korumak için "geriye doğru eğilme" pozisyonumu daha fazla sürdürmem mümkün değildi.

Üç gün boyunca hareket kabiliyetimi yitirdim. Oturma odasında karın üstü yere uzandım ve çok çalışıp aşırı başarılı olarak unutmaya çalıştığım ailemdeki acı ve kaos için ağladım. Bu gözyaşlarından, saat yönünde hareket eden dairesel bir yol olan kadın kahramanın yolculuğu ortaya çıktı. Benim yolculuğum, "bağımlı, aşırı kontrolcü ve öfke dolu" diye tanımladığım kadınlığı şiddetli bir şekilde reddetmem sonucunda başladı. Aşina olduğumuz "erkek kahramanın yolculuğu"na kafa üstü dalmam ve özgürlük, prestij, para, güç ve başarı peşinde koşarken kendime erkek müttefikler edinmem ile devam etti. Ardından korkutucu ve kurak bir çaresizlik sürecine girdim, bu dönem de benim *karanlık dişi* ile tanışmak için kaçınılmaz olarak yeraltına inmemle sonuçlandı.

Bu karanlığın içerisinden benim; *anne-kız kopukluğu* ya da *derin dişil yara* adını verdiğim şeyi tedavi etmek için büyük bir şifa ihtiyacı ortaya çıktı. Geri dönüş yolculuğu, dişil değerlerin tekrar tanımlanıp onaylanmasını ve yolculuğun ilk bölümünde elde edilmiş olan eril becerilerin kendine entegre edilmesini kapsıyordu.

---

5 Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces*, s. 245

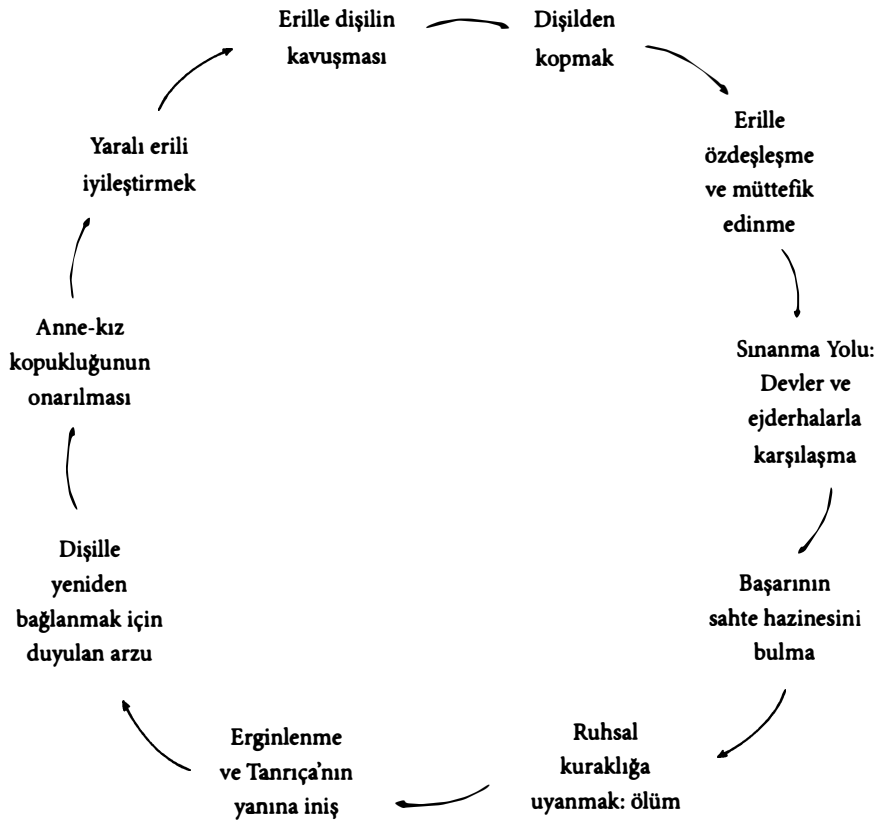
Bu yolculuk benim zihnimde, aşağıda gördüğünüz şekliyle bir bütün olarak belirdi ve sonraki yılları yolculuğun bölümlerini anlamakla geçirdim. Bu yavaş bir süreç oldu, bu arada danışanlarımın ve arkadaşlarımın hikâyelerini dinledim ve erkek egemen bir toplumda kendi onay arama ihtiyacımın altında yatan sebepleri incelemeye çalıştım.

Bu hikâye sadece benim değil benim jenerasyonumda ataerkil sistemden onay almaya çalışıp bu sistemin eksik ve yıkıcı olduğunu anlayan bütün kadınların bakış açısından anlatılmıştır. Bizler, Batı'nın üstünlüğünü kurabilmek için gelişmeye zorlanan Sputnik sonrası çağın çocuklarıyız.[6]

Ben, *babasının kızı* diye adlandırılan kızlardan biriyim. Esasen annesini reddedip kendisini babası üzerinden tanımlayan, babadan ve onun temsil ettiği eril değerlerden onay arayan bir kadınım. Temsil ettiğim model elbette her yaştan tüm kadınların deneyimleriyle uyuşmayacaktır. Aynı zamanda bu modelin sadece kadınlar ile sınırlı kalmadığını da keşfettim. O, her iki cinsiyetin yolculuğunu da kapsıyor. Bu model, aktif olup dünyaya bir katkıda bulunmaya çalışan fakat bir yandan da başarı odaklı toplumumuzun insan psikolojisine ve gezegenin ekolojik dengesine vermekte olduğu zarardan korkan herkesin deneyimlerini içeriyor.

Yolculuğun evreleri döngüseldir, dolayısıyla bir kişi aynı anda yolculuğun birden fazla noktasında bulunabilir.

6 Yazar burada Sputnik çağı diyerek soğuk savaştan bahsediyor. (ç.n.)

Kahramanın yolculuğu "Dişilden Ayrılma" ile başlar ve "Eril ve Dişil Bütünleşme" ile sona erer.

Örneğin ben, bir yandan anne-kız kopukluğu sorunum üzerinde çalışırken diğer yandan da tabiatımın iki kutbunu birbirine entegre etmeye uğraşıyorum. Kadın kahramanın yolculuğu bir ömür boyu süren ilerleme, gelişme ve öğrenme döngüsüdür.

Yolculuğumuz kadın kahramanın kişilik arayışı ile başlar. Bu çağrı belli bir yaşta değil, eski kimlik artık yetersiz olduğunda ortaya çıkar. Bu, genç kadın üniversite, iş, seyahat ya da bir ilişki

sebebiyle evini terk ettiğinde yaşanabilir. Çağrı ile, orta yaşlı bir kadın boşandığında, çalışma hayatına geri döndüğünde, iş değiştirdiğinde ya da çocukları evden ayrılıp evde tek başına kaldığında da karşılaşılabilir ya da çağrı en basit şekliyle, bir kadın "kendisine ait" bir benliği olmadığını fark ettiğinde ortaya çıkabilir.

Yolculuğun başlangıç evresinde genellikle pasif, manipülatif ve verimsiz olarak tanımlanan kadınlık reddedilir. Kadınlar toplumda odaklanma sorunu olan, kararsız ve bir işi yapabilmek için fazla duygusal kişiler olarak görülür. Kadınların, odak sorunu olan, zayıf, erkekten daha aşağı ve bağımlı kişiler oldukları algısı sadece baskın kültür tarafından değil pek çok kadın tarafından da kabul görür.

Erkek merkezli iş dünyasında başarı peşinde koşan kadınlar, bu yolu genellikle bu miti boşa çıkarmak için seçerler. Bu kadınlar zeki olduklarını, iş takibini becerebildiklerini ve hem duygusal hem de finansal olarak bağımsız olduklarını kanıtlamaya çalışırlar. İş konularını babaları ve erkek akrabaları ile tartışırlar. Kendilerine rol model olarak erkekleri ya da erkekler tarafından onaylanmış kadınları seçerek, zekâlarını ve hırslarını onlara onaylatmaya ve bu yolla başarı, hedef ve güvenlik elde etmeye çalışırlar. Her şeylerini işlerini başarmak, akademi ya da iş dünyasının merdivenlerini tırmanmak, prestij, iyi bir pozisyon ve maddi kazanç elde etmek üzerine kurarlar. Bu, kadın kahraman için zorlu bir deneyimdir ve *yaptıklarınıza* aşırı derecede değer biçen materyalist toplum tarafından destek görür. Bu toplumun gözünde "önemli işler yapmak" dışında hiçbir şeyin değeri yoktur.

Kadın kahramanımız zırhını giyer, kılıcını kuşanır, en güçlü atını seçer ve savaşa gider. Peşinde olduğu hazine yüksek bir akademik derece, yönetici konumu, para ve otoritedir. Erkekler ona gülümser, elini sıkar ve kulübümüze hoş geldin derler.

Bir süre sonra, zirveye çıkıp her şeyi başardıktan ve büyük ihtimalle *hem* çocuk *hem de* kariyer yaptıktan sonra "Evet, bu iş

tamam. Şimdi ne yapacağım?" diye sormaya başlar. Bir sonraki engelin, bir sonraki sosyal etkinliğin, bir sonraki terfiin peşinden koşup her anını bir şeyler *yaparak* doldurmaya çalışır. Başarmak artık onun için bir bağımlılık olmuştur ve bu yeni edindiği güç ona çok büyük "haz" verir.

Genellikle tam bu evrede kadın bir tuhaflık hissetmeye başlar hatta fiziksel olarak hasta bile olabilir. Kendi kendine "Bütün bunlar ne için? Başarmak istediğim her şeyi başardım ve kendimi hâlâ bomboş hissediyorum. Neden kendimi yalnız, kimsesiz ve ihanete uğramış gibi hissediyorum? Ne kaybettim?" diye sorar.

Dişil olanla bağdaştırılan negatif sıfatlardan kurtulma çabasındayken kadın kahramanımız kendi içerisinde bir dengesizliğe sebep olmuş ve kendisini yaralayıp kırmıştır. Kaybettiği şey dişil doğası ile olan bağlantısıdır. Bazı şeyleri mantığını kullanarak başarmayı öğrenmiş fakat bu sırada sağlığını, hayallerini ve sezgilerini kaybetmiştir. Kadınsı bilgeliğinin yok olduğundan, ailesi için ve yaratıcı aktiviteler için ayıracak zaman bulamadığından, diğer kadınlarla dostluk kuramadığından ve içindeki "küçük kızın" öldüğünden bahsedip şikâyet eder.

Campbell'e göre: "Kadınların birincil amaçları koruyup kollamaktır. Koruyup kollanacak şey bir beden, bir ruh, bir medeniyet ya da bir topluluk olabilir. Eğer koruyacağı bir şey yoksa kadın fonksiyonunu yitirdiği duygusuna kapılır."[7] Erkek kahramanın yolculuğunu benimseyen pek çok kadının kendilerini koruyup kollamayı unutmuş olduklarını fark ettim. Başarılı olmak için köşeli olmaları gerektiğini düşünmüş ve bu yüzden kalplerinde bir boşlukla kalakalmışlardır.

Campbell'in orta yaş krizindeki erkekler için söyledikleri, belki başarılı kadınların hissettiği bu tatminsizlik duygusunu açıklamak için de kullanılabilir: "Onlar merdivenin en tepesine

7 Campbell söyleşisi.

ulaştılar ve merdiveni yanlış duvara dayamış olduklarını fark ettiler. En başta yanlış seçim yapmışlardı."[8]

Başarı peşinde koşan bazı kadınlar bu arayışlarının ana sebebinin ailelerini, özellikle de içselleştirdikleri babalarını memnun edebilmek olduğu sonucuna ulaştılar. Altta yatan motivasyonları aramaya başladıklarında bazıları kendilerine ait şeyler bulmakta zorlandılar. Kimsesizlik duygusuna kapıldılar. Kırklı yaşlarının başlarındaki bir film yapımcısı, "İçime baktığımda orada gördüğüm kişiyi tanımıyorum. Kesin olarak emin olduğum tek şey kalbimin eksikliğini tamamlamak için duyduğum arzu, kesin olarak güvenebildiğim tek şey ise bedenim" demişti.

Bu kadınlar özgürleşme yolunda yeterince yol kat edememişlerdi. Eril modele göre başarılı olmanın yöntemlerini öğrenmişlerdi fakat bu model onların bütünsellik arzularını tatmin etmemişti. "En başta yapılan hata" büyük ihtimalle öz değer ve başarı için bir başkasının kuralları ile oynamayı kabul etmiş olmakla ilgiliydi. Bir kadın artık ataerkil kurallarla oynamamaya karar verdiğinde ona nasıl hareket etmesi ya da neler hissetmesi gerektiği konusunda rehberlik edecek hiçbir şey yoktur. Artık arkaik formları sürdürmek istemediğinde hayat endişe verici ve korkutucu bir hal alır. "Değişim ürkütücüdür fakat korkunun olduğu yerde güç de vardır. Eğer bizi engellemesine müsaade etmeden korkuyu hissetmeyi öğrenebilirsek korku müttefikimiz olur. Tanıdığımız şeyi değiştirebiliriz. Genellikle hakiki gücümüz konfor alanlarımızda, tanıdığımız yerlerde ya da olumlu durumlarda değil korkuda ve değişime karşı direncimizde gizlidir."[9] Böylece bir erginlenme süreci başlar.

Yolculuğun bu bölümünde kadın kahraman iniş yolculuğuna başlar. Bu süreç sanki hiç bitmeyecekmiş gibi görünen bir arayış, yas ve öfke sürecidir. Bu arada kadın kahraman kralları tahtından indirir, kendi kayıp parçalarını arar ve karanlık dişi

8 *Age.*

9 Starhawk, *Dreaming the Dark*, s. 47.

ile tanışır. Bu dönem haftalarca, aylarca ya da yıllarca sürebilir ve bu döneme, kendini dinlemeyi yeniden öğrenip yapmayı bırakıp sadece *olmayı* hatırladığı gönüllü bir izolasyon süreci eşlik edebilir. Dış dünya bu süreci, tıkanma veya depresyon olarak algılayabilir. Aile, yakın çevre ve iş arkadaşları kadın kahramanı bu süreçten sıyrılıp kendine gelmesi için teşvik ederler.

Bu süreç genellikle parçalanma ve ölüm kâbusları, karanlık dişiler, çölde yapılan yolculuklar, kadim Tanrıça sembolleri ve kutsal hayvanlar ile doludur. Doğada zaman geçirme ve toprak ana tarafından tedavi edilme arzusu çoğalır ve kadın kahraman mevsimsel değişikliklerle ayın evrelerini fark etmeye başlar. Birçok kadın için menstrüasyon dönemi kadınlığı, kanı, bedenin temizlenip yenilenmesini onurlandıran kutsal bir döneme dönüşür. "İniş" aceleye getirilemez çünkü kutsal bir yolculuktur. Bu sadece kendi kayıp parçalarını bulma değil aynı zamanda kültürün kayıp ruhunu tekrar keşfetme yolculuğudur ve birçok kadın buna Tanrıça'ya tekrar kavuşmak olarak bakar. O dönemde tuttuğum günlüğe bu konu ile ilgili olarak şunları yazmışım:

"Hiç tanımadığım bir yerdeyim. Burası karanlık, kanlı ve yalnız. Yanımda kimse yok, huzursuzum ve bir çıkar yol göremiyorum. Sanki birisi bedenimi kesip içimi açmış gibi hissediyorum. Kayıp parçalarımı arıyorum ama sadece küçük bölümler görebiliyorum ve onları nasıl bir araya getireceğimi bilemiyorum. Bu daha önce yaşadığım hiçbir sıkıntıya benzemiyor. Bir başkasının fethi ile değil kendimle yüzleşmek ile uğraşıyorum. Çıplak bir şekilde Anne'yi arıyorum. Karanlıkta gizlediğim parçalarımı arıyorum. Burada karanlıkta olmalılar. Artık güvenmedikleri için benim onları bulmamı bekliyorlar. Daha önce onları reddettim. Onlar benim hazinelerim fakat onları bulmak için kazmam gerekiyor.. Bu yolculukta bana çıkış yolunu gösterecek bir iyilik perisi yok. Kazıyorum... sabır için, karanlığa dayanma gücü için, Anne ile olan karşılaşma-

mı yarıda kesip zamansız bir şekilde ışığa geri dönmemek için kazıyorum."

"İniş" döneminin ardından kadın kahraman yavaş yavaş, dişiliğin ilk reddi ile ortaya çıkan anne-kız kopukluğu yüzünden açılmış olan yarasını sarmaya başlar. Bu süreç kişinin kendi annesi ile olan ilişkisinin düzelmesini içermeyebilir fakat bir iyileşme gerçekleşir. Bu iyileşme kadının kendi içerisinde gerçekleşir ve kadın kahraman bedenini ve ruhunu koruyup kollamaya başlar, duygularını, sezgilerini, cinselliğini, yaratıcılığını ve mizah yeteneğini tekrar kabul eder.

Seramik ya da yemek kurslarına gitmek, bahçe ile ilgilenmek, masaj yaptırmak, rahat bir yuva kurmak gibi istekler ortaya çıkabilir. Dışarıya dönmüş olan enerji yavaşça yaratıcı projeler ortaya çıkarmaya yönlendirilir, kadın kahraman bedenini ve kadınların yoldaşlığını tekrar keşfeder. O güne kadar sadece kariyerlerine odaklanmış olan kadınlar evlilik ve çocuk sahibi olma gibi isteklere sahip olabilir. Bu süreçte, ataerkil bakış açısına sahip olan dışarıdaki kişiler, kadın kahramanın vazgeçtiğini düşünürler.

Otuz yaşlarının ortasında, bir memesini meme kanseri yüzünden kaybeden bir danışanım dişçiliği bırakıp yazmaya, bahçeyle ve çocuklarıyla ilgilenmeye başlamıştı. Bana şunları söyledi: "Bu çok zor bir seçimdi, düzenli bir maaşım vardı ve bu da kendimi güvenli ve faydalı hissetmemi sağlıyordu, üstelik kanser geçmişim sebebi ile sağlık sigortası alabilmem de mümkün olmayacaktı. Fakat dişçilik mesleği yüzünden bir kenara ittiğim her şeyi tekrar yapmak istiyordum. Onlar benim için gerçekten önemli olan şeylerdi."

Bu kitabı yazarken ben de benzer bir deneyim yaşadım. İçdünyamı inceledikçe dış dünyanın onayı benim için gittikçe önemini yitirmeye başladı. Lineer zihne olan bağımlılığımdan kurtuldukça dişil sesim yükseldi. Böylece rüyalarımın, imajların ve içsel müttefiklerimin sesini duyabilmeye başladım. Bir

kadın, kişisel tanımı için ihtiyaç duyduğu dışsal kahramanlık yolculuğunu bırakınca kendi öz imajını ve kendi öz sesini aramak için özgür kalır.

Kadın, iç yolculuğuna çıktığı zaman dışarıdan çok az destek ve alkış alır. Onun hayatın değerlerini sorgulamaya başlaması başarıyı dışarıda arayanları rahatsız etmeye başlar. Dolayısı ile böyle bir yolculuk cesaret ve spiritüel desteğin geleceğine dair inanç gerektirir. Kadınlar kendilerinin ve toplumun kaybettiği dişilik üzerinde çalışmak, resimler paylaşmak ve dişil olanı onurlandırmak için bir araya geliyorlar. Birçok kadın, doğanın ritmini ve hem kendi hayatlarındaki hem de sevdikleri kişilerin hayatlarındaki dönüşümleri kutlamak için ritüeller yaratarak bir araya gelmekten mutlu oluyor.

Bence şu anda bu kadar çok kadının dişil spiritüelliğe eğilmiş olmasının sebebi kadınların erkek kahramanın yolculuğuna çıkmış ve onu kişisel olarak bomboş, insanlık açısından ise tehlikeli bulmuş olmalarıdır. Kadınların erkek kahramanın yolculuğunu benimsemelerinin sebebi benimseyebilecekleri başka bir imajın olmamasıdır. Erkek egemen kültürde bir kadın ya "başarılı" olur ya da bağımlı ve kontrol altında bir dişi olur. Toplumun ekonomik, sosyal ve politik yapısını değiştirmek için artık yeni mitler ve yeni kadın kahramanlar yaratmalıyız. Belki de bu yüzden artık daha fazla sayıda kadın ve erkek Tanrıça imajına bakıyor ve kadim anaerkil toplumları inceleyerek hâkimiyet yerine partnerlik, hırs yerine işbirliği içeren yeni bir model arıyor.

Madeleine L'Engle, *Ms*'nin 1987 yılı yaz sayısında yayımlanan makalesinde şöyle diyor:

"20. yüzyılın son yarısından çıkıp 21. yüzyıla girerken kadınların arayışının büyük bir bölümünü bilincin sualtı dünyasının tuhaf güzelliğinden korkmayan bir spiritüel yaratıcılık arayışı oluşturuyor. Ayıca erkekleri de toplum tarafından hapsedildikleri sınırlı gerçeklik dünyasından kurtarmak istiyorlar.

Bir feminist olarak benim görevim erkeklerle onların dünyasında yarışmak değil, bu çok kolay ve verimsiz bir iştir. Benim görevim kendimden ve evrendeki yerimden zevk alarak hayatı bir kadın olarak dolu dolu yaşamaktır."[10]

Kültürel gelişimimizin bu noktasında kadının yeri nedir? Ben bunun, erkek egemen kültürde bize, kadınların arzu, talep ve isteklerinin erkeklerinki kadar önemli olmadığını söyleyen düşünce tarzını dönüştürecek bir yer olduğunu düşünüyorum. Bizim işimiz, bizi duygularımızdan, sezgilerimizden ve rüyalarımızdan uzaklaştıran içsel ayrılığı sona erdirmektir. Paradoks ile yaşayacak cesarete, cevapları bilmeme stresi ile başa çıkabilecek güce ve bize değişmemiz için yalvaran hem kendi sesimizi hem de gezegenin sesini duyabilecek isteğe sahip olmalıyız.

Kadın kahraman spiritüel bir savaşçıya dönüşmelidir. Bunun için de denge sanatını öğrenmesi ve çok yavaş gerçekleşecek olan eril ve dişil yönlerinin entegrasyonunu sabırla beklemesi gerekir. İlkönce dişi yönlerinden kurtulup eril yönlerine sarılmayı tercih etmiş, bunu başardıktan sonra ise bunun hiçbir şeyin cevabı veya sonu olmadığını görmüştür. Kadın, erkek kahramanın yolculuğunu yaşarken öğrendiklerini bir kenara atmamalı, zorluklarla edindiği başarı ve yeteneklerinin amaç değil, yolculuğun bir parçası olduğunu idrak etmelidir. Daha sonra bu yeteneklerini kendi kişisel kazancı için değil insanları bir araya getirme hedefi için kullanacaktır. Bu, eril ile dişilin kutsal evliliğidir. Bir kadın sadece diğerlerinin ihtiyaçlarını değil kendi ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurduğunda ortaya çıkar. Bu entegrasyon ve neticesinde ortaya çıkan farkındalık, dünya üzerindeki yaşamın dengesini sağlamaya çalıştığımız bu günlerde hepimiz için gereklidir.

---

10 Madeleine L'Engle, "Shake tne Universe" s. 182-185.

LUT'UN KARISI

"Fakat yeterince uzun süre yolculuğunu sürdürürsen eğer, bir gün yoldan aşağı doğru seninle tanışmak için kendinin geldiğini görürsün ve ona EVET dersin."

Marion Woodman

O kadın, yolda bir yerde
başka bir sesle
ve başka bir dilde
başka bir zamanı bekliyor
o, ayakları yıkayarak
ben ise, tuzlu gözyaşlarımla
güçlü duruyorum.
Lut'un karısı dönüp
vadiler, dağlar ve düzlükler ötesinden
alevler içindeki şehrime bakıyor.
Dönerken duruyor,
binlerce yılın ağırlığı ile dönüyor
uzakta bekleyen kadına doğru
sayısız çağlar boyunca
yaşanmış isimsiz yaşamları
fark ederek
düşen ve yuvarlanan kadını
kayalık tepelerin üzerinden,
sonu olmayan kadını
kafiyeleri ile beraber
hatıraları

zorlu kelimeleri, tatlı kelimeleri, ağlayışları
benim kelimelerim, benim ağlayışlarım,
her yerde olan ve duyulmayan
kadınların susturulmuş seslerini
duyuyorum
derinden ve yaygın
kopup gelmeye başlayan.
Tamamen dönerek, bir adım ileriye doğru
bir adım daha, bir adım daha
yolda ilerliyorum
ona doğru, olduğum şeye
ve henüz olmadığım şeye doğru...

Rhett Kelly[11]

11 Rhett Kelly, "Lot's Wife", 1989.

1

Dişilden Ayrılmak

"Anne, içimizdeki kurbanı, esir kadını, mağduru temsil eder. Kişiliklerimiz annemizin kişiliği ile tehlikeli bir şekilde karışır ve annenin nerede bitip kızın nerede başladığını anlayabilmek için çaresizce, radikal bir cerrahi operasyon yaparız."

Adrienne Rich, *Kadından Doğan*

Hem annelik tarihçileri hem de psikodinamik teorisyenleri bize annelerin Endüstri Devrimi'nden beri yetiştirdikleri çocuklar üzerinden övüldüğünü ya da yerildiğini hatırlatırlar.[12] Anne, çocuktaki olumlu ya da olumsuz gelişmelerin baş sorumlusu olarak görülürken içinde bulunduğu aile ve kültür sisteminin ona atfettiği otorite ve saygı derecesi göz ardı edilir. Toplum bu derece önemli toplumsal bir görevi yerine getiriyor olmasından dolayı ona gerekli olan maddi destek, prestij ve övgüyü vermeden omuzlarına müthiş sorumluluklar yükler. Ebeveynlik için Oscar ödülü verilmez. Anneye hakkını verirken temkinli, toplumun hasta yönlerinin tüm sorumluluğunu ona yüklerken ise hızlı davranırız. Yakın zamanlarda Los Angeles'ta

12 Harriet Goldhor Lerner, *Women in Theraphy*, s. 230.

bir mahkeme, uyuşturucu satılan bir mahallede yaşayan bir çete mensubunun annesine, çocuğuna yeterli derecede annelik yapmadığı gerekçesi ile adli bir ceza verdi. Kararda yetersiz babalık, eğitim, barınma ya da güvenli bir ortamda yetişme fırsatı ile ilgili hiçbir şey yazmıyordu.

Bizim toplumumuz erkek merkezlidir. Dünyaya eril perspektiften bakar. Erkekleri zekâ, hırs ve sorumluluk sahibi olma üzerinden mevki, prestij ve servet ile ödüllendirir. Erkek gibi davranan kadınlar da benzer şekilde fakat daha az miktarda ödüllendirilirler. Kadınlar kendilerini erkek gözlüklerinden görmeye başlayıp erkekler tarafından belirlenmiş standartlar üzerinden değerlendirirlerse, kendilerini eksik veya yetersiz görürler. Kadın asla erkek olamaz ve "erkek kadar iyi" olmaya çalışan kadınlar kendi dişil doğalarına zarar verirler. Kadın kendisini eksikleri üzerinden, sahip olamadıkları ya da başaramadıkları üzerinden değerlendirmeye başlar ve bir kadın olarak kendisini değersizleştirir.[13] Kadının değersizleşmesi anne ile başlar.

Campbell'e göre gerçek kahramanın görevi müesses nizamı yıkmak ve yeni bir toplum kurmaktır. Bunu yaparken erkek ya da kadın kahraman statüko canavarını ve eski düzeni koruyan ejderhayı öldürür.[14] Kültürel açıdan müesses nizam ataerkil değerlerden örülmüştür ve sesi daha gür çıkan daha güçlü erkek popülasyonu tarafından kontrol edilir. Şu anda hem erkekler hem de kadınlar ataerkil dil ve düşüncenin yanı sıra ekonomik, politik, sosyal, dini ve eğitimsel yapıları sorguluyorlar. Fakat kişisel düzeyde eski düzen anne ile ilişkilidir ve kadın kahramanın ilk görevi anneden ayrılmaktır.

Bir kız evlat, bu ayrılma süreci ile ömrü boyunca boğuşabilir. Bazı kadınlar diğerlerine göre daha dramatik kurtuluşlar yaşa-

13 Polly Young-Eisendrath ve Florance Wiedemann, *Female Authority*, s. 4.
14 Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces*, s. 337.

yabilirler. Kendisi ile annesi ve *etkisinde olduğu annelik* arasına mesafe koyabilmek için bir kadın, kültürel bakış açısı tarafından düşük, pasif, bağımlı, baştan çıkartıcı, manipülatif ve güçsüz görülen tüm dişil değerleri reddettiği bir süreçten geçebilir.[15]

Bir kadının annesinin; ataerkil düzendeki statükoyu, kısıtlayıcı cinsiyet rollerini ve dişil aşağılık duygusunu temsil etme derecesi, onun kendisini annesinden ayrıştırma sürecinin şiddetini belirler. Bu süreçte ilerlemeye devam edip toplumdaki kadını hor görme eğiliminin ana temellerini keşfetmeye başladıkça kendi yetersizlik hislerinin sebebinin annesi olmadığını anlayacaktır. Anne, erkeği yücelten bir toplumda birçok kız evladın yaşadığı kafa karışıklığı ve özgüven eksikliğinden dolayı suçlamak için en kolay hedeftir.

Gerçek şu ki annelerimiz ve onların anneleri, tıpkı Lut'un karısı gibi erkekler tarafından onlara yüklenen imgeler içinde hapis kalmıştır. 1940'larda ve 1950'lerde anne olan kadınlar kendi hayallerinin peşinde koşabilmek için pek fazla olanağa sahip değillerdi. Onları reklamları, korseleri ve Valium'u[16] kullanarak maniple ettiler, evlere kapadılar ve baskı altına aldılar. Onların dişil yaralarını açıp iyileştirme görevi ise kızlarına düştü.

---

15 *Dişil* ve *eril* tanımlamaları bir varoluş biçimi anlamında kullanılmıştır. Hem erkek hem de kadınların içlerinde barındırdığı insan varoluşunun prensiplerini simgelemektedirler. Cinsiyet tanımlamazlar. *Dişil* kelimesi, Batı medeniyeti tarafından anlamından saptırılarak kadın ve zayıflık şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde, *eril* de erkek ve güç anlamında kullanılmaktadır. Bu kelimeler aslında bütün insanlarda bulunan ve cinsiyet ile sınırlı olmayan nitelikleri tanımlar. Kadının amacı, kendi varlığını *dişil* ve *eril* gibi kelimelerle sınırlanmadan bulmaktır.

16 Bir cins kuvvetli sakinleştirici. (ç.n.)

DİŞİLİĞİN REDDİ

Mary Lynee, bundan yirmi beş sene önce, yüksek matematik okumak için sadece kadınların gittiği bir üniversiteye yazıldı. Mary, Sputnik'ten[17] sonra 1950'lerde baş gösteren Amerikalı çocuklara matematik ve fen öğretme furyasından etkilenmişti. Matematik bölümünü seçmesinin asıl sebebi ise o yıllarda pek fazla kadının bu dalı tercih etmiyor oluşuydu. "Tanıdığım kızlar matematikle ilgilenmiyordu ben de onlardan farklı olmak istiyordum. Kız arkadaşlarımın çoğu İngilizce seçmişti ben ise hikâye ve karakter analizi yapmaktan hiç hoşlanmıyordum. Aynı zamanda annemle babamın bana sürekli hemşire ya da öğretmenliği seçmem gerektiğini söylemesinden de sıkılmıştım. Eğer gelecekteki kocam çalışamayacak duruma düşerse kendimi idare edebilecek bir mesleğim olmasını istediklerini söylüyorlardı, oysa ben gelecekte bir koca istemiyordum ve 'idare etmeyi' de hiç düşünmüyordum. Bilgisayar ile ilgili önemli bir şey yapmak istiyordum. Ergenlik idealleri ile doluydum. Aynı zamanda babama her zaman isteyip sahip olamadığı o erkek evlat kadar başarılı olabileceğimi kanıtlamak istiyordum."

Üniversite danışmanının[18] İngilizce'yi seçmesi gerektiği konusundaki uyarılarına ve düşük SAT notlarına rağmen Mary, yüksek matematik konusunda gereken kabiliyete sahip olmadığını anlayamamıştı. Üniversitedeki ikinci sınıfın sonunda Matematik Bölümü'nün başkanı kendisine düşük B seviyesindeki performansının yüksek seviye matematik için yetersiz olduğu-

17 Sputnik, Dünya'nın ilk yapay uydusu. Sputnik serisinden ilk uzay aracı. SSCB tarafından 4 Ekim 1957'de yörüngeye oturtuldu. (ç.n.)

18 College counselor öğrencilerin SAT notları ve yaptıkları diğer çalışmalar üzerinden hangi bölümü ve üniversiteyi seçmesi gerektiği konusunda destek veren danışmanlardır. (ed.n.)

nu ve başka bir bölüm seçmesi gerektiğini söylediğinde Mary duyduklarına inanamamıştı. "Yıkılmıştım..." diye anlatıyordu. "Ofisten çıktığımda, 'Bu kadarmış, şimdi benim sonum da bütün kızlar gibi olacak' diye düşündüm. Matematiğin beni bir kadın olmaktan kurtaracağını zannediyordum."

Daha sonraki konuşmalarımızda, Mary Lynne'in, annesine benzemek istemediği için dişil olan her şeyi reddettiği ortaya çıktı. Annesi ona göre, hayal kırıklıkları ile dolu, öfkeli ve soğuk, klasik bir ev kadınıydı. "Annemle asla anlaşamazdım. Sanırım okulda başarılı olduğum ve onun asla sahip olmadığı fırsatlara sahip olduğum için beni kıskanıyordu. Ona benzemek istemiyordum. Esnek, başarılı ve mutlu olarak gördüğüm babama benzemek istiyordum. Annem hiçbir zaman mutlu değildi. O zamanlar babamın mutluluğunun annemin mutsuzluğu üzerinden inşa edilmiş olduğunu ya da annemin kendisine karşı duyduğu nefretin ve kızına verdiği karmaşık mesajların toplumun kadına karşı takındığı tavırdan kaynaklandığını anlayamıyordum."

Mary Lynne, kendisini tamamen eril değerlerle entegre etmesinin bir kadın olarak onu nasıl etkilediğini ve nasıl diğer kadınları değersizleştirmesine sebep olduğunu anlamaya başladı. "Kendimi diğer kadınlardan üstün görüyordum, bir erkek gibi düşünmek istiyordum. Fakat tabii ki bir kadın olarak kendimden de nefret ediyordum. Kendimi erkekler üzerinden tanımlarken benliğimin büyük bölümünü kapatmıştım. Kendime bir standart oluşturmuştum. Bu standarda göre bir şeyin değerli sayılabilmesi için zor, somut ve ölçülebilir olması gerekiyordu. Henüz ergenlikte dişil olanı reddederek bir kadın olarak gelişimime engel olduğumu, iç yeteneklerimi görmezden geldiğimi ve bana gerçekten zevk veren şeyleri hiçe saydığımı şimdi anlıyorum."

Kırk ikinci doğum günü yaklaşırken şu rüyayı gördüğünü anlattı: "İskoçya'da bir otobüsün arka koltuğundaydım. Uyuyakalmıştım ve otobüs seyrini tamamlayıp geri dönerken uyandım. Dik Kafalı isimli bir sokaktaydık. Gece olmak üzereydi, saat dokuza çeyrek vardı fakat etraf hâlâ aydınlıktı. Sokağı kuzey ışıkları aydınlatıyordu."

Bu rüya ile ilgili şunları söyledi: "Dik Kafalı Sokağı'na giden otobüs seferinin benim hayattaki duruşumu temsil ettiğini anlıyorum. Hayatım boyunca dik kafalı oldum ve dişil sayılabilecek her şeyi reddettim. Matematikte başarısız olunca bağış toplama işine girdim. Erkeklerle yarışmayı ve onların kuralları ile oynamayı öğrendim. Arkadaşlarım benim bir işkolik olduğumu söylüyorlar. Ben de onlara bunun benim suçum olmadığını, sistemin böyle işlediğini anlatıyorum. Artık bu sistemle ödeştiğimi düşünüyorum. Dik Kafalı hattını artık kullanmayacağım. Erkekler dünyasında kahraman olabilmek için annemle ve kız kardeşimle olan ilişkimi feda ettim. Artık gerçekten önemli olan şeylere geri dönmek istiyorum."

YOLCULUK BAŞLIYOR: ANNEDEN AYRILIŞ

Yolculuk, kadın kahramanın hem fiziksel hem de psikolojik olarak kendi annesinden ve anne arketipinden kopmaya çalışması ile başlar. Anne arketipi genel olarak bilinçdışındaki annelikle ilgili yönleri temsil eder. Anne imgesi bilinçdışının sadece bir yönünü temsil etmez aynı zamanda kolektif bilinçdışını da simgeler. Bu kolektif bütün zıt kutupları bir bütün olarak kendi içinde barındırır.[19]

Özellikle kendi annesinden ayrılma süreci kız evlat için oldukça zorlu geçer çünkü bu onun için bir anlamda kendisi ile

19 Sibylle Birkauser-Oeri, *The Mother*, s. 14.

aynı olandan ayrılmaktır. "Kadın, bu süreçte aynı cinsiyetteki ebeveyninden ayrılacağı için; kendisini yalnız kalma, ayrı düşme ve farklılaşma endişeleri ile ortaya koyan bir kaybetme korkusu yaşar. Anneden ayrılmak bir kız evlada erkek evlattan daha zor gelir çünkü kız evlat kendisini özdeşleştirmesi gereken bir figürden kopmaya çalışırken erkek evlat, eril olabilmek için onun sahip olduğu özellikleri zaten reddettiği bir anneden ayrılır."[20]

Gorgon

Pek çok kız evlat annelerinin sahip olduğundan daha özgür bir yaşam arayışı ile annenin sevgi ve onayını alma isteği arasında sıkışıp kalır. Annelerinin ötesine geçmek isterler fakat bir yandan da onun sevgisini kaybetmekten korkarlar. İlk başlarda, bir kız evladın büyüme ihtiyacı ve annesini mutlu etme arzusunu dengeleyebilmesi açısından en iyi çözüm coğrafi uzaklıklar olabilir. Kızlar, bu kültürde yaygın olan kadının daha aşağı cins olduğu mitini daha fazla içselleştirirler, dolayısıyla da tasdik ve onaya erkeklerden daha çok ihtiyaç duyarlar. Anne babalarını

20 Lerner, *Women in Therapy*, s. 58.

mutsuz etme riski ile karşı karşıyadırlar: "Kızların özgürlük arayışı –beklenmeyen bir durum olduğu için– oğlanların 'beklenen' asiliğinden daha büyük bir tepki ile karşılanır ve anne babanın reddi olarak görülür."[21] "Bu ilk ayrılık, özgürleşmekten çok kopmak olarak algılanır."[22]

Anneden ayrılışı başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmek için birçok genç kadın annelerine arketipik; kindar, hükmedici ve yiyip bitiren kadın imgelerini atfeder. Bir kadının gerçek annesi bu özelliklere sahip olsa da olmasa da kızı onları kendi içsel annesinin özellikleri olarak özümser. Jung'a göre bu içsel anne içimizde bir gölge figür olarak yaşar. Egomuzun asla kabul etmediği bir kalıp olduğu için onu kendimizde reddedip başkalarına yansıtırız.[23]

Kızını esir tutup ona kötü davranan gulyabani imgesi anneye yansıtılır ve onun öldürülmesi istenir. Üvey anne, *Hansel ve Gretel* masalında olduğu gibi, sonu fırında yanmak olan Kötü Cadı'ya dönüşür. Anne-kız ilişkisi ve anneden ayrılma durumu o derece karmaşıktır ki kadın edebiyatında ve masallarda anne çoğunlukla ya kayıptır, ya ölmüştür, ya da canavarlaşmıştır.[24]

KORKUNÇ ANNE VE NEGATİF DİŞİ

Anne arketipinin iki zıt kutbu vardır: Sınırsız ilgi, koruma ve kollama gösteren Muhteşem Anne ve boğmayı, bunaltmayı, öldürmeyi temsil eden Korkunç Anne. Bu arketipik modeller, insan ırkının bebeklik ve çocukluk sırasında dışarıya bağımlı

21 Carol Pearson ve Katherine Pope, *The FemaleHero in American and British Literature*, s. 105.

22 *Age.*

23 Kathie Carlson, *In Her Image: The Unhealed Daughter's Search for Her Mother* (Boston & Shaftesbury: Shambala Basımevi 1989), s. 55.

24 Pearson ve Pope, *The Female Hero*, s. 120.

olması nedeniyle ortaya çıkar.[25] Genellikle bir bebeğin bağımlılık nesnesi annedir ve çocuğun amacı bu simbiyotik ilişkiden kurtulup ayrılmak, bireyleşmek ve özerkleşmektir. Eğer anne, çocuk tarafından kendisini koruyan ve destekleyen bir kaynak olarak algılanıyorsa çocuk onu pozitif bir güç olarak deneyimler. Anne ihmalkâr ya da baskıcı olarak algılanırsa çocuk onu yıkıcı olarak deneyimler.

Yetişkinlik sürecinde pek çok kişi kendi annelerini ve dişil gücü arketipin Korkunç Anne tarafı olarak algılar.[26] Annelerini, yaşadığı tarihsel dönemin koşulları içerisinde, aile geçmişi açısından ve o dönemde kadınların sahip oldukları fırsatlar üzerinden değerlendirmeyi başaramazlar. Annenin başarısızlıklarını, içsel olumsuz annenin bir parçası olarak özümserler.

Bir zamanlar iddialı, talepkâr ve hedef odaklı kadınlara etrafını yiyip bitiren kaltaklar gözüyle bakılırdı (ör. Bette Davis). Fırsat eşitsizliğinden yakınan kadınlara ise mızmız denirdi. Annelerinden kendilerinden nefret etmeyi ve sessizce ödün vermeyi öğrenen bazı kız evlatlar şimdi kendilerini bu yıkıcı imgeden kurtarmaya çalışıyorlar. Genç bir kız, kadın olmak ile ilgili ipuçlarını annesinde arar ve eğer annesi güçsüzse kız evlat dişi olmaktan utanır. Annesine benzememek arzusu içerisinde, diğerlerinin mutluluğu pahasına güç arayışına girebilir. "Birçok kız evlat, başlarına gelen her şeye katlanmayı kabul ettikleri için annelerine öfkelidirler."[27] Bu bilinçdışı tepkiyi bilince taşımadığı sürece kız evlat anneye karşı *tepkisel* tavrını sürdürür.

Kız evlat, yiyip bitiren annenin onun yeteneklerine ve özgürlük potansiyeline karşı duyduğu kıskançlık nedeniyle onu hapsetme arzusundan kaçar. Aşırı derecede yargılayıcı, katı ve

25 Young-Eisendrath ve Wiedemann, *Female Authority*, s. 45.

26 *Age.* s. 24.

27 Adrienne Rich, *Of Woman Born*, s. 246-47.

yıkıcı olan anne ile arasına mesafe koyar. Kız evlat, annenin, eşine ve çocuklarına hizmet etmek için kendi yaşamını feda eden "kurban" arketipini görmezden gelir. Anne, heba olan kendi hayalleri ile ilgili hissettiği hayal kırıklığını öfke ve pasif-agresif tavırlar şeklinde, kendisinden daha fazla fırsata sahip olan kızına yöneltir. Hayatının ellerinin arasından kayıp gittiğini görüp öfke nöbetleri geçirerek duvara tabak fırlatan histerik kadın stereotipi, yıkıcı bir öfke ile dolu olan Tanrıça Kali'de cisimlenir.

Hinduların yaratma, koruma ve yok etme Tanrıça'sı olan Kali Ma, Karanlık Anne olarak bilinir. O, doğum ve ölüm, rahim ve mezar, çocuklarına yaşam veren ve onu geri alan Anne'nin temel arketipidir. O, binlerce değişik şekilde resmedilen dişilin kadim sembolüdür.[28] Marija Gimbutas ve Merlin Stone'a göre anaerkil dinler son altı bin beş yüz senede yerini ataerkil dinlere bırakmıştır.[29] Kali'nin güçleri de birçok kadının yetenekleri, becerileri ve enerjileri ile birlikte yeraltına sürülmüş, bu da kadınların kendilerine ait olmayan cinsiyet rollerini kabul ederek depresif ve intihara meyilli bir hale gelmelerine sebep olmuştur.

Pek çok kadın kendilerini bir an önce öfkeli ve negatif anneden uzaklaştırmak ister. Kadınların, "Asla annem *gibi* olmak istemiyorum. Ona *benzemek* dahi istemiyorum" dediklerini sık sık duyarız. Bazı kadınlar annelerine benzemekten değil *annelerine dönüşmekten* korkarlar.[30] Bu korku, yani *matrofobi* köklerini kültürümüzün derinliklerine öyle bir salmıştır ki anne, çocuklar evi terk ettikten sonra kendisini reddedilmiş, takdir edilmemiş ve tek başına bırakılmış hisseder.

---

28 Barbra G.Walker, *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*, s. 488.

29 Marija Gimbutas, *Goddess and Gods of Old Europe* ve Merlin Stone, *When God Was a Woman*.

30 *Matrofobi* kavramı ilk kez şair Lynn Sukenick tarafından kullanılmış olup, kızın annesine benzemesi değil bizzat annesine dönüşmesi fobisidir. Rich, *Of Woman Born*, s. 237.

ANNEYİ TERK ETMEK

Anneyi terk etmek sadece annenin değil onu terk eden kız evladın da kendisini aldatılmış hissetmesine sebep olur. "Bütün kadınların ilk sıcaklık, beslenme, sevgi, güvenlik ve şefkat bilgileri anne kaynaklıdır. Bir başka kadın bedeni ile yaşanan bu yakınlık daha sonra aşırı derecede sahiplenme, tuzak ve tabu olarak görülerek inkâr edilip reddedilse de ilk başta bu yakınlık bebek için dünyaya bedeldir."[31]

Pek çok kadın bir yandan anneden kurtulmak için kuvvetli bir arzu duyarken bir yandan da onu geride bırakacak olmaktan dolayı büyük bir vicdan azabı çeker. Yirmili yaşlarında olan Susan, başarılı bir iş insanıydı ve yakında evlenmeyi planladığı bir adamla güzel ve sevgi dolu bir ilişkisi vardı. Annesi ise on yedi sene önce boşanmış ve asla kendi istediği bir işe sahip olmamıştı. Çocuklarının geçimini sağlayabilmek için çok çalışmıştı fakat yaptığı işler onu tatmin eden kariyer odaklı şeyler değil günü kurtarmasını sağlayan ufak tefek, geçici işlerdi.

Susan'ın annesi şimdi ellili yaşlarındaydı, kendisini hedefsiz ve depresif hissediyordu. Onun bu hali Susan'ın işini büyütme ve çocuk yapma konusunda almak istediği kararları etkiliyordu. Annesi mutlu ve güvende olana dek kendisinin asla başarılı ve huzurlu olamayacağını düşünüyor, bu yüzden de annesinin hayatını düzene koyamayışına çok sinirleniyordu.

Susan "Annem hayatını bir düzene koyana dek benim de mutlu olamayacağıma inandım. O kız kardeşimle birlikte yaşıyor ve maddi ve manevi olarak kendisine bakamıyor. Onun hiçbir zaman mutlu olamayacağını düşünüyorum. Eşimle iyi bir ilişkim olduğu için kendimi suçlu hissediyorum ve çok fazla başarılı olmamak için iş konusunda kendimi frenlediğimi biliyo-

31 Rich, *Of Woman Born*, s. 218.

rum. Bir yandan onun başaramadıklarını başarmak istiyorum, diğer yandan da başarımın ona acı vereceğinden korkuyorum" diyordu.

Susan, annesini arayıp ona yeni müşterilerinden bahsetmeye başladığında annesi konuyu değiştirip kız kardeşi ve yeğenlerinden söz etmeye başlıyordu. Susan annesinin onu görmezden geldiğini ve küçümsediğini düşünüyordu. Başarılarını ve mutluluğunu annesi ile paylaşamıyor oluşu onu üzüyordu. Annesinden farklı oluşu ona endişe veriyordu. Geçmişte bu suçluluk ve öfke duyguları yüzünden depresyon yaşamıştı fakat artık annesini kendisinden ayrı bir birey olarak görmeye ve onun almış olduğu kararların onu ilgilendirdiğini kabul etmeye kararlıydı.

Pek çok kız çocuğu annelerinin onların bireyliğini ve başarılarını kabul etmekte zorlanmaları yüzünden kendilerini anneden uzaklaştırırlar. Harriet Goldhor Lerner, Bayan J diye bahsettiği bir danışanını şöyle anlatıyor: "Bayan J'nin annesi kızının üniversiteden birincilikle mezun olduğu mezuniyet törenine migren ağrıları yüzünden katılmamıştı. Bayan J, annesine yüksek lisans yapmak istediğini söylediğinde kadın konuyu değiştirmiş ve bir arkadaşının kızının tıp fakültesine girdiğini anlatmaya başlamıştı.[32] Anne kızının gelecek ile ilgili planlarını ya da başardığı şeyleri duymak istemiyordu çünkü bunlar onun kendisini yetersiz hissetmesine sebep oluyordu."

Ne yazık ki bu evrensel bir konudur. Kendi kişisel gelişiminden mahrum bırakılmış bir anne kızının başarılarını görmezden gelip reddeder ya da çocuğu aşırı derecede zorlayarak onun kazanımları kendisininmiş gibi davranır.[33] Pek çok anne kızlarına "Bana benzeme ama bana benze" ya da "Başarılı ol

32 Lerner, *Women in Therapy*, s. 182.

33 *Age.*

ama çok da başarılı olma" gibi karışık mesajlar verir. Bu durumda kadınların dişili reddedip özgürlük ve başarıyı değerli bulan erili kucaklamaları son derece doğaldır.

İYİ OLAN ANNEDEN AYRILMAK

Eğlenceli, destekleyici, sevgi dolu bir pozitif rol modeli oluşturan anneden ayrılabilmek en zor olanıdır. Bu tarz bir anneden ayrılmak, Cennet Bahçesi'ni terk etmek; masum, rahat ve korunaklı bir alandan çıkıp bilinmezliklerle dolu bir dünyaya adım atmak anlamına gelir. Fakat pozitif rol modeli olan iyi anne bile farkında olmadan kızını tuzağa düşürebilir. Bu durumda da kız çocuğu anneyi kendisini onun yanında küçük hissettiği bir Tanrıça yerine koyabilir ve kendi kimliğini bulabilmesi için anneyi reddetmesi gerekir.[34]

Alison, yirmili yaşlarında, New England'lı tanınmış bir ailenin kızıydı. Annesi başarılı bir banka yöneticisi, cemiyette aktif biri ve sevgi dolu bir ebeveyndi. Annesi Alison'ı Sarmaşık Ligi[35] kariyeri süresince destekledi ve Batı Yakası'na taşınıp aktörlük okuluna gitmesi konusunda onu teşvik etti. Alison annesini deli gibi özlemesine rağmen onunla aynı şehirde yaşayarak kadının gölgesinde kalıp sürekli annesi ile kıyaslanmak istemiyordu. Her telefon konuşmalarının ardından Alison bir zamanlar paylaşmış oldukları yakınlığı kaybetmiş olmanın üzüntüsünü hissediyor ve annesinin düzenli hayatının tam tersi bir meslek

34 Carol Pearson, *The Hero Within*, s. 196.

35 ABD'nin kuzeydoğusundaki sekiz vakıf üniversitesini tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. Aslında bir spor ligi olarak kurulmuş ancak sonrasında Brown Üniversitesi, Columbia Üniversitesi, Cornell Üniversitesi, Dartmouth Koleji, Harvard Üniversitesi, Pennsylvania Üniversitesi, Princeton Üniversitesi ve Yale Üniversitesi'ni işaret eden daha geniş bir anlam yüklenmiştir. (ç.n.)

seçmiş olduğu için pişmanlık duyuyordu. Artık o annesi ile özdeş değildi. Anneden ayrılma çabası sırasında Alison, aktör olması için gerekli olan derin duygulara kavuşmuştu. Ona büyük acılar veren bu ayrılık kendi sanatsal yeteneklerini keşfetmesi açısından son derece faydalı olmuştu.

Birçok kadın *dişil* kavramından korkar ve onun kusurlu bir şey olduğunu düşünür. Kimileri bu tanımın, diğerlerine bakma zorunluluğu olan kişi anlamını içerdiğini düşünür. Kırklı yaşlarının sonunda olan Catherine, "Çocukluğumuzda bize sunulan dişil modeller ya seks objesi olan Marilyn Monroe ya da fedakâr anne idi. Aslında temelde her ikisi de Büyük Meme'ydi. Eğer dişil olarak görünürsem özgürlüğümü yitireceğimden ve benden faydalanacaklarından endişe ediyorum" diyordu.

Annesi tarafından temsil edilen negatif dişil yönleri reddettiği zaman kız çocuk, dişil doğanın pozitif yönleri olan oyuncu, duygusal, tutkulu, koruyucu, sezgili ve yaratıcı olma özelliklerini de kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya gelir. Öfkeli ve duygusal annelere sahip olan pek çok kadın yıkıcı ve hadım edici görünme kaygısı ile kendi öfke ve duygularını kontrol etme çabasına girer. Baskı altına aldıkları bu öfke, onların "erkekler tarafından tasvir edilmiş" dünyanın eşitsizliklerini görmelerini engeller. Annelerini batıl inançlı, dindar ve eski kafalı gören kadınlar dişiliğin gizemli ve sihirli yönlerini soğuk bir mantık ve analiz uğruna terk ederler. Böylece kadın kahraman ve dişil özellikler arasında bir uçurum meydana gelir. Kadın kahraman bütünselliğini sağlayabilmek için yolculuğu sırasında bu uçurumu kapatmak zorunda kalacaktır.

DİŞİ BEDENİN REDDİ

"Anne,
sana yazıyorum
yalnızım
bana bedenimi geri ver."
Susan Griffin, "Anne ve Çocuk"

Dişiliğin reddi çift taraflıdır, hem anneden kıza hem de kızdan anneye doğru yaşanır. Kız çocuk ergenliğe girip cinselliğini keşfetmeye başladığında annesi kızının fiziksel bedenini reddedebilir. Ya da kızının gençliğini ve güzelliğini kıskanıp genç kadında utanç ve rekabet duygularının uyanmasına sebep olabilir.

Kız çocuğunun babası da kızının gelişmekte olan cinsel kimliğinden rahatsız olarak onunla daha az vakit geçirmeye başlayabilir. Kız çocuk, geleneksel azize/fahişe ikilemi ile karşı karşıya kalır. Babası tarafından tabu, annesi tarafından rakip olarak görülmektedir. Anne babasını mutsuz etmektense gelişmekte olan cinselliğini evden ayrılana dek tamamen yok saymayı tercih edebilir. Ya da cinselliğinden aşırı derecede korkmaya başlayıp karşısına çıkan ilk erkekle evlenebilir. Hem annesinin hem de babasının kızın bedeninin üzerinde söz hakkı vardır.

Ben, bunun bir kadının sezgisel beden bilgeliğini reddetmeye başladığı dönem olduğunu düşünüyorum. Çoğu kadının bedeni hayatlarında ters giden bir şey olduğunda bunu onlara haber verir. Fakat kadınlar, bedenlerini görmezden gelmeye başlayıp sezgileri yerine zihinlerini dinlemeye başladıklarında bu yeteneklerini kaybederler.

Ergen bir genç kız, ebeveynlerinin onun gelişmekte olan cinselliği ile ilgili rahatsız olduklarını hissederse kendi bedenini

reddedebilir. Hissetmekte olduğu yetersizlik hissini bastırmak için aşırı derecede yemek yemeye başlayabilir ya da kabul edilemez olmanın acısından kurtulmak için alkol, uyuşturucu ve sekse başvurabilir. Bedeninin sınırları olduğu fikrini anlamaktan âciz olduğu için acı ve hastalıklara maruz kalabilir. Kadınlar kendi ruhani gelişimlerine bedenleri aracılığı ile ulaşırlar, dolayısı ile bedenin reddi kadın kahramanın ruhsal gelişimine sekte vurur. Kadın, sezgilerini görmezden gelip daha güvenli bulduğu zihin aktivitelerinin peşine takılır.

Otuz yaşlarında olan Sara antropoloji dalında doktora yapmaktadır. Terapiye gelmeye başladığında, yan tarafında sürekli tekrar eden kuvvetli bir ağrıdan şikâyetçiydi. Doktoru her ne kadar kendisinde fiziksel bir rahatsızlık bulamadıysa da Sara'nın bu ağrı yüzünden günlerce kıpırdayamadığı oluyordu. Birlikte bir dizi rahatlama egzersizi üzerinde çalıştıktan sonra, ona rehberli bir imge çalışması yaparak, içindeki çocuğa sorunun ne olduğunu sormayı önerdim.

Bu çalışma sırasında Sara dokuz yaşındaki "küçük kız" haline dair güçlü bir deneyim yaşadı. İçindeki bu taraf, dışarı çıkıp oyun parkındaki oyuncak tırmanma merdiveninde tepetaklak durmak istiyordu. Yirmi dakika boyunca kendisinin çocuk haliyle neşeyle oynadı ve ofise dönüp gözyaşlarına boğuldu.

Sara, akademik çabaları sırasında içindeki bu oyuncu yönü kaybetmiş olduğunu fark etti. Her şeyi tek başına yapabilmeyi istiyordu. Çok sevdiği bir kadınla harika bir ilişkisi vardı fakat o, yani güçlü olan, "kendi ayakları üzerinde durmak" için sevdiği kişiyi Alaska'da bırakıp yalnız yaşamak üzere buraya gelmişti. Eşine bağımlı yaşayan annesine benzemek istemiyordu. Fakat sol tarafı hâlâ acıyordu, ona bedeninin kendisine ne anlattığını sordum.

"Büyük bir parçamı reddettim..." dedi. "Sadece bir zamanlar oyunlar oynamayı seven çocuk yönümü değil, doğadan beslenen

yetişkin tarafımı da kaybettim. Dağda yürüyüş yapmayı çok seviyorum fakat artık bunun için zaman ayırmıyorum. Ayrıca çocukları da çok seviyorum ve hayatımda bir çocuk yok. Çalışmak yüzünden sevdiğim şeylere vakit ayıramıyorum. Güçlü bir kadın oldum fakat ne kendime ne de başkalarına bakmayı becerebiliyorum. Ailemden ya da arkadaşlarımdan yardım istersem eğer onların benim zayıf olduğumu düşüneceklerinden endişe ediyorum." Kadınlar, fiziksel bedenlerinin limitleri olduğunu fark edip ona göre davrandıkları zaman manipülatif ve zayıf görüldükleri için erkeklerle yarışabilmek için acılarını gizlemeyi öğrendiler. Kadın bedeni hem arzu edilen hem de hakir görülen bir nesne oldu.

Bizim kültürümüzdeki temellerini, Eski Ahit'te Havva'nın baştan çıkarıcı biri olarak sergilenmesinden almış olan kadın bedeninin reddi, erkek egemen dinlerde, beş bin senedir kadın cinselliğinin bir tabu olarak görülmesi şeklinde tezahür etmektedir. Kadının cinsiyeti, onun siyasi ve dini alanlarda güç sahibi olmasına engel olmak için bir bahane olarak kullanılmıştır.

Performans sanatçısı Cheri Gaulke, erkekler ve erkek tanrıların egemen olduğu bir dini ortamda büyüdü. Henüz dört yaşındayken bedeninin kaderini belirleyeceğini anlamıştı. "Babam, dedem, dedemin babası ve erkek kardeşim Luteryen papazlarıydı. Erkek kardeşim dördüncü jenerasyondu..." diye anlatıyordu. "Dört yaşındayken kafamda ilk feminist fikrim oluştu. Bir kız çocuğu olduğum için babam gibi bir rahip olamayacağımı anlamıştım. O anda, Hıristiyanlığın etimden ötürü bana ihanet ettiğini düşündüm. Hıristiyanlıkta ruh ve beden birbirinden ayrı şeylerdi. Kadınlar beden, eril Tanrı ise ruhtu. Ruha sahip olabilmenin tek yolu ise bedeni reddetmek, nihayetinde ölüp ondan kurtulmaktı. Ben buna inanmıyordum."[36]

36 Cheri Gaulke, yazarla söyleşi, Los Angeles, Kaliforniya, 23 Elim 1986.

Bu kadının annesi onun hayatında görünmeyen bir güçtü. "Bütün çalışmalarım 'baba' ile ilgiliydi. Erkekler tarafından benden çalınan gücü geri almaya çalışıyordum. Kadınların ruhani hareketi bana ilham veriyor çünkü Tanrıça kendisiyle özdeşleşebileceğim bir varlık. Onun bedeni ve benim bedenim bir, onun gücü ve benim gücüm bir. Erkekler bunu benden alamazlar."[37]

ANNE TARAFINDAN REDDEDİLMEK

Evlat edinildiği için ya da hastalık, depresyon ya da alkol sebebiyle annesi tarafından reddedilmiş olduğunu düşünen kadınlar kendilerini derin bir şekilde annesiz hissedip sahip olmadıkları şeyin peşine düşerler. Böyle bir kadın tüm hayatını, bunları veremeyecek bir anneden onay, sevgi, ilgi ve kabul arayan bir "kız çocuğu" olarak geçirebilir. Kadınlar eğer annelerinin ortada olmadığını ya da ona annelik edemeyecek kadar meşgul olduğunu düşünürlerse kendilerine pozitif bir rol modeli oluşturacak, bağlanabilecekleri yaşça büyük bir kadın ararlar.

Lila, otuzlu yaşlarının sonunda siyah bir kadındı. Annesinin sürekli çocuk doğurmakla meşgul olduğu için kendisi ile hiç ilgilenmediğini hatırlıyordu. "O her zaman yorgundu..." diye anlatıyordu. "Onun için ben hep fluydum ama Essic teyzem beni görebiliyordu. Benim kim olduğumu biliyordu ve bana 'önemli biri' olduğumu söylemişti. Bana umut verdi ve kendime inanmayı öğretti. Gözlerimin içine her baktığında kendimi güzel hissederdim. Bana 'Kızım sen özelsin, çok başarılı olacaksın' derdi. Onu haklı çıkarmak için bir an evvel evden ayrılmak istiyordum."

37 *Age.*

Eğer bir kadın annesi tarafından dışlandığını ya da kabul edilmediğini hissederse kendi dişiliğini reddedip babanın ve ataerkil kültürün onayını aramaya başlayabilir. Erkekler güçlü konumdadır, o yüzden kadınlar kendilerini güçlendirmek için erkeklerin desteğini ararlar. Böylece kadın kahramanımız güçlü ve her şeyi bilen erkekle özdeşleşmek için yola çıkar. İlkönce babaların baş döndürücü oyunlarını, yarış, kazanma ve başarı stratejilerini öğrenir. Beyaz erkeklerin, kendi imgeleri için belirlemiş olduğu standartlara uygun olduğunu kanıtlamaya çalışır. Her ne kadar başarılı olursa olsun nihayetinde kendisine yeterince değer verilmediğini ve çok fazla çalıştırıldığını fark eder.[38] Dişil değerlerine ne olduğunu sorgulamaya başlar.

---

38 1989 yılında Rand Corporation tarafından yapılan ve "Kadınların Maaş Uçurumu Azalıyor Fakat Fakirlik Çoğalıyor" (*Sacramento Bee Final*, 8 Şubat 1989) adıyla yayımlanan bir çalışmaya göre, 1980-1986 yılları arasında tüm yaşlardaki kadınların maaşları artarak erkeklerin maaşlarının yüzde 60-65'i kadarına gelmişti. 20-24 yaş aralığındaki kadınların maaşları, erkek maaşlarının yüzde 78'i kadarken bu rakam yüzde 86'ya yükseldi. 2000 yılı civarında bu rakamın yüzde 74'e ulaşacağı tahmin ediliyor. Fakirlik daha çok kadınlar tarafından deneyimlenen bir durumdur çünkü hem kadınlar daha düşük maaş almaktadır hem de tek ebeveynli aileler çoğunlukla anne-çocuktan oluşmaktadır. 1940 yılında sadece on aileden bir tanesinin aile reisi kadındı. 1980 yılında bu rakam yüzde 40 yükseldi. Kadın aile reisi olan aileler yedide bir oldu. Fakir ebeveynlerin yüzde altmış ikisi kadındı. Kadın ve erkeklerin para kazanma kapasiteleri arasındaki fark, kadın erkek bir arada yaşadığı sürece istatistiklere yansımıyordu. Bu koruma, boşanma oranlarının ve tek ebeveynli ailelerin artışı ile birlikte ortadan kalktı.

The Second Shift'te (New York: Viking, 1989) çalışan ebeveynler ve evdeki devrim ile ilgili yayımlanan bir araştırmada, sosyolog Arlie Hochschild, ev işinin ve çocuk bakımının çoğunu kadınların gerçekleştirdiğini, böylece 2 saat içinde iki tamzamanlı işte çalışıyor olduklarını ortaya koydu. Yaptığı hesaplamalara göre, yetmişler ve seksenlerde ortalama bir Amerikalı kadın, bir haftada erkeğe göre on beş saat daha fazla çalışıyordu. Bir sene içinde bu artı çalışma miktarı 24 saat çalışılan bir ay ediyordu. Sadece kocalarından daha fazla para kazanan kadınlar ev işlerinin yarısından azını yapıyordu.

Jungcu terapist Janet Dallett şöyle der: "Bu kültürün kolektif bilinci, değerlerimize, algılarımıza ve seçimlerimize hâkim olan sayısız varsayım, temelinde erildir. Ataerkil bir toplumun kolektif *bilinçdışı*, asıl büyük hayallerinin kaynağı olan bilinçdışı bırakılmış değerleri de içerir, dolayısıyla dişil (anaerkil) bir eğilime de sahiptir. Günümüzün yaratıcı bireyleri, yeni bir dünyanın bilincini oluşturmak için ataerkil hırsı terk edip annelerin karanlık dünyalarına inmeleri gerektiğini düşünüyorlar."[39]

Kadın kahraman, yolculuğunun bu noktasında annesi ile arasındaki uzaklığı kapatmak, "anne-kız" ilişkisini iyileştirmek isteyebilir. Ona kendi gücünü öğretip deneyimlerini zenginleştirebilecek kendini onlarla özdeşleştirebileceği Tanrıça'lar, kadın kahramanlar ve yaratıcı modern kadınlar aramaya başlar.[40] En sonunda şifasını Yüce Ana'da bulacaktır. Kathie Carlson şöyle der:

"Tanrıça'yı insanlaştırılmış bir varlık ya da kadınlar arasında oluşan bir enerji olarak algılayabiliriz. Tanrıça imgesi dişil gücün kabulüdür, Tanrıça erkeklere bağımlı değildir ve kadınların ataerkil vizyonlarından doğmamıştır. Tanrıça, kültürümüzün eksik yönü olan gücümüzün, bedenlerimizin, arzularımızın ve annelerimizin pozitif imgesini bize hatırlatır."[41]

---

39 Janet O. Dallet, *When the Spirits Come Back*, s. 27.

40 Young-Eisendrath ve Wiedemann, *Female Authority*, s. 63.

41 Carlson, *In Her Image*, s. 77.

2

Erkekle Özdeşleşmek

BABALARININ KIZLARI

Kadın hareketinin elde etmiş olduğu başarıya rağmen hâlâ bazı kişilerin, bazı pozisyonların ve bazı olayların diğerlerine göre daha makbul olduğuna dair yanlış bir inanış mevcuttur. Bu kişiler, pozisyonlar ve olaylar genellikle erildir ya da erkekler tarafından tanımlanmıştır. Kültürümüzdeki liderlik, kişisel otonomi ve başarıyı belirleyen sosyal standartlar eril normlar tarafından belirlenir. Bu sebeple kadınlar zekâ, beceri ve güç konusunda yetersiz olarak algılanırlar.

Büyürken bu durumu gözlemleyen kız çocuğu erkekler tarafından kontrol edilen prestij, otorite, özgürlük ve servetten bir pay almak ister. Pek çok başarılı kadına, o ilk erkek modelinin onayının ve gücünün peşinde oldukları için *babasının kızı* denir. Annenin onayı ise daha az önemlidir; dişil olanı baba tanımlar ve bu da kız çocuğunun cinselliğini, erkeklerle olan ilişkisini ve dünyadaki başarı seviyesini etkiler. Bir kadının hırsı, gücü, parayı olumlu bir özellik olarak görüp görmemesi ve bir erkek ile başarılı bir ilişki kurup kuramaması onun babası ile olan ilişkisine bağlıdır.

Lynda Schmidt, babasının kızlarını "baba ile güçlü ve pozitif bir ilişki kurabilen kızlar" olarak tanımlıyor ve bu tarz kızların

genellikle anneyi tamamen denklemden çıkarttıklarını ekliyor: "Bu tarz bir genç kadın büyürken çevresini erkeklerle doldurur ve kadınlara karşı küçümseyen bir tavır takınır. Babasının kızları hayatlarını eril prensiplere göre organize ederler, ya dış dünyadaki bir erkek figürüne bağlanır ya da içlerindeki eril güçten destek alırlar. Bir erkek akıl hocaları ya da rehberleri olsa da genellikle erkeklerden emir ya da tavsiye almaktan hoşlanmazlar."[42]

Motivasyon üzerine çalışma yapan psikiyatrlar, başarılı olan pek çok kadının daha küçük yaşlarda onların yeteneklerini destekleyen, kendilerini çekici hissetmelerini sağlayan sevgi dolu babalara sahip olduklarını ortaya çıkartmıştır. San Francisco Körfez Bölgesi'nden sosyal bilimci Marjorie Lozoff, kadınların mesleki başarıları üzerine yaptığı dört yıllık çalışmasında "babaları tarafından ilginç, değerli ve saygıdeğer görülüp o şekilde davranılan kız çocuklarının"[43] kendilerini ifade etmekte çok daha başarılı oldukları sonucuna vardı.[44] Bu tarz babalar kızlarının hayatları ile aktif olarak ilgileniyor ve onların meslek hayatlarında, politika, spor ya da sanata olan ilgilerinde başarılı olmaları için onları destekliyordu.

Eski Kongre üyesi Yvonne Brathwaite Burke'nin babası hayatını Uluslararası Hizmet İşçileri Sendikası'na adamıştı. Yvonne ilk grevine henüz on dört yaşındayken katılmıştı. Babası, yirmi sekiz senedir MGM stüdyolarında hademe olarak çalışıyordu ve evleri her zaman sendika aktivistleri ile dolup taşıyordu. Sendikanın ona sağladığı burs sayesinde Yvonne, UCLA'ya ve USC Hukuk Fakültesi'ne gitti.

Babasının organizasyonlar için harcadığı çabayı izliyordu: "Bir şey için gerçekten savaşmanın ne kadar önemli olduğunu

42 Linda W. Schmidt, "How the Father's Daughter Found Her Mother", s. 8.

43 Kathy Mackay, "How Fathers Influence Daughters", s. 1-2.

44 *Age*.

öğrenmişti. Babası bazen aylarca işsiz kalsa da mücadelesinden asla vazgeçmemişti. Doğru olanın bu olduğuna inanıyordu."[45] Onun bu tavrı Yvonne'u derinden etkiledi.

"Mücadele fikri ile çok ilgiliydim, babamın yaptıklarını yakından takip ediyordum. Bunun onun için çok zor olduğunu ve büyük bir fedakârlık gerektirdiğini biliyordum fakat o yaptığı şeye inanıyordu. Daha sonra benim avukat olup siyasete girmeme çok destek oldu. Bana ilham veren kişi oydu."[46] Burke'nin annesi bir emlakçıydı ve çeşitli çatışmaların ortasında kalacağını düşündüğü için kızının politikaya girmesini istemiyordu. O, kızını öğretmen olmaya yöneltmeye çalıştı fakat Burke anlaşmazlıkları çözmek konusunda daha aktif bir rol almak istiyordu.

Amerika Birleşik Devletleri senatörü, Dianne Feinstein de babasını örnek alan kızlardan biriydi. Bürokrasinin inceliklerini, haklarını korumayı, güçlü ve inatçı olmayı ondan öğrenmişti. Babası, Dianne'in kampanyaları için canla başla çalışır, fon toplamaktan ofise çörek taşımaya kadar her türlü işle alakadar olurdu. Bir doktor olarak topluma hizmet konusunda çok hassastı ve kanser hastası olmasına rağmen ölene dek çalışmaya devam etti. Kızına güçlü olmayı ve motivasyonu öğretti. Feinstein, babasının onun yeteneklerine duyduğu sonsuz inanç sayesinde daha kuvvetli olmuştu. "Benden beklentisi çok yüksekti..." diye anlatıyordu. "Ben her zaman inanmasam da o benim, ne yapmayı istersem isteyeyim onu başarabileceğime inanıyordu."[47]

Bir genç kız babası ile olan ilişkisi sonucunda dünyaya onun gözlerinden bakmaya başlar ve kendisini de onun gözlerinden görür. Onun onayını ve kabulünü ararken kendi becerilerini, zekâsını ve öz değerini onun ve diğer erkeklerin üzerinden öl-

45 *Age.*

46 *Age.*

47 *Age.*

çer. Babanın onayı kız çocuklarının ego gelişimini pozitif yönde etkiler. Hem Feinstein hem de Burke babaları ile yakın ve anlamlı ilişkiler kurdular. "Bu iki kadın da erkek egemen bir alanda çalışıyor olmalarına rağmen dişiliklerinden ödün veriyormuş gibi hissetmediler."[48]

Babaları tarafından kabul edilmiş olduklarını düşünen kadınlar dünya tarafından da kabul göreceklerine inanırlar. Aynı zamanda eril doğaları ile olumlu bir ilişki kurabilirler. Onları oldukları gibi seven bir içsel eril figürleri vardır. Bu olumlu içsel erkek ya da animus figürü[49] onların yaratıcı çabalarına onları yargılamadan destek olur.

Linda Leonard, pozitif içsel erkek figüründen Kalbi Olan Adam diye bahsediyor. "O sevgi dolu, sıcak ve güçlüdür, öfkeden, yakınlıktan ve sevgiden korkmaz. Bana destek olur ve sabırlıdır fakat gerektiği zaman inisiyatifi eline alır, yüzleşir ve gerekli şeyleri arkasında bırakabilmeyi bilir. İstikrarlı ve dayanıklıdır. İstikrarı hayatın akmakta olan nehrinden gelir, o hep andadır. Hem oynar hem çalışır ve her ikisinden de zevk almayı bilir. Nerede olursa olsun kendisini evinde hisseder – hem iç hem dış dünyada. Hem bir dünyanın adamıdır (sezgisel ve seksi) hem de ruhani bir adamdır (gelişen ve yaratıcı)."[50] Bu içsel figürün varlığı kız çocuğunun babası ya da erkek akıl hocası ile olan pozitif ilişkisi sonucunda tehlikeye girer. İçsel erkek, kadın kahramanın yolculuğu sırasında onu destekleyen bir rehber olacaktır.

---

48 *Age.*

49 Anima ve animus Carl Jung analitik psikoloji ekolünde kolektif bilinçdışı teorisinin bir parçasıdır. Jung animusu bir kadının bilinçdışı erkek tarafı ve animayı da bir erkeğin bilinçdışı kadın tarafı olarak tanımlamıştır. (ç.n.)

50 Linda Schierse Leonard, *The Wounded Woman*, s. 113-114.

MÜTTEFİK OLARAK BABA

New York Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görev yapan Dr. Alexandra Symonds, işlerine yüksek derecede bağlılık gösteren kadınlar üzerinde bir araştırma yaptı ve bu kadınların eğitimin önemine inanan ve onlara iş dünyasının inceliklerini öğreten babalara sahip olduklarını ortaya koydu. Bu babalar, kızlarına adeta koçluk yapıp başarısızlıklara ve endişelere rağmen asla vazgeçmemelerini sağlamış, kendi hayatlarının sorumluluklarını almaları için onlara ilham vermişlerdi. Bu kadınlar küçük yaşlardan itibaren bağımlı olmamayı ve başarmayı öğrenmişti.

Symonds, kız çocuklarında yeterliliğin sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlayanın baba olduğu sonucuna vardı. Ben, kız çocuklarının yeterliliğinin baba kadar anne sayesinde de geliştiğine inandığım için bu sonuçla her ne kadar aynı fikirde olmasam da, Symonds'ın "Eğer babalar, spor, öz yeterlik ve çaba konusunda kız çocuklarına da erkek çocuklarına oldukları kadar destek olursa, kızlar olağanüstü başarılara imza atamasalar dahi hayatları boyunca işlerine yarayacak yetenekler geliştirmelerine faydaları olur" sözlerine katılıyorum. Babalar, kızların başını okşayıp "Sen ne şeker bir şeysin" demekten fazlasını yapmalıdır. Bu yeterli değildir.[51]

Bu tarz bir desteğe sahip olmuş kadınlar *hedeflerine doğru* ilerleme konusunda daha başarılı olurlar. Onlar, hukuk, tıp, işletme, akademisyenlik ya da sanat yönetmenliği gibi tanımlanabilir hedefleri ve belirlenmiş adımları olan mesleklere yönelirler. Gelecek ile ilgili fikir ve hayallerini desteklemeyen ya da onlara yetersiz olduklarını hissettiren babalara sahip olan kızlar hayatta oradan oraya savrulup başarıdan uzaklaşırlar.

---

51 Mackay, "How Fathers Influence Their Daughters".

Başarılı olan bazı kadınlar sadece babalarına benzemeye çalışmakla kalmaz ayrıca, bağımlı, çaresiz ve aşırı eleştirel buldukları annelerine benzememeye de çalışırlar. Annenin kronik depresyonda, hasta ya da alkolik olduğu durumlarda ise kız çocuğu babası ile ittifak kurup yatak odasının penceresinden bakan solgun bir figüre dönüşen annesini tamamen görmezden gelir. Böylelikle tüm güç hem iç hem de dış dünyada babaya geçer.

Athena'nın Doğuşu

BABASININ KIZI: DİŞİLİN YUTULMASI

Annenin elimine edilerek baba ile özdeşleşme durumunu, Zeus ve Metis'in kızı olan Athena'nın hikâyesinde en güzel

şekliyle görebiliriz. Zeus'un Metis'i yutması, aynı zamanda Yunan mitolojisinde anaerkil dönemden erilin ve egonun egemen olduğu bir döneme geçişi de sembolize eder.

Athena, Zeus'un kafasından üzerinde altın rengi bir zırhla, elinde sivri bir mızrak tutup savaş çığlıkları atarak fırladı. Bu dramatik doğumun ardından Athena kendisini Zeus ile özdeşleştirdi ve onu tek ebeveyni olarak tanıdı. Tanrıça, annesi Metis'i asla kabul etmedi hatta bir annesi yokmuş gibi davrandı.

Hesiodos'un anlattığına göre Metis, Zeus'un ilk soylu partneriydi. Metis bilgeliği ile tanınan bir okyanus varlığıydı. Metis, Athena'ya hamile kaldığında, Zeus onu kandırarak kendini küçültmeye ikna etti, sonra da kadını yuttu. Metis'in, biri Zeus'un cesaretine sahip bilge bir kız ve biri de herkesin kalbini kazanmaya muktedir olup hem insanların hem tanrıların kralı olacak bir erkek olmak üzere, iki tane çok özel çocuğa sahip olacağı kehanetinde bulunulmuştu. Zeus, Metis'i kandırıp onu yutarak hem bu kaderden kurtuldu hem de onun bütün yeteneklerini kendi içine almış oldu.[52]

Athena, savaşta Yunan kahramanlarını koruyan güzel bir savaşçı Tanrıça'ydı. Bilgelik, zanaat, strateji, diplomasi ve dokumacılık Tanrıça'sı olan Athena şehirlerin ve medeniyetin de koruyucusuydu. Jason ve Argonotların Altın Post'u armaya giderken gemilerini inşa etmelerine ve Yunanlıların, Truva'yı yenmelerine yardım etti. Truva Savaşı'nın ardından, babası Agamemnon'un öcünü almak için annesi Klitemnestra'yı öldüren Orestes için oylama yapılırken ataerkil gücün yanında saf tuttu. Böyle yaparak ataerkil değerleri annelik değerlerinden üstün tuttuğunu gösterdi.

Bir "Athena Kadını" babasının kızıdır. Annesini reddedip babası ile özdeşleşir. Zeki ve hırslıdır, iş bitiricidir. Athena,

52 Jean Shinoda Bolen, *Goddess in Everywoman*, s. 7.

duygusal ilişkilere kıymet vermez, empatisi ve kırılganlığa karşı toleransı yoktur. Eğer zaman ayırıp annesinin gücünü keşfetmez ve anneyle olan bağını geri edinemezse dişilden ayrılma yarasını asla tedavi edemez. Metis, erkek egosu tarafından yutulan ne ilk ne de son anne idi, Athena da annesini reddedip babaya bağlanan son kız çocuğu olmadı. Benim bu kitabı yazmaktaki amaçlarımdan bir tanesi de annem ile aramdaki kopukluğun sebep olduğu yaraları sarabilmektir.

Henüz küçük bir kızken babamı tanrı gibi görürdüm, eve gelmesini heyecanla beklerdim; babam komik, zeki ve yaratıcıydı aynı zamanda bir reklam şirketinde yöneticiydi yani dünyanın en güçlü adamıydı. O, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ekonomik fırsatlardan faydalanmak isteyen akıllı genç adamlardan biriydi. Manhattan'daki büyük bir binada uzun saatler boyunca çalışırdı, ödüller alırdı ve şirketteki erkekler için hayranlık duyulacak bir akıl hocasıydı.

Benim için o asla hata yapmayacak birisiydi, hayatımın aşkıydı. Akşam yemeği için eve pek sık gelmezdi, o nedenle geceleri onu çok özlerdim fakat sabah erken kalkıp okula gitmeden önce babamı görürdüm. Onun, eve sabahın köründe ya da gece yarısı gizemli bir şekilde giriş çıkışları küçük bir çocuk olarak benim onu mitolojik biri olarak görmeme sebep oluyordu. "Çok önemli işler yapıyor olmalı..." diye düşünüyordum. "Tanrısal işler..."

Evde olduğu zamanlarda onun ilgisinin ve onayının peşine düşüp sürekli onunla sohbet etmeye çalışırdım. Onunla konuşurken zeki görünmeye uğraşır ve söylediklerini dikkatle dinlerdim. Onunla beraber hırdavatçıya ve hurdacıya gitmeye bayılırdım. Asla sakince oturmayı beceremeyen biriydi, evde bile sürekli marangozluk yapardı. Bugün bile taze kesilmiş odun kokusu bana babamı hatırlatır.

On üç yaşına geldiğimde, yazları onun ofisinde çalışmaya başladım. Babam benimle gurur duyardı çünkü çok başarılı bir öğrenciydim, bana işyerini gezdirirdi. Bana işini anlatır, bütün bunları tek başına başarmış olmasının ne kadar önemli olduğundan bahsederdi. Eğitimin önemini anlatırdı, kendisi okula gitmemiş, her şeyi çalışarak öğrenmişti.

Fakat benim onun işi olan "reklamcılık" alanına duyduğum ilgiyi desteklemezdi, çünkü bunun "kadınlara uygun" bir iş olmadığını düşünüyordu. Kadınların, sürekli değişen duygu durumlarından dolayı medya alanında çalışabilmelerinin çok zor olduğunu düşünüyordu. Bu alanda kadınlar için uygun gördüğü tek şey metin yazarlığıydı çünkü metin yazarları evden de çalışabiliyorlardı. Gizlice, ona benim farklı olduğumu kanıtlamayı planlıyordum.

Yaşıtım olan pek çok kızın babalarının aksine benim babam duygularım konusunda konuştuğumda beni dinliyordu; bu benim için yaşamsal derecede önemliydi çünkü annemle konuşamıyordum. Babam konuşurken sanki kendimi duyuyordum. Onunla her konuda konuşabildiğim için kendimi çok şanslı görüyordum. Sadece annemin öfke nöbetleri konusunda konuşmamdan hoşlanmıyordu; bana anneme karşı daha sabırlı ve anlayışlı davranmam gerektiğini söylüyordu.

Alkolik Yakınları Toplantısı'na gittiğim, toplantıdaki psikiyatrın ise arkadaşım Peg olduğu bir rüya gördüm. Tam karşımda oturup, ben gruba derdimi anlatırken elimi tutuyordu. Bana o kadar çok zaman ayırıyordu ki gruptaki diğer kadınlar bu durumu protesto etmeye başlıyorlardı. Peg, "Baban her zaman yanında olmadığı ve senden çok işine vakit ayırdığı için çok üzgün olmalısın" diyordu.

Bu sözler beni çok şaşırtıyordu, hüznümü babama bağlamasına şaşırıyordum çünkü ben problemimin kaynağının hep

annem olduğunu düşünmüştüm. Onu kötü kişi olarak gördüm ve babamın beni kurtarmasını bekledim. Bu, kadın kahramanın yolculuğunda sık karşılaşılan bir durumdur. Babamı idealize etmiştim, onu kurtarıcım olarak görüyor ve beyaz atlı prensinin gelmesini bekleyen, güzel ve zeki kız çocuğu rolünü oynuyordum. Oysaki o beni kurtaramadı. Yıllar sonra, babamın "önemli işler" yapabilmek için aslında hem annemi hem de beni terk etmiş olduğunu fark ettim.

BABA ARAYIŞI: MÜTTEFİK TOPLAMAK

Kadın kahramanın yolculuğunun ikinci bölümünde, kadın ya erkekle özdeşleşmek ya da erkek tarafından kurtarılmak ister. Bir kadın, kendisini yerleşik dişil imgelerden ayrıştırmak istediğinde ister istemez erkek kahramanın yolculuğuna çıkar. Zırhını giyer, atına atlar, sevdiklerini ardında bırakarak altın hazineyi aramaya gider. Logosun[53] yeteneklerine odaklanır. Başarıya giden kestirme yolları aramaya başlar. Erkek dünyasını sağlıklı, eğlenceli ve aksiyon odaklı bir dünya olarak görür. Erkekler iş bitiricidir, bu da kadın kahramanın hırslarını biler.

Bu dönem, kadının egosunun gelişmesi açısından önem taşır. Kadın kahramanımız ona yol gösterecek rol modelleri arar. Bu eril müttefikler, iş açısından baba, sevgili, öğretmen, patron ya da koç, ilahi açıdan ise papaz, haham veya Tanrı olabilir. Bu müttefik, takım kurallarına göre oynamış ve en tepeye kadar tırmanmış, çocuksuz, eril bir kadın figür de olabilir.

Mattel Oyuncakları'nda pazarlama, dünya çapında ürün tasarlama ve geliştirme bölümlerinin başkan yardımcısı olan Jill Baradi, Amerikan iş dünyasının en yüksek noktalarına ulaşmış

53 Logos, Yunancada duyguları kavrama anlamındaki pathos sözcüğünün karşıt anlamı olan us ile kavrama anlamındadır. (ç.n.)

kadınlardan biridir. Jill, başarısının sadece takım oyunculuğuna ve çalışanları motive etme yeteneğine değil aynı zamanda tavsiyelerine başvurduğu akıl hocalarına da bağlı olduğunu söylüyor. Tamamen kendisine ait olan yönetim şeklini; anne babasından edindiği temel değerlere bağlıyor. İşinde, hem duygusal ve sezgisel yönlerini hem de yapıcı geribildirimleri kullandığını söylüyor. Jill Baradi, yaratıcılığın ön plana çıkartıldığı, zihinsel faaliyetlere önem verilen bir ev ortamında büyümüştü ve ona her zaman, "İstediğin her şey olabilirsin, yeter ki o konuda iyi ol. Kafana koy, yapman gereken şeyleri öğren ve onları gerçekleştir" diyen bir babaya sahipti.[54]

Kadın Otoritesi isimli kitapta, Polly Young Eisendrath ve Florance Wiedemann şöyle diyorlar: "Kadınların çoğu otorite peşinde koşarken ya erkeklere benzemeye ya da erkekler tarafından beğenilmeye çalışırlar."[55]

Bu durum ilk bakışta o kadar da kötü görünmez. Erkek onayı istemek, anneden ayrılma konusunda atılan sağlıklı bir adımdır ve kadının ataerkil toplumda daha fazla özgürlük sahibi olmasını sağlar. Babanın, disiplin, karar alma, cesaret, güç ve öz değer gibi pozitif özellikleri ile özdeşleşen genç kadın dünyada başarı elde eder.

Fakat, eğer kadın kendisinin erkeklerin ilgisi ve tanımı olmadan var olamayacağını düşünmeye başlarsa bu durum bir yandan da son derece zararlı olabilir. Lewis Carroll *Alice Harikalar Diyarında* kitabında, siyaseten gücü elinde tutanların, güçsüzlerin kimliklerini tanımlayabiliyor oluşlarıyla dalga geçer[56] Tweedledum ve Tweedledee adındaki ikizler Alice'e ken-

---

54 "Making It", *L.A. Times Magazine*, 4 Aralık 1988, s. 72.

55 Polly Young-Eisendrath ve Florance Weidemann, *Female Authority*, s. 49.

56 Carol Pearson ve Katherine Pope, *The Female Hero in American and British Literature*, s. 121.

disinin sadece Kızıl Kral'ın hayal dünyasında var olduğunu söylerler:

"O şimdi rüya görüyor" dedi Tweedledee. "Sence rüyasının konusu ne?"

"Bunu kimse bilemez" dedi Alice.

"Rüyası tabii ki seninle ilgili" diye bağırdı Tweedledee. "Eğer seninle ilgili rüya görmeyi bırakırsa nereye gidersin acaba?"

"Hiçbir yere gitmem tabii ki" dedi Alice.

"Hiçbir yerde olurdun. Sen sadece onun rüyasında olan bir şeysin."

"Eğer o Kral uyanırsa" diye ekledi Tweedledum. "Bir mum gibi puf diye sönüp gidersin."[57]

POZİTİF BİR ERİL MÜTTEFİKİN EKSİKLİĞİ

Baba ya da baba figürleri tarafından alınan pozitif destek ve onay kadının egosunun olumlu bir şekilde gelişmesine yol açar fakat baba, üvey baba, amca ya da dedenin ilgi eksikliği ya da olumsuz yaklaşımları kadının benlik algısını derinden yaralar. Bunun sonucunda kadının gelişimi durabilir ya da kadın mükemmeliyetçi olabilir. Bir baba ortada yoksa ya da kızı ile ilgilenmiyorsa bu onun hayal kırıklığının ve hoşnutsuzluğunun göstergesi sayılır ve bu durum kadın kahraman için aşırı korumacılık kadar zararlıdır.

Amerikan ve İngiliz Edebiyatındaki Kadın Kahramanlar kitabında, Carol Pearson ve Katherine Pope, babası fiziken orada olsa da duygusal olarak onun ve annesinin yanında olmayan Kanadalı kadın sanatçı Emilly Carr'ın günlüğünden bir alıntı

57 Lewis Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking Glass*, s. 165.

yapıyorlardı. Altmışlı yaşlarının sonlarına geldiğinde dahi tanrı olarak gördüğü babasının bu ilgisizliği ona hâlâ acı veriyordu.

"Bundan altmış altı yıl önce bu gece ben henüz ben değildim. Acaba babam ne hissetmişti? Annemin heyecanının yarısını bile taşımadığına neredeyse eminim. Fırından yeni çıkmış, dumanı üzerinde tüten lezzetli bir bonfile onu daha çok heyecanlandırır, gözlerinin parlamasını sağlardı. Acaba annem beni doğurduktan sonra ona bir iki tatlı söz etmiş miydi yoksa toparlanıp ona hizmet etmeye başlamasını mı bekledi? Küçük bebekler ona hayranlık duyabilecek kadar büyüyünceye dek onları görmezden gelirdi. Büyüdüklerinde ise onların yaşam sevinçlerini yok ederdi."[58]

Babanın kişisel alandaki ya da erkek akıl hocasının kültürel alandaki ilgisizliği, Linda Leonard'ın "zırhlı Amazon" adını verdiği sendroma sebep olur.

"İhmalkâr babaya tepki olarak, bu tarz kadınlar ego seviyesinde erille özdeşleşir ya da baba fonksiyonlarını üstlenirler. Babaları onlara ihtiyaç duydukları şeyleri vermediği için bu ihtiyaçları kendileri karşılamayı öğrenirler. Giydikleri zırh onları profesyonel hayatlarında korur ve kendi seslerini duyurmalarına yardım eder. Fakat zırh aynı zamanda onların kendi dişil hislerinden ve yumuşak yönlerinden kopmalarına sebep olur. Bu kadınlar, kendi yaratıcı yönlerinden, erkeklerle kurdukları sağlıklı ilişkilerden ve anda yaşayabilmekten uzaklaşırlar."[59]

Bu tarz bir kadın, profesyonel olarak başarılı görülse de duygusal alanda, ilişkisel açıdan güvenilmez olarak görülür. O kadının içsel erkeği kalbi olan bir erkek değil doyumsuz bir diktatördür. Kadın ne yaparsa yapsın onu tatmin edemez, kadının sevilme, tatmin olma hatta dinlenme ihtiyaçlarını görmezden gelip ona sürekli "Daha fazla, daha iyi, daha hızlı yap!" diye emir verir.

---

58 Pearson ve Pope, *The Female Hero*, s. 123.

59 Leonard, *The Wounded Woman*, s. 17.

Danielle, son derece rekabetçi bir emlak şirketini yöneten yirmili yaşlarında bir kadındı. O, uzun boylu, zeki, güzel ve seksiydi ve tüm bu özelliklerini iş konusunda kendi yararına kullanmaktan çekinmezdi. Ceviz gibi de sertti. Üç sene önce hayata veda eden, Avrupalı başarılı bir iş insanı olan babasına adeta âşıktı. Babası otoriter, güçlü bir adamdı ve aileyi demir yumrukla yönetiyordu.

Danielle'yi güzelliği ve zekâsı konusunda över, kirli olduğu için seksten uzak durmasını salık verir, ona işlerini ve seyahatlerini anlatırdı. Danielle babasının sırdaşıydı. Danielle henüz genç bir kızken babası, bir seks kölesi gibi davrandığı annesinden boşandı. Zaten herkesin bildiği bir dizi metresi de vardı.

Danielle onun işini devam ettirmek istedi fakat babası iş dünyasının kızlara göre olmadığını söyleyerek onu reddetti. Babasının vefatının ardından kendi işini kurdu. İş konusunda başarılı olabileceğini kendi kendine kanıtlamak istiyordu. Babası ona iş hayatını öğretmediği için derin bir yas tutuyordu ve bunun acısını profesyonel hayatında ya da özel hayatında ilişki kurduğu erkeklerden çıkartıyordu. Kabalığı ve agresifliği sebebiyle bir iş kaybettiğinde ise müşteriyi suçlayıp, onun kendine güveni olan bir kadınla çalışmayı kabul edemediğini iddia ediyordu

Danielle iş hayatında başarısızlıklar yaşamaya başladığında, "Babam hayatta olsa bunları yaşamazdım çünkü bana yardım ederdi" diyerek öfke nöbetleri geçirmeye başladı. Babasının hayattayken onun bağımsız bir iş kurma hayallerini asla desteklemediği gerçeğini reddediyordu.

Hiç kimseye güvenmiyordu ve zaman içerisinde rahim ağzında ve vajinasında enfeksiyonlar gelişmeye başladı. Kendi yumuşak dişil yönü ile olan bütün ilişkisini kesmişti ve cahil, sinsi ve yıkıcı olarak gördüğü kadınlardan nefret ediyordu.

Hayatındaki en büyük korkusu sürekli tekrar eden jenital bölge enfeksiyonlarıydı. Bir türlü düzgün bir ilişki kuramamış olmasının sebebini ise birlikte olduğu erkeklerin yetersizliğine bağlıyordu. Rehberli bir imgelem egzersizi yaptırarak onun vajinasının çevresindeki yaralarla konuşmasını sağladım. Bunu yaparken öfkesinin kaynağını keşfetti. "Öfkeliyim çünkü henüz çok ufak yaşlardayken annemle başa çıkabilmek için kahraman rolüne bürünmem gerekti. Onun delilikleri ile başa çıkabilmek için çok küçüktüm. Babamın bana verdiği mesaj ise annemi görmezden gelmem gerektiği idi. O ise önemli işler yapmak için evden çıkıp giderdi, beni korumazdı.

Dış dünyada başarılı olmaya çalışmak benim açımdan çok zor. Rekabette zorlanıyorum. İnsanlarla muhatap olurken kendimi onlardan üstün görüp sabırsızlanıyorum. Bunun sebebi deli anneme karşı babamla işbirliği yapıp ailede ondan daha üstün bir rol edinmiş olmamdır. Fakat şimdi sakat kaldım. Kral öldü ve artık onun sırdaşı değilim. Bana ne bıraktı? Sahte bir önemli olma duygusu. Oysa babam için ben de sadece kaliteli bir hizmetkârdım.

Artık kimseye karşı gerçekten ilgi gösteremiyorum ve iş dünyasının rekabetçi ortamı da beni korkutuyor. Tepeden başlamış olmak istiyorum. Bu işi nasıl yöneteceğimi bilmiyorum ve kesinlikle bir başkası için çalışmak da istemiyorum. İnsanlarla nasıl pazarlık edebileceğimi bilmiyorum, hiç kimseye güvenmiyorum."

Danielle'in babası sadece kızının iş hayatını sabote etmekle kalmamış, onun sağlıklı bir ilişki kurabilme olasılığını da yok etmişti. Babası, eşlerine ve üvey kızına karşı aşağılayıcı bir tavır takınmıştı. Üvey ablası ergenlik yıllarında intihar etmişti. Danielle dahil hayatındaki bütün kadınları kendi amaçları için kullanmıştı. Danielle babası açısından kendisinin bir istisna

olmadığını anladı ve artık babasının cinselliği üzerine koyduğu ipotekten kurtulup iyileşmeye çalıştı.

Babalarına değerli olduklarını kanıtlamak için iş dünyasında başarılı olmaya çalışan pek çok kadın, iş pozisyonlarını destekleyen eğitime sahip olsalar dahi çok zorlanırlar. Eğer babaları onlara kadınların iş dünyasında yeri olmadığına dair direkt ya da dolaylı bir mesaj vermişse bu mesajı içselleştirip başarının dişil olmayan bir şey olduğuna inanmış olabilirler.[60]

MÜKEMMELLİK BAĞIMLILIĞI

Dışarıdan bakıldığında başarılı görünen bir genç kadın içeride acı çekiyor olabilir. Kadınların erkekten daha aşağı olduğuna dair bir inancı içselleştirmiş olan kadınlar, mükemmeliyetçi, işkolik ve aşırı tavizkâr olurlar. Carol Pearson şöyle diyor:

"Gelişim süreçlerine inanmayan ve çeşitliliğe karşı hoşgörüsü olmayan bir toplumda yaşıyoruz. Dolayısıyla hepimizden aynı şekilde 'mükemmel' olmamız bekleniyor. Belli ahlak, başarı, zekâ ve güzellik kriterlerine uymamız gerekiyor. Bunu başaramazsak eğer, ideal insan imgesine sahip olana dek çalışmamız, diyet yapmamız, spor yapmamız ve güzel giyinmemiz isteniyor. Böylece, bizi biz yapan ana özelliklerimiz, bu durumda kadın olmak, çözülmesi gereken bir sorun olarak önümüze konuluyor."[61]

Bazı kadınlar erkek gibi düşünmekten, onlarla rekabet etmekten ve onları kendi oyunlarında yenmekten çok zevk alır. Bu kadınlar kahramanlaşsalar da çoğu kadın asla *yeterli* olamayacağı korkusu ile yaşar. Erkeklerle eşit görülebilmek için çok fazla çaba göstermeye devam eder. Ben, Katolik bir ailede büyüdüm, bu yüzden sık sık kadınların eksiklik duygusunun onların Tanrı'nın suretinde yaratılmış olmamalarından kaynaklanıp

60 Mackay, "How Fathers Influence Daughters".

61 Carol Pearson, *The Hero Within*, s. 125-126.

kaynaklanmadığını düşünürüm. Birçok kız çocuğunun babaları ile yaşadıkları deneyimler Tanrı ile yaşadıkları deneyimlere benziyor.

Nancy, kırklı yaşlarının başında genç bir kadındı. Yirmi sene boyunca performans sanatçısı ve politik aktivist olarak çalıştıktan sonra hukuk fakültesine geri dönmüştü. Okulda kendisine verilen ödevleri yaparken, mükemmel olabilmek adına çok fazla zaman ve enerji harcamakta olduğunu fark etti. Gerekenden daha fazla çaba harcıyordu ve bu nedenle bütün işlerini zamanında bitiremiyor ve bu durum da notlarını etkiliyordu. Nancy'nin zekâ veya yetenek açısından bir eksikliği yoktu, sadece ödevine çok fazla özen gösteriyordu.

Ona, sorulara mükemmel cevaplar vererek kimi etkilemeye çalıştığını sorduğumda bana, "Babamı" diye cevap verdi. Bana küçük bir kızken babası ile yaşadığı bazı diyalogları anlattı. Babası son derece komik bir kamyon şoförüydü ve ona sanki bir erkek çocukmuş gibi davranıyordu. Kızına, "Keşke erkek olsaydın..." derdi. "Fakat erkek değilsin, o zaman söyle bakalım dokuz kere dokuz kaç eder?"

Nancy, "Sorduğu bütün sorulara doğru cevap verirdim..." diye anlatıyor. "Hazırlıksız yakalanmamak için spor istatistiklerini, bütün eyaletlerin başkentlerini ve sözlükteki en uzun kelimeleri ezberlerdim. Hafızam gelişiyordu fakat bir kız olmanın ne demek olduğunu bilmiyordum. Tek bildiğim bir erkek olmadığım için bende yanlış bir şey olduğuydu, bu eksikliğimi gidermeyi öğrenmem gerekiyordu."

Nancy kendisini babasının "kadınlık" anlayışı üzerinden tanımlıyordu. Fiziken erkek olmayı başaramamıştı, bu eksikliği kompanse etmek için zeki ve mükemmel olması gerektiğini düşünüyordu. Benim kendi babam da bana, "Eğer bir şeyi doğru yapamayacaksan hiç yapma daha iyi" derdi. Bu sözleri içselleştirmiş ve çok başarılı olamayacağım hiçbir şeyi yapmamaya karar vermiştim.

OYUNUN KURALLARINI BABADAN ÖĞRENMEK

Kızlar daha küçükken babalarının ilgisini çekebilmek için hangi oyunları oynamaları gerektiğini öğrenirler. Zeki, sevimli, saf ve baştan çıkarıcı olmak zorunda kalabilirler. Güç ve otorite hem yatak odasında hem de dışarıda baba ile ilişkili konulardır. Bir kızın ilk flörtü babasıdır. Babanın ona nasıl karşılık verdiği kızının cinsel gelişiminde kritik bir rol oynar. Reddedilirse ilk bağ kurduğu kişi olan anneye yönelir. Aynı zamanda bir babanın dominant, sahiplenici ve eleştirel tavırları kızının heteroseksüel gelişimine ket vurabilir.

En kötüsü ise ensest yolu ile kızını istismar eden bir babaya sahip olmaktır. Bu kızlar hayatlarının geri kalanını cinselliklerini tekrar kendi eline alabilme ve bir kadın olarak kendilerinin de haklara sahip olduklarına inanabilme çabası ile geçirirler.

Bazı kız çocukları ise babanın yanında zekâsını gizlemeyi öğrenir. Bu tarz kadınlar alay, eleştiri ve fiziksel istismar hedefi olabilirler. Onlar, kendilerini yeterince "erkek" hissetmeyen eril aile bireylerinin yanında yeteneklerini saklamayı öğrenmişlerdir. Babalarının satrançta, tavlada, basketbolda onları yenmesine izin verirler. Kendi hırslarını bir kenara koyup erkek patronun iyi görünmesini sağlayan kadın rolüne bürünürler. Günün sonunda, hayatlarına dönüp bakınca üzgün ve kızgın hissederler.

Çocukken babalarından istedikleri ilgiyi alamamış olan kız çocukları hayatları boyunca girdikleri bütün ilişkilerde babalarını ararlar. Otuz yaşlarındaki Loretta, yakışıklı bir spor spikeri olan babasına adeta tapıyordu fakat onun ilgisini çekmeyi başaramamıştı. Babasının bütün ilgisini üzerlerinde toplayan üç atletik ağabeyi vardı. Loretta, sessiz ve hayalperest bir kız çocuğuydu, ormanda vakit geçirmekten hoşlanıyordu, spora karşı ise ne ilgisi ne de yeteneği vardı. Babası onun yazdığı

hikâyelerle ve oyuncak hayvanlarıyla oynadığı oyunlarla alay ederdi. Annesi ise suskun ve depresif bir kadındı. Loretta çevresindeki eril dünyaya nasıl girebileceğini bilmiyordu ve sonunda ona evlilik yolu ile girmeye karar verdi.

"İlk eşim bir beyzbol oyuncusuydu, onun maçlarına gider, babamı da davet ederdim. Babam kocamın kariyeri ile yakından ilgilenir, benimkine hiç ilgi göstermezdi. Jon'un ligi bittiğinde, kocamla birlikte çok vakit geçirmeye başladık ve onunla hiçbir ortak yönümüz olmadığını fark ettim. Ondan ayrıldım ve Mike'la evlendim. Mike benden daha büyüktü ve babama çok benziyordu. O da bir sporcuydu fakat profesyonel değildi, işlerin bu sefer farklı olacağını umuyordum. O da benim gibi bir yazardı fakat bana sürekli yeteneksiz olduğumu söylüyordu. Tam üç sene boyunca bunu dinledikten sonra annem gibi yok olmaya başladığımı hissettim.

Mike'tan da ayrıldım, iyileşmem oldukça uzun sürdü. Ondan ayrıldıktan yaklaşık bir sene sonra bu adamlarla, babamın beni reddedişinin içimde bıraktığı derin boşluğu doldurmak için evlenmiş olduğumu anladım. Bunun üzerine erkeklerle olan ilgimi tamamen kesip yazmaya konsantre oldum. Şimdi ise, babama hiç benzemeyen bir lise öğretmeni ile beraberim. Spordan hoşlanmıyor ve benim söylediklerimi ilgiyle dinliyor. Beraber olmaktan gerçekten çok zevk alıyoruz ve hayatımda ilk kez bir kadın olmaktan gerçekten hoşlanıyorum. Tekrar evlenir miyim bilmiyorum ama artık babamı aramadığımı biliyorum."

ATAERKİLİ UYARMAK

Kadın kahramanın görevlerinden biri dünyadaki amacını bulmaktır, bu şekilde kimliğini de bulur. Bir kadının ebeveynlerine ya da başkalarına muhtaç olmadan ayakları üzerinde

durabilmesi ve kalbini, zihnini, ruhunu ifade edebilmesi çok önemlidir. Yolculuğun bu kısmında edinilen beceriler kadının dünyadaki yeterliliğini belirler.

Başarılı olmak için gereken özelliklerin tamamen erkek tarafından şekillendirildiğini ya da babanın bu özellikler için gereken tek rol modeli olduğunu söylemiyorum. Fakat içinde yaşadığımız sistemin erkeğe daha fazla kıymet veren eril bir sitem olduğu da yadsınamayacak bir gerçektir. Bu durum, çok yavaş da olsa değişmektedir.

Kadının dış dünyada sürekli olarak değersizleştirilmesi onun içsel durumunu ve dişil olana bakış açısını da etkiler. Kadınlar artık küçük görülmeyi kabul etmiyorlar. İçinde bulunduğumuz zamanda kadınlar ataerkil güce karşı büyük bir içsel değişim geçiriyorlar. Bu içsel değişim kendisini yavaş yavaş sosyal politikalar alanında da gösteriyor.

Cinsiyet ve ırk eşitliği konusunda aşmamız gereken çok yol olduğunu bilsek de, bugün dişil değerlere saygı gösterilen ailelerde yetişen kızlar yarın daha sağlıklı aile ve cemiyet ilişkilerinin kurulmasını sağlayacaklar. Umarım hepsinin içsel erkek figürü "kalbi olan" bir erkek olur.

3

Sınanmalarla Dolu Bir Yol

EJDERHALAR VE DEVLERLE YÜZLEŞMEK

Eşikten geçip ebeveynlerinin güvenli yuvasını arkasında bırakan kadın kahraman kendini aramak üzere yola çıkar. Dağları tepeleri aşar, nehirleri dereleri, kupkuru çölleri, karanlık ormanları geçer ve kendi merkezinde ne olduğunu bulmak için labirente girer. Yolda onu kandırıp çıkmaz sokaklara sokan devlerle, cesaretini sınayan rakiplerle, uzak durması ya da yenmesi gereken zorluklarla karşılaşır. Bu yolculuğu yapabilmek için bir lambaya, bolca ipe ve zekâsına ihtiyacı vardır.

Fakat isterseniz adım adım ilerleyelim. Kadın kahramanımız gece vakti neden labirentte dolaşmaktadır? Aradığı hazine nedir ve o hazineyi koruyan ejderha kimdir?

Yalnızlığı bir metafordur; sınanmalarla dolu yoldan geçme sebebi güçlerini ve becerilerini keşfetme, zayıflıklarını anlama ve yenme arzusudur. Yuvasını terk edip yolculuğa çıkmasının anlamı budur. *Yuva* bilinenin güvencesi ile doludur. Okul, yeni bir iş, seyahat veya yeni ilişkiler kadın kahramanın kendisine bakıp olumlu ve olumsuz özelliklerini deneyimlemesini sağlar. Artık başına gelenler için anne babasını, kardeşlerini, arkadaşlarını, sevgilisini ya da patronunu suçlayamaz; şimdi kendine bakma zamanıdır. Yapması gereken şey, *kendi* gerçeğinin

kılıcını alıp *kendi* sesini bulmak, *kendi* kaderine giden yolu seçmektir. Bunu yaptığında aradığı hazineyi bulur.

Zorlu Mit 3, Nancy Ann Jones

Yolda hem içdünyasında hem de dış dünyasında kendisini zorlayacak engellerle karşılaşacaktır. Dış dünyadaki sınanma yolu onu akademik dereceler, terfiler, yüksek pozisyonlar, evlilik ve maddi başarıya götürür. Bu yolun üzerindeki ejderhalar ona başarılı olamayacağını söylerler. Aslında o da kendisinden daha yetenekli kişiler olduğunu düşündüğü için başaracağına tam olarak inanmamaktadır. Bu ejderhalar yol boyunca kendilerini anne-baba, öğretmen ve patron olarak gösterirler.

Fakat en tehlikeli ejderha onun yüzüne karşı "Tatlım sen istediğin her şeyi başarabilirsin" deyip kısıtlı fırsat, düşük maaş, yetersiz çocuk bakımı ve yavaş terfi koşulları ile onun ilerleyişini sabote eden cinstir. Bu ejderha esasen, "Evet canım, bizim istediklerimize uygun davrandığın sürece istediğini yapabilirsin" demek istemektedir.

Yol boyunca kadın kahramanın karşısına dayanıklılığını, kararlılığını ve sınırları belirleme yeteneğini test edecek devler çıkacaktır. İş arkadaşları onu didikleyecek, ruhsat kurulları ona verilecek ruhsatlar konusundaki gereklilikleri sıkılaştıracak ve sevgililer onu aslında hiç sevmemiş olduklarını söyleyecektir. Seks ve manipülasyon oyunları ile onu baştan çıkartmaya çalışacaklar ve bu manipülasyonları güç, başarı ve aşk maskesinin arkasına gizleyecek, sahte pohpohlamalarla onun esasen elde ettiği tek şey "başarıymış gibi görünen illüzyonlar" olsa da ona sanki istediği güç ve özgürlüğü elde etmiş olduğu sanrısını kabul ettirmeye çalışacaklardır.

İç yolculuğu sırasında kendi özgüven, öz nefret, kararsızlık, tereddüt ve korkuları ile yüzleşecek, dış dünya ona başarabileceğini söylüyor olsa da ona başaramayacağını söyleyen içindeki şeytanlarla boğuşacaktır. "Bunu başaramam, ben yeterli değilim. Eğer benim gerçekte nasıl biri olduğumu bilselerdi bana asla güvenmezlerdi. Ön plana çıkmak istemiyorum, başarılı olursam benden nefret ederler. Eğer gerçek bir kadın olsaydım evlenip çocuk sahibi olmak isterdim."

Bu ayin böyle sürüp gider ve onun berraklığını, özgüvenini, hırslarını ve kendine verdiği değeri yerle bir eder. Bağımlılık, dişinin daha aşağı olduğuna inanma ve romantik aşk mitleri ürkütücü rakiplerdir. Bu yolculuk korkakların çıkabileceği bir yolculuk değildir, kişinin derinliklerine dalması büyük bir cesaret gerektirir.

BAĞIMLILIK MİTİ

Bağımlılık ve ihtiyaç, kadınlar açısından tehlikeli kelimelerdir. Bağımlılık hem kız hem de erkek çocukları için normal bir süreç olsa da *bağımlı* kelimesi daha çok kadınlarla özdeşleştirilir. Kız çocukları erkek çocukları gibi özgür bireyler olmaya teşvik edilmezler. "Tam tersine kız çocukları anne-baba ve ailelerine bağımlı konumlarını korumaya, evlenince de bu bağımlılığını kocasına ve çocuklarına yöneltmeye teşvik edilirler."[62]

Kadınlardan diğerlerinin ihtiyaçlarını gidermeleri beklenir, çocukluklarından itibaren bu görev için yetiştirilirler. Annelerinin, "Susamışsındır, sana soğuk bir içecek vereyim. Uzun bir gün geçirdin yorgunsundur, yemekten önce biraz uzanmak ister misin? Takıma giremediğin için hayal kırıklığına uğramışsındır" benzeri sözlerini dinleyerek büyürler.

Başkalarının ihtiyaçlarını gidermeyi öğrenirken, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi ihtiyaçlarının da giderileceğini beklerler. Gerçekteyse, kadının ihtiyaçları bir eşin, sevgilinin, arkadaşın ya da çocuğun karşılayabileceği cinsten şeyler değildir.[63] Bu ihtiyaçlar, kendine ait bir zaman, kendine ait bir oda ya da yeteneklerini ortaya çıkartacak bir fırsat olabilir. Bu gayet normal ihtiyaçlarını gideremediğinde ise kadın, kendi isteklerinin peşinden koşmanın *yanlış* olduğunu düşünmeye başlar. Bir şekilde, kendisinin hiçbir hakkı olmadığına inanır.

Bazı kadınlar partnerlerinin egosunu pohpohlamaya ve onu korumaya bağımlı olurlar. Kocaları ile olan ilişkilerinde erkeğin güçlü kadının zayıf olması gerektiğine dair konuşulmamış bir kural vardır. Bu mite göre, partnerlerden birisi kendisini yok ederse eğer diğeri başarılı olabilir; erkeğin gücü için kadın za-

62 Kathy Mackay, "How Fathers Influence Daughters".

63 Harriet Goldhor Lerner, *Women in Theraphy*, s. 159

yıflık bedelini öder. Bu mit sadece heteroseksüel ilişkiler için geçerli değildir. Kadın, kahraman kocası, sevgilisi ya da çocuğunun başarısı için *kendisinden* vazgeçer. Bu bilinçsiz "hediye" ya da fedakârlık kadına kendilik değeri verir ve sistemde bir rol edindiğini düşünür. *Terapi Gören Kadınlar* isimli kitabında, Harriet Lerner şunları söylüyor:

"Kadınların pasif-bağımlı duruşlarının altındaki bilinçli olmayan motivasyon başka bir kişiyi koruma ve büyütme isteğidir ve kadın yine bilinçdışındaki ilişkideki bir kişinin güçlü olabilmesi için bir diğerinin güçsüz olması gerektiğine inanır. Entelektüel özgürlüğüne kavuşmuş kadınlar bile, hür düşünce ve davranışlarını hayata geçirirken başkalarını, özellikle de erkekleri incitmekten korkar ve çekinirler. Gerçekte, kendi hayatlarının koşullarını kendileri belirlemeye başlayan kadınlar genellikle erkekleri küçültmek, çocukları incitmek ve bir şekilde diğerlerine karşı yıkıcı olmakla suçlanırlar."[64]

Bu, "diğerlerinin" ondan önce geldiğine dair tavır genellikle kadınlar tarafından içselleştirilmiş, konuşulmayan bir yemindir. Partneri bunu ondan talep etse de etmese de bu tavır kadında mevcuttur. Bu durum, ailesini gözlemleyen küçük kızın bilinçaltına işler. Annesinin kendi ihtiyaçlarını ikinci plana attığını görür ve kendisi de bunu yapmayı öğrenir. Kadın kahraman, kendi içerisinde ondan ilgi bekleyen bir parça olduğunu anladığında işler karışır. O zaman, inatçı bir içsel çatışmayı çözmesi gerekir.

Kocası tedavi gören bir kokain bağımlısı olan kırk yaşlarındaki yazar Lynne'in de deneyimi böyledir. Eşinin çok ağır bir şekilde uyuşturucu kullandığı dönemde ikili ayrılmış ve Lynne senaristlik mesleğinde büyük başarılara imza atmıştı. Şimdi tekrar barışmışlardı ve kocası tedavi gören Lynne, yazma, özgür

64 *Age.* s. 162.

olma, aile bütçesine katkıda bulunma arzusu ile mesleğini ön plana çıkartmanın ailesine zarar veriyor olması korkusu arasında gidip geliyordu.

Lynne, enerjisini hangi tarafa vermesi gerektiğine karar veremeyen iki kafalı ejderhanın elinde sıkışıp kalmıştı. Yazar her zaman daha fazla zaman istiyor, anne ise takdir edilmediğini ve sevilmediğini düşünüyordu. Onların bu hiç bitmeyen çekişmesi Lynne'in yaratıcılığına ket vuruyor ve kadının hem zihnen hem de duygusal olarak tükenmesine sebep oluyordu.

Lynne'den, bu ejderhanın iki kafası arasında geçen bir diyaloğu kaleme almasını istedim. Aşağıda okuyacağınız diyalogda Anne, yumuşak ve af dileyen bir tonda konuşurken, Yazarın güçlü ve hiddetli bir sesi var. Bazen kim olduklarını kendileri de karıştırıyorlar.

İKİ KAFALI EJDERHA

YAZAR: İşe koyul, geç kaldın, hiç vaktin kalmadı. İşe başlaman zaten çok uzun sürüyor, kendine gel, öbür kişiden sıyrıl.

ANNE: Öbür kişi dediğin benim ve gerçek sen de benim.

YAZAR: Sadece öyle düşünmene müsaade ediyorum.

ANNE: Sabah erkenden kalkıp yatakları yapan, çocukları doyuran, bulaşıkları yıkayan, evi temizleyen benim. Bunları yapmaya mecburum.

YAZAR: Neden yapıyorsun bunları? Beni yavaşlatıyorsun, bana engel oluyorsun.

ANNE: Ben olmasaydım eğer...

YAZAR: Sen olmasaydın eğer benim daha çok vaktim olurdu.

ANNE: Ben olmasaydım eğer sen çoktan vazgeçmiş olurdun. Sana devam etmen için bir sebep veriyorum, senin çıpan benim.

YAZAR: Sen beni geri bıraktın. Senin ihtiyaçlarında boğuldum, beni kullandın. Daha sabahtan itibaren beni yormaya başlıyorsun. Seni ve ihtiyaçlarını kafamdan çıkartıp atamıyorum. Onların ihtiyaçlarını... Zaten sen onların ihtiyaçları ile kendi ihtiyaçlarını ayırt edemiyorsun. Beni tükettin. Bana sadece artıklar kalıyor.

ANNE: Esas tükenen benim. Herkese yetemiyorum. Çocuklar, kocam, diğerleri... Ben de onları mutlu etmek istiyorum fakat bu çok zor. Hep daha fazlasını istiyorlar. Sen de daha fazlasını istiyorsun.

YAZAR: Daha fazlasını hak ediyorum.

ANNE: Ben de daha fazlasını hak ediyorum. Yaşamayı hak ediyorum. Çişim geldiğinde tuvalete gidebilmeyi istiyorum. Tuvalette yalnız olabilmeyi istiyorum. Temiz hava almak, canım isterse dans edebilmek istiyorum.

YAZAR: Bunları yapamazsın çünkü bunları yaparak benim zamanımdan çalıyorsun. Seni hayatta tutan benim. İhtiyacın olan temiz hava benim. Ben olmasaydım sen çoktan vazgeçmiş olurdun.

ANNE: Esas ben olmasaydım sen çoktan vazgeçmiş olurdun.

YAZAR: Beni rahatsız etme!

ANNE: Sen beni rahatsız ediyorsun!

YAZAR: Ederim tabii ki buna hakkım var.

ANNE: Benim de hakkım var. Daha fazla istiyorum...

YAZAR: Daha fazla ne istiyorsun?

ANNE: Zaman!

YAZAR: Daha fazla zamana ihtiyacı olan benim, sen değilsin!

ANNE: Kendimi iyi hissetmek istiyorum, iyiden vazgeçtim sadece daha iyi hissetsem bile yeter.

YAZAR: Bunu senden çok ben istiyorum çünkü sen kendini iyi hissettiğinde ben de iyi hissedip çalışabiliyorum.

ANNE: O zaman iyi hissetmeme izin ver.

YAZAR: O senin sorunun. İyi şanslar şapşal.

ANNE: Daha fazlasına ihtiyacım var.

YAZAR: Daha fazla zamana mı ihtiyacın var? O zaman daha az uyu.

ANNE: Fakat çok yorgunum...

YAZAR: O zaman benimle uğraşma, yolumdan çekil. Kes sesini!

ANNE: Bunu yapamam.

YAZAR: Biliyorum, ben de yapamam.

Bu yorucu diyalog, ufak farklılıklarla, *kendi* olmaya çalışan her kadının içinde sürüp gider. Bu durum, kadına diğer herkesin kendisinden önce geldiğini empoze etmiş olan kültürel ve ailevi değerlerden kaynaklanır. Kendi otonomisi ve gelişimi ikinci hatta üçüncü, dördüncü derecede önemlidir.

Bu bağımlılık miti ile yüzleşmek için kadın kahramanımız ailesinin ona kadın bağımlılığı ile ilgili sessizce empoze ettiği şeyleri gün ışığına çıkartmak ve sistemi dengeye oturtabilmek için onları içselleştirip içselleştirmemiş olduğunu anlamak zorundadır. Annelerini geçen kadınlar, çokça suçluluk duygusuna ve endişeye maruz kalırlar. Kendi başarılarını anne-kız ilişkisine karşı bir ihanet olarak görür ve annelerini geride bıraktıkları için suçluluk hissederler.

Kadın kahramanın, şimdiki ve geçmişteki ilişkilerindeki bağımlılıklarını tespit edip onların fonksiyonlarını anlaması ve takdir etmesi çok önemlidir. Diğerlerini kendi otonomisinden ve başarılarından korumaya çalıştığının farkında olmayabilir. Bunları gördükten sonra ise kendi gelişimini onaylamak için sabırlı olması gerekir. Aynı zamanda, tatmin edilmeyi hak eden sağlıklı ihtiyaçları olduğunu da kabul etmelidir. İhtiyaçlarına cevap veremeyen bir ilişki, okul ya da iş ortamında ise oradan ayrılması gerekir.

Son yirmi senedir, bu kültürde değişmekte olan aileler üzerine pek çok araştırma yapılmış ve kadın erkek rolleri tekrar değerlendirilmiştir: "Neredeyse bütün kadınların, aile ve bağımsızlık birbiri ile çatışmadığı sürece hem ailelerine hem de bağımsızlıklarına eşit derecede değer verdiklerini göstermiştir."[65]

Benim jenerasyonumun kadınları, annelik ve kariyer arasında kendilerinden önceki jenerasyonların karşılaşmadığı bir seçim yapmak zorunda kaldılar. Kariyer uğruna anneliği erteleyen kadınlar ya kendilerini bir anda otuzlarının ortasında ve hâlâ bekâr bir halde buldular ya da çocukları için işlerinde edindikleri prestij, güç ve maddi ödüllerden feragat etmek zorunda kaldılar.

Otonomi ve üretkenlik gibi konularla karşı karşıya kaldıklarında kadınlar toplumun tutum değiştirmesine ve erkeklerin yardımına ihtiyaç duyuyorlar. Ailedeki ve işyerindeki rollerin esnemesi ve bu konularla ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılması bağımlılık sorununa bir çözüm olacaktır. Sadece bakmak, koruyup kollamak değil özerklik *ve* başarı da kadınlar için kabul gören özellikler arasına girecektir.

KADININ AŞAĞI CİNS OLDUĞU MİTİ

En iyi köle
dövülmeye gerek duymadan
kendi kendini dövendir.

O kendini, deri bir kırbaçla
değnekle, sopayla
ya da copla, odunla değil
kendi dilinin sivri kırbacıyla

65 Betty Friedan, *The Second Stage*, s. 219.

ve zihninin zihnine çarpmasıyla döver.
Kim nefret edebilir ki kendi yarısından
onun kendinden nefret ettiği kadar?
Kim erişebilir onun kendi kendine çektirdiği acıya?

Bunu başarabilmek için
senelerin tecrübesi gerekir.
Erica Jong, "Şiir Kulübündeki Alkestis"

Toplum, dişil özellikleri hor gördüğü için kadınlar da kendilerine bir kadın olarak değer vermezler. Kadınlar eksik görüldüğü için o da kendisini eksik kabul eder ve aşağı cins miti üzerinden hareket eder. Etrafına bakınca, kendisi kadar zeki, yaratıcı ve hırslı olmayan erkeklerin başarılı olduklarını görür. Bu durum onun kafasını karıştırsa da bir yandan da kültürel tavırlar konusunda yaptığı gözlemleri teyit eder: "Erkekler daha iyidir. Kadınlar içsel olarak değerli değildir, onların değeri erkekler ve çocuklar üzerinden ölçülür." Ne yazık ki kadın bu mite inanır ve kendi yeteneklerini bu yanlış düşünce lensinden bakarak değerlendirir ve "Daha fazlasını yaparsam... daha çok uğraşırsam... iyi bir kız olursam... o diplomayı alırsam... o takımı giyersem... o arabayı kullanırsam. Eğer... eğer... eğer... o zaman başarabilirim" diye düşünmeye başlar.

Kendinden nefret etmeyi içselleştirir ve kendinden nefret eden o sesin tınısı gittikçe daha fazla anne ve babasınınkine benzemeye başlar. Bu içses eğer erkekse Zorba Dev, kadınsa Kötü Cadı olarak görülür. Kadınlar, sosyal olarak öfkelerini kendilerine yansıtmaya yönlendirildikleri için ilk küçümseyecekleri kişi anneleri olacaktır.[66] Daha önce de bahsettiğimiz

66 Carol Pearson ve Katherine Pope, *The Female Hero in American and British Literature*, s. 66.

gibi, bu durumun yansımasını masallarda annelere karşı davranışlarda görebiliriz. Annelerin çoğu zamansız ve korkunç bir biçimde ölürler. Kadın danışanlarıma, diğer kadınlara karşı yaptıkları dırdır ve eleştirileri Hawaii'ye uzun bir tatile göndermelerini tavsiye ederim.

ZORBA DEVİ ÖLDÜRMEK

Rüyamda kızgın bir kalabalıktan kaçıyorum. Yanımda Papa var. Papalık'ın mezar odasındayız. Oda, üzerinde sahibinin büstü bulunan lahitlerle dolu. Papa kılıcını çıkarıp kendinden önceki papalardan birinin büstünü parçalıyor. Saldırganların sesleri koridorlarda duyulmaya başlıyor. Bulunduğumuz yerden güvenli bir şekilde çıkabilmemizin mümkün olmadığını anlıyoruz.

Bu kâbus bana yirmi yıl önce kendi isteğim dışında imzalamak zorunda bırakıldığım evlilik anlaşmasını hatırlatıyor. O sırada hamileydim ve annem bu durumdan o kadar utanıyordu ki benim evden uzakta, başka bir eyalette evlenmemi istiyordu. Yakınlarımızın benim bu utancıma şahit olmalarını istemiyordu.

Nişanlım ve ben bunu kabul edip bize "evlilik için bir engel olmadığına" dair bir belge imzalatmaya çalışan bir papazla buluştuk. O zamanlarda hamilelik evlilik için bir engel sayılıyordu. İçinde bulunduğum durumdan dolayı bu belgeyi imzalamayı reddettim.

Papaz beni, amiri ile görüşmem için kilisenin bodrumuna indirdi. Kahverengi cüppesinin içinde oturan bu şişman rahip bana o kâğıtları imzalamazsam eğer evlenemeyeceğimizi söyledi. Ona hamile olduğumu ve bu durumda o kâğıdı imzalamamın mümkün olmadığını söyledim. Bana bunun önemli olmadığını söyledi. Hem korkmuş hem de utanmıştım fakat aynı zamanda kilisenin benden yalan söylememi istemesine çok şaşırmıştım. İmzalamayı reddettim.

Hayal kırıklığına uğrayan rahip bana tekrar düşünmemi söyleyerek ofisten çıktı. Birkaç dakika sonra nişanlım yanıma geldi ve bir an önce o kâğıdı imzalamam gerektiğini söyledi, böylece bu riya evinden çıkıp gidebilecektik. Bu teklifi beni çok sinirlendirdi çünkü onun gelip beni kurtaracağını ve herkese defolup gitmelerini söyleyeceğini zannediyordum oysa o rahiplerle işbirliği yaptı. Yorgunluk ve utanç yüzünden teslim oldum.

Şimdi bambaşka bir kadınım. Bu kadim eril güç ve otorite simgelerinin artık üzerimde eskiden olduğu gibi bir etkisi yok. Papa'nın elindeki kılıcı alıp onu antik taş büste saplıyorum. Artık onları memnun etmek için kendi iradem dışında evet demek zorunda değilim. Artık başka seçeneklerim ve onları uygulayabilecek cesaretim var.

Aşağı cins olduğu mitini yıkmak için bir kadın yanında kendi hakikat kılıcını taşımalı, kılıcını kendi muhakeme taşında bilemelidir. Ataerkil mitler yüzünden kadınların gerçekleri o kadar ör bas edilmiştir ki onların kendi bilgeliklerini ifade edebilmek için artık yeni bir forma, stile ve dile ihtiyaçları vardır.[67] Kadın kendi sesini bulmalıdır.

İletişim yeteneklerini güçlendirmek kadın kahramanın farklı tarzdaki insanlarla anlaşabilmesini sağlar. Kendi vizyonunu ortaya koyabilme cesaretine sahip olması ise başka kadınların da kendi imge ve kelimelerine güvenmelerini sağlar. Ne kadar çok kadın sanatçı, kadın şair görür, kadınların yarattığı oyunları, dans koreografilerini izler, kadınlar tarafından tasarlanmış iş ortamlarında çalışırsak kadınların seslerine o kadar çok saygı duyarız. Kadının aşağı cins olduğu mitini yıkmayı başaran her kadın hemcinsleri için bir rol modeli oluşturur.

"Bir kadın dişiliğini kıymetli görüp ona sahip çıkmalıdır. Kültür ve topluma; bir ilişkide daha güçlü empati yapabilen taraf olmak, güçlü bir estetik oryantasyon duygusuna sahip

67 *Age.* s. 255.

olmak ya da birilerine fedakârca bakım sağlamak şeklinde yaptığı katkıların farkına varmalıdır. Bu öz değer sayesinde erkeklerle ve kendi cinsiyet arketipi ile eşit rollere sahip olabilir. Erkeklerin cinsiyetleri sayesinde sihirli güçlere ve otoriteye sahip olmadıklarını, onların sadece erkek bireyler olduğunu anlamak, kadınların, erkeklere benzemeye çalışmaktan, eril kurumların onayını aramaktan ve diğer kadınları küçümsemekten vazgeçmeleri açısından çok önemlidir."[68]

ROMANTİK AŞK MİTİ

Romantik aşk mitine göre bir kadın bütün sorunlarını çözeceğini düşündüğü bir baba/sevgili/kurtarıcı arar. Bu onu sahte tatmin kavramlarının kurbanı haline getirir. "Eğer doğru eşi bulursam mutlu olurum. Eğer doğru patronu bulursam hızla terfi ederim. Eğer güçlü bir erkekle beraber olursam ben de güçlü olurum. Ona kariyerinde, işinde, yazılarında yardım edebilirim." Buradaki örtülü mesaj şudur: "Kendi isteklerimi keşfetmek zorunda değilim, onun hayatını yaşayabilirim."

Erkekler, toplumun onlardan beklediği; bir kadına sahip çıkıp onu kendi yolculuğuna çıkmaktan alıkoyma rolüne kolayca uyum sağlarlar. "Onu koruyup tamamlayacaklarına dair söz vererek onun kadın kahramanın yolculuğuna çıkmasını gereksiz kıldıklarını düşünürler. Ejderhaları kadın yerine onlar öldüreceklerdir."[69] Bir erkeğin benlik algısı bir kadını kurtardığı zaman güçlenir. Los Angeles Analitik Psikoloji Kulübü'nün, eril prensip üzerine yakınlarda düzenlediği bir konferansın ismi bu durumu çok güzel bir şekilde ortaya koyar: "Zırhını Kuşanan Şövalye Tehlikede Bir Hanım arıyor: Konu Evlilik."

---

68 Polly Young-Eisendrath ve Florance Wiedemann, *Female Authority*, s. 119.
69 Pearson ve Pope, *The Female Hero*, s. 143.

Kadınlar bekler. Babasının küçük kızı burnunu cama yapıştırıp karanlığa bakarak onun arabasının farlarının ışığını görmeyi bekler. Ergenlikte "onun" araması için telefon başında bekler. İlk öpücüğünü bekler... ilk randevusunu bekler... ilk orgazmını bekler.

Kadınlar bekleme konusunda uzman olmaya zorlanırlar. Genç kadını bir daha gördüğümüzde, bebeğini emzirirken kocasının işten dönmesini beklemektedir. Kocası onun dış dünya ile olan bağlantısıdır. O her işi halleder. Kadın ise hayatının başlamasını bekler. Ona, "Kendi başına yeterli değilsin", "Tamamlanman gerek", "Bir başkasına ihtiyacın var", "Beklemen lazım" diyen fısıltıları işitir.

Pek çok kadın kahraman bekleme veya bilinçsizlik durumundan bir anda çıkar ve yaşamı daha iyi yönde değişir. Bu sihirli değişimin katalizörü çoğu zaman bir erkektir. Pamuk Prenses, Külkedisi, Rapunzel, Eliza Dolittle[70] ve Persephone aynı prensin farklı versiyonlarını paylaşırlar. Oysaki kadın kahramanda gerçek bir değişim meydana geldiğinde bu dış faktörler değil, içten gelen faktörler sayesinde olur ve bir anda değil uzun bir sürede meydana gelir.

EROS VE PSYCHE

Eros ve Psyche'nin mitolojik hikâyesinde Psyche, hikâyeye hayali bir aşkın etkisi altında başlar, hikâyenin sonunda ise gerçek romantik aşka erişir. Eros hikâyenin başında Psyche'yi ölüm isimli bir periden kurtarıp onu istediği her şeyin yerine getirileceği krallığına götürür.[71] Ona nerede yaşayıp ne yiyip

70 George Bernard Shaw'ın *Pygmalion* oyunundaki baş kadın karakter. (ç.n.)
71 Psyche ve Eros'un hikâyesi Robert A. Johnson'ın *She: Understanding Feminine Psychology* kitabından alınmıştır, s. 5-22.

içeceklerine kafasını takmamasını çünkü bütün bunları kendisinin halledeceğini söyler. Bunun karşılığında ondan kendisine geceleri bakmamasını ve gündüz nereye gidip geldiğini sormamasını ister.

Kendisini Eros'un bir canavar olduğuna inandıran kız kardeşlerinin etkisi ile Psyche erkek egemenliği mitine meydan okur ve Eros'un emirlerine karşı çıkarak Eros yanında uyurken lambayı yakar. Lambadan birkaç damla yağ akar ve Eros'un üzerine damlayıp onu uyandırır. Tam bu sırada kendisini yanlışlıkla Eros'un oklarından birine çizdirir ve ona âşık olur. Eros'un ilahi bir varlık olduğunu anlayınca ondan ayrılmamaya çalışır fakat Eros annesi Afrodit'in yanına kaçar. Psyche onun emirlerine itaat etmemiştir ve Eros saygısız bir eşe tahammül etmek istemez.

O: Kadın Psikolojisini Anlamak isimli kitabında Robert Johnson, Psyche'nin Eros'a bakma arzusunu bir kadının içindeki eril otoriteye başkaldırması olarak görür.

Bir kadın hayatının bir bölümünü çoğunlukla kendi içindeki erkek ya da Tanrı'nın, animusun egemenliği altında geçirir. Kendi içsel Eros'u onu bilinçsizce, sessiz bir şekilde "cennette" tutar. Onunla konuşmasa, bir diyaloğa girmese de onun gizli egemenliği altındadır. Kadının en derin içsel dramalarından biri, egemen animusa bakıp "seni görüyorum" dediğinde yaşanır.[72]

Eros kendisini terk ettiğinde Psyche ilk başta acısından ölmeye çalışır fakat Pan onu kendisine yardım etmesi için aşk Tanrıça'sına dua etmeye ikna eder. Sonunda kendisini küçümseyen ve ona birbirinden zor görevler veren Afrodit'e gider.

Psyche ilkönce ayrımcılık görevini yerine getirir; dev bir tohum tepesindeki tohumları tek tek cinslerine göre ayırır. Daha sonra, bir ağacın alt dalında asılı olan altın postu öfkeli koçların

72 Johnson, *She*, s. 23.

arasından almaya çalışarak doğanın güçlerine kendi elleri ile dokunmaması gerektiğini öğrenir. Üçüncü görevinde düzeni ve sınırlar koymayı öğrenir. Kristal bir kadehe Styx Nehri'nin ortasından su doldurarak hayatta her konuya sırayla odaklanmak gerektiğini anlar. Dördüncü görevinde Psyche bonkörlüğünü kontrol etmeyi öğrenir, cehenneme doğru giderken ondan bir şeyler isteyenlere yardım etmeyi reddeder. Cehennemden, Afrodit için, Persephone'nin güzellik kremini alması gerekmektedir. Sınırlar koymayı, hayır demeyi ve hatalar yaparak insan olduğunu kabul etmeyi öğrenir. Kendini tamamlamadan önce eski halini öldürmesi gerekmektedir.

Bütün bu görevlerinde birileri ona yardım eder. Karıncalar tohumları ayırmasına yardım eder, koçlar altın postu nasıl alacağını anlatır, kristal kadehi bir kartal doldurur ve cehenneme yaptığı yolculukta ona bir kule yol gösterir. Sonunda Eros, Psyche'yi ölümcül uykusundan uyandırır ve Olympos'a götürerek onu bir Tanrıça yapar. Aslında ona yardım edip yol gösteren her şey şekil değiştirebilen Eros'un ta kendisi yani içsel eril rehberidir.

Robert Johnson, bir kadının içsel eril rehberinin kendi otonomi arayışındaki önemini şöyle anlatıyor: "Eros, bir kadının güçlenen, iyileşen, çocukluktan ve oyunculuktan arınıp onun eşi olmaya değer olgun bir erkeğe dönüşen animusudur. Bu, kadının çabaları ve eril rehberin işbirliği ile başarılır. Sonuçta animus kadını kurtarır."[73]

Sonunda Eros ve Psyche evlenirler ve Pleasure[74] adını verdikleri bir kızları olur. Psyche zorlu görevleri sonucunda dönüşmüştür. Artık romantik aşkın büyüsünün etkisinde değildir. Kendi çabaları sonucunda bir Tanrıça olmuştur. Eros ile onun eşiti olarak evlenir ve gerçek aşka kavuşur.

---

73 *Age.* s. 69

74 Pleasure "zevk" anlamına gelir. (ç.n.)

Hayali aşk illüzyonunun peşinde koşan pek çok kadın eşlerinin, onların, kira, sigorta, ödemeler, alınacak kararlar gibi bütün dünyevi konulardaki ihtiyaçlarını gideren bir yarı-tanrı olmasını arzu eder. Böylece eşleri hatalı karar alsa da onlar suçsuz olurlar. Kadın kahraman bu miti yıkıp, sorumluluğu kendi ellerine almalıdır. Zor kararlar verip otonomisini kazanmalıdır. Bir kadın, mutluluk ve tatminin kendisine eşi aracılığı ile geleceği inancından kurtulduğunda kendi eşiti olan bir partner bulup gerçek aşkın tadını çıkartabilir.

4

Başarının Hayali Nimetleri

MİSTİK SÜPER KADIN

Sınanma yolculuğu boyunca bir kadın şartlandırılmış olduğu şeyleri aşmayı başarır. Bu yürek parçalayıcı bir süreç, korku, gözyaşı ve travma dolu bir maceradır. Kadın, henüz çocuk ve ergenken anne babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının beklentilerine uygun bir rol edinmeye şartlandırılır. Bundan kurtulmak için şartlandıranların elinden kaçmalı, Koruyucu Bahçe'yi ardında bırakarak bağımlılık ve özgüvensizlik ejderhalarını öldürmelidir. Bu oldukça tehlikeli bir yolculuktur.

Eğer kendisi için akademi rotasını seçerse seçeceği konulara erkenden karar vermesi gerekir. Diplomasını, derecelerini alır fakat bunun yeterli olmadığını fark eder. O alandaki herkes aynı pozisyonlar için savaşmaktadır. Akademik kariyerine devam eder ya da bir işe girer. Kendisi için gerekli olan sorumlulukları üstlenir, aldığı kararlar ve başardığı şeyler üzerinden kendine yeni bir dünya kurar.

Eğer iş dünyasını seçerse ilerlemesine yardımcı olacak adımları atmaya başlar. Kariyer merdiveninin basamaklarını tırmanmaya başlar, orta dereceli bir yönetici olur ya da kendi işini açar. Konferanslara katılır, egzotik tatillere çıkar ve toplum içerisinde aktifleşir. Âşık olur ve evlenir fakat kendi değerini

kocası üzerinden tanımlamaz. İleride satın almayı planladıkları bir ev kiralayıp ailelerini genişletmeyi planlarlar. Çocuk doğurur, işine devam eder, çocuk bakımı, ev işleri ve tüm ailenin programlarının hepsini birden idare eder. O, iddialı, özgür, zeki bir kadındır. Bu çabalarının sonucunda elde ettiği yeni arabalar, kıyafetler ve unvanların tadını çıkartır. Doruklardadır, mutludur ve baş edilmesi zor bir güce sahiptir.

Kadın kahramanımız içsel olarak güçlüdür, kapasitesini bilir ve aradığı hazineyi bulmuştur. Eğer bireysel bir yol seçtiyse romanı basılmış, sergisi yapılmış ya da iki yüz metreyi erkeklerden daha kısa bir sürede koşmuştur. Dış dünyada annesinin rüyalarında dahi göremeyeceği kadar güç, ün ve başarı sahibi olmuştur. İstediği yere gelmiştir.

Mattel Oyuncakları'nın otuz dokuz yaşındaki yöneticisi Jill Barad, iş dünyasındaki görünmeyen cam tavanı kırıp üst yönetime girebilen yüzde iki oranındaki kadınlarından biridir. Bu başarıyı hem kendi sıkı çalışmasına hem de Mattel'in anahtar pozisyonlarda kadın çalıştırmak konusundaki istekliliğine borçludur. Beş yüz kişilik bir çalışan grubunu yönetmekte ve Mattel'in üretim çizgisini tasarımından pazarlamasına kadar denetlemektedir.

1987 yılında Barad, *Business Weeek* dergisi tarafından, ileride icra kurulu başkanlığı yapabilecek elli kadın yöneticiden birisi olarak gösterilmişti. Barad, bu sırada on iki saatlik yorucu mesaisi ile kalabalık aile hayatını dengeliyordu. Çocukların sorumluluklarının büyük bir bölümünü kendi üzerine alan kocasının ve yatılı bakıcılarının "büyük yardımları" olduğunu söylüyor fakat yine de bazı fedakârlıklar yapmak zorunda kaldığını anlatıyordu.

Bir keresinde, oğlu üçüncü sınıftayken onun veli görüşmesine gitmiş ve çocuğun öğretmeni ona "Vay be, demek

Alexander'ın gerçekten bir annesi varmış" demişti. Barad, "Kendimi çok kötü hissetmiştim..." diye anlatıyor. "Fakat hayatın her iki yönünü de yaşamak istersen eğer iki tarafta da çeşitli tavizler vermen gerekiyor. Gerçekten önemli olan şeylere öncelik vermeye çalışıyorsun. Babalar bu ikilemi hep yaşadılar, bu ondan farklı değil. Aslında kaybettiğim şeyler kendime ait olması gereken anlar, yine de önceliklerinle yaşamayı öğreniyorsun."[75]

Barad kendisine, toplumda kadınlar için ve kadınlar tarafından hâlâ tam olarak kabul görmeyen öncelikler belirlemiş, kariyerini, diğerlerinin iyi annelik olarak düşündüğü şeylerin önüne koymasının bedelini oğlunun öğretmeninden işittiğine benzer yorumlarla ödemişti. Bazı kadınlar hâlâ diğer kadınların başarılarını kıskanıp onları küçük düşürmeye çalışıyorlar. Bir kadın, her ne kadar başarılı olursa olsun o yine de dış dünyanın yaptığı seçimlere karşı sergilediği düşmanca tavırlarla başa çıkmak zorundadır.

MİSTİK DİŞİYE KARŞI GÖSTERİLEN TEPKİ

1980'lerin süper kadın kültü kadınlara hem tatminkâr kariyerlere hem de sevgi dolu, eşitlikçi ve huzurlu evliliklere sahip olup, her şeyi elde edebileceklerini müjdeliyordu. Günümüzün pek çok kadın kahramanı annelerinin 1950'lerde isteyerek ya da istemeyerek yaşamak zorunda kaldıkları mistik dişiliğe tepki göstererek süper kadınlara dönüştüler. Annelerinin erkek dünyasında rekabet edebilmek ya da çocuk yapıp yapmamak gibi bir seçim şansları olmamıştı. Bu kadınlar kendilerine bakan erkeklere ve doğurdukları çocuklara bağımlı hale geldiler. Dışarıda kendilerinden esirgenen gücü evin içinde sahip oldukları güçle telafi etmeye çalıştılar.

75 "Making It", *L.A. Times Magazine*, 4 Aralık 1988, s. 72-74.

Kendi beceri ve yeteneklerini erkek egemen iş dünyasında sergileme imkânı bulamayan kadınlar kocaları ve çocukları için sağlıksız beklentiler geliştirdiler. Kendi başaramadıkları şeyleri onların başarmalarını istiyorlardı. Diğerlerinin hislerini tamamen göz ardı ederek onları kontrol edip maniple etmeye başladılar. *İkinci Aşama* isimli kitabında Betty Freidan bu dişil maço diktayı şöyle anlatıyor:

"Bu kontrol arzusu, eve ve çocuklara dayatılan mükemmel olma beklentisi, kendisinin her zaman haklı olduğu konusundaki ısrar kadının kendi maçoluk versiyonuydu. Bu gücü, erkeklerin gücüne karşı bir denklik olarak görüyor ve onu ekonomik bağımlılığını, toplum tarafından küçümsenmeyi ve kendi kendini küçümsemesini maskelemek için kullanıyordu. Toplumda o zamanlar tek gerçek güç olarak görülen eril güce sahip olmadığı için kendi gücünü, hislerini görmezden geldiği eş ve çocuklar ile ardına gizlendiği doğruluk maskesinden devşiriyordu."[76]

Bu anne, yalnızlığını, terk edilmişliğini ve kayıp hissini direkt olarak dile getiremiyordu. Tüm yapabildiği öfkesini göstermekti. Bu öfkeyi de kocasına ve çocuklarına karşı şiddetli patlamalar, alkolizm, çok yemek yeme ya da fazla para harcama şeklinde ortaya koyuyordu. Kızı onu izledi, dinledi ve duydu. "Benim yaptığımı yapma. Bir kariyer sahibi ol. Kendi hayatını yaşa. Gerçekten kim olduğunu çözene dek evlenip çocuk sahibi olma."

Bu mesajlar kız çocuğunun kafasını karıştırdı. Annesi kadın olmaktan, bir kocaya ve çocuklara sahip olmaktan hoşlanmıyor muydu? Çocukları annesinin hayatını mı mahvetmişti? Kadın olmak korkunç bir şey miydi? Kendisi de *dişi* olduğu için onun hayatı da mahvolacak mıydı? Annesinin kendisine karşı duyduğu nefret kızının ona benzememeye karar vermesine sebep oldu. O mükemmel olacaktı. Freidan şöyle devam ediyor:

---

76 Betty Friedan, *The Second Stage*, s. 56.

"Öz nefreti yüzünden kızlarına yeterince sevgi gösteremeyen annelere sahip olan kızların süper kadın tuzağına daha sık düştüklerini fark ettim. Onlar, bir yandan kendi annelerinin aksine mükemmel anneler olmaya çalışırken bir yandan da iş dünyasında erkeklerden daha iyi olmaya çalışıyorlar, bunu yaparken de çeşitli oyunlara başvuruyorlardı. O dişil maçoluk aslında anneden kızına geçmişti ve içinde aynı öz nefretini, zayıflık ve güçsüzlük hissini barındırıyordu."[77]

Ne yazık ki annelerine benzememe çabasına giren birçok kız çocuğu erkeklere benzediler. Kendi değerlerini eril üretim standartları üzerinden tanımladılar. İlk başlarda başarı çok keyifliydi fakat başarıları sürdükçe zamanları ve enerjileri üzerindeki talep de artmaya devam etti. İlişki ve şefkat benzeri dişil değerler, başarı hedefleri yanında ikinci plana atıldı ve çoğu kadın asla "yeterli" olamayacaklarına inanmaya başladı.

Peg, kırk yaşlarının ortasında olan başarılı bir mimardır. On iki senedir endüstri kompleksleri tasarlıyor. Ergenliklerinin başında olan çocukları ve kendisine destek olan bir kocası var. Finansal olarak çok başarılı ve mimarlığı çok seviyor fakat bunlara rağmen, kendisinin asla yeterli olmadığını düşünüyor. "Her ne kadar çalışırsam çalışayım ya da ne kadar başarılı olursam olayım hep bir şeyler eksik kalıyor. Uzun saatler boyunca çalışıyorum, şirkete yeni müşteriler kazandırıyorum, işim çok yaratıcı fakat sistemin yapısı yüzünden bir türlü kazanamıyorum. Babam mesaiye kaldığında eve geldiğinde karşısında yemeğini hazırlamış, çamaşırlarını yıkamış, çocuklarına bakmış bir eş ile karşılaşırdı. Benim bir karım yok. Çocuklarım yeterli ilgi göremiyor, kocamla benim seks yapmak için vaktimiz yok ve kendime ait zamana sahip olmanın ne demek olduğunu dahi unuttum. Sanki hem bir kariyere hem de bir aileye sahip

77 *Age.* s. 113.

olabilmenin tek yolu iki kişi olabilmekmiş gibi hissediyorum. İşimi de ailemi de çok seviyorum fakat birisinin benimle ilgilenmesini, bana bakmasını istiyorum."

Çoğu kadın kahraman aslında babalarının sahip oldukları şeyi, yani birisinin onlara bakmasını istiyor. Sevgi ve şefkat dolu birisinin onların şikâyetlerini dinleyip savaştan yorulmuş bedenlerine masaj yapmasını, başarılarını takdir etmesini ve uğradıkları zararlarının acısını almasını istiyorlar. Dişil olan ile yaşanacak bir ilişki istiyorlar. Yaptıkları şeyler için değil, oldukları kişi olarak kabul edilip sevilmek, zırhlarını indirebilmek istiyorlar. Büyük bir "eksiklik" hissine sahipler fakat neyin eksik olduğunu bilmiyor ve bu boşluğu daha fazla aktivite ile doldurmaya çalışıyorlar.

MÜTHİŞ TAKLİTÇİ

Kadın kahramanımız başarılı bir performans sergilemeyi iyi öğrenmiştir, bir huzursuzluk hissettiği anda; yeni bir akademik derece, daha prestijli bir iş, coğrafya değişikliği, cinsel bir ilişki ya da yeni bir çocuk gibi, yeni bir başarı peşinde koşmaya başlar. İçindeki boşluk duygusunu daha fazla kahramanlık ve daha fazla başarı aracılığı ile egosunu okşayarak doldurmaya çalışır. Başarının getirdiği övgülere bağımlı hale gelir. Bir başarı elde etmek vücuda adrenalin pompalar ve bu adrenalinin sebep olduğu "coşku" yetersiz olduğunu düşünmenin sebep olduğu acıyı maskeler. Başarı elde edildikten sonraki adrenalin düşüklüğünü yaşamamak içinse hemen yeni bir hedefe yönelir.

Sürekli meşgul olmaya ve üretmeye dair duyduğu bu takıntılı arzu, onu, içinde büyümekte olan eksiklik hissini deneyimlemekten alıkoyar. Fakat bu eksiklik nedir? Başarmak için yola çıktığı her şeyi başarmış fakat bunu kendi ruhunu feda etmek pahasına yapmıştır. İçdünyası ile olan bağı kopmuştur.

Kadın kahraman, mutluluğu eşi ve çocuklarına bağlı olan annesi yüzünden herhangi bir şeyi başarabilmek için erkeklerden daha özgür ve daha fazla kendi kendine yeten bir birey olması gerektiğine inanmıştır. Hiç kimseye bel bağlamayacaktır. Kendisini yorgunluktan ölecek hale gelene kadar zorlar. Hayır demeyi beceremez, herkesin bütün isteklerini yerine getirmeye çalışır ve kendisinin sevgi, şefkat ihtiyacını görmezden gelir. Artık kontrolden çıkmıştır. İçsel erili ile olan ilişkisi çarpık ve zalim bir hale dönüşmüştür, eril onu bir an dahi rahat bırakmaz. Kendisini baskı altında hisseder fakat kurbana dönüşmesinin gerçek sebebinin ne olduğunu bir türlü anlayamaz.

Joyce, otuzlu yaşlarının ortasında bir İngiliz Edebiyatı öğretmeniydi. Çok başarılı bir akademik kariyere sahipti ve Doğu Kıyısı'nın en prestijli üniversitelerinin birinde ders vermekteydi. Ortak bir sanat tutkusunu paylaştıkları, kendisi gibi üniversitede profesör olan sessiz, duygusal bir adamla evliydi. Yazları dinlenip ilgi alanlarına vakit ayırabiliyor olsalar da Joyce kendini hep yorgun hissediyordu. Çocuk sahibi olmak istemekle beraber bir başka sorumluluğu daha yüklenecek olma fikri onu endişelendirmekteydi. Müthiş Taklitçi adını taktığı bir karakter ile ilgili bir dizi rüya gördükten sonra Joyce, nihayet tükenmişliğinin kaynağının ne olduğunu anladı.

"Çoğu zaman neden diğer insanlardan daha çabuk yorulduğumu merak etmişimdir. Yeni bir konferans verme, bir ders verme, seminer hazırlama konusunda çok heyecanlanırım fakat bütün bunları yapabilecek enerjim olmaz. Bir şeyi yapmak istediğimi söylediğim anda içimde ona karşı bir direnç belirir. Sanırım bu durum benim Müthiş Taklitçi olmamla ilgili.

Her zaman yaşımdan daha büyük gösterdim. Çocukken babamın en iyi dinleyicisi, annemi en iyi anlayan kişiydim, kardeşlerime en iyi ben bakardım. Her zaman doğru şeyleri

söylemeyi beceririm. Yaşıma göre çok olgundum. Okulda çok başarılıydım. Öğretmenlerim beni çok severdi.

Çocukken çok fazla oyun oynadığımı hatırlamıyorum. Çok ciddiydim. Çok kitap okurdum. Annem her zaman babama kızacak bir şey bulurdu, ben de onu sakinleştirmeye çalışırdım. Babam gazeteciydi, geç saatlere kadar işte kalırdı. Ben de anneme ve kardeşlerime göz kulak olarak onu memnun etmeye çalışırdım. Babam güçlü olmamı isterdi ben de güçlü rolünü oynardım. Gerçekte ise, birçok ihtiyacım vardı ve ilgiye muhtaçtım fakat yine de onun benden istediği gibi davrandım.

Taşıması çok güç olan ağır bir yükün altına girmiştim. Kahramanlık için gereken adımları atmadan kahraman rolüne soyunmuştum. Şimdi birisi benden yapmayı istemediğim bir şeyi yapmamı istediğinde üzerime bir bitkinlik geliyor. Komiteler, konferanslar, makaleler gözümde büyüyor. Genç bir kızken bir seçim şansım yoktu, dolayısıyla şimdi de seçme şansım olmayan bir durumla karşılaştığımda bu durumdan nefret ediyorum. Erkek bir iş arkadaşım, çocukken *kendisine* tanınan seçeneklerden bahsetmeye başladığında sinirden kıpkırmızı kesiliyorum."

Joyce artık anne babasıyla yaşamasa da içsel hayatı hâlâ babasının kontrolü altındaydı. Yaşam enerjisinin üzerindeki etkisi devam ediyordu. Hâlâ ona ihanet ediyordu. O, Joyce'un içinde onun ihtiyaç ve isteklerini görmezden gelen ve onu kendi çıkarları için kullanan içsel erile dönüşmüştü. Joyce aslında ihtiyaçlarının karşılanmamasından yorulmuş durumdaydı. Müthiş Taklitçi rolünden sıyrılmak için ilkönce kendisini bu yıkıcı baba imajından kurtarması gerekiyordu.

Bir kadın, bütün her şeyi içselleştirdiği babayı memnun etmek için başardığını anlamadıkça babasının ihaneti ile yüzleşemez. Bu baba imgesine karşı sorumluluklarını yerine getirme arzusu yüzünden, her zaman onun çıkarlarını gözetmeyen bir

içsel eril figür ile ilişki kurmuştur. Bu eril figür, onun isteklerini göz ardı edip kadını sürekli eleştiren inatçı bir rehberdir.

Jung, kadın bilinçsiz bir şekilde erkekleri taklit etme tuzağına düşer ya da bilinçdışındaki düşük eril ile özdeşleşirse eğer asla yaratıcı sürecinin meyvelerini alamaz diyor. O erilliği, ne istediğini bilmek ve ona ulaşmak için gereken her şeyi yapmak olarak tanımlıyor. Eğer o içsel eril kadının *bilinçdışında* kalırsa, kadını kendi gizli arzularının peşinden koşmayı bırakıp kör bir şekilde bilinçteki hedeflerinin peşinde koşmaya ikna eder ve tabii bu durumda kadın, kendi hakiki bakış açısına kavuşması için gereken zorlu görevden uzak kalır.[78]

ASLA YETERLİ OLAMAMA MİTİ

Bilinçdışı eril devreye girdiğinde bir kadın neyi nasıl yaparsa yapsın asla yeterli olmadığını düşünmeye başlar. Bir görevi başarı ile sonlandırmış olmak onu asla tatmin etmez çünkü içsel erili onu sürekli yeni hedefler peşinde koşmaya, o anda ne ile meşgul olduğu fark etmeksizin kadını ileriyi planlamaya zorlar. Kendisini saldırıya uğramış gibi hisseder ve içsel yoksunluk noktasından hareket eder. "Haklısın, daha fazla uğraşmam lazım, bu yeterli değil." Ben yazı yazarken, içsel eril figürüm bana daha fazla danışan kabul etmem gerektiğini, daha fazla danışanla görüşürken de kitabın üstüne çalışmam gerektiğini söyler.

Bu içsel zorbayı susturabilmek ve kadın kahramanı tatmin olabilme sanatı konusunda eğitebilmek için basit bir alıştırma mevcuttur. Bir kâğıdı üç sütuna bölün. İlk sütuna o gün yaptığınız bir şeyi yazın, örneğin: "Bahçedeki yabani otları temizledim." İkinci sütuna "Tatmin oldum", üçüncü sütuna da "Bu benim için yeterli" yazın. Bu size çok basitmiş gibi gelebilir fakat

78 Helen M. Luke, *Earth and Spirit*, s. 8.

bu alıştırmayı bir ay yaptıktan sonra, bir daha asla "yetersiz" hissetmeyeceksiniz.

Kadınların kendilerini yetersiz hissetmelerinin bir başka sebebi de özellikle küçük çocukları varsa, kendilerinden sürekli zaman ve efor talep edilmesidir. Zaman kısıtlı bir emtiadır ve bir insanın enerjisinin de sınırları vardır. Fakat çoğu kadın sınırları olduğunu kabul etmek istemez ve hayır demekte zorlanır. Danışanlarımı ceplerinde, üzerinde istekleri reddetmek için söylenebilecek değişik cümleler yazılı olan kartlar taşımaları için teşvik ediyorum. Bu kartları telefonun yanında bulundurmak da çok işe yarar. "Bana bu pozisyonu teklif ettiğiniz için teşekkür ederim... üzerinde düşüneceğim", "Davet için teşekkür ederim... şu anda kabul edemeyeceğim", "Beni düşündüğünüz için teşekkür ederim... fakat hayır demek zorundayım." Kadınlar insanları hayal kırıklığına uğratmaktan hoşlanmazlar, o yüzden sonuçları hakkında fazla düşünmeden evet derler.

Kahramanlık hikâyelerinin çoğu, kadın kahramanın kendi kimliğini oluşturduğu ve dünyadaki yerini bulduğu yaşamın ilk bölümü ile ilgilidir. Bu görev dünyaya açılmayı, yetenekler edinmeyi ve mükemmelliğe ulaşmayı içerir. Bu, kadının kimliğinin bir parçası haline gelir. Bu görev her ne ise, bilinçli bir şekilde seçildiğinde, kadının sonunda "verebilecek daha fazla şeyi olup daha az insana ihtiyaç duyacağı", "ruhunu keşfetme" sürecini başlatır.[79] Bu ona, seçme ve harekete geçme gücüne dair güven ve özerklik duygusu verir.

Kadınlar bütünlüğünü elde edebilmek için ilkönce otonomilerine sahip olmalıdırlar. Otonominin anlamını incelediğimizde karşımıza başarı ile ilgili eski düşüncelerden kurtulmayı içerdiğini görürüz. Birçok kadın başarı uğruna ruhundan çok şeyi feda etmiştir. Dışsal yolculuğun ödülleri baştan çıkartıcı

79 Madonna Kolbenschlag, *Kiss Sleeping Beauty Goodbye*, s. 83.

olabilir fakat kadın kahraman bir noktada uyanır ve ego için yapılan kahramanlıkları reddeder. Çünkü onlar kendisine pahalıya mal olmaktadır.

Kadın kahraman, bir kadın olarak insani sınırlarını kabul edecek kadar iyi hissettiğinde işte veya evde süper kadın standartlarına hayır diyebilir. Bu, işinden istifa etmeyi ve yeniden *hissetmek* için güç ve prestijden vazgeçmeyi içerebilir. Ya da mahalledeki en temiz eve sahip olmak zorunda olmadığına, çocuklarının ve kocasının da üzerlerine düşeni yapmaları gerektiğine karar verebilir.

Başarının içsel nimetlerine ulaşmak için kahramanlık ile ilgili yanlış inanışlardan vazgeçmek gerekir. Bir kadın limitleri olduğunu ve yetersiz olmadığını anlayacak cesareti gösterdiğinde kadın kahramanın yolculuğunun gerçek hazinesine kavuşur. Bu kadın kendisini egonun arzularından kurtarır ve hayatının kaynağı olan derin güçlere dokunmayı başarır. Artık, "Ben her şey değilim ve yeterliyim" diyebilir. Gerçek, açık, kırılgan ve hakiki bir ruhani yolculuğa hazır hale gelir.

5

Güçlü Kadınlar Hayır Demeyi Bilir

Güçlü kadın gayretlidir
Güçlü kadın parmak uçlarında durup
Boris Godunov şarkıları söylerken
bir yandan da halter kaldırır.
Güçlü bir kadın işyerinde
temizler yüzyılların pisliğini
sallarken küreğini anlatır
nasıl utanmadığını ağlamaktan,
açılır göz kanalları ve kusarken
güçlenir midesi, devam eder kürek sallamaya
burnundan akarken gözyaşları...

Güçlü kadın kafasının içinde ona,
"Demedim mi sana çirkin, kötü kadın, kaltak,
çığırtkan, cadı, dırdırcı kadın
seni kimse sevmeyecek,
neden yeterince dişi değilsin, neden yumuşak değilsin
neden sesini kesmiyorsun, neden gebermiyorsun?"
diyen bir ses duyar sürekli.

Güçlü bir kadın kararlıdır yapmaya
başkalarının yapılmaz dediğini...
Tabutun kurşun kapağını itmektedir alttan.
Rögar kapağını kafasıyla itmektedir,
çelikten duvarların arasında.
Kafası acır. Çukuru açmasını bekleyenlerse
haydi derler, sen güçlüsün.

Güçlü bir kadın içten içe kanayan kadındır.
Güçlü kadın dişleri gevşeyip sırtı kamburlaşsa da
her sabah kendini tekrar güçlü yapmak zorundadır.
Her bebek, her diş, ebelerin dediği gibi
her savaş bir iz bırakır. Güçlü kadın bir yaradan ibarettir
yağmur yağdığında sızlayan, çarptığında kanayan
ve gece onu uykusundan uyandırıp yüzünü tekmeleyen
anılardan...

Güçlü bir kadın ihtiyaç duyar sevgiye,
oksijen gibi yokluğunda yüzü morarır.
Güçlü bir kadın derinden sever, derinden ağlar,
derinden korkar ve derin ihtiyaçları vardır.
Güçlü bir kadının kelimeleri de davranışları da
bağlantıları da hisleri de güçlüdür; bir taş gibi
değil de yavrusunu emziren bir kurt gibi güçlüdür.
Güç onun içinde değildir ama nasıl yelken rüzgârı
kullanırsa o da gücü kullanır.

Onu rahatlatan şey başkalarının sevgisidir
güçte ve güçsüzlükte eşitliğidir

ki ondan bulutların şimşekleri çıkar.
Şimşek sersemletir. Yağmurda bulutlar dağılır.
Sadece suyun bağı kalır, içimizden akar. Güçlendiririz
birbirimizi. Ta ki hep beraber güçlü olana dek
güçlü bir kadın güçlü korkan bir kadındır.
Marge Piercy, "Güçlü Kadınlar İçin"

İHANETE UĞRAMA HİSSİ

Son on senedir yirmi beş ve elli sekiz yaşları arasında pek çok kadının hikâyelerini dinledim, çoğu piyasada kazandıkları başarıların sağlıklarına ve duygusal hayatlarına verdiği zararın işlerinden elde ettikleri kazançlardan daha fazla olduğunu düşünüyordu. Her ne kadar hepsi kazandıkları beceriler, elde ettikleri özgürlük ve alanlarında sahip oldukları etkiden hoşnut olsa da bir yorgunluk hissine sahip olduklarını ve yola ne şekilde devam etmek istedikleri konusunda şüphe duyduklarını söylüyorlardı.

Bundan sonraki adım ne olacaktı?

Ev dergilerinde sergilenen tarzda bir yuvaya dönme arzuları yoktu çünkü çoğu bunun bir fanteziden ibaret olduğunu düşünüyordu. Onlar işlerinin kendilerine sağladığı tatmin duygusuna alışkındılar ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çalışan kadınların birçoğu için maaşları hem kendileri hem de aileleri açısından bir ihtiyaçtı.

Konu aslında işten ayrılmak ile ilgili değil, farklı seçeneklere sahip olmak ile ilgiliydi. Günümüzde pek çok kadın içinde bulunduğu durumun farkına varıp sahip oldukları ihanete uğramışlık hissi ile ilgili sesini yükseltiyor. "Bütün bunlar ne için? Neden kendimi bu kadar boş hissediyorum? Kendim için

koyduğum bütün hedeflere ulaşmama rağmen hâlâ bir şeyler eksik. Bir şekilde kendi kendime ihanet etmiş gibi hissediyorum, sanki adını koyamadığım bir parçamı terk etmiş gibiyim."

Bu, "kendinden kopma" hali, kadının bedeninin kendisine daha ciddi bir sinyal vermeden önce ortaya çıkan ilk uyarı olabilir. Grip olup iyileşmekte zorlanabilir, uykusuzluk başlayabilir, mide sorunları yaşayabilir, memesinde bir yumru bulabilir ya da âdet düzeni bozulabilir. Bir kadının, tam olarak adını koyamasa da ruhsal bir eksiklik yaşadığının nihayet farkına varabilmesi için boşanma, çocukların evden ayrılması ya da bir yakınının ölümü gibi büyük bir travma yaşaması gerekebilir. Yakınları ve arkadaşlarına kendisini tuhaf hissettiğini söyleyebilir.

Erkek kahramanın yolunda çok uzun bir süre yürümüş ve çok şey başarmış olmasına rağmen hayatında hâlâ bir eksiklik olduğunu hissediyor olması onu çok şaşırtır. Bu yalnızlık ve çaresizlik hislerine bir türlü anlam veremez. Bunlar yeni hislerdir. Kırk yaşındaki bir geliştirme görevlisi şunları anlatıyor: "Kendimi kötü hissettiğim zamanlar tabii ki oldu ama o zamanlarda dahi çalışabilmeyi başarmıştım. Tüm ihtiyacım yeni bir projeydi ve yeni proje geldiğinde tekrar koşuşturmaya başlardım. Bu seferki farklı bir durum. Doktorum bir türlü kesilmeyen âdet kanamasının fiziksel bir sebebi olmadığını söylüyor fakat sanki sürekli içten dışa doğru gözyaşı döküyormuş gibi hissediyorum." Kadınlar, kanı kurumak metaforunu kullandıklarında, yaşadıkları hayatlarda artık kendilerini verimli hissetmedikleri açıktır.

Uyuşturucu bağımlısı çocukların anneleri ile çalışan bir hemşire ise şöyle diyor: "Hepimizin çocukları olduğu ve çocuk bakımı konusunda birbirimize destek olduğumuz, çocukların doğum günü partilerini beraber hazırladığımız ve birbirimizin dertlerini dinlediğimiz o eski günleri özlüyorum. Artık hepimiz kariyerlerimizle meşgulüz ve beraber bir bardak çay

içmeye bile vaktimiz yok. Bir topluluk olma duygusunu kaybettik. Şimdi işteki kadınlar dışında bir kadın çevrem yok ve işte de sadece personel sayısının yetersizliğinden ya da işi daha iyi şekilde yapabilmemiz için gereken şeylerden bahsediyoruz. Kadın arkadaşlarımı gerçekten özlüyorum."

Bu kadınların bahsettiği eksiklik ve kayıp hissi aslında dişile, toplulukları ve kendi bedenleri içindeki *yuva* hissine duyulan özlemdir. Günümüzde pek çok kadın gençliklerini ve orta yaşlarını, mantık, direkt doğrusal düşünme, analiz ve kısa süreli hedefler belirleme gibi eril kabul edilen yetenekler edinmekle geçirir. İşyerine duygularını taşıyan kadınlara kısa süre sonra orada çalışamayacakları söylenir. Gerçi artık birçok şirket üst yönetimini, duygulara, sezgilere ve ilişkilere kıymet veren daha dişil, Beta stili bir tarzda yetiştirmeye başlasa da hâlâ kadınların büyük bir kısmı dişil yönlerine yeterince değer verilmediğinden yakınıyorlar.

"Bir şeyler yaratırken ellerimi kullanmayı özlüyorum. Yirmi senedir dikiş dikmedim", "Yemek yapmaya bayılırdım, artık bunun için zamanım yok", "Bedenim ayakkabılarımı fırlatıp, ayaklarımı çamura batırıp yalınayak koşmamı istiyor", "Kemiklerim ağrıyor, bunun sebebi yorgunluk değil, yorgun olmanın ne demek olduğunu biliyorum. Bu yeni bir şey, kemiklerim tabiat anayı özledikleri için ağrıyor." Bunlar gittikçe kuruduklarını, kısırlaştıklarını ve ruhsal bir çoraklık içine düştüklerini hisseden kadınların sesleri.

Neyse ki bu kadınlar kayıp hislerini dile getirebiliyorlar. Klinik olarak sinir krizi diye adlandırdığımız olguyu yaşayan, yeterince güçlü olmadıkları, erkekler tarafından şekillenen dünyanın stresini taşıyamadıkları için kendilerini suçlayan kadınların durumu ise daha ciddidir. Birçoğu, ya maruz kaldıkları kayıp hissini dindirmek için içki ve uyuşturucuya başvururlar

ya da meme veya rahim kanseri olup erkek kahramanın yolculuğuna çıkarken fiziksel bedenlerinin limitlerini ve ruhlarının arzularını göz önüne almadıkları gerçeği ile yüzleşene dek sessiz kalmaya devam ederler.

RUHSAL KURAKLIK

Eril rolleri yerine getirebilme çabası sırasında kendisini tüketen kadınlar çekirdeklerine kadar yanıp kavrulurlar. Santa Barbara'lı psikolog Marti Glenn, bir kadının iç ateşi söndüğünde neler olduğunu şöyle anlatıyor: "Bir kadın artık beslenmedikçe, ruhunun ateşine yakıt eklenmedikçe, sahip olduğu hayal ölmeye başladıkça 'iç ateşini' kaybeder. Eski düzen artık yeterli gelmez, yeni düzen ise henüz belirginleşmemiştir, her yer karanlıktır; göremez, duyamaz, dokunamaz. Hiçbir şeyin bir anlamı yoktur ve *gerçekte* kim olduğunu artık bilmemektedir."

Bir kadın, kariyerindeki tükenmişlik dönemi sırasında deneyimlediklerini şöyle anlatıyor: "Geçen sonbaharda ceset torbalarına konulup yüksek tepelerden aşağı yuvarlanan yaşlı kadın cesetleri ile ilgili kâbuslar görmeye başladım. Ben de o sırada hayatta en iyi yaptığım şeyi yapıyor; yüzlerce kişi için atölyeler düzenliyordum. Diğer bir tarafta ise bir kayanın arkasına gizlenmiş ağlayan bir küçük kız vardı. Patronum gelip bana artık arabaları park edeceğimi söylüyor, artık yeni işim araba park etmek oluyordu. Art arda gördüğüm bütün rüyalar dişilin ölümü ile ilgiliydi. Geçen gece kadınların kafataslarının parçalandığını gördüm."[80]

İçindeki çocuk araba park etmeye indirgenen kadının haline ağlıyordu. Kendisini iç eriline teslim eden bir kadın artık kendisini erkekler tarafından tanımlanmış standartlar üzerin-

80 "Fueling the Inner Fire: A Conversation with Mari Glenn", *Venus Rising* 3, No. 1 (1989).

den ölçmeye başlar. Bir noktada kadın, hayatta kalıp sağlıklı ve tatminkâr bir hayat sürebilmek için bazı değişiklikler yapması gerektiğinin farkına varır. Erkek kahramanın yolculuğunun ödülleri hakkında yaptığı çıkarımların yanlış olduğunu anlar. Evet başarı, özgürlük ve otonomi kazanmıştır fakat bu süreçte kalbinin ve ruhunun bir parçasını da kaybetmiştir.

Böyle bir kadın, ona hedef odaklı eril düşünceyi benimserse ödüllendirileceğini söyleyen bireysel ve kültürel zihin tarafından ihanete uğramış olduğunu düşünür: İyi bir kız olursan eğer baban sana bakacak. Artık kendisini tamamen yalnız ve konforundan mahrum edilmiş hisseder. Onun için artık üzerine bastığı zemin çökmüştür. Düzen içindeki dünyasında artık bir çatlak vardır, kozmik yumurta çatlamıştır. Bir kadın danışanım bu durumu şu şekilde tarif etmişti: "Sanki benim etrafımda incecik zarı olan bir kabuk var ve o çatlıyor. O kadar ince ki onu zar zor görebiliyorum fakat şu ana kadar her şeyin yerli yerinde durmasını sağlayan şey de o zarmış. Onun kırılmaya başladığını duyuyor ve hissediyorum. Bu çok korkunç."

Dünya onun düşündüğü gibi bir yer değildi ve kendisini aldatılmış hissediyordu. Çok değer verdiği dünya görüşünü kaybetmiş olmaya çok sinirleniyor, bir yandan da artık kendi başına devam etmesi gerektiğinin farkına varıyordu. Böylece kadın kahraman kendi kontrolü dışındaki güçlerin kurbanı olmayı reddedip hayatının dizginlerini kendi ellerine aldı. İfigenya da böyle bir kadındı.

BABANIN İHANETİ: İFİGENYA

Otuzlu yaşlarımın başında, İfigenya'nın, babası Agamemnon tarafından uğradığı ihaneti anlatan bir film izlemiştim. Onun babasının sevgisine karşı duyduğu sorgusuz sualsiz güven ve babasının gemi filosunu Truva'ya götürebilecek rüzgârlar

karşılığında kızının hayatını kolaylıkla feda edişi beni harap etmişti. Agamemnon'un Truva'ya gitmek istemesinin sebebi, erkek kardeşi Menelaos'un karısı Helen'i kurtarmaktı. Aslında mitolojik hikâyenin sonunda babası için kendi hayatını isteyerek feda eden İfigenya Tanrıça Artemis tarafından tekrar diriltilmişti fakat film bu kısmı anlatmıyordu ve ben sinemayı afallamış bir şekilde terk ettim.

Agamemnon ve kardeşi Menelaos, Truva'yı işgal etmek üzere yola çıkmak için Aulis'te gemi filolarını hazırladılar fakat deniz adeta çarşaf gibiydi ve gemiler yola çıkamadılar. Askerler sabırsızlanmaya başladı ve aslında bir Truvalı casus olan kâhin Kalkhas, Agememnon'a kızı İfigenya'yı kurban edene dek tanrıların onun gemilerinin limandan çıkmasına izin vermeyeceğini söyledi. Çünkü Agamemnon kendisinin Tanrıça Artemis'ten daha iyi bir nişancı olduğunu iddia etmiş ve bu da tanrıları kızdırmıştı.

Agememnon kızına duyduğu sevgi ile karısı Truva'ya kaçırılan kardeşine verdiği söz ve Truvalı kanına susamış askerleri arasında kalmıştı ve çok acı çekiyordu. Erkek onuru zedelenmişti ve bunun için bir kadının hayatını feda etmesi gerekiyordu.

Agamemnon, İfigenya'yı kandırıp, onu büyük savaşçı Akhilleus ile evlendireceğini söyleyerek Aulis'e çağırdı. İfigenya düğün hazırlıklarını yapmak için, annesi Klytaimnestra ile birlikte mutluluk içerisinde Aulis'e geldi. Klytaimnestra kısa bir süre içinde kocasının hain planını öğrendi ve bunu yapmaması için ona yalvardı. Agamemnon kabul etmedi, bunun üzerine Klytaimnestra, Akhilleus'tan yardım istemeye karar verdi. Zaten Deidamia ile evli olan Akhilleus, daha önce Agamemnon tarafından ihanete uğramıştı, bu yüzden yardım etmeyi kabul etti. Ne yazık ki Kalkhas kehanetini çoktan halka duyurmuştu ve askerler İfigenya'nın kurban edilmesini heyecanla bekliyorlardı.

Agamemnon öfkeli Klytaimnestra ve üzgün İfigenya'ya karşı kararını şöyle savundu: "Ben delirmiş ya da evlatlarıma karşı duyduğum sevgiyi kaybetmiş değilim. Bu çok korkutucu bir şey fakat yine de yapmak zorundayım. Kalkhas eğer bu fedakârlığı yapmazsak Truva'ya asla ulaşamayacağımıza yemin etti. Bütün Yunanlılar düşmanla savaşmak için yanıp tutuşuyor. Yunanlılar, eğer Paris Helen'i kaçırmanın bedelini ödemezse Truvalıların daha fazla kadınımızı çalmak için geleceğini, eşlerini kızlarını kaçıracağını düşünüyorlar. Ben bunu Menelaos arzuladığı için yapmıyorum tek amacım Helen'i geri getirmek değil. Ben bunu Yunanistan için yapıyorum, Yunanistan'ın arzularını yerine getirmek benim asli görevimdir ve Yunanistan benim kişisel arzularımdan kat kat önemlidir. Biz onun özgürlüğünü korumak için yaşıyoruz."[81]

Bu argüman Klytaimnestra'ı tatmin etmedi ve Akhilleus İfigenya'yı kurtarmak için savaşacağını söyledi fakat genç kadın kendi hayatı konusundaki kararı kendisi vererek, "Ölmeyi seçiyorum..." dedi. "Onuru seçiyorum. Sevgili ülkemin kaderi ve kadınlarımızın onuru benim ellerimde."[82]

Efsaneye göre İfigenya bıçağı göğsüne sapladığı anda Artemis genç kadına acımış, kızın yerine bir güvercin bırakarak İfigenya'yı kaçırmıştı. Ardından batıdan güçlü bir rüzgâr esmeye başlamış ve gemi filosu Truva'ya doğru yola çıkmıştı.

İfigenya, erkek arayışının ruhsal kuraklığının en korkunç şekline şahit olmuş ve babasına olan güvenini kaybetmişti. Ölüme yaklaştığında ise dişil güçler (Artemis) tarafından kurtarılmıştı.

Dişilin eril tarafından ihanete uğraması sayısız öykü ve mite konu olmuştur fakat hiçbirisi kendisine yakışıklı bir genç le evlilik vaat edilerek çok sevdiği babası tarafından aldatılan

81 Roger L. Green, *Heroes of Greece and Troy*, s. 222.
82 *Age.* s. 222-223.

İfigenya'nınki kadar hüzünlü değildir. İfigenya babasına istediği şeyi vermek, Agamemnon'un sevgisini ve onayını kazanmak istiyordu fakat babası onun güvenine ihanet etti ve kızı ölüme yolladı. Onun sözde kahramanca görünen fedakârlığı ne yazık ki Yunan savaşçının güç, onur ve kibrini onaylamış oldu.

Çoğu kadın babasını mutlu etmek için her şeyi yapar, eril Tanrı'nın ilgisine çaresizce muhtaçtır. Baba soğuk ve ilgisiz bile olsa yine de kızının kendisi ve diğer erkeklerle olan ilişkisini belirleyecek güce sahiptir. Hayatına giren ilk eril gücün kendi üzerindeki etkisini fark eden bir kadının, erille yaşadığı kendi kör işbirliğinden kurtulabilme şansı çok daha yüksektir. Hayır diyebilir. Presbiteryen kilisesinde din görevlisi olan bir kadın arkadaşım, babasına çok benzeyen bir erkek patronla çalışmanın nasıl bir şey olduğunu şöyle anlatıyor:

"Yaklaşık iki sene önce oldukça toksik bir iş ortamında çalışmakta olduğumu fark ettim. Kilisede uygulamaya koyduğum tüm programlar gayet iyi gidiyordu fakat ben daha başarılı oldukça, bana daha çok idari işler ve ofis işleri vermeye başladılar. En sonunda 'Bu kadar yolu bunun için mi kat ettim?' diye düşünmeye başladım. Bana ne zaman belli bir pozisyon için söz verilse o söz yerine getirilmiyordu ve yeteneklerimin değersiz bulunduğunu düşünmeye başlamıştım. Bana verilen işleri rahatça yapabiliyordum fakat kiliseye girerken aklımda olan şey bu değildi. Tanrı beni kandırmış, aldatmış gibi hissediyordum. Özgüvenimi, enerjimi ve yaratıcılığımı yitirmeye başladım ve gittikçe işime kendimden daha az şey katmaya başladım. Sürekli işte olduğum için, eşim, ailem ve arkadaşlarım tarafından yeterli derecede himaye edilemiyordum ve ilahiyat fakültesinde kurmaya karar verdiğimiz destek grubunu da kuramamıştık. Eskiden bana iyi gelen şeylerin artık iyi gelmediğini de fark ettim, çünkü büyümüştüm. Artık farklı biriydim.

Sadece kendi kişisel kaygılarımla değil aynı zamanda erkek egemen bir kilisede din görevlisi olarak çalışan bir kadının içinde bulunduğu rolle ilgili kaygılarla da yüzleşmem gerekiyordu. Bu kaygılarımı cemaate yansıtmamak için onlarla yüzleşmem gerektiğini biliyordum. Bir yıl boyunca, kendisine ulaşmam mümkün olmayan bir patronla çalışıyor olmanın benim içimde ne gibi baba meselelerini tetiklediğini çözmeye uğraştım. Sonra mevcut sistemin içerisinde elimden gelen her şeyi yapmış olduğumu fark ettim. Benden istenen her şeyi yerine getirmiştim ve bu iş beni beslemiyordu. Bir krize sebep olmak istemiyordum. Hastalanmadan ve kendime olan saygımı yitirmeden önce uygulamakta olduğum bütün programlarımı bir düzene koyup işten ayrıldım. Fakat Tanrı tarafından ihanete uğramış olduğuma dair hissi üzerimden atabilmem oldukça uzun sürdü." O, sistem onu hasta etmeden önce ayrılmayı başarabilmişti. Hem kendine hem de cemaatine karşı görevlerini yerine getirmiş olduğunu biliyordu.

TANRI TARAFINDAN İHANETE UĞRAMAK

Afrodit'in Gülüşü kitabında Carol Christ, "ataerkil" dinlerle yetişen ya da bu dinlerle ilgili çalışmalar yapan kadınların kendilerini Tanrı tarafından aldatılmış hissetmelerinin sebebini sorgular. Carol, Yahudi Ahiti'ni çalışırken geçirdiği yıllar boyunca erkek hocalarının onayını aradığını anlatır. "Eğer onu nasıl memnun edebileceğimi öğrenebilirsem, babanın favori çocuğu olabilirim zannediyordum. Babanın evinde kız çocuklarının da eşit yerlere sahip olup olamayacaklarını sorgulamak hiç aklıma gelmemişti. Babalarla olan ilişkilerimdeki patolojik unsurlara rağmen onların destekleri sayesinde kendi zekâ ve yeteneklerime karşı güven kazanmıştım. Özümün dişilliğin

ötesinde bir şey olduğunu tasavvur ederek geleneksel dişi rollerinden bir nebze sıyrılmayı başardım. Söylediği şeyler üzerine çalışmakta olduğum Tanrı'nın İncil'de kullanılan cinsiyetçi dilden daha fazlası olduğuna inanıyordum. Entelektüel hayata ve dini sorulara karşı duyduğumuz ilgi ile tanımlanan ortak bir insaniyete sahip olduğumuz için benim de erkek öğretmenlerin geldiği yerlere gelebileceğimi zannediyordum."[83] Christ, kendisine bir erkek gibi düşündüğü söylendiğinde bunu bir iltifat olarak kabul ediyor ve geleneksel kadın rollerini benimseyen kadınları küçümsüyordu. Kendisini özel hissediyordu, o favori kız çocuğuydu.

Bu durum onun bir dişi olarak, kendisini ihanete uğramış hissetmesine sebep oldu. Kendisini baba ve erkek akıl hocalarına göre modellemiş oluşu yüzünden dişil bedene sahip bir kadının nasıl düşündüğü hakkında en ufak bir fikri yoktu ve kendisini ataerkil bir topluluk içerisindeki diğer kadınlar üzerinden tanımlamayı da beceremiyordu.

Onun babalar ile olan ilişkisi ilk olarak lisansüstü eğitimi sırasında değişti. Bunun sebeplerinden biri batıda, kız erkek karışık eğitim veren bir üniversiteden, doğudaki bir erkek üniversitesine geçmiş olmasıydı. Fakat bir başka sebep de kendisinin artık bir öğrenci değil, potansiyel bir meslektaş oluşuydu, şimdi kendi geleceğini daha realist bir şekilde hayal ediyordu. "Lisansüstü eğitimimi yaparken beraber eğitim aldığım erkeklerin beni her şeyden önce bir kadın olarak görmekte olduğunu fark ettim. Beni bir meslektaş olarak kabul etmemeleri, kız çocuklarının babaların evinde gerçekten kabul görüp göremeyeceklerini sorgulamama sebep olan katalizör oldu."[84] Bu noktada Christ kendisine bir insan, bir kadın, bir öğrenci ve bir öğret-

83 Carol P. Christ, *Laughter of Aphrodite*, s. 97-98.

84 *Age.* s. 98-99.

men olarak değer vermek için bir Tanrı Baba'ya ya da insan babaya ihtiyacı olmadığını öğrendi.[85]

Polonyalı-Amerikalı Katolik bir ailede yetişmiş kırk yaşında bir kadın hayatındaki Baba figürü ile başa çıkmaya çalışıyordu. Ne yaparsa yapsın, neyi başarırsa başarsın asla yeterli olmayacağını, asla "Tanrı'nın imgesinden yaratılmış sevgili Oğul" olamayacağını hissediyordu.

"Ben bir figür sanatçısıyım..." diye anlatıyordu. "Tanrı her zaman erkek olarak resmedilir. Bu basitmiş gibi bir çağrışım yapabilir fakat benim için Tanrı erkektir. Peki Tanrı erkekse eğer, ben erkeklerle nasıl eşit olabilirim? Bu kadar stresli olmamın sebebinin, bir kadın olarak öz imajımı düşük gördüğüm için zamanımın neredeyse tümünü işe ayırmam olduğunu düşünüyorum. Sürekli 'sevgili oğul' ile yarışıyorum."

ATAERKİLLİĞİN RUHANİ KIZLARI

Son beş bin senedir, kültürümüz genel olarak hayata karşı üretim, güç ve tahakküm odaklı bakan erkekler tarafından tanımlanmıştır. Dolayısı ile hayata, doğanın limit ve döngülerine ve çocuklarına karşı saygı göstermek bu erkeklerin önceliklerinden biri olmamıştır. "Erkekler Antik Yunan'da, Mısır'da, ortaçağda ve Rönesans'ta hep dominanttı. Aslında sadece sanata bakarak dahi kadınların bir zamanlar her şeyin ölçütü olduğunu anlayabilirsiniz. Onların fiziki orantıları ideal olarak görülürdü. Bilgelik, adalet, düzen ve dayanıklılık kavramlarımız erkek temelli, erkeklere yönelik ve erkekler tarafından düzenlenmiştir."[86]

---

85 *Age.* s. 99.

86 John Russel, *New York Times*, "Sanat ve Eğlence" bölümü, Şubat 1981. Betty Friedan'ın *The Second Stage* isimli eserinden alınmıştır.

Son otuz senedir kadınlar çoğunlukla erkekler tarafından tasarlanmış ve erkekler tarafından yönetilen ortamlarda iş yapıyorlar. Kadınlar çok büyük mesafeler kat etmiş olsalar da ve bütün erkekler dominant olmasa da kadın patronlar dahil, çalışan kadınların çoğu iş ortamında eril rollere bürünmüştür. Çok uzun saatler boyunca çalışmak ve insani ilişkilere değil kâra odaklanmak bir istisna değil kaidedir. Bir kadın, "Bütün bunlara değer mi?" hissine kapılıp kendisini sorgulamaya başladığında bu durumdan iş arkadaşları ve patronuna bahsetmemelidir. Yakın zamana dek, "Durun, artık yeni seçenekler yaratmamız lazım" diyebilen kadınlar için çok az rol modeli vardı. Şimdi bunu yapan kadınlar daha önce hiç ayak basılmamış topraklara ayak basıyorlar.

Pam, otuzlu yaşlarının ortasında ve yedi senedir gazetecilik yapan bir kadındır. Yakın bir zaman önce, bir magazin dergisindeki kendisine çok kazandıran yüksek stresli işinden ayrılıp bağımsız yazarlık yapmaya ve köşe yazmaya başladı. Ona bu kararı hakkında ne düşündüğünü sorduğumda, "İşyerimde hiç kimse ne kadar mutsuz olduğumu fark etmemiş, o nedenle ayrılmak istediğimi söylediğimde patronum çok şaşırdı. Bir gazeteci olarak hislerinizi ya da düşüncelerinizi belli etmemeniz gerekir, dolayısıyla ben de yüzüme sürekli bir maske takıyordum. Duygularımı belli etmek ve kim olduğumu göstermek istemiyordum çünkü olduğum kişi orada olmak istemeyen biriydi. Zorlayıcı haberler yapmaktan hiç haz almıyordum, insanları söylemek istemediklerini söyletmek için zorlamak ağırıma gidiyordu. Bu manevralar ve manipülasyonlar bana göre değildi" dedi.

"Altı yıl boyunca kendi hislerime hiç kulak vermedim..." diye devam etti. "Bunu yapmak yerine çok fazla para harcamaya başladım. Beni motive eden şey başarısızlık korkusuydu; hata yapmak istemiyordum. Başkalarının onayı benim için çok önemliydi ve başkalarının yargılarının her şey sayıldığı bir alanda çalışıyordum.

Neyse ki bu sırada çok iyi bir yazar ve yorumcu olduğumu öğrenmiştim. Beni yazılarım besliyordu. Geçen sene bir yarı-zamanlı iş alıp evden çalışma imkânı buldum ve içimde bir ses bana 'Olmak istediğim yer burası, gerçekten olmak istediğim yer burası' dedi. Fakat o sesi dinlemek yerine, 'Şansıma küseyim, yola devam' dedim.

Bu sene başarmak için yola çıktığım her şeyi başarmış olduğumu fark ettim. İyi bir yönetici, iyi bir yazar ve herkesin her hafta okuyup alıntı yaptığı iyi bir eleştirmendim. Oldukça fazla ilgi görüyordum fakat mutlu değildim, orada olmamam gerektiğine dair hislerimi görmezden geliyordum. Meslektaşlarımın benim için 'Bırakıp kaçtı' demelerini istemiyordum.

Sonra dış dünyanın onayı hakkında düşünmeye başladım. Gerçekten *Los Angeles Times* eleştirmeni Howard Rosenberg gibi mi olmak istiyordum? Evet bunu başarabilirdim ama gerçekten *istiyor muydum*? Son teslim tarihi olan yazılar yazmayı sevmiyordum. Esas tercihim, gerçekten ilgimi çeken konularda serbest zamanlı yazılar yazabilmekti. Kendi sınırlarımı kabul etmem gerekiyordu, ben buydum. Eğer yaratıcılığımı ortaya çıkartabilmeme yetecek kadar zamana sahip olabilirsem düşüncelerimi ilginç ve komik bir şekilde dile getirebiliyordum.

Böylece işten ayrıldım. 'Yazmayı çok seviyorum ve eskisi kadar çok para ve prestij sahibi olamasam da severek yazdığım bir köşenin keyfi ve mutluluğuna sahip olacağım' diye düşündüm. Patronum, 'Bu iş böyle yapılmaz, U dönüşü yapıyorsun, mesleğini feda edeceksin' dedi. Bu bütün hayatım boyunca duymak zorunda kaldığım ve bana 'Şunu bu şekilde yapmalısın, doğru olanı odur' diyen o hükmeden sesti.

Netice olarak işimden ayrıldım ve şimdi yaptığım işi çok seviyorum. Dün gece beni o kadar eğlendiren ve memnun eden bir köşe yazısı yazdım ki dayanamayıp editörümü arayarak ona

yazıyı bizzat okudum. Hep bir star olmayı beklemiştim fakat şimdi böyle bir şeye ihtiyacım olmadığını anladım. Kendimi kendi koşullarımla da takdir edebilirim."

Pam verdiği kararın yararını da zararını da gördü fakat serbest çalışmaya başladıktan yaklaşık atı ay sonra finansal hedefine de ulaştı ve kendisine verilen işlerin çeşitliliğinin tadını çıkartıyor.

KADINLAR HAYIR DEYİNCE NE OLUR?

Kadın, içinde "O haklı, U dönüşü yapıp kariyerini feda edeceksin" diyen hükümran sese hayır dedikten sonra aynı anda bir dizi karmaşık duygu deneyimlemeye başlar. Bir yanda, başarıya ulaşmak için takip etmesi gerektiği aşikâr olan yolu takip etmediği için hissedilen boşluk duygusu, diğer tarafta ise diğerlerinin onun hakkındaki imajlarını zedeleyip onları hayal kırıklığına uğratma korkusu bulunur. Fakat aynı zamanda, hayır demiş olmanın, kendini korumuş olmanın, *öz* sesine kulak vermiş olmanın, içindeki zorbayı susturmanın verdiği güç duygusu da mevcuttur.

Canavarların Hanımı

Bu deneyimi ben de geçen ilkbaharda yaşadım. Mahallenin kahvaltı servis eden kafesinde oturmuş, iki yetişkin erkeğin bana, eğer bana teklif edilen idari görevi kabul edersem nasıl da adeta bir Jan Dark olacağımı anlatmaların dinliyordum. Orduları engin vadilere götürecek, işe yaramayan akademisyenlerin kafalarını kopartacak ve Kral'la danışmanlarının oturduğu meclislerde kendime yer bulacaktım. Eve geldiğimde beni Erkekler Kulübü'ne davet etmiş olduklarını düşündüm. Büyük ihtimalle sadece gözlemci olmam isteniyordu. Asla onlardan birisi olamazdım, bu konuda açıklardı. Benden okulu yönetme görevini üstlenmemi istiyorlardı fakat esas güç yine kendilerinin ellerinde olacaktı.

Bu durumda tanıdık bir şeyler vardı; bu bana babam bana iş anlaşmalarından bahsederken kapıldığım hissi hatırlatıyordu. Bu, gizli bir güç diyarının varlığına şahit olmak fakat o hikâyenin bir parçası olamamak hissiydi. Orada sadece evet demek, onaylamak ve dinlemek için bulunan bir eklenti olma hissiydi. Eğer evet dersem kendime ihanet edeceğime dair tuhaf bir hisse kapıldım. "Bu histen hoşlanmadım. Evet öğrenciler ve fakülte için iyi şeyler yapabilirdim ve bu benim için çok iyi bir deneyim olurdu fakat böyle bir şeyin bedelini ödemek istemiyordum. Sonunda kendi yazılarıma ayırabilecek yeterli zamanı elde edebilmişken kendi yolumda gidip onun beni nereye götürdüğünü görmek istiyorum" diye düşündüm. Tekliflerini reddettim.

Daha sonra ne hissettim? Hem derin bir yas hem de güçlü bir kutlama hissi... Topluluğuma uyum sağlayamadığım, beklentilerini yerine getiremediğim için üzüntü duyuyordum fakat bir yandan da diğerlerinin beklentilerinden özgür kalmış ve içsel arayışıma sadık kalmış olmayı kutluyordum. Bencillik yapıp kendimi mi kandırıyordum? Bence hayır.

Kadın Kahraman önüne konulan yeni kahramanlık görevini reddederse eğer kendisini çok rahatsız hisseder. Çünkü kahramanlığın alternatifi bencillik, pasiflik ve önem vermemektir. Bu kültüre göre bu tanımlar ölüm ve çaresizlik anlamına gelir. Bizim kültürümüz daha fazla, daha iyi ve daha hızlı yapmak üzerine kurulmuştur. Çoğu kişi bunun aksine hareket etmenin hatalı olacağını düşünür ve ne yapacaklarını bilmez.

Bir kadın *yapmayı* bıraktığında, sadece *olmayı* öğrenmelidir. Olmak bir lüks değil bir disiplindir. Kadın Kahraman içsesini dikkatle dinlemeyi öğrenmelidir. Bu, kendisine ne yapması gerektiğini söyleyen diğer sesleri susturması anlamına gelir. Yeni şekil ortaya çıkana dek, baskıya karşı durabilmeyi öğrenmelidir. Bunu başaramaması, büyümenin durmasına, değişimi reddetmesine ve dönüşümün geriye dönmesine sebep olur. Olmak cesaret ve fedakârlık ister.

Fedakârlığın tamamlanabilmesi için eski yöntemler terk edilmelidir. Kadınlar, yaptıkları şey dış dünyada prestij kaybetmelerine sebep olsa dahi gerçekten istemedikleri pozisyonları kabul etmeyi bırakmalıdır. Çoğu zaman bu prestij kaybının yaşanması kaçınılmaz olacak, ayrıca yeni girilen yol netleşene dek, kadınların içinde derin bir boşluk kalacaktır.

Bu kararı verdikten birkaç gün sonra kumsalda yürürken gözümün önünde sırtüstü yatmış, ayaklarıyla havaya tekmeler atan dört beş aylık bir bebek imgesi belirdi. Çıplak bir şekilde güneşin altında yatıyor ve özgürlüğünün tadını çıkartıyordu. Bu çok şifalı bir imgeydi.

HAYIR DİYEBİLMEK: KRAL ÖLMELİ

Kadınlar hayır demekte zorlanırlar çünkü seçilmek güzeldir, hele ki Kral tarafından seçilmek daha da güzeldir. Babamızı,

patronumuzu, iş arkadaşımızı ve sevgilimizi memnun etmek bizi mutlu eder. Başkalarını hayal kırıklığına uğratmak istemeyiz, öz imgemizin büyük bir bölümü başkalarını mutlu etmek üzerine kurulmuştur. İçimizdeki küçük kız yalnız kalmak ya da geride bırakılmak istemez. Eğlenceden mahrum bırakılmak çok acı vericidir. Ayrıca paraya da ihtiyaç duyarız.

Erkek rol modellerine hizmet ettiğimiz ruhani kız çocukluk halinden çıkma sürecinde, genellikle bize "Aferin çok iyi bir iş başardın. Tam istediğim şey buydu, gidip kendi yolunu bul" diyen bir "baba" yoktur. Aksine, tepkileri çoğunlukla "Bu pozisyonu kabul etmeyerek kariyerini çöpe atıyorsun. Bize bunu nasıl yapabildin? Verdiğin sözleri tutmayı beceremiyorsun. Bu işi beceremeyeceksin!" şeklinde olur. Bu paylamaları dinlemek hiç kimse için kolay değildir fakat özellikle diğerlerini hayal kırıklığına uğratmaktan çekinen ya da erkeklerden sürekli onay bekleyen kadınlar için daha da zordur.

Oysaki esasen bu hakiki kırılganlık anlarında büyüyebiliriz. Jean Shinoda Bolen, "Bir şeyi sadece bizden öyle beklendiği için ya da birilerini memnun etmek için veya onlardan korkumuzdan yapıyorsak eğer özgün bir şekilde yaşamaktan iyice uzaklaşırız..." diyor. "Eğer sadece iyi bildiğimiz bir rolü oynamaya devam edersek bunun bedeli, bizi gerektiğinde besleyen gerektiğinde de hata yapmamıza müsaade eden kolektif bilinçten kopmaya başlamak olur. Dönüşüm süreçlerinde ihtiyaç duyduğumuz şey de çoğunlukla budur; kaosun içerisinden geçerek değişmek, yolunu kaybetmek, yolumuzu tekrar bulana dek ormanın içinde kaybolmak..."[87]

Peki ataerkilliğe hayır dediğimizde ne olur? İçimizde erille

87 Betty Friedan'ın, Second Stage'inde söz ediliyor. Jean Shinoda Bolen ile yapılan bir atölyeden alıntılar, "The Journey of the Heroine", *Venus Rising* 3, No. 1 (1989).

yeni bir ilişki kurabilmek için yer açacak zamana sahip oluruz. Bu ses, kendisini yüzyıllardır dişil olandan ayırmış olan erilin değil bizim kendi dişil doğamızdan kopmuşluğumuzu iyileştirecek olan Yüce Ana'ya götüren yaratıcı erilin sesidir. Ataerkilliğe hayır dediğimizde olan şudur: "Gücü ve tutkusu beş bin yıldır yeraltında tutsak edilmiş olan Tanrıça'nın ruhunun bulunduğu yere doğru alçalmaya başlarız."[88]

Bu bölümü ilk yazmaya başladığımda, kendisine "mutfaktaki adam" adını taktığım olumlu bir içsel eril figür ile ilgili rüyalar görmeye başlamıştım. Ona bu ismi takmamın nedeni onu ilk gördüğümde mutfağın yerlerini süpürüyor olmasıydı. O, büyük bir ayıya benzeyen hem nazik hem de ciddi bir adamdı. Yazı yazarken, yeni bir konu ile karşılaşınca onu sık sık bana rehberlik etmesi için davet ediyordum. Beni koruyan ve benim tempoma adım adım eşlik edebilen birisiydi. Çağrımı kabul edip her geldiğinde beni şaşırtmayı başardı. Böylesine besleyici bir figürün eril oluşu bana tuhaf geliyordu. Ayrıca bu içsel eril figürün beni Yüce Ana'ya götürecek olan rehber olması da çok ilginçti. Aşağıdaki satırlarda onun beni bilinmedik sularda derinlere dalmaya götürüşünü anlattım:

"Bugün kendimi iki arada bir derede hissediyorum. Suyun kulaklarıma yaptığı baskıyı ve sesleri tıkadığını hissedebiliyorum. Daha yeterince derine inmedik ya da hep böyle hissedeceğim. Anda kalmam gerektiğini hatırlamalıyım. Henüz kodlarını çözemediğim yepyeni bir bölgeye giriyorum. Kelimelerimi başkalarının kelimelerinin içinde görüyorum. Onlar benim kelimelerim. Onları serbest bırakmak istiyorum; ne onlar?

Artık okyanusun dibindeyiz, etrafımda birçok kadının ılık sularda süzüldüğünü görüyorum. Denizin ritmi hepimizi sallıyor. Burası çok ferah ve etrafta bir sevgi hissi mevcut. Yosun ka-

88 Sylvia Brinton Perera, *Descent to the Goddess*, s. 8.

tedrallerinin içinden bakıyorum ve sonsuza dek burada kalmak istiyorum. Anne balinaların yavrularıyla birlikte nefes alışlarını duyuyorum.

Mutfaktaki adamla beraber devasa bir memeli canlıya doğru yüzüyoruz. Okyanusun dibinde yerde oturuyor. Bir tırtıla benziyor ve çok sayıda kocaman memeleri var (Artemis). Memelerinden birini emiyorum fakat süt değil su geliyor. Yine de besleyici oluşuna şaşırıyorum. Gülümsüyor fakat bana uzak duruyor. Ondan bana karşı bir sevgi geldiğini hissetmiyorum, ben de ona karşı bir sevgi hissetmiyorum. Fakat o aynı zamanda benim için orada, çok ulaşılabilir. Bunu mutfaktaki adama söylüyorum. Şöyle diyor:

Bu senin kendi annenle yaşadığın gibi kişisel bir ilişki değil canım. O Yüce Ana."

6

Erginlenme ve Tanrıçalığa Geçiş

Diyorlar ki belki de hâlâ buralardaymışsın
dünyanın derinliklerinde ya da
bir dağın tepesinde
diyorlar ki (hâlâ) yürüyormuşsun insanların arasında
havaya ve kuma işaretler yazarak, kurtuluşumuzun çarpık şeklini
dokuyup, uyararak, uyararak...
Hevesle fakat acele etmeden. Dikkatle.
Kadehlerin arasında adım atıyorsun,
kristalin içinden çıkıyorsun, kara gözlerinin kutsal ışığı şifa veriyor,
balta girmemiş ormanlarda çıkartıp peçeni
yeşil yüzünü gösterdiğini söylüyorlar,
karda mavi giyiniyorsun,
doğumlara giriyor, ölülerimiz için dans ediyorsun,
bitkinliğimizi taçlandırıyor, onunla sevişiyor ve ona sarılıyorsun,
hâlâ buralarda dolaşıyorsun, mağaralarda duyuluyor
fısıltıların, uyarıyor, uyarıyor, örüyorsun...
umutlarımızı tel gibi örüp, yıldızlardaki kötülüğe karşı
ellerimizi birleştirerek ya da üzerimize zehir püskürtüp

asit atarak bizi uyandırmak için içine daldığımız kâbustan
adını söyleyemediğim, bizi yiyip bitiren,
bütün benliğimizin üzerinde tepinen, etimizi bataklıklarda ezen
metal adamlardan kurtarmak için bizi.
DIANA DI PRIMA, "Anneye Dualar"

KADININ ERGİNLENMESİ

Aşağı iniş genellikle yeraltı dünyasına yapılan yolculuk, ruhunun karanlık gecesi, balinanın midesi, Tanrıça ile tanışma ya da basitçe depresyon olarak tanımlanır. Genel olarak çok büyük bir kayıp tarafından tetiklenir. Yeraltı dünyasına yapılan yolculuğu kişinin, çocuğu, anne-babası ya da eşi gibi kendi yaşamının ve kimliğini derin bir şekilde iç içe geçtiği birisinin vefatı başlatabilir. Kadınların yolculuğu genellikle evlatlık, annelik, sevgililik ya da eşlik gibi bir rollerinin sona ermesi sonucunda olur. Hayati bir hastalık ya da kaza, özgüven kaybı, taşınma, bir işi tamamlayamama, bir bağımlılıkla yüzleşme ya da kalp kırgınlığı da aşağı inişin ve dağılmanın sebebi olabilir.

Alt dünyaya yapılan yolculuk kafa karışıklığı ve acıyla, yabancılaşma ve hayal kırıklığıyla, öfke ve çaresizlikle doludur. Kadın kendisini çıplak ve korunmasız, kuru ve kırılgan ya da ham ve tepetaklak olmuş gibi hissedebilir. Ben bu hisleri servikal displazi yaşadığımda, evliliğim biterken ve bir sanatçı olarak kendime olan güvenimi yitirdiğimde hissettim. Her seferinde kendimle ve dünyamla ilgili görmeyi istemediğim şeylerle yüzleşmiştim. Her defasında dönüşüm ateşleri tarafından terbiye edilip temizlendim.

Yeraltı dünyasında zaman algısı yoktur, zaman sonsuzdur ve buradaki misafirlik süreniz aceleye gelmez. Sabah, gündüz

ya da gece yoktur. Tamamen karanlık ve acımasızdır. O her yere sinmiş karanlık nemlidir, soğuktur ve kemik dondurur. Yeraltı dünyasında kolay cevaplar ve hızlı çıkışlar yoktur. Ağlamalar dinince sessizlik hâkim olur. Kişi çıplaktır ve ölülerin kemiklerinin üzerinde yürür.

Dış dünya, inişe başlamış kadını dalgın, üzgün ve ulaşılması imkânsız olarak görür. Gözyaşlarının adı yoktur fakat ağlasa da ağlamasa da yaşlar hep mevcuttur. Sürekli bir şeyleri unutur, arkadaşlarını görmemeyi tercih eder. Kanepenin üstünde kıvrılıp yatar ya da odadan çıkmayı reddeder. Toprağı kazar ya da ormanda yürür. Çamur ve ağaçlar yoldaşı olur. Gönüllü bir izolasyon dönemine girer, ailesi ve arkadaşları ise onun aklını kaçırdığını zanneder.

Bundan birkaç yıl önce, Kaliforniya Long Beach'te kadın kahramanın yolculuğu ile ilgili verdiğim bir konferansın tam ortasında gönüllü izolasyon terimini kullandığımda arka sıralarda oturan bir kadın elini kaldırıp "Gönüllü izolasyon!" diye bağırdı. "Son dokuz aydır yaşamakta olduğum şeyin adını koydun."

Salondaki herkes dönüp ağırbaşlı bir şekilde koltuğundan kalkan kırk yaşlarının sonundaki bu kadına baktı. "O zamana kadar büyük bir tasarım firmasının yöneticisiydim, yılda iki yüz bin dolar kazanıyordum. Bir gün işe gittim ve artık kim olduğumu bilmediğimi fark ettim. Aynaya baktığımda gördüğüm kadını tanımıyordum. Kafam çok karışıktı, o gün işten çıkıp eve döndüm ve bir daha işe gitmedim.

İlk ayı yatak odasında geçirdim. Ergen çocuklarım ve eşim dehşete düştüler. Beni daha önce hiç bu şekilde görmemişlerdi. Sabah kıyafetlerimi giyecek enerjim bile yoktu. Ev için alışveriş yapamıyor, yemek pişiremiyor, çamaşırları yıkayamıyordum. Sizin gönüllü izolasyon dediğiniz bir sürece girmiştim."

O konuşmaya devam ederken salondaki birçok kadın kafalarını sallayarak onu onayladıklarını belirttiler. "Şimdi bahçe ile

ilgileniyorum. Daha önce hiç bunu yapmamıştım fakat şimdi tek yapabildiğim şey bu. Toprağı çok seviyorum. Ailem benim için çok endişeleniyor, bir psikiyatra gidip işe geri dönmemi istiyorlar. Maaşımı özlüyorlar. Benim çıldırdığımı düşünüyorlar ama onların ne dediklerini duymuyorum bile... Toprağı her çapaladığımda kendime giden yolu buluyorum."

O kadın, yeraltı dünyasına iniş yolculuğunu yaşayan bütün kadınların bildiği bir gerçeği dile getirmişti. Kadınlar kendilerini erkekler gibi spot ışıklarının altında değil varlıklarının derinliklerinde ararlar. Onun yaptığı "kendisine giden yolu toprağı kazarak arama" metaforu kadınların erginlenme sürecini anlatıyor. Kadınlar için ruhani yolculuk benliğin dışına değil içine doğru yapılır.

Birçok kadın, gönüllü izolasyon sürecinde kendilerini erkek diyarından ayrıştırmak ihtiyacı hissettiklerinden bahseder. Sanatçı ve terapist Patricia Reis şunları söylüyor:

"Bütün, yıkım, ölüm, içsel tohumlanma, meyve verme ve yenilenme sürecini tamamlayabilmek tam dört senemi aldı. Bu sürecin en önemli yönlerinden biri kendimi dış dünyadaki 'eril arena'dan tamamen soyutlamış olmamdı. Mecazi anlamda, ikinci doğuşumu gerçekleştirebilmek için kendimi bilinçli bir şekilde erkek dünyasından ayrıştırmam gerekiyordu. Bu bilinçli içedönüş ve dişil bir başlangıç noktası yaratma süreci sayesinde iç güçlerime ve dişil zemine kavuştum. Bunu başka bir şekilde başaramazdım."[89]

Bir kadın, annesini reddedip kendisini ondan ayırdığında, kırmış olduğu dişil aynayı onarmak için içine döner. Bu yolculuğu yapabilmek için bir kadın zekâ ve kültürel zihnin oyunları ile olan ilişkisini bir kenara koymalı ve belki de ilk kez *kendi*

89 Patricia Reis, "The Goddess and the Creative Process", Patrice Wynne, *The Womanspirit Sotrcebook*, s. 181.

bedeni, *kendi* duyguları, *kendi* cinselliği, *kendi* sezgileri, *kendi* imgeleri, *kendi* değerleri ve *kendi* aklıyla ilişki kurmalıdır. Derinlerde bunları bulacaktır.

Alt dünyaya iniş konusunu büyük bir tedirginlikle yazıyorum çünkü onu asla önemsizleştirmek istemiyorum. Bu kutsal bir yolculuk. Ne yazık ki bizim kültürümüzde bu yolculuk ilaç tedavisi ile bir an evvel iyileştirilmesi gereken bir depresyon olarak görülür. Kimse depresyonda olan birinin etrafında olmak istemez. Oysaki bu inişi kutsal ve kendimizi bulma yolculuğu için gerekli bir olgu olarak görebilseydik eğer daha az kadın depresyonun, alkolün, istismarcı ilişkilerin ve uyuşturucuların pençesine düşerdi. Duygularını utanç duygusuna kapılmadan yaşar ve acılarını göstermekten korkmazlardı.

Bir kadın iniş yolculuğunu yaşarken kendisini çırılçıplak kalmış, parçalara ayrılmış ya da öfkeden deliriyormuş gibi hissedebilir. Bir kimlik bulanımı yaşar. Kendisini, tanıyıp bildiği rollerden uzak bir yerde, kaybına eşlik eden korku duygusunun içerisinde bulur. Kendisini kuruyup kalmış, hamlaşmış ve cinsellikten soyutlanmış hissedebilir ya da içi dışına çıkmış gibi acı çekebilir. Hayat yukarıda akıp giderken o aşağıdaki karanlığın içinde çok uzun bir süre kalabilir.

Kız kardeşi Inanna'yı çürüyüp ölmesi için bir ağaca asan, Sümer'in dünya ve cennet Tanrıça'sı Ereşkigal ile tanışabilir. Bu iniş yolculuğunu yapan her kadın karşılaşacağı karanlık Tanrıça'dan ve bu kısmının ona neler söyleyeceğinden korkar. "Beni çiğneyip atacağından korkuyorum. Her karşılaşmamızda öncesine göre biraz daha fazla kendimi bulduğumu biliyorum ama bu çok eziyet verici bir deneyim."

Bu iniş mutlaka yapılması gereken bir yolculuktur. Hepimiz ondan kaçınmaya çalışırız fakat bir noktada o derinliklere inmek kaçınılmaz hale gelir. Bu cazibeli bir yolculuk değildir fakat

yola çıkan kadını güçlendirip benlik bilincini berraklaştıracağı kesindir. Günümüzde bazı kadınlar, karanlık Tanrıça ile rüyalarında tanıştıklarını anlatıyorlar. Onlar belki de öfke dolu Hindu Tanrıçası Kali ile karşılaşıyorlar. Kali, antik uygarlıklar ona ihanet edip yerine erkek tanrıları koydukları için öfke doludur.

Kali ve diğer Anne Tanrıça'ların *yaratıcılık* prensipleri Baba Tanrılar tarafından gasp edildi. Kendisine Baba diyen İncil'in Tanrısı Yahweh, Sümer ve Babil'in Nana, Ninhursag ve Mami isimleriyle bilinen Ana Tanrıçası'nın kadim sihrini taklit ederek tıpkı onlar gibi çocuklarını elleriyle çamurdan yoğurdu.[90] "Hindular dünyanın başlangıcında kandan oluşmuş bir okyanus olduğunu söylerler. Bu okyanus yaratıcı Kali-Maya'nın özüdür."[91] Mısırlılar ona İsis, zamanın başlangıcından beri var olan, Eskinin de Eskisi derlerdi: "O içinden bütün varoluşu çıkaran Tanrıça'ydı."[92] Dünyanın bereketli yaratıcısı olan Tanrıça sembolü Hıristiyanlığın Anne arketipini yok edip onun yerine Yaratıcı Baba ve kurtarıcı Oğul'unu koyması ile sona erdi.[93]

KAYIP PARÇALARIMI ARARKEN

Onunla tanışmaya hazırlanıyorum
Ne diyeceğimi bilmeden
Onu sadece erkekler aldatmadı
ben de aldattım

Annemi reddettim
ve babamın kızı oldum

90 Barbra G. Walker, *The Skeptical Feminist*, s. 117.
91 *Age.* s. 122
92 Merlin Stone, *When God Was a Woman*, s. 219.
93 Walker, *The Skeptical Feminist*, s. 133.

Aşağıya karanlığa inmekten
her zaman korktum
Bilincimi kaybederim
sesimi
vizyonumu
dengemi
kaybederim diye...

Bunun ne kadarı benim?
Kelimelerim başkalarının kelimelerinden aşırılmış
İmgelerim başkalarının sanatından...
Neyim ben?

Kendi kayıp parçalarımı arıyorum. Bir şekilde, onunla karşılaşmadan önce o parçaları bulmam gerektiğini biliyorum. Babamın kızı olup onu memnun etmeye çalışınca neyi kaybettim? Gerçeğin bir unsurunu; çirkin, deli, reddedilmiş ve kayıp kısımları da dahil resmin tümünü görebilme becerimi kaybettim.

Etrafıma baktığımda annelerin kör kalmış kafalarını görüyorum. Benim annem, eski kocamın annesi, annemin en yakın arkadaşı... Julia, Kathleen, Betty. Bana ne diyorlar? "Bizi çıkart buradan ve bedenimizle kavuştur. Bizi düzgünce göm. Burada, çamurun içinde terk edildik. Kıpırdayamıyoruz, göremiyoruz. Karanlığı yok et" diye fısıldıyorlar.

Onlarla beraber gömülmüş olan başka neler var? Görme yeteneğim – benim rüyalarım, benim fantezilerim. Hayal gücüm de buralarda bir yerlerde, bu toprak zemine saçılmış – topladığım tüm masallar, ağaç evleri ve fantastik yaratıklar... Bunlar bana ait parçalar ve onları geri alıyorum. Benim olduklarını ilan ediyorum. Bir zamanlar sahip olduğum bir şey daha vardı; istediğim her şeyi başarabileceğim, hayal ettiğim her şeyi gerçeğe dönüştürebileceğim hissi... Onu da geri alıyorum. Ona

bir zamanlar sahiptim ve büyülü bir şeydi. Bir zamanlar evin kenarına oturup bahçedeki güllerin büyümesini seyrederdim. Çok *dingin* olabilirdim. Hayatın nabzını, kokusunu, sesini hissedip sessizce durabilirdim. Bataklığı tanıyorum, bu benim için yeni bir şey değil. Daha önce de geldim buraya ve korunduğumu hissettim. Bataklık, orman onlar benim annem. Ağaçlarla, çamurla, çimenle ve yapraklarla aramda bir bağ olduğunu hissediyorum. Kendimi hiç yalnız hissetmezdim. O bağı tekrar kuruyorum. Çok derin bir bağ bu...

Şimdi zeminin altına doğru batıyorum. Çamurda kemikler var, bunlar beyaz, güzel, porselen gibi kemikler. Kendi iskeletimin kollarını ve kaburgalarını tutuyorum. Kemikler çatıdır. Kayıp parçalarımı bulmak için daha derinlere doğru kazıyorum. Büyük bir yastayım. Nerede onlar?

Bu kemikleri topladıkça toprağın altında, Ana Tanrıça bir görünüp kayboluyor. Kız çocuklarına sarılıyor. O görmeyi beklediğim kişi değil; yaşlı ve öfkeli birisini bekliyordum fakat o açık kahverengi saçlı genç bir kadın. Oturup dinliyor ve koruyor. Gülüyor ve şarkı söylüyor. Sesi çan seslerini andırıyor.

Fakat henüz onun yanında değilim. Rehberimden beni daha da aşağıya indirmesini istiyorum. O beni daha önce daldığımızdan da derinlere götürüyor. Boğulmaktan korkuyorum. Bataklığın diplerine doğru inerken çok fazla su yutuyorum. O elimi tutup bana korkmamam gerektiğini söylüyor. Beni bir mağaraya götürüyor. Burada devasa, balinaya benzeyen bir şey var. Liliput cüceleri onu bir yapı iskelesine bağlamışlar, kaçmasına müsaade etmiyorlar.

Yine de kocaman kara kuyruğunu sallayabiliyor. Zarif bir ritimle öne arkaya doğru salınıyor. Fakat bedeninin diğer kısmı bu sualtı tuzağının içinde kıpırtısız yatıyor. Onda hiçbir kötülük olmadığını seziyorum. Etrafına büyük bir hüzün yayıyor. Rehberim beni onun yanına getiriyor. Onun gücü beni ürkütüyor.

"Bana yardım edebilirsin" diyor.

"Edemem."

"Tabii ki edebilirsin. Sen burada olduğun için artık beni esir tutamazlar. Kendi rızası ile bana gelen her kız sayesinde özgür kalırım."

Bunu dediği anda tuzak çöküveriyor. Kafesin gücü bir yanılsamaymış. Sırtını kamburlaştırıp koca kuyruğu ile vurarak dibi dalgalandırıyor. Yüzmeye başlıyor, biz de onun yanında yüzüyoruz. O koca bedeni küçülüyor, artık şişkin ve kaba değil. Narin ve özgür. Bir denizkızı gibi zarif bir şekilde sularda süzülüyor.

Liliput adamları kafesi tamir etmeye başlıyorlar, bir şekilde onun kaçtığının farkında değiller. Mağaradan çıkıyoruz ve sular değişiyor, artık sular ılık ve süt gibi. O, durup bana doğru bakıyor, uzun ve güzel sarı saçları var.

"Kızlarım bana geldiğinde sadece onlar iyileşmez, beni de özgürleştirirler" diyor, o şimdi balık kuyruklu Afrodit-Mari, Denizlerin Anası. O, tanrıları doğuran Muhteşem Balık.

Artık ondan korkmuyorum. Çoğu kadın gibi, bu kadın da sadece enerjisi kontrol altına alınıp kendini ifade etmesi yasaklandığı zaman ürkütücü. Özgürce hareket ettiğinde bütün deniz canlıları onu seyretmeye geliyorlar. Hem kadınlar hem de erkekler onu nasıl bulabileceklerini hatırlamalı.

ANNE KIZ GİZEMLERİ

"Annenin kızını, kızın annesini kaybetmesi en büyük dişi trajedidir."

ADRIENNE RICH, *Kadından Doğan*

Demeter, Persephone ve Hekate'nin mitolojik hikâyesi beni hep çok etkilemiştir. Hikâyeden, aşkı arayan genç bir kadınken ayrı, çocukları konusunda aşırı koruyucu olan bir anneyken ayrı etkilendim. Şimdi de bilgelik yaşlarına giren orta yaşlı bir kadın olarak hikâye beni yine farklı etkiliyor. Demeter'i, Barbara Walker'ın *Mitler ve Gizemlere Dair Kadın Ansiklopedisi*'nden okuyalım:

"Yunancada meter anne demektir. D ise delta ya da üçgen, Yunan alfabesinde kadın jenital organını simgeleyen 'vulva harfi'dir. Hindistan'da da Yoni Yantra ya da vulvanın yantrasıdır... Yani Demeter, Cennet ve Dünya'nın içinden fışkırdığı Asya'nın Gizemli Dişili'ne açılan kapıydı. Demeter kültünün ilk merkezlerinden biri olan Miken'de bulunan tholos[94] mezarları üçgen kapıları, kısa vajinal koridorları ve yuvarlak çatıları ile Tanrıça'nın yeniden doğuşun kaynağı olabilecek rahimini simgeler.

Bütün antik Hint Avrupa Tanrıça'ları aynı anda Bakire, Anne ve Kocakarı ya da Yaratıcı, Koruyucu ve Yok Edici olarak bilinirdi. Demeter'in Bakire formu, Tanrıça'nın iki yönünü iki ayrı bireye bölen klasik Kore'nin kaçırılması efsanesinde olduğu gibi, bazen 'kızı' olarak da adlandırılan Bakire Kore idi. Demeter'in Anne görünümünün, 'Sahibe' Despoena, 'Tanrıça' Daeira, Arpa-Ana, Dünyanın ve Denizlerin Bilgesi ya da Pluto, 'Bolluk' gibi birçok adı vardı.

Demeter'in kocakarı görüntüsü, Yok Edici Persephone, ilerleyen zamanlarda Bakire ile ilişkilendirildi. Yani yeraltına kaçırılan Genç Kız bazen Kore bazen Persephone oluyordu."[95]

MÖ 13. yüzyılda Miken'de Demeter'e ibadet oldukça yerleşmişti, bu durum Yunanistan'da yaklaşık iki bin yıl boyunca devam etti, bir süre sonra yerini Mitra'ya ardından İsa'ya bıraktı.

---

94 Antik Yunan veya Roma'ya özgü, çatısı kubbeli yuvarlak bina. (ç.n.)

95 Barbara G. Walker, *The Women's Encyclopedia of Myths ad Secrets*, s. 218-219.

Elefsis'teki tapınağı Yunanistan'daki en büyük ibadethanelerden biriydi ve karmaşık, gizemli bir dinin merkezi haline geldi. Demeter, Elefsis köylüleri tarafından ortaçağ boyunca Tanrıça olarak kabul görmeye devam etti, on dokuzuncu yüzyılda dahi Yeryüzünün ve Denizlerin Sahibesi olarak tanınıyordu.[96] Barbara Walkers şöyle anlatıyor:

"İlk Hıristiyanlar, cinsellik içerdiği için Elefsis ritüellerine şiddetle karşı çıkıyorlardı. Oysaki ritüellerin amacı 'yeniden doğma ve günahların affi' idi. Asterion, Elefsis karanlığa iniş yolculuğunun ve başrahiple rahibenin kutsal cinsel birlikteliğinin sahnesi değil midir? Meşaleler sönmemiş midir? Orada toplanan kalabalık ahali kurtuluşlarının o karanlıkta iki kişinin yaptıklarına bağlı olduğuna inanmaz mı?"[97]

Karanlıkta yeniden doğarız. Elefsis gizemlerinin temelini oluşturan mit, Homeros tarafından yazılan *Demeter İçin İlahi*[98] destanında anlatılır. Burada Persephone'nin, Zeus'un kardeşi ve alt dünyanın tanrısı Hades tarafından kaçırılması iddiasından detaylı olarak bahsedilir.

Persephone, anneleri olmayan öksüz Tanrıça'lar Artemis ve Athena ile birlikte bir çayırda çiçek topluyordu. Yüzlerce çiçek vermiş inanılmaz derecede güzel bir nergis dalı ilgisini çekti. Onu koparmak için uzandığında yer ikiye yarıldı ve yerin içinden altın arabası siyah atlar tarafından çekilen Hades yeryüzüne fırladı. Persephone'yi kapıp onu alt dünyaya kaçırdı. Persephone kurtulmak için çırpınıp babası Zeus'tan yardım istedi fakat Zeus yardıma gelmedi. Ayın Karanlık Yüzünün ve Kavşakların Tanrıçası Hekate, mağarasından onun çığlıklarını işitti.

---

96 *Age.* s. 219-220.

97 *Age.* s. 220.

98 Charles Boer, çeviri, "The Hymn to Demeter", *Homeric Hymns* içinde, 2. Baskı (Teksas: Irving, 1979), s. 89-135.

Demeter de kızının çığlıklarını duydu ve onu kurtarmak için koştu. Elinde meşalelerle tam dokuz gün dokuz gece karada ve denizde kaçırılan kızını aradı. Bu delice arayış sırasında yemek, içmek, uyumak ya da banyo yapmak için bile bir dakika dahi durmadı. Birçok kadın, kendi kayıp parçalarını ararken, çocuk doğurduktan sonra, sevdiğinden ayrılınca ya da annelerini kaybedince Demeter gibi hisseder.

Onuncu günün şafağında, Hekate, Demeter'in yanına gelip Persephone'nin kaçırıldığını söyledi. Onun kaçırılışını sadece işitmiş, gözleriyle görmemişti, dolayısıyla kaçıranın kim olduğunu bilmiyordu. Hekate, Güneş Tanrısı Helios'a danışmayı önerdi. Helios kadınlara Persephone'nin Hades tarafından kaçırıldığını, Hades'in onunla zorla evlenmek niyetinde olduğunu söyledi. Ayrıca Persephone'nin kaçırılıp tecavüze uğramasını bizzat Hades'in ağabeyi Zeus ayarlamıştı. Helios, Demeter'e ağlamayı kesip olan biteni kabul etmesini tavsiye etti.

Demeter'in öfkeden gözü dönmüştü. Sadece yas ve öfke ile dolu değildi aynı zamanda eşi Zeus tarafından ihanete uğradığını da düşünüyordu. Olympos Dağı'nı terk etti, yaşlı bir kadın görüntüsüne bürünüp dağ tepe dolaşmaya başladı. Demeter yas tutarken yeryüzünde hiçbir şey yetişmiyordu, toprak çorak ve kuraktı. Elefis'e ulaştığında, yorgun ve üzgün bir şekilde bir kuyunun yanına çöküp kaldı. Elefis'in yöneticisi Celeus'un kızları kuyunun yanına geldiler ve Demeter'in güzelliğinden çok etkilendiler. Demeter onlara dadı olarak iş aradığını söyleyince onu yeni doğum yapmış olan anneleri Metanira'nın yanına getirdiler. Demeter kızların yeni doğmuş erkek kardeşleri Demephon'un bakıcısı oldu.

Demeter, bebeği tanrıların yiyeceği olan Ambrosia ile besliyor ve onu ölümsüz yapmak için geceleri gizlice ateşe tutuyordu. Bir gece Metanira onu gördü ve korkudan çığlık attı.

Demeter öfkeyle doldu, gerçek kimliğine bürünüp ilahi güzelliğini gözler önüne sererek Metanira'yı aptallığından dolayı azarladı. Demeter'in altın saçları omuzlarına döküldü ve evin içi onun kutsal mevcudiyetinin ışığı ve mis kokusu ile doldu. Demeter kim olduğunu hatırladı.

Demeter onlara kendisi için bir tapınak inşa etmelerini emretti ve tapınağın içinde tek başına oturup Persephone için yas tutmaya başladı. Demeter tahılın Tanrıça'sıydı ve o yas tutarken dünya üzerinde hiçbir şey yeşerip büyüyemezdi. Her yeri kuraklık sardı ve Olympos'taki tanrı ve Tanrıça'lara adak adanmaz oldu. Sonunda Zeus durumu fark etti. İlkönce habercisi İris'i gönderip Demeter'in geri dönmesini istedi. Demeter bu teklifi kabul etmeyince Olympos'taki her tanrı ve Tanrıça onun ayağına gelerek Demeter'i hediyeleri ile onurlandırdı. Demeter hepsine kızı Persephone'ye kavuşana dek hiçbir şeyin yetişmesine müsaade etmeyeceğini söyledi.

Zeus bunun üzerine tanrıların ulağı Hermes'i Hades'e göndererek, Hades'in Persephone'yi serbest bırakmasını istedi. Hades kabul etti fakat kız yeryüzüne dönmeden önce ona birkaç tane nar tanesi verdi. Kafası karışık ve heyecan içinde olan Persephone, bir dikkatsizlik eseri nar tanelerini yedi.

Hermes, Persephone'yi Demeter'e götürdü ve anne kız kavuştular. Demeter, kızına "Alt dünyada bir şey yiyip içtin mi?" diye sordu. Persephone orada kaldığı süre boyunca hiçbir şey yiyip içmediğini fakat eve dönme haberini alınca onun heyecanı ile yanlışlıkla Hades'in verdiği birkaç nar tanesini yediğini söyledi.

Demeter, Persephone'ye eğer hiçbir şey yememiş olsaydı her zaman annesinin yanında kalabilecek olduğunu fakat nar tanelerini yemiş olduğu için artık yılın üçte birini yeraltında geçireceğini söyledi. Persephone yeraltına indiğinde tabiat nadasa yatacaktı. Yılın geri kalan kısmında yeryüzü meyve verebilecekti. Anne

kız kavuştuktan sonra Hekate, Persephone'yi görmeye geldi. Kızı defalarca öptü ve ondan sonra yoldaş oldular. "Bahar geldi ve Demeter yeryüzün bereketini geri verdi."[99]

Bu mitolojik hikâyede dişilin üç unsuru ilkönce birbirinden ayrılıp daha sonra birleşmektedir: Bakire/genç kız Persephone, Yüce Ana Demeter ve Kocakarı Hekate. Persephone, Hades tarafından günlük hayatının masumiyetinin (bilinçsizlik) dışına çıkartılıp benliğe ait daha derin bir bilinç seviyesine çekilir. Cinsel gizemlere inisiye edilir ve kendisini Hades'e teslim ederek onun eşi olur. Esther Harding'in "bekâretin özü" adını verdiği genç kızlığını, bekâretini, tek bilinçliliğini kaybeder. Yeraltı Dünyasının Kraliçesi olur.

Helen Luke, "Bir kadın için dönüm noktası her zaman tecavüz, kişiyi kurtulamayacağı şekilde etkisi altına alan bir güç, bir mecburiyet olarak sembolize edilir" diyor.[100]

Persephone annesinin kızı rolünden çıkartılıp ruhunun derinliklerini keşfetmeye çıkıyor. Bu kadınlar açısından evrensel bir deneyim olabilir. Daha önce sahip oldukları benlik duygusunu yitirip kendilerini kaybolmuş, kafası karışık ve derin bir depresyona girmiş gibi hissederler. Oysaki bu derinlikte yeni bir benlik bulacaklardır. Bu çöküş aslında bir dönüm noktasıdır. Christine Downing şöyle diyor: "Elefis'in ritüellerindeki Persephone, Hades'in eşi olarak, hayatımızda yüzleşmekte en çok zorlandığımız şeylere bizim için derinlemesine bir bakış atıyor."[101]

Yeni benliğini bulan Persephone'nin eski statükoya dönüp annesi ile özdeşleşmeye zorlanmaya hiç niyeti yoktur. O yüzden nar tanelerini yutar ve derinlik deneyimini kaybetmemeyi seçer. "Hades'in yiyeceğini yemiş, karanlığın tohumunu yutmuş-

99 Jean Shinoda Bolen, *Goddesess in Every Woman*, s. 169-171.

100 Helen Luke, *Woman, Earth and Spirit*, s. 56.

101 Christine Downing, *The Goddess*, s. 48.

tur, yani artık o da annesi de yeni kişiliklerini doğurabilir."[102] Persephone'nin kendisi de artık bir annedir. Onun da ölüp dirilen bir kızı vardır. "Bütün anneler içlerinde kızlarını ve bütün kızlar içlerinde annelerini taşırlar. Her kadın anne ile kız arasında ileri geri gidip gelir."[103]

Persephone kaçırıldığında Demeter acısına teslim olur, dokuz gün dokuz gece boyunca yemeden içmeden kesilir. (Buradaki dokuz sayısı hamileliği temsil eder). Kızının kaybı aslında onun genç ve fütursuz kısmının kaybıdır. Artık odak değiştirme, dış dünyaya değil içdünyaya bakma ve hayatın ikinci kısmını yaşamaya başlama vaktidir.

TAHIL TANRIÇASI

Demeter'in yaşadığı tarif edilmez acıyı kızım üniversiteye gitmek için evden ayrıldığında ben de yaşadım. O olmadan ölmüş gibiydim. Sadece onun gündelik varlığının bana verdiği mutluluğu kaybetmekle kalmamıştım aynı zamanda anneliğim de ölmüş gibi hissediyordum.

"Ayın karanlık yüzünün, kadınların karanlıkta görüp işittiği ama anlam veremediği medyum tarzı sezgilerinin Tanrıça'sı olan Hekate gibi."[104] Acımın derinliğinin sebebini *anlayamıyordum*. Oğlum Brendan iki sene önce üniversiteye gittiğinde de çok üzülmüştüm fakat bu çok daha ağırdı. Kızım evden ayrıldıktan sonra iki ay boyunca uyuyamadım ve boş odasına bakıp ağladım. Her şeyin beraberce şarkılar söyleyip şakalaştığımız o eski günlere dönmesini istiyordum. Bana takılmalarına bile razıydım.

---

102 Luke, Woman, *Earth and Spirit*, s. 56.

103 C.G... Jung, "Psychological Aspects of the Kore", C.G. Jung ve K. Kerenyi, *Essays on a Science of Mithology*, s. 215.

104 Luke, Woman, *Earth and Spirit*, s. 57.

Helen Luke, anne/kız ile anne/oğul arasındaki deneyim farkını şöyle anlatıyor: "Arketipsel boyutta oğul annenin içsel arayışını simgeler. Kız ise annenin kendi benliğinin bir uzantısı gibidir, onu bir yandan geçmişe kendi gençliğine, bir yandan da geleceğe yeni bir kişiliğin doğuşunun müjdesine, benlik bilincine doğru taşır."[105] Yeniden doğuşu yaşamadan önce ölümün titreten soğuğunu yaşadım.

Tam o sıralarda, beraber yolculuk yaptığım askeri birliğin beni bir akşamüstü dağ başındaki bir mağarada terk edip gittiğine dair bir rüya gördüm. Kar yağıyordu ve onların karanlık çökmeden önce o dağdan inmiş olmaları gerekiyordu. Beni yaralı olduğum için orada bırakmışlardı. Birlik komutanı gitmeden önce bana eldivenini verdi.

Ertesi sabah, bilinçdışımın bana ne anlatmak istediğini çözebilmek için rüya üzerinde düşünmeye başladım. Oradan ne öğrenmem gerektiğini anlayabilmek için o mağaraya geri döndüğümü hayal ettim. Şunları yazdım:

"Etrafa bakınıyorum, çevrede tören aletleri var; bir bıçak, bir kuş yuvası, üç taş, boş bir tabanca kılıfı, bir matara dolusu su ve biraz yiyecek kırıntısı. Bir de üzerinde oturduğum uyku tulumu var. Sağ kalçam yaralı ve pantolonumda kan lekesi var. Dışarısı çok soğuk fakat duyduğum korkuya rağmen içimde bir huzur var. Ateş yakmayı beceriyorum. Kuru et parçalarımı yiyorum.

Burada üç gün boyunca kalabilecek güce sahip olduğumu biliyorum. Zaten sonrasında da gelip beni alacaklar. Kumandan benim dostum; ona güvenebileceğimi biliyorum. Yine de korkuyorum. Bir kuş yuvası buluyorum. Bu yükseklikteki bir mağarada bir kuş yuvası bulabilmek sık rastlanan bir durum değil. Kuş yuvası çok narin ve kırılgan. Ben de içten içe öyle hissediyorum ama dışarıdan cesur bir asker gibi görünmem gerektiğini biliyorum.

105 *Age.* s. 54.

Bu mağaradaki nesneler bir erkek çocuğun oyuncaklarına benziyor; bir zamanlar küçük bir kızken ormanda bana dostluk etmiş olan şeyler. Şu an hissettiğim yalnızlık ta o zamanlardan kalma bir yalnızlık. Henüz yoldaşlarımın olmadığı zamanlardan, Heather ve Brendan'dan önceki zamanlardan kalma... Onlar benim hayat yoldaşlarımdı ve şimdi gittiler. Artık beraber oynayabileceğim kimse kalmadı. Boş kuş yuvasına dönüyorum.

Yalnız olmak, artık bu mağarada kalmak istemiyorum. Çocuklarımı geri istiyorum, gençliğimi geri istiyorum, yoldaşlarımı geri istiyorum. Ama bu artık mümkün değil. Yola devam etmem gerekiyor. Hayatım pahasına da olsa, bu mağaradan çıkıp dağdan aşağı inmem gerek."

Annelik, hayatta yapmam gereken şeylerin büyük bir kısmını kapsıyordu. Bu rolün önemini yitirmesi içimde büyük bir boşluk bıraktı. Anneliği kendi kahramanlık arayışıma dönüştürmüş olduğumu fark etmemiştim. Ondan önce de, babamın, kilisenin, okulun ve işyerinin onayını alabilmek için anneme –onun hayal kırıklıkları ve öfkesine– karşı verdiğim tepkiler ile hareket ediyordum.

"Şimdi ise kendimi çırılçıplak hissediyorum..." diye yazmışım. "Kendimi kamufle etmek için kullandığım 'mükemmel anne' rolüne artık sahip değilim. Ayrıca 'mükemmel' terapist, yazar ya da sanatçı olabilmem için gereken enerji ve hevese de sahip değilim. Sadece sıradan bir insan olmak istiyorum, kahramanlığa değil sessiz bir içsel arayışa ihtiyacım var. Bir bıçağım, suyum, üç tane taşım, bir kuş yuvam, yemeğim ve uyku tulumum var. Anne babama, eşime ve çocuklarıma muhtaç olmadan hayatta kalabileceğimi biliyorum. Ruhumu yansıtabilirim."

Demeter gibi ben de tam zamanında kişisel kaybımı kabullenmeyi öğrenebildim. Yine de bu süre bana mantıksızca uzun geldi. Acımı ve yasımı yaşarken, Demeter arketipini deneyimlediğimi

fark etmemiştim. Bu rüyayı gördükten kısa bir süre sonra, Cadılar Bayramı'nda, Heather bizimle bir hafta sonu geçirmek için eve döndü. O da çok zor bir ilk sömestr geçirmiş, hem evini özlemiş hem de henüz yanlarında kendisini rahat hissedebileceği arkadaşlar edinememişti. Tam bu sırada benden bir sergi için "Ekmek Kutusundan Küçük" başlıklı bir sanat eseri hazırlamam istenmişti. Bütün sanatçılara, başlama noktası olarak kullanmaları için kartondan yapılmış bir ekmek kutusu gönderilmişti. Onu boyarken Heather'ın bana yardım etmesini istedim. Beraberce çeşitli tasarımlar çizmeye başladık. Ben, neden olduğunu bilmediğim bir şekilde tahıl Tanrıça'ları çiziyordum. Heather bana çizdiğim Tanrıça'nın neden gözlerinin yaşlı olduğunu sordu. Hiç düşünmeden "Çünkü kalbi kırık" dedim ve ağlamaya başladım.

Ancak bu deneyimden sonra, kızımla beraber çizdiğimiz tahıl Tanrıça'sının Demeter ile, kızımı kaybetmiş oluşumun da Persephone ile olan ilgisini anlayabildim. Yine günlerimi hayal ederek ve yazarak geçiriyordum ve hâlâ oldukça hevessizdim fakat en azından geceleri uyuyabilmeye başlamıştım. "Bütün kişiliğin olduğu gibi değişmesi ve yepyeni bir tavrın ortaya çıkması zamanı geldiğinde, 'bilinçli zihin' durumun önemini kavrayıp bilinçdışını kabul etmek zorunda kalana kadar her şey hem içe hem dışa doğru kuruyup kavrulur ve hayat çok daha steril bir biçim alır."[106] En sonunda artık Heather'dan ayrılmam gerektiğini kabul edip kendi içimdeki kızımı bulmak için yola koyuldum.

İNANNA'NIN AŞAĞI İNİŞİ

"Yüce Yukarı'nın Kraliçesi İnanna, kafasını dünyanın en derin yerine takmıştı. Cennete sırtını dönüp aşağı indi. 'Fakat güvenliğiniz ne olacak?' diye bağırdı endişeli sesler Kraliçe'nin

106 *Age.* s. 64.

arkasından. 'Eğer geri dönmezsem, Baba'lara gidin' dedi, ilk kapıya ulaşmıştı bile. Kapıdaki bekçiye, 'Cenazeye gidiyorum' dedi ve kumtaşından yapılmış parmaklıklar açıldı önünde. Çamurların içinden başladı aşağı doğru inmeye, kulaklarındaki altınlar çamurlara saplanıp kaldı. Göğsündeki gömlek granit kapı kollarına takılıp yırtıldı, o aşağı inmeye devam etti. Ateş, kafasındaki saçları yaktı, o aşağı inmeye devam etti. Kolunu bacağını kopartıyormuş gibi gelen kızgın demirlerin arasından geçip aşağı inmeye devam etti. Boşluğun içinde yalpalayarak daha da aşağı indi, kendi kanını içti. Ta ki Yüce Aşağı'nın Kraliçesi Ereşkigal ile göz göze gelene dek... O acımasız Göz kalbini dondurdu ve sersemleyip içi kendi kemiklerinden kopartılmış etlerle dolu olan o gözbebeğinin içine dalarak uçurumun boşluğuna doğru aşağı daha da aşağı düşmeye başladı."

JANINE CANAN, "İnanna'nın Aşağı İnişi"
- *O Mükemmel Beden* içinde

Ataerkilliğin içerisinde, kendi ruhsal kız çocukluğumuzun farkına vardığımızda kazı yapmaya başlarız. Kültür cüppesine bürünmemizden önce bize ait olan parçalarımızı geri almamız gereklidir. Harikulade kitabı *Tanrıça'nın İnişi*'nde Sylvia Brinton Perera; bir kadının erille özdeşleşmesinden de erile olan defansından da sıyrılıp, eskiyi öldürüp yeniyi yarattığında ortaya çıkan parçalanmışlık halini, İnanna ve Ereşkigal ile ilgili antik bir şiir üzerinden inceliyor.[107]

Antik Sümer'in Yer ve Gök Tanrıçası İnanna, Yeraltı Kraliçesi olan kız kardeşi Ereşkigal'in kocası Gugalanna'nın cenazesine katılmak için yeraltına iner. Yeryüzü ve gökyüzünü terk edip aşağı inmeden önce, İnanna sadık yardımcısı Ninşubur'a eğer üç gün içinde geri dönmezse Baba Tanrılar Enlil, Nanna

107 Sylvia Brinton Perera, *Descent to the Goddess*, s. 9-10.

ve Enki'den yardım istemesini tembih eder. Yolculuğuna başlar. Aşağı Dünya'ya açılan ilk kapıda İnanna bekçi tarafından durdurulur ve kendisini tanıtması istenir. Bekçi Neti, Yüce Aşağı'nın Kraliçesi Ereşkigal'e, İnanna'nın Gugalanna'nın cenazesine katılmak için "geri dönülmez topraklara" girmek için izin istediğini haber verir. Ereşkigal bunu duyunca kalçasını dövüp dudaklarını ısırır ve Neti'ye İnanna'ya krallığa girmek isteyen herkese davranıldığı gibi davranılmasını söyler. Üzerindeki asil kıyafetleri çıkartıp alt dünyaya tevazu içinde girmelidir.

Bekçi emirlere uyar ve İnanna, yeraltına inan yedi kapının her birinde gösterişli kıyafetlerinin bir parçasını bırakır. Her kapıda soyunur ve yargılanır. Ereşkigal onu ölümün gözü ile dondurur. İnanna'ya gazap kelimesini söyler ve İnanna ölür. Ereşkigal onun cesedini çürümesi için bir dala asar. İnanna üç günün sonunda geri dönmeyince, Ninşubur davullarını çalıp ağıt yakarak tanrıların evlerini dolaşmaya başlar. Gökyüzü ve Yeryüzü'nün en yüce tanrısı Enlil'e ve İnanna'nın babası Ay Tanrısı Nanna'ya gider fakat her ikisi de yeraltı dünyasının işlerine karışmayı reddederler. Nihayet suların ve bilgeliğin tanrısı Enki, Ninşubur'un yakarışlarını işitir ve İnanna için üzülür.

Enki, tırnaklarının kirinden ne dişi ne de erkek olan iki yaratık yaratır. Onlara yeraltı dünyasına götürmeleri için yemek ve su verir ve Ereşkigal ile yas tutmalarını söyler. Rahatça aşağıya inip kardeşi öldüğü için ağıt mı yaktığı doğum sancısı çektiği için mi inlediği belli olmayan Ereşkigal'e eşlik ederler. Kraliçe onunla empati kurdukları için o kadar müteşekkir olur ki onlara bir hediye vermeyi teklif eder. Yaratıklar İnanna'nın cesedini isterler ve cesedin üzerine yaşam suyunu ve yiyeceklerini serperek Tanrıça'yı tekrar hayata döndürürler. Tekrar canlanan İnanna'ya eğer yeraltı dünyasından gidecekse kendisi yerine başka birini oraya göndermesi gerektiği söylenir. Yedi kapıdan tekrar tek tek geçip kıyafetlerini tekrar giyer, o sırada bedenine,

yeraltı dünyasına göndereceği kişiyi teslim alacak olan şeytanlar yapışır.

Bu mitolojik hikâyenin son kısmı, İnanna'nın kendi yerine yeraltı dünyasına göndereceği kişiyi arayışını anlatır. İnanna bu iş için, Tanrıça'nın ölümünün yasını tutmak yerine onun tahtına göz koyan eski eşi Dumizzi'yi seçer.

İnanna, annenin sahip olduğunun ötesinde bir dişil bütünlük sergiler. O, aynı zamanda hem toprağın bereketi, hem sabah ve akşam yıldızlarının Tanrıça'sı, savaş Tanrıça'sı, cinsel aşkın, şifanın, duyguların ve şarkıların Tanrıça'sıdır. O bir gezgindir, yeraltı dünyasının eşiğinden geçme tabusunu yerle bir eder. Yedi kapının her birinde kimliğinin bir parçasını bırakır. "Bu soyunma, üst dünyada çok şey ifade etse de Ölüler Diyarı'nda hiçbir anlam taşımayan eski illüzyonlardan ve sahte kimliklerden arınmayı temsil eder."[108]

Ereşkigal, tabiat ve bedenle ilgili her şey gibi tanrılar tarafından tecavüze uğrayıp yeraltı dünyasına sürülmüştür. O dişilin yeraltındaki bölümüdür. Öfke, hırs ve kaybetme korkusunu temsil eder. O, ham, ilkel ve cinsel enerjidir. Bilinçten kopan dişil güçtür. O, görmezden gelinen ve alay edilen kadın içgüdüleri ve sezgileridir. "O, hayat potansiyelinin, doğum sancıları çekerek kıpırdamadan yattığı yerdir."[109]

Ereşkigal'e çok büyük bir saygı duyuyorum çünkü onun beni özüme kadar soyabilecek güçte olduğunu biliyorum. Onun kişisel olmayan gücü sadece yıkıcı değil aynı zamanda dönüştürücüdür. "Çürüme ve gebelik gibi, içine girdiği kişinin üzerinde onun rızasını sormadan işlemeye başlar. Bu tarz kişisel olmayan güçler benliği acımasızca yutar, yok eder, kuluçkaya yatırır ve doğum yapmaya zorlarlar."[110]

---

108 *Age.* s. 59.

109 *Age.* s. 23.

110 *Age.* s. 24.

O hem ölümün hem de yeni yaşamın ortaya çıktığı yer, gerekli olan yıkımın ve şifanın hayat bulduğu noktadır. Ereşkigal ile karşılaşan her kadın kendi karanlık tarafı ve onlarca yıldır yeryüzünün babalarını memnun etmek için baskıladığı öfkesi ile yüzleşir. Bir kadın danışanım bu durumu "göğsünün ortasına çökmüş kızgın demirden bir top" metaforu ile tarif etmişti.

Ereşkigal bir kadının ruhunun derinliklerindeki katmanlarla, bedeniyle ve içgüdüsel doğasıyla olan ilişkisini simgeler. Hürmet ve saygı talep eder. Bize ölümün gözü ile bakar ve bizim görmek istemediğimiz şeyleri görür. Bizi, ayrıldığımız parçalarımıza bakmaya zorlar.

En olumsuz halindeyken bütün yaşamı bir anda dondurabilir. Bir danışanım ona "kem gözleri" ile bakan annesinin nasıl da içini delip geçtiğini şöyle anlatıyor: "Bana ne zaman kızsa nefret dolu kem gözleriyle yüzüme bakar ve bir hafta boyunca benimle tek kelime etmezdi. Kara bir delik gibiydi. Ben ölmüşüm gibi davranırdı; beni görmez, duymaz, benimle konuşmazdı. Ondan bu şekilde ayrı kalıyor olmak bana yoksunluk hissettirirdi, sanki yaşam sona ermiş ve ben artık devam edemeyecekmişim gibi hissederdim. Bu eziyeti bitir artık diye yalvarırdım ama asla bitirmezdi."

Ereşkigal, İnanna'yı kazığa oturtur. "Onun hassas dişil boşluğunu dişil yang gücü ile doldurur. Bu, kadını bütün kılar, artık tam ve özgür bir birey olmak için bir erkeğe ya da bir çocuğa ihtiyacı yoktur"[111] Neye evet neye hayır demek istediğini bilir. Bir kadın kendini ortaya koymayı öğrendiğinde dışarıdan uyumsuz, çirkin, kaltak, duygusuz, gülmeyi unutmuş olarak nitelendirilir. Fakat kadın eğer tam olmak istiyorsa karanlık anneyi mutlaka kabul etmelidir.

111 *Age.* s. 40.

KARANLIK ANNE İLE TANIŞMAK

İniş yolculuğu sırasında kadın içe döndüğü ve depresyona girdiği bir süreç yaşar. Bu süreçte kişilik ve ego olarak bildiği her şeyden sıyrılır, yavaş ve acılı bir "kendine hamilelik" dönemine girer ve kelimeleri kullanmaya başlamadan evvel sahip olduğu beden/zihin haline geri döner. Kendisini bomboş, geride bırakılmış, terk edilmiş ve değersiz hissedebilir. Evsiz barksız kalmış, öksüz, iki arada bir derede hissedebilir. Demeter ve İnanna gibi meyve vermeyi, üretmeyi kesebilir. Kendini çıplak ve korunmasız, cinsiyetsiz, verimsiz ve ham hissedebilir. Rüyalarında tüneller, metrolar, rahimler, mezarlar, kendisini yutan yılanlar görebilir ya da kendisini Yunus gibi bir balinanın midesinde bulabilir. Eğer bu aşağı iniş yolculuğunu bilinçli bir erginlenme süreci olarak görebilirse karanlıkta kaybolmasına gerek kalmaz.

Bir danışanım, rüyasında karanlık anne ile bir yeraltı treninde karşılaşmış. "Metrodayım, yanımda kocam, beş yaşındaki kızım ve bir çocuk daha var. Tren istasyonda duruyor ve çıkmaya başlıyoruz. Kızım Maraya önden koşuyor, şapkası trenin arkasına uçuyor ve o da peşinden gidiyor. Ben de onun peşinden koşuyorum fakat onu göremiyorum. Rayların karşı tarafında bir şeyin peşinden koşan çocuklar görüyorum. Maraya'yı göremiyorum fakat onun iyi olduğunu biliyorum, o raylara düşmedi. Vagona girip bagajımı, fotoğraf makinemin çantasını ve el çantamı alıp kocama veriyorum. Bir şeyler daha almak için tekrar içeri girdiğimde tren hareket ediyor. Eşyalarım ve param olmadan trenin içerisinde kalıyorum ve ailemin hangi istasyonda olduğunu da bilmiyorum. Metro vagonunda sadece iki kadın var. Bir tanesi hastaymış gibi önüne eğilmiş, diğeri de ona yardım ediyor. Onlara şimdi ayrıldığımız istasyonun ismini soruyorum, adını bilmediklerini fakat bir sonraki istasyona

ulaşmak için daha kırk dakikamız olduğunu söylüyorlar. Onlara derdimi anlatıyorum, 'Başın gerçekten belada, değil mi?' diyorlar fakat yardım teklif etmiyorlar. Geri dönebilmek için onlardan en az bir dolar istemem gerekecek fakat metroyu çok iyi bilmiyorum ve ailemin beni hâlâ o durakta bekleyip beklemediğinden de emin değilim."

Danışanımdan metrodaki kadınlarla sohbet etmesini istiyorum. "Onlar annemle benim..." diyor. "Bu trende ne işiniz var diye soruyorum. Bana, 'Buradan inmeden önce bizimle yüzleşmen gerekiyor' diyorlar. Öne doğru eğilmiş kişi anne, kızı onunla ilgileniyor. Anne alaycı, tembel ve buyurgan. Onun karşısında büzüşüp kalıyorum ama onunla severek ilgileniyorum. Onu öldürmek istiyorum.

O hasta ve bana bağımlı. Gücünü bana olan bağımlılığından alıyor. O bağımlılığı sayesinde beni kendisine zincirlemiş. Sersemlediğimi hissediyorum, bu trenin nereye gittiğini bile bilmiyorum. Nereye gittiğimiz belirsiz ama bu vagonda onunla beraber sıkışıp kalmışım. Ona 'Ayağa kalkıp yürü' demek istiyorum ama kendisini benden sakınıp beni cezalandırmasından korkuyorum. Beni gerçekten sevmiyor, bunu biliyorum yine de bana ihtiyacı varmış gibi davranıyorum. 'Mış gibi' yaparak kurban rolüne bürünüyorum. Ben iyi biri değil miyim? Annemle ilgilenmiyor muyum?

Bir sonraki istasyonda inip ondan uzaklaşmam gerekiyor. Bu beni çok rahatlatır. Karşımda oturan kadın nasıl da özgür, hiçbir şeyi yok. Ne bagajı, ne ailesi, ne de parası var. Korkuyor olsa da bağımsız. Ben ise aslında orada dahi olmayan bir şeye bağlıyım: Eski bir kimliğe, hasta anneme değerli olduğumu kanıtlamaya çalışıyorum. Alaycı ve sessiz, yürüyüp gitsem ne olur? Annemi yitiririm. Annesine hizmet eden kız imajımı yitiririm. Artık negatif anneye hizmet etmeme gerek kalmaz, özgür kalırım.

Hem hizmet ediyor hem de nefes alamıyorum. Gün ışığını görmek istiyorum. O, metroda kalmak istiyorsa kalsın, bu onun kendi yolculuğu. Ben taze havayı solumak istiyorum. Bir sonraki istasyonda trenden ineceğimi söyleyince kıvrılıp kalıyor."

Bu danışanım, zatürree olup kırk gününü yatakta geçirdi. Hiç düşmeyen bir ateşi vardı ve devamlı terliyordu. Bu onun için acılı bir izolasyon dönemiydi fakat aynı zamanda bir temizlenme ve dönüşüm dönemiydi de. Artık annesine duyduğu öfke yüzünden nefesi kesilmiyordu. İnanna ve Ereşkigal'in mitolojik öyküsünü okudu ve hastalığının sonuna doğru terapiye gelip bana "Ninşubur'a aşağıya indiğimi söylemeyi unutmuşum" dedi.

BİLİNÇLİ OLARAK ÇEKİLEN ACI VE GERİ DÖNÜŞ

Üç günün sonunda İnanna geri dönmeyince sadık yardımcısı Ninşubur gidip Gök ve Ay tanrılarından yardım ister. Pek çok kadın gibi İnanna da sevgiyi yanlış yerlerde aramaktadır. Ninşubur'a bütün gücü ellerinde tutan babalardan yardım istemesini tembih etmiştir fakat babalar aslında ona yardım edebilecek güce sahip değildir ve zaten yardım edecek kadar yüce gönüllü de değildirler. Bu onları oldukları gibi kabul etmeyen kişilerden yardım ve onay isteyen ataerkil kültürde büyüyen kız çocuklarının içine sık sık düştüğü bir durumdur. Kadınlar gerçek onay kaynağının neresi olduğunu anlamak zorundadır.

Ninşubur, suların, denizlerin, nehirlerin ve bilgeliğin tanrısı Enki'ye gider. O üretken, yaratıcı, oyuncu ve empati kurabilen erildir.[112] Tırnaklarının kiri ile o an ne gerekiyorsa onu yaratır. Ereşkigal'in hislerini yansıtabilecek, alçakgönüllü ve

112 *Age.* s. 67.

empati kurma yeteneğine sahip, ne erkek ne de dişi olan canlılar yaratır.[113] Ereşkigal çok derin bir yastadır ve bu aseksüel yaratıklar onunla beraber acı çekerler. Ondan hiçbir şey *yapmasını* istemezler, onun *acısını çekmesine* izin verirler. Onunla birlikte ağıtlar yakarlar. Ereşkigal kendisini anladıklarını düşünür ve bu sayede içinin derinliklerinde saklı olan dişil yaşamın doğal bir parçası olan bu acısını olduğu gibi kabul etmesini sağlar. Kimseyi suçlamasına gerek yoktur; acısını çekip doğal yollardan iyileşecektir.

Empati yeteneği ya da acıyı *kabul etme* durumu kişinin acının ötesine geçmesini sağlar. Benim "erken boşalma" adını verdiğim, "acı dayanılmaz olduğu için onu yarıda kesip hayata geri dönme" durumunu da engeller. Ancak acının bütün sürecini tamamlamasına müsaade edecek sabrı gösterebilirsek tamamen şifa bulabiliriz. Eğer süreci yarıda kesersek yaşadığımız şeyle tamamen yüzleşmiş olamayız. Doğanın döngüleri gibi ölüm, çürüme, gebelik ve yeniden doğumdan meydana gelen dişilik döngüsünü onurlandırmak için kadın ve erkek birbirine destek olmalıdır.

Ereşkigal, anlaşıldığını hissedince bu cinsiyetsiz yaratıkların (*kalaturra* ve *kurgarra*'nın) İnanna'yı tekrar canlandırmasına müsaade eder. İnanna içindeki yaşam sicimlerini tekrar hisseder. Su ve yiyecek ile yavaşça hayata geri döner. Yeraltı dünyasından çıkıp kendi yerini alması için göndereceği kişiyi aramaya başlar. Karanlık Tanrıça ile tanışmıştır ve tüm değişimlerin ve yaşamın fedakârlık üzerine kurulduğunu anlamıştır. Ataerkil gücün dayattığı ahlak, onun sonsuza dek bakire kalan kızlarının, kendi dönüşümlerinin, özgünlüklerinin ve bireyselliklerinin gerektirdiği acıdan kaçmalarına sebep olur.[114]

113 *Age.* s. 70.

114 *Age.* s. 78.

İnanna yeraltı dünyasından döndüğünde artık sadece şirin ve anlayışlı değildir. Gönüllü izolasyondan çıkan kadınlar da kendilerini ortaya koymak isterler ve bu da pek hoş bir manzara değildir. Onun eski haline dönmesini isteyen aile bireyleri ve arkadaşları dikkatli olsalar iyi olur. O artık başkalarının mutluluğu için sürekli kendinden fedakârlık etmiş olduğunun farkına varmıştır ve artık aynı şeyleri tekrar etmeyecek, yeni halini desteklemeyen kişi ve durumları acımasızca hayatından kesip atacaktır.

İnanna sarayına döndüğünde kocası Dumuzzi'nin kendi tahtında oturmakta olduğunu görür, adam hiç üzgün görünmemektedir. Onunla yüzleşir ve kendi yerine onu yeraltı dünyasına götürmelerini emreder. Kendisi için en değerli olan kişiyi feda eder. "Burada Dumuzzi, en iyi bilinen animus tavrını simgeler, kendi onayı ve kimliğine kavuşmak için dişil ruh, eski kralı öldürüp onu benliğe adak olarak sunmalıdır."[115] Özetle, Dumuzzi içimizdeki onay arayan parçadır. Pek çok kadın danışanım, doktora tezlerini yazma süreçlerinde bu yola girmiş olmalarının yegâne sebebinin babalarının onayını kazanmak olduğunu anladıklarını anlatmış, bu noktada birçoğu tezlerini yazmayı bırakmıştır.

Tanrıça İnanna kaybettiği sevgilisi için ağıtlar yakmaktadır. Bu ağıtlarını bir insan-kadın olan Geştinanna duyar. Geştinanna, aynı zamanda Dumuzzi'nin kız kardeşidir. Kendisi de kardeşinin yasını tutmaktadır. Kardeşine karşı sevgisi ve çektiği acı sebebiyle İnanna'ya gidip Dumuzzi yerine kendisini yeraltı dünyasına göndermesini ister. İnanna bu içten gelen fedakârlıktan çok etkilenir ve Geştinanna'ın Dumuzzi'nin cezasını paylaşmasına izin verir. Artık her ikisi de sırayla altı ay yeraltında altı ay yeryüzünde kalacaktır.[116]

---

115 *Age.* s. 81.

116 *Age.* s. 90.

Geştinanna yeni dişildir. O duyguları ile bağını koruyabilmiş bilge bir kadındır, alçakgönüllüdür ve yaptığı fedakârlığın bilincindedir. Yükselip alçalma döngüsüne katlanmaya hazırdır, hem dişil hem de eril doğasının derinliklerine hâkimdir. "O insan olarak bilerek ve isteyerek kişisel acıyı çekmeye razı olandır, yani Tanrıça'nın tüm renkleridir."[117] O, günah keçisi aramayı bırakıp yeraltı dünyası ile kendisi yüzleşir.[118] Kimseyi suçlamaz.

Geştinanna'nın günümüzün modern kadın kahramanına öğreteceği çok şey vardır. O yeraltı dünyasına yolculuğunu onay ve alkış için değil kendi dişil doğasının tüm döngüsünü yaşamak için yapar. Bu sayede değişim döngülerinin bilgeliğini öğrenir, karanlığı kabul eder. Hem acıya ve ölüme anlam katan sezgisel yönüne hem de ona güç, cesaret ve yaşam katan neşe dolu yönüne kavuşur.

117 *Age.* s. 94.
118 *Age.* s. 91.

7

Dişille Tekrar Bağ Kurmak İçin Duyulan Büyük Özlem

SOLUCAN BEBEK

Rüyamda bir bebek sahibi olduğumu görüyorum. Çok küçük ve soluk bir solucana benziyor. Bill ve ben Main Street'te yürüyüşe çıkmışız, birdenbire bebeği hatırlıyorum. Eve koşuyoruz ve bebeği kapının önünde bir bebek arabasının içinde yatarken buluyoruz. Onu arabadan alıyorum, çok susuz kalmış gibi görünüyor. Tam onu emzirecekken ilkönce altını değiştirmem gerektiğini düşünüyorum. Bill'e "Onunla konuşmalı ve bir ilişki kurmalısın" diyorum. İçeri götürüp altını değişirken ne kadar da küçük olduğunu görüp ona acıyorum. Doğru dürüst ağlayamıyor bile, kedi gibi sesler çıkarıyor. Talepkâr değil, sadece üzgün. Onun yaşamı için endişe ediyorum çünkü onu doğurduğumu bile unutmuşum. O ağlayınca sol göğsüme süt geliyor.

Bu rüya üzerinde düşündüğümde, solucan bebek bana George Lucas'ın *Jedi'ın Dönüşü* isimli filminde maskesini çıkartan Darth Vader'ı hatırlatıyor. Luke Skywalker babası maskesini çıkardığında karşısında gelişmemiş bir kafa görür ve bu kafa onu şoke edip korkutur. Ben babamın maskesini çıkardığımda olduğu gibi sevilmek isteyen küçük bir çocuk görüyorum. Kendi içimdeki babanın maskesini çıkardığımda ise tanınmak,

konuşulmak, temizlenmek ve beslenmek isteyen kendi derin dişil doğamı görüyorum. Fakat bu bağ o kadar zayıf ki zaman zaman onu unutuyorum. Bu yeni doğmuş dişiyi besleyebilecek kadar sütüm var, sadece bunu unutmamam gerekiyor.

Bir kadın yeraltı dünyasına yaptığı yolculuğu gerçekleştirip ataerkil güç ile olan ruhani kız çocukluk ilişkisini bitirdiğinde dişil ile bir an önce tekrar bağ kurmak ister. Bağlanılacak dişi, Tanrıça, Anne ya da içindeki küçük kızdır. Kadın kahramanın yolculuğuna çıktığında dişi yeraltında bıraktığı parçalarını, bedeni, duyguları, ruhu ve yaratıcılığını geliştirme arzusu içindedir. Kendi babasının az gelişmiş yönleri ile kurduğu ilişkinin o kadının hakiki dişil doğasına dair ipuçları taşıdığı söylenebilir.

Eğer kadın yıllarını entelektüel zekâsını geliştirmeye adamış ve bu sırada bedeni ile ilgili bilgileri ihmal etmişse şimdi beden ve ruhun bir bütün olduğunu anlaması gerekebilir. Eğer ailesinin ve içinde yaşadığı topluluğun ihtiyaçları için kendi duygularını görmezden geldiyse artık yavaş yavaş bir kadın olarak hissettiklerine sahip çıkmaya başlayabilir. Dişil diyarın gizemleri rüyalarına girer, senkronize olaylarda, şiirlerinde, sanatında ve dansında kendini gösterir.

RUH VE BEDENİN AYRILIĞI

Tarihsel açıdan, Ana Tanrıça tahtından kovulduğunda beden ve ruh arasındaki bağlantı kopmuştu. Şimdi, Doğa Ana'nın topyekûn imha edilmesi tehlikesi ile karşı karşıya kaldığımız için bu bağı tekrar kurmak istiyoruz. İnsan ırkı dünyanın kutsiyetini unutup, tanrılarına dağ başlarında ve ormanlarda değil de kiliselerde ve katedrallerde tapmaya başladığında doğa ile kurmuş olduğu kutsal "ben-sen" ilişkisini de yitirdi. Bütün yaşayan şeylerin ağaçların, taşların, okyanusların, dört ayaklıların, kuşların,

çocukların, erkeklerin ve kadınların mukaddes olduğunu unuttu. Doğanın kutsiyetinin reddi ile birlikte bedenin kutsiyeti de reddedildi.

Bu her zaman böyle değildi. Bir zamanlar kadının bedeni Tanrıça'nın bedeni ile eş görülür ve kadın yaşam mucizesinin taşıyıcısı olarak görülürdü.

"Eski zamanlarda, bir şeylerin işleyişi bilimsel veriler yerine metafor ve arketipler ile açıklanırken kadınların harika olduğu düşünülürdü. Harikaydılar çünkü bedenleri bir dizi değişimden geçiyordu. Bir kız âdet görünce kadın oluyordu. Kan zaten başlı başına gizemli bir şeydi. Hamile kalana kadar her ay kanama geçirirdi. Hamile kalınca kanaması kesilir, dokuz ay boyunca içinde yeni bir yaşamı taşırdı. O kanları bebeği yapabilmek için içinde tuttuğu zannedilirdi. Bebek doğduktan sonra, menopoza girene dek her ay boyunca kanama geçirirdi. Menopozun da harika bir şey olduğu düşünülürdü çünkü bu sefer de içinde tuttuğu kanı bilgelik için kullandığına inanılırdı. Günümüzde kadınlar kendi deneyimlerine yine bu şekilde bakıp konuya tekrar bir kutsallık atfetmek istiyorlar."[119]

Ortaçağdan, özellikle de makinenin tanrılaştırıldığı Endüstri Devrimi'nden itibaren, kadın ve erkek bedeni de Doğa Ana'nın bedeni de cinsel anlamda ve fiziksel olarak istismar edildi. Beden güç ve dayanıklılığın sınırlarına kadar itildi ve beden, şekil ve güzellik insan hırsına hizmet etmesi için kültürel beklentiler doğrultusunda yeniden şekillendirildi. Kadın bedeninin aşağılanması, âdet görme, çocuk doğurma ve menopozu çevreleyen kültürel ve dini tabular aracılığı ile dile getirilmeye başlandı.[120]

---

119 Jean Shinoda Bolen, "Intersection of the Timeless with Time: Where Two Worlds Come Together", Yıllık ATP Konferansı'nda yapılan konuşma, Monterey, Kaliforniya, 6 Ağustos 1988.

120 Carol P. Christ, *Laughter of Aphrodite*, s. 124.

Bu durumun izlerini gittikçe artan tecavüz, ensest ve pornografi istatistiklerinde de görebiliyoruz. İnsanlar Baba Tanrı'lara tapmaya başlayınca kadın bedeninin kutsallığı da nesnelerin kutsallığı da unutuldu. Bir zamanlar âdet görmesi sebebi ile kadına atfedilen bereketlilik sıfatı da Tanrıça ile birlikte yeraltına indi.

Tanrıça'nın yokluğunda, kimi kadınlar kadın bedeninin derin bilgeliğini ve dişil cinselliğin gizemlerini unuttular. Oysaki kadınlar bedenleri aracılığı ile bilirler. Jean Shinoda Bolen şöyle anlatıyor: "Bir şeyi zihnimiz ve kalbimizle birlikte bedenimiz de bilince kendimiz hakkında gerçekten derin bir bilgiye sahip oluruz. Hıristiyan toplumumuz ve Hıristiyanlık etkisindeki psikolojimizde işte bu boyut eksiktir. Dönüşüm aracı olarak kullanılan şeylerin zihin, yorum ve kelimeler olarak kabul edildiği bir baba teolojisi ve baba psikolojisi içinde yaşıyoruz ve bu durum [kadınlar için] geçerli değil."[121]

KADIN CİNSELLİĞİ

Erkekler, çocuğun dünyaya gelmesinde kendilerinin de katkısı olduğunu anladıktan sonra kadın cinselliğine atfedilen yücelik anlamını yitirdi. Baba soyunu koruyabilmek için erkekler yüzyıllar boyunca kadın cinselliğini kontrol altında tuttular. "Erkekler her ne kadar kadınlara ihtiyaç duysalar da yasaların da yardımı ile onun cinselliğini özgür bir biçimde kullanıp ataerkil toplumumuzun dirençli fakat kırılgan sosyal yapısına zarar vermesini engellemeye çalıştılar.[122] Erkek soyunu korumak için, erkek çocukları annenin değil babanın oğlu olmalıydı."[123]

121 Bolen, ATP.

122 Jean Markale, *Women of the Celts*, s. 99.

123 *Age.*

Çocuğun soyunun anaerkil olarak değerlendirildiği Keltik toplumlarda bile kadınların cinsel gücü ürkütücü ve tehlikeli bulunurdu. Jean Markele, Keltik Büyükanne Rhionnan'ın, yeraltına sürüldüğünde dişi bir domuz şekline büründüğünü anlatıyor. Aşağıda okuyacağınız Markele'nin Galler hikâyesinde, Arthur ve adamlarının Domuz Tanrıça Henwen'den korktuğu, bu nedenle ona zulmedip aşağıladıkları aşikârdır. Onun doğurganlığı kalplerinde büyük bir korkuya sebep olmuştur.

İngiltere'de Henwen'in (Ak Yaşlı) çocuklarının elinde acı çekeceğine dair kehanetler vardı. Henwen'in hamile olduğu duyulunca Arthur İngiliz ordusunu toplayıp onu öldürmek üzere yola çıktı.

Sheela-na-gig

Henwen doğum yaptı ve doğumun ardından düşmanlarının saldırısına uğrayınca kendisini denize attı. Bebeği de onun arkasından atladı. Henwen, Maes Gwenith'te (Buğday Tarlası) bir buğday tanesi ve bir arı doğurdu. Arwon'da, Riw-Gyvertwch'te bir yavru kurt ve yavru kartal doğurdu. Llanveir'de bir kedi doğurdu, domuz çobanı kediyi kayalıklardan denize fırlattı.[124] Buğday, arpa, arı ve kedi Tanrıça'nın kadim sembolleriydi. Ataerkil güç onu yutmuş olabilir fakat çocukları yaşamaya devam ediyorlar.

Domuz Tanrıça birçok antik kültürde bereket ve doğurganlık sembolüydü. Domuz Mezopotamya Tanrıçası'nın sembollerinden biriydi. Domuz, Avrupa'da Demeter ve Persephone efsanesi ile birlikte önem kazandı çünkü Elefsis ritüelleri bitki seremonileri içerirdi ve bu seremonilerde domuz kutsal sayılırdı. Kutlamalar bittiğinde kadınlar erkeklerle tarlalarda sevişirlerdi, bu, ürünün bereketli olmasını sağlardı. Bu ritüel insan cinselliği ile tarım bereketi arasında direkt bir ilişki kurardı.[125] Kadın cinselliği, dünyaya yaşam getirme yeteneğine sahip olduğu için hak ettiği şekilde onurlandırılıp saygı görürdü. Ruh ve beden bir bütündü.

Pek çok kadın cinsellikleri ile bağıntılı olan güç hislerini kaybetti. Erkekler kadına yoldan çıkartan, ayartan, yiyip bitiren gibi küçük düşürücü isimler takmıştır. Tanrıça'nın ham cinsel ve proaktif enerjisi eril otorite tarafından bir tehdit olarak görülmüştür. Hatta bu enerji kültürel iş etiği açısından zararlı görülmüştür. "Gecemizin Hanımı adı verilen Tanrıça'nın simgelediği özgür cinsel ilişki tehlikeli olarak görülür çünkü bunun sonucunda erkek ve kadın içgüdüsel arzularını tamamen tatmin edebilir. Böyle bir tatmin sonrasında ise *nirvana* benzeri bir uyku hali ya da atalet ortaya çıkabilir ki bu durum kişinin

124 *Age.* s. 96.

125 Buffie Johnson, *Lady of the Beasts*, s. 262.

yaşama isteğini yok edebilir. Başka bir deyişle, ıslak ve besleyici anne rahminin korumasına dönüş sonucunda (regressus ad uterum) cennete geri dönüş yaşanır."[126]

Kadın cinsel organını yücelten antik Tanrıça figürleri, yüzyıllar boyunca yapılan fetihler sırasında ve daha sonra Hıristiyan rahipler tarafından yok edilmiştir. Tanrıça'nın yalayıp yutan unsurunu simgeleyen Keltik figür Sheela-na-gig, İrlanda ve İngiltere'de tapınakların üzerindeki taşlara kazınmıştır. "Elleri ile dev cinsel organını ikiye ayırmış ve dizlerinin üzerine çökmüştür. Hem sınırsız cinsel haz ve fantezi vaat eder hem de insana nereden gelmiş olduğunu esprili bir şekilde hatırlatır. O, doğum adı verilen gizemin mahrem ve muhteşem yönünü ve kanlı plasentanın kesilip yeni yaşamın başladığı anı sembolize eder."[127] O dönemden geriye kalan heykellerin neredeyse tamamının cinsel organ kırılmış ve orijinal imge tanınmaz hale getirilmiştir.

Dişil doğurganlık sembolleri aktif bir şekilde yok edildiği için günümüzde kimi kadınlar kendi cinsel organlarından utanır ve jenital siğil, displazi ve herpes gibi cinsel hastalıklar geliştirirler. Kirli olmakla suçlanacakları korkusu ile bu hastalıklarını da aile ve arkadaşlarından gizlerler. Cinselliklerinin çiçeğini diğerleri ile karşılaştırır ve kendi vajinalarının çirkin olduğunu düşünürler. Bedenleri asla tam istedikleri gibi değildir. Ergenlik çağındaki kızlar doğum yapıp bebeklerini besleyebilecek olmayı kutlamak yerine memelerinin ve kalçalarının boyutlarından şikâyet ederler. Genç kızlar, âdetleri ile ilgili küçümseyici ifadeler kullanırlar çünkü Amerikan yerlilerinin verdiği isimle "aybaşı"nı temizleyici, sezgi veren, rüyalarını zenginleştiren ve sahip çıkılıp saygı gösterilmesi gereken bir şey olarak görmezler.

---

126 Markele, *Women of the Celts*, s. 100

127 John Sharkey, *Celtic Mysteries*, s. 8.

AİLENİN DİŞİ BEDEN İLE İLGİLİ VERDİĞİ MESAJLAR

Otuz beş yaşındaki bir kadın danışanım anlatıyor: "Bana kadınlıktan bahsetmeyin. Doksan kilodan daha ağır bir bedenin içinde yaşıyorum ve dişilikle bir türlü özdeşleşemiyorum. Anne olmanın nasıl hissettirdiğini biliyorum; çocuklarla ve müşterilerimle ilgilenmekten çok hoşlanıyorum fakat *cinsel anlamda* dişilikle özdeşleşemiyorum. Annemle babam bana sürekli 'Sakın hamile kalıp eve gelme' derlerdi, sanırım cinsel ilişki yaşayıp hamile kalırsam beni asla eve almayacaklarına inanmıştım. Bu sebeple henüz on üç yaşındayken kilo almaya başladım. Sekizinci sınıfta okul dansına gittiğim zamanı hatırlıyorum. Okulun en popüler çocuğu gelip benimle dans etmek istemişti. Onun bana dokunacak olmasından o kadar korkmuştum ki ona benim için çok kısa olduğunu söylemiştim. Bu olaydan hemen sonra da hiç durmadan yemeye başladım."

Birçok kadın dişil bir bedende yaşıyor olmaktan o kadar rahatsızdır ki onu yemek, alkol, uyuşturucu, fazla çalışma ve fazla egzersiz ile istismar ederler. Bir kız çocuğu babasını memnun etme arzusuyla erille özdeşleşmişse, dişi bedenini reddedip zihnine ve entelektüel gelişimine önem verip bedeninin istek ve ihtiyaçlarını duymazdan gelir. Oysa beden çok zekidir. Ne zaman aç ne zaman susuz olduğunu, ne zaman dinlenmeye ne zaman cinselliğe ihtiyacı olduğunu gayet iyi bilir. Maalesef çoğumuz bedenlerimiz ile iletişim kurup onu dinlemeyi unutmuş durumdayız.

Kadın bedeni, kürtaj yasağı için çıkartılmış olan yasalardan da anlaşılacağı gibi kamu malı olarak kabul edilmektedir. Bir kadının bedeni ile ilgili ne yapıp ne yapmaması gerektiği ile ilgili herkesin bir fikri vardır. Sıra iş bulmaya gelince pek çok

baba kızlarının kilo verip kendilerine bakmalarını ister, böylece sekreter olarak iş bulabileceklerdir.

O kızlar aslında gözlerini yönetici pozisyonlarına dikmiş olsalar da onlara yardımcı kadın oyuncu rolü biçilmiştir bile. Yıllar boyunca kadınlara âdet gördükleri ve çocuk doğurdukları için iş hayatında erkekler kadar başarılı olamayacakları söylendi. Son yirmi senede kadınların kaydettiği ilerlemelere rağmen onlar hâlâ, çocuk doğurdukları ve ilk aylarda bebeklerine bakmak zorunda oldukları için terfi ve maaş artışı verilmeyerek cezalandırılırlar.

Eğer bir kadının annesi bir dişi olarak kendi bedeni ile gerekli bağı kuramadıysa ya da kendi cinselliği ya da diğer kadınların cinselliği ile ilgili aşağılayıcı ifadeler kullanıyorsa, büyük ihtimalle kendi bebeğinin dişi bedenini de sevinçle kabul etmeyecektir.[128] Bazı kadınlar kızlarına ilk cinsel ilişki ya da çocuk doğurma ile ilgili kâbus gibi hikâyeler anlatırlar, dolayısı ile kızları cinsellikten korkar, bedenlerinden nefret eder ve içgüdülerinden koparlar. "Eğer bir aile çocuğun ne ya da kim olduğundan ziyade onun mükemmel şekilde davranması gerektiği üzerine kafa yoruyorsa o çocuk daha küçük yaşlarında içgüdüsel tepkilerin kabul edilemez şeyler olduğunu öğrenir. Böylece öfkesini, korkusunu ve hatta sevincini bedeninin gün yüzü görmeyecek karanlık derinliklerine kilitler. Hakiki duygular içgüdülerden kopartıldığında, kadının atışmaları bilinçdışına itilir ve orada donmaya terk edilir."[129]

Genellikle bir kız çocuğunun bedenindeki duygular ile ilişkisini kopartması ensest, tecavüz ya da fiziksel istismar sonrası oluşur. Bir kız eril otorite tarafından istismar edildiğinde –baba, ağabey, amca, dede, aile dostu, öğretmen, doktor, koç

128 Marion Woodman, *The Pregnnt Virgin*, s. 58.

129 *Age.*

ya da patron– geçirdiği cinsel travmadan kaynaklanan utanç verici acıdan kurtulmak için bedenini uyuşturmayı öğrenir. Tabii ki bu acı kendiliğinden yok olmaz. Yaşadığı korkunç deneyim, dudaklarında, göğüslerinde, vajinasında saklı kalır ve kendisini o bölgede yaşanan gerginlik, fiziki acı, uyuşukluk ya da hastalık olarak ortaya koyar. Küçük yaşta cinsel istismara maruz kalmış danışanlarımın ya bedenle ilgili çok hassas işlerde çalıştıklarını ya da fiziksel sınırları ile ilişkilerini tamamen yitirdiklerini fark ettim. Ya yaralarını kullanarak, bedende kilitli kalmış acı ve karmaşadan kurtulmanın yollarını öğrendiler ya da zavallı yaralı bedenlerini zırhlarla örtüp, içgüdü ve sezgilerini yitirene dek kendi kendilerine anestezi uyguladılar. Artık "içseslerini" dinlemez oldular çünkü bedenlerini dinlediklerinde istenmeyen anılar ve hisler geri geliyordu.

Bir kadın, yeraltı dünyasına olan yolculuğundan geri döndüğünde bedenini geri alır ve bu iade sayesinde sadece *kendi* fiziki bedenine değil, dişilin kutsallığına da kavuşur. Dişilin ihtiyaçlarının bilincine varmaya başlar. Bilinçli beslenme, egzersiz, yıkanma, dinlenme, iyileşme, sevişme, doğurma ve ölme aracılığı ile bize dişilin kutsallığını hatırlatır. Ben dahil pek çok kadın için en kutsal anlar, sarılmak, sevişmek, doğum yapmak gibi fiziksel yakınlık yaşadığımız anlardır. Hiçbir şey beni doğum yapmak kadar kutsal olana yakın hissettirmedi. Kutsal boyut kendi içimizdedir ve beden, kabul edip onu onurlandırmadıkça bir kişinin ya da bir toplumun ruhu ilerleme kaydedemez.

Kadın bedeninin kutsal yönleri ile ilgili işler yapan ve onu yaşamlarının bir parçası haline getirmiş kadınları düşününce aklıma ilk olarak Oakland, Kaliforniya'da yaşayan Arisika Razak isimli ebe gelir. Kendisi kadın cinselliğini onurlandırmak için "vulva dansını" keşfeden kişidir.

"Bir ebe olarak..." diye anlatıyor. "Zamanımın büyük bir bölümünü kadın cinsel organına bakarak geçiriyorum. Vajinanın dudakları açılmaya başlamış mı, çocuğun kafası görünmüş mü diye görmeye çalışıyorum. O yatakta yatarken doğum olayını tam olarak yaşayabilen kadın sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Bazı kadınlar kötü koktuğunu söyleyip vulvalarını örtmeye çalışır. Bütün bu kirlilik ve utanç hissinin her zaman var olmadığını biliyorum. Kadın vulvası bir zamanlar güzellik, kutsallık ve mükemmellik simgesiydi. Bütün insanlar dünyaya bedenimizin kapısından geçerek gelirler.

Ben bir beden savaşçısıyım. Ruhaniyetlerine sahip çıkmayan ve doğum süreçlerinin de ruhani olmasını istemeyen kadınlarla çalışıyorum. Onlara sürekli olarak hayır diyebileceklerini hatırlatıyorum. Onları ilişkilerinde evet de hayır da diyebilmeleri için teşvik ediyorum. Cinselliklerinin bir ömür boyu süreceğini, dolayısı ile bedenlerine iyi bakmaları gerektiğini söylüyorum. Cinsellik benim için çok önemli çünkü o benim için ruhsal dünyaya giriş kapısı, vulva dansımı ve kadın bedeni ile ilgili çalışıyor oluşumu Tanrıça'ya yaptığım bir hizmet olarak görüyorum."[130]

BU BENİM BEDENİM

Rüyalarımızın içinde bilinçsizce ve spontane olarak semboller üretiriz. Birçok kadın ve erkek, kültürümüzde restore edilmesi gereken ve dişil prensibin bir yansıması olan Tanrıça ile ilgili rüyalar görürler. Tanrıça kişinin ait olduğu kültüre göre farklı formlar alır. Catherine, çok katı, Katolik bir İrlandalı ailede yetişmiş kırk yaşlarının sonlarında olan bir kadındı. Yakınlarda, ayin sırasında kilisede kullanılan kadeh ile ilgili

130 Maureen Murdock, "Changing Women", s. 43.

rüyalar görmeye başladı. Katolik inancına göre, ayin sırasında bu kadehten içilen şarap İsa'nın kanına dönüşür. Hıristiyanlık öncesi kültürlerde ise kadeh ya da kap, kadının kutsal yönünün sembolüydü.

Catherine, ilk rüyasında kendisini bir tablonun içinde gördü, tablonun altında "O, kadehin içindeki Kutsal Kan'dan içti" yazıyordu. Bir ay sonra, rüyasında kadehten içerken boğazından aşağıya on iki damla aktığını gördü. O sırada birileri, "Yüce Ana'nın kanıyla besleniyorsun" diyordu. Günlüğüne, "Kan yaşam veren bir imgedir" diye yazdı. "O, yenilenme ve yeniden doğmanın sembolüdür. Dişili, rahimi, kabı temsil eden güçlü bir semboldür. Âdet kanının temizleyen ve arındıran yönünü simgeler. Tanrıça'nın kanını içerek dişilin gizemlerine kutsal erginlenmem gerçekleşiyor."

İki ay sonra Catherine bu sefer kendi bedeninin kadeh olduğu bir rüya gördü. Birisi "Bu beni memnun eden sevgili kızımdır" diyordu. Dehşet içerisinde uyandı. "Beni titreten bir enerji ile doluydum..." diye yazdı. "Yatakta kalamazdım, sanki bedenim patlayacakmış gibi hissediyordum. Vakit gece yarısını geçmişti fakat bütün malzemelerimi çıkarıp seramik bir kadeh yapmaya koyuldum. Kilin soğukluğu ilkönce beni biraz yatıştırdı fakat bu yeterli değildi. Hislerimi tasvir edebilmek için renklere ihtiyacım vardı. Boyalarımı çıkardım ve rengârenk, enerji ile parıl parıl parlayan bir kadeh çizdim. Zihnimin içinde 'Bu benim bedenim, bu benim kanım' cümlesi çınlayıp duruyordu. Bedenim, ruhum ve kanımla bütünleştiğim anda Tanrıça ile de bütünleşmiş olduğumu anladım. Bunu kibirli bir şekilde söylemiyorum; sadece onun ruhu ile bütünleşmiş gibi hissediyordum. Tanrı ya da Tanrıça benim dışımda bir yerde değil, onu kabul ediyorum, gücünü hissediyorum."

KALBİMDEKİ KAPAK

Bir kadının iniş yolculuğu hafif bir olay değildir, tozu dumana katan bir şeydir. Üzgün ve çaresiz hissetmemek adına hayatlarımızı çeşitli meşgalelerle doldururuz. Bunun nedeni derinlerde taşıdığımız tekinsiz duygularımızla yüzleşme korkusudur. Günlük algısının ötesine geçip daha derinlere yolculuk edebilme cesaretini gösteren her kadın daha önce deneyimlemeyi reddettiği hislerle karşılaşacaktır. Kolektif babalara karşı taktığı maskeyi çıkartınca anlayışlı, kibar ve uyumlu olmayı bırakıp "Sizin yapmak istediğiniz şeyler beni ilgilendirmiyor" diyebilir. Boşa geçen zamanları, yüzleşmediği ihanetler ve bunca zaman boyunca kendini ihmal etmiş olduğu gerçeği ile yüzleşir.

On çocuk yetiştirmiş olan elli yaşlarında çekici bir kadın danışanım gülümseyerek şöyle demişti: "Bütün bu yıllar boyunca mutluydum. Tek pişmanlığım kendimle, çocuklarımla ve eşimle yeterince sohbet etmemiş olmaktı. Sanki kalbimin kapağını kapatmıştım çünkü yapmam gereken çok şey vardı, çok fazla hayal kırıklığı ile karşı karşıya kalabilirdim ve bunu istemiyordum."

Yapmam gereken çok şey vardı. Kim bilir kaç kadın yapmaları gereken çok şey olduğu için kendilerinden vazgeçtiler. Kendilerini anne babaları, eşleri, kardeşleri ya da iş arkadaşları üzerinden tanımlayan kadınların kendi gerçek hislerinin peşine düşebilmek için pek bir enerjisi kalmaz. Onlara, kendilerini düşünmenin bencillik olduğu öğretilmiştir. Ya da kendilerine atfettikleri aşırı önem onların diğerleri ile kurmuş olduğu bağımlılık ilişkisini görmelerine engel olur. Sürekli "Bunu *ben* yapmazsam eğer kimse yapmaz" deyip dururlar.

Yüzyıllar boyunca kadınlara "histerik" davranmamaları söylenmiştir. Eğer herhangi bir konuda kuvvetli hisleri varsa bu adanmışlıkları ve tutkuları desteklenmemiş, tam tersine

onlara mantıksız davrandıkları söylenmiştir. Herhangi bir konu ile ilgili şikâyetlerini öfkeli bir biçimde dile getirirlerse onlara kontrolden çıktıkları söylenmiştir.

Duyguların dile getirilmesinden rahatsız olan anne babalar kızlarına, "Öyle hissetmemelisin", "Tiyatro oynamayı bırak" ya da "Ağlamayı kes" derler. Bu tarz ailelerde mutluluk da sınırlı bir şekilde ifade edilebilir, çok fazla neşelenmek aptallık olarak görülür. Bir çocuğa sürekli olarak tavırlarının abartılı olduğu söylenirse eğer hislerinin güvenilir şeyler olmadığını düşünmeye başlar. Üzüntü, hayal kırıklığı, öfke ve heyecan duygularının ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından hoş karşılanmayan hisler olduğunu öğrenir. Demek ki hiçbir şey hissetmese daha iyidir. Oysaki kabul etmediğimiz hisler yok olup gitmezler; yeraltına inip bizi geçmişe bağlarlar.

Kendimizi hislerimizden koparmamızın sebebi, rüyamda gördüğüm solucan bebek gibi sevilip kucaklanmamaktan korkuyor oluşumuzdur. İçimizdeki küçük kızın öfke dolu çığlıklarını işitmek, bize "Beni nasıl terk edebildin?" dediğini duymak istemeyiz. James Hillman bu duruma "anneye ensest yoluyla dönüş" adını veriyor. "Bu kavuşma kadının kendisini en kanlı tutkular, gerçek arzular, el değmemiş öfkeler ve hiddetlerle buluşmasına izin verdiğinde ortaya çıkıyor. Bu süreç kalbin gerçek yerine gitmeyi, yumruklarımızı, karnımızı ve cinsel organlarımızı hakiki anlamda hissedebilmeyi içeriyor."[131] Bu belirgin acı tüm bedenimizi sarabilir.

DİŞİLDEN KOPUŞUN YASINI TUTMAK

Kadın kahramanın yolculuğunun en zorlu yönlerinden biri bir kadının dişilden koptuğunda hissettiği derin acıdır. Kadının kendine bu acıyı ne şekilde gerekiyorsa o şekilde çekmesi için

131 Marie-Louise von Franz ve James Hillman, *Jung's Typology*, s. 116.

izin vermesi, sonrasında da onu ardında bırakıp ilerlemesi gerekir. O, bu acılı dönemi yaşarken, kendisine destek olacak, acısını çekerken onu güvende tutacak; anne ya da kız kardeş gibi olumlu dişi bir figüre ihtiyaç duyar. Çekilen acının derinliği kadının kendisini ne derecede duyulmaz ve görünmez hissettiği ile ve kayıp hazinesini bulabilmek için ne kadar uğraşması gerektiği ile doğru orantılıdır. Üzgün hissetmesinin sebebi en basit şekli ile hem çok fazla hem de çok az şeye sahip olmasıdır; bir sürü maddi şeye ve içi boş övgülere sahiptir fakat öz sevgisi, özgüveni ve kendi özü ile bağlantısı eksiktir. Bu hüzünden dolayı sadece başkalarını suçlamak fayda etmez, onun sebeplerini derinlemesine incelemek ve şifa bulmak için kişisel sorumluluk almak gerekir.

Angela yirmi yaşlarında bir ensest mağdurudur ve annesi ile yüzleşip, onu üvey babasının tacizinden koruyamadığı için duyduğu öfkeyi dile getirmiştir. Annesi ona defalarca ne olup bittiğinden habersiz olduğunu söylemiş ve suçu üstlenmeyi reddetmiştir. Kızının çaresizliğini ve acısını duymazdan gelmiştir. Bu tatsızlık tam on yıl sürmüş ve on yılın sonunda annesi gelip, "Ben haksızdım. Seni koruyamadığım için kendimi çok kötü hissediyorum. Neler olup bittiğini görmek istemiyordum çünkü bu konuda ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. O zamanlar elimden gelen her şeyi yaptığımı bilmeni isterim ama bu yeterli değildi. Sana layık olamadım" demişti. Kızı annesi ile olan ilişkisinde ilk kez sesinin *duyulduğunu* hissetmişti. Bu durum ensestin sebep olduğu acı ve utancı azaltmadı ama duygularını ifade edebildiği ve annesi tarafından duyulduğu için yarası iyileşmeye başladı. Acısının içinden annesine karşı bir şefkat duygusu çıkmıştı.

"Üzüntü, varlığın tam kalbindedir. Kalbi diğer bütün duygulardan arındırırsanız eğer geriye üzüntü kalır. Yeşil yaprağını açmak için sabırsızlanan güçlü bir tohum gibidir."[132] Kişi

132 P.L. Travers, "Out from Eden", s. 16.

üzüntüye sonsuza dek tutunmak zorunda değildir. Üzüntüyü bırakmak bilinçli bir şekilde nefes almaya benzer. Nefes al, gözünden bir damla yaş aksın, nefes ver, onun sıcaklığı için şükran duy. Nefes al ve gülümse[133] Kendine karşı nazik ol, bebek adımlarıyla ilerle.

ÖRÜMCEK NİNE

Bir kadın, içi kemik dolu çuvalını ardında sürükleyerek yeraltı dünyasından geri döndüğünde, birilerinin ona sarılmasına, avutmasına ve bakmasına ihtiyaç duyar. Bir anne figürünün kucağına kıvrılıp yatmaya ve kendisine "Her şey iyi olacak" denilmesine ihtiyacı vardır. Tewa Pueblo Kızılderilileri şöyle anlatırlar: "Yeraltının en derin ve en karanlık yerinden yukarı doğru dönerken, köstebek olursun. Yeryüzüne çıktığında adeta körleşir ve aşağıya geri dönmek istersin. İşte o anda, ince bir kadın sesi duyulur ve yolcuya sabırlı olmasını, gözlerini yavaş yavaş açmasını söyler. En sonunda gözlerini açabildiklerinde karşılarında iki büklüm olmuş bir Örümcek Kadın görürler. O, tüm dünyanın ve tüm yaşamın büyükannesidir. Onları kavga etmenin ve silahların kötülüğüne karşı uyarır ve onlara mısırı nasıl ekip büyütebileceklerini anlatır."[134]

Biz dişilin bize kendimize nasıl bakacağımızı anlatan ve küçük kavgalardan uzak durmamızı söyleyen bu şefkatli ve öğretici yönünü özleriz. Örümcek Nine insanlar için endişe duyar, o hayatın koruyucusu, ağların örücüsü bir akıl hocasıdır ve yolculuk yaparken sıkıntı çekenlere yardım eder. O sabırlıdır; ışığa erken çıkmamak gerektiğini, baskıyı kaldırabilmeyi ve

133 Vietnamlı Budist Rahip, Thich Nhat Hanh nefes ve gülme meditasyonu öğretiyor.

134 Shelia Monn, *Changing Woman and Her Sisters*, s. 139.

her şeyin zamanında yapılması gerektiğini bilir. Yeni tohumlar ekmeyi ve onları büyütmeyi bilir. Dişilin bu özellikleri erkek ya da kadın olsun her kimde bulunursa onun gerçek insanlığını bulmasını sağlar.

Hopi Kızılderililerinin Yaratılış Miti'nde, Örümcek Nine insanlara hayatın manasını bulması için yardım eder. Shelia Moon, *Kadının ve Kız Kardeşlerinin Değişimi* isimli kitabında şunları yazar:

"Güneşin Ruhu, İlk (Aşağı) Dünya'yı ve içinde yaşayan canlıları yarattıktan sonra yaptığı iş onu tatmin etmedi. Bu canlıların hayatın anlamını anlamadıklarını düşündü. Örümcek Nine'yi çağırdı ve ondan gidip bu canlıları eğitmesini istedi. Örümcek Nine söyleneni yaptı.

Onların bir yukarıdaki dünyaya yükselmelerini sağladı. Bir süre için her şey daha iyi gitti fakat Örümcek Nine geri geldi ve onları bir üstteki dünyaya taşıdı. Burada köyler kurdular, ekip biçmeye başladılar ve hep birlikte huzur içerisinde yaşadılar fakat buradaki ışık çok azdı ve hava soğuktu. Örümcek Nine onlara örgü örmeyi ve çanak çömlek yapmayı öğretti. Bir süre her şey yolunda gitti.

Sonra anlaşmazlıklar çıkmaya başladı. Örümcek Nine geldi ve onlara bazı seçimler yapmaları gerektiğini söyledi. Değişmek isteyenlerin daha da yukarı gitmesi gerekiyordu. Büyük zorluklarla gökyüzündeki kapının tam altına ulaştıklarında oraya çıkan hiçbir yol ya da merdiven olmadığını gördüler.

O anda Örümcek Nine ve genç savaşçı tanrılar olan torunları ortaya çıktılar. Toprağa tohumlar ektiler. Büyükanne Örümcek herkesin hiç durmadan şarkı söylemesini istedi. Bu şarkılar sayesinde tohumdan çıkan bambu kamışı hızla uzayıp kapıya ulaştı. Örümcek Nine herkese eşyalarını da alıp kapıdan geçmelerini, o sırada da neleri değiştirmeleri gerektiği üzerinde

düşünmelerini söyledi. Kapıya ulaştıklarında da 'Üst Dünya'da hakiki birer insan olmayı öğreneceklerini' anlattı ve geri döneceğini belirtti."[135]

Örümcek Nine ve torunları Üst Dünya'ya önden gittiler. İnsanlar bu yeni dünyaya yerleşirken onlara göz kulak oldular. Örümcek Nine ihtiyaç duydukları şeyleri yapmayı öğretmek ve bu dünyaya ısı ve ışık getirmesi için yapılması gereken ritüelleri öğretmek için hep onlara yakın durdu.

Her şey bittikten sonra Örümcek Nine içinden geçip yukarı çıktıkları deliğin üzerine bir göl yerleştirdi. İnsanlara asla nereden geldiklerini unutmamalarını ve ritüellerini ihmal etmemelerini tembihledi. "Sadece dünyaya neden geldiğini unutanlar yolunu kaybeder"[136] dedi.

Bizler de o ilk insanlar gibi, tamamlanmış insanlar olabilmek için dişil içgörüye ve bilgeliğe ihtiyaç duyarız. Örümcek Nine bize kim olduğumuzu ve bu dünyanın yolcuları olarak ne gibi ödevlerimiz olduğunu hatırlatır. Tabiatın döngülerini onurlandırmamız için bize şarkılar, öğretiler ve ritüeller verir. Eğer bütün türlerle bağlantımızı hissedersek onlara hükmetmeye ya da onları yok etmeye kalkmayız.

Bundan birkaç yıl önce, New Mexico'lu bir tören uzmanı ve sanatçı olan Collen Kelley ile, "Değişen Kadınlar; Tanrıça'nın Güncel Yüzleri" isimli fotoğraf projem için bir söyleşi yapmıştım. Bana Örümcek Nine'yi hatırlatan bir imgeden bahsetti. "Arizona'da kutsal sayılan bir bölgeye gitmiştim. Orada çok yaşlı bir kadının kanyonun içinden çıkarak bana doğru gelip birçok şey gösterdiği hayalini gördüm. Bunlardan bir tanesi ruh ağı adını verdiği bir şeydi ve ağ parçalanıyordu. Bu ağ binlerce yıldır sunulmuş adaklardan ve kutsal törenlerden oluşmuştu.

---

135 *Age.* s. 136-138.

136 *Age.* s. 138.

Bana vermek istediği mesaj şuydu; bu ağı hayatta tutabilmek için gelenekleri yaşatmaya çalışan kadınlar ve erkekler artık birbirleri ile telepatik olarak iletişim kurabiliyorlar. Eğer bu ağ korunamazsa hayat tehlikeye girer."[137]

DİŞİL KORUYUCUDUR

Yaşamın koruyucusu olmak, kadında ya da erkekte ortaya konması fark etmeksizin pozitif dişilin özelliklerinden biridir. Pozitif dişil, iletişim ağları ve yakınlıklar kurmakla ilgilidir. Ortak iyilik için toplulukları bir araya getirir. Dişil, bütün canlılar arasındaki benzerlikleri görür, şefkatli ve merhametlidir. Küçükleri ve güçsüzleri korur.

Alman bir sanatçı olan Käthe Kollwitz, istismar edilip korumasız bırakılan işçileri, anneliğin mutluluk ve acılarını ve savaşın dehşetini dişilin koruyucu yönü üzerinden ortaya koymuştur. "Almanya'nın Çocukları Aç", "Bir Daha Asla Savaş Olmamalı" ve "Ekilmesi Gereken Tohumlar Öğütülemez" isimli posterlerinde Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında anlamsızca yok edilen insan hayatlarını protesto etmiştir. "Anneler Kulesi" isimli heykeli çocuklarını tehdit eden unsurlarla savaşan dişileri anlatır. Kendi oğlu da Birinci Dünya Savaşı sırasında öldürülmüş ve yasını "Ebeveynler" isimli eserine yansıtmıştır.

Nazi Almanyası'nın ıstırap ve dehşeti sırasında Kollwitz sürekli sevgi dolu anne-çocuk resimleri çizerek kendisini ve çevresindekileri umutlarını kaybetmemeleri için teşvik etmeye çalışmıştır.[138] O, insanların çaresiz ve yardıma muhtaç olduğu bu dönemde yaptığı işlerin bir amacı olduğuna inanıyordu.[139]

137 Colleen Kelly ile söyleşi, Point Reyes, Kaliforniya, 1 Kasım 1986.

138 Mina Klein ve Arthur Klein, *Kathe Kollwitz*, s. 104.

139 *Age.* s. 82.

Fransız, Romain Rolland, Kollwitz için "Bir erkek kalbine sahip olan bu kadın insanları bir anne şefkati ile kucaklıyor. O kurban edilen herkesin sesidir" demişti.[140] Guan Yin'in içindeki dişil yanın sesini duyduğu gibi, Kollwitz de insanların çığlıklarını duymuştu.[141]

YARATICI OLARAK DİŞİL: OŞUN VE DEĞİŞEN KADINLAR

Yeraltına yapılan yolculuğu gerçekleştirmiş olan bir kadın dişilin ölüme ve yenilenmeye hizmet eden; yalayıp yutan, yok eden yönleri ile tanışmıştır. "Yukarıdaki" hayattan kopunca deneyimlenen kuraklık ve verimsizliğin ardından o artık nemi, yeşilliği ve dişilin sulak yönlerini arzulamaktadır. Dişil doğasından kopmuş bir kadın yaratıcılığının geri dönmesi ile birlikte tekrar kimliğini bulmaya başlar. Bu yenilenme kendisini mutfakta, bahçe işlerinde, ev dekorasyonu ya da insan ilişkilerinde gösterebileceği gibi örgü örme, yazı yazma ya da dans etme şeklinde de ortaya çıkabilir. Kadın renklere, kokulara, tatlara, dokunuşa ve seslere karşı hassasiyet kazanır, estetik ve şehvet duygusu güçlenir.

Batı Afrika'nın aşk, sanat ve şehvet Tanrıça'sı Oşun bize güzelliği ve yaratıcılığı öğretir. Afrika'nın Yoruba Lukumi geleneğine bağlı bir Oşun rahibesi olan Lusiah Teish onu şöyle anlatıyor: "O, nehirlerin okyanusla buluştuğu yerdir. O sadece çiftlerin birbirine duyduğu romantik aşkı değil yaratılış için duyulan ilk arzuyu da simgeler. O bütün Kala Zambakları'nın, bütün şelalelerin ve bütün çocuklarının gözlerinin içindedir.

140 *Age.* s. 92.

141 Guan Yin, Budistlerin Merhamet Tanrıçası'dır ve adı, dünyanın sesini dinleyen anlamına gelir. (ç.n.)

Onun sayesinde bizler bu dünyada korkmadan yaşayabiliriz. O hayatı yaşanabilir kılar. O güzel olan her şeyi içinde barındırır, sanatçılara başyapıtlar yaratabilmeleri için ilham verir. Transa geçip başkalarının açılmasını sağlayan bir şey yarattığımda onun orada olduğunu bilirim. Ne zaman, içinde güzel taşlar olan bir nehrin yanında dursam onun sesini en net şekilde duyabilirim."[142]

Navaho mitolojisinde yaratıcı Değişen Kadın'dır. O yeryüzü ve gökyüzüdür. Bitkilerin ve Denizlerin Hanımı'dır. İlk insanları bedeninden dökülen derilerden yaratmıştır. Hiç durmadan değişir ve gelişir. "Onun Kozmik Döngüleri –her kış yaşlanıp her bahar gençleşmek– onun ölümün ve yeniden doğuşun ruhu olmasını sağlamıştır. O yaşamın hiç bitmeyen yenilenmesinin sembolüdür."[143] "Eril yaratıcılık sürekli ileri doğru giderken dişil yaratıcılığın kendi içine kıvrıldığı söylenir. Bu dairesel değil spiral bir dönüştür."[144] O sürekli değişir. Değişen Kadın dans aracılığı ile yaratır. Bu muhteşem güzellikteki kadın her gittiği yere güzellik götürür. Beyaz deniz kabukları ile süslü turkuvaz bir elbise giyer ve bütün Navaho genç kızları için ergenlik dansı yapar. Bu dansa "İlk Ergenlik Töreninin Şarkısı" adı verilir:

Kıpırdıyor, kıpırdıyor
Kıpırdıyor, kıpırdıyor

Beyaz Kabuklu Kadın, kıpırdıyor
Ayakkabıları beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Ayakkabılarının kenarları siyah çizgili, kıpırdıyor
Ayakkabı bağcıkları beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Tozlukları beyaz kabuklardan, kıpırdıyor...

142 Lusiah Teish ile söyleşi, Los Angeles, Kaliforniya, 7 Kasım 1986.
143 Moon, *Changing Woman*, s. 157-158.
144 *Age*. s. 169.

Dans eteği beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Kemeri beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Eteği beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Bileziği beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Kolyesi beyaz kabuklardan, kıpırdıyor
Küpeleri beyaz kabuklardan, kıpırdıyor...

Üzerinde erkek bir mavi kuş güzelce
dans ediyor, kıpırdıyor
Kuş şakıyor, sesi çok güzel, kıpırdıyor

Önünde her şey çok güzel, kıpırdıyor
Ardında her şey çok güzel, kıpırdıyor

Kıpırdıyor, kıpırdıyor
Kıpırdıyor, kıpırdıyor[145]

Yaratıcı etki *ile* birlikte hareket edebilme, ona teslim olma halini ben de yeni öğreniyorum. Benim gibi "babasının kızı" olan kızlar olayları *akışına bırakmakta* zorlanırlar. Bizler olayları ve onların zamanlamasını kontrol etmekten hoşlanırız. Sonucu beklemek ve neticenin bilinmezliği bizde büyük bir endişe yaratır. Dişilin özelliklerinden biri her şeyin kendi doğal döngüsü içinde gerçekleşmesine müsaade etmektir. Terapi sırasında bilinçdışının derinliklerinde çalışanlar, zihnin bir sessizlik ve yenilenme dönemi olduğunu ve ona saygı duyulması, korunması ve zaman tanınması gerektiğini bilirler. Dişil yolculuğun derin öğretilerinden biri de tezahürün gizemine güvenip kendini ona teslim etmeyi öğrenmektir.

145 Kathleen Jenks, "Changing Woman", s. 209, Klah Hasten ve Wheelwright, Mary, *Navajo Creation Myths* (Santa Fe, NCM: Navajo Tören Sanatı, 1942), s. 152.

KABI ARITMAK

Yapmak yerine *olmak* gerektiğini anlamak kadının kutsal görevlerinden biridir. Rüyalar ve sanat aracılığı ile günümüzde pek çok kadın, dişilin iç yönergesine hitap eden "kap" imgesine sahip çıkıyor. *Vesica Piscis* (Balık Kabı) hem Hıristiyan hem de pagan dinlerinde dişilin bir kap olarak sembolüdür. Joan Sutherland, kabı arındırmaktan söz ederken aslında hayatımızdan bahsediyor. "Meditasyon ve benzeri çalışmalar kabın içten dışa doğru temizlenmesini sağlar. Diğer kadınlarla birlikte yapılan toplu ritüeller ise kabın dıştan içe doğru temizlenmesini sağlar. Sürekli o kap üzerinde çalışmaya devam etmemiz gerekir çünkü kabın kalitesi içinde gerçekleşebilecek dönüşümün niteliğini de belirler. Onu arındırma işlemine özen göstermeliyiz çünkü ancak bu şekilde kap içine konanı kabul edebilir. Kap tamamen şeffaf olana dek içten ve dıştan arınmaya devam etmelidir. Bu aslında karmaşık değil çok basittir. Fakat gerçek bir kararlılık gerektirir."[146]

Olmak kendini kabul etmeyi, kendi ile kalmayı ve bir şeyleri kendini kanıtlamak uğruna *yapmamayı* gerektirir. Bu, dış dünyadan gelen alkış seslerine kapalı olması gereken bir süreçtir. Üretimi üretim için yapmayı sorgular. Siyaseten ve ekonomik açıdan pek az bir önemi olsa da onun bize verdiği basit mesaj son derece önemlidir. Eğer kendimi olduğum gibi kabul eder ve çevremle uyum içerisinde yaşayabilirsem, mutlu olmak için üretmeye, tanıtmaya ya da kirletmeye ihtiyacım olmaz. Olmak pasif bir eylem değildir, odaklanmış bir bilinçlilik gerektirir.

New Mexico'lu bir sanatçı olan Valeria Bechtol, varoluşun bu yönüne hitap eden kaplar yaratıyor. "Yarattığım ruhsal kaplar benim bir kap olarak kendimle bağlantı kurmamı

146 Joan Sutherland ile söyleşj, Malibu, Kaliforniya, 6 Şubat 1986.

sağlıyor. İçime dönüyorum ve aslında ihtiyaç duyduğum her şeyin içimde olduğunu anlıyorum. Ben müthiş bir kabım. İçi tamamen kendim ile dolu olan kocaman, şahane, dev bir rahimim. Nerede olursam olayım o kabın içerisinde bir yuvam olduğunu biliyorum. İşim aracılığı ile günümüzde kaplara atfedilen pasif algının yıkılmasını, kabın pagan dönemlerdeki aktif konumunu geri almasını istiyorum. O zamanlar kap dönüştürücü ve şifa verici bir etkiye sahipti ve onu her zaman kadınlar yapardı."[147]

Belki de bu yüzden kadınlar kap olmanın ne demek olduğunu daha iyi anlayabilirler. Rahimlerindeki değişimin oluşmasına müsaade etmenin ne demek olduğunu bilirler. Eğer varlıklarına saygı duyar ve ona destek olurlarsa kadınlar bilgelik doğururlar. Gezegenimiz Gaia'nın bütün yaşayan türlerle ilişki kurabilmek için bu bilinçli *varoluşa* ihtiyacı vardır. Bizim bilinçsizce *yaptıklarımız* bu dünyada çok büyük yıkımlara sebep olmuştur.

İşte bu yüzden artık hayatımızda *kadın* ve *erkek kahramanların* yerini yeniden belirlemenin zamanı gelmiştir. Kahramanlık yolculuğu fetih ve hâkimiyet ile ilgili bir güç savaşı değildir. Onun amacı doğamızın dişil ve eril yönlerinin evliliğini sağlayıp bu sayede hayatımızda denge kurmaktır. Günümüzün kadın kahramanı dişil doğasını, kişisel gücünü, hissetme, iyileştirme, sosyal yapıları değiştirme yeteneğini geri alma konusunda duyduğu endişe ile yüzleşmeli ve geleceğini şekillendirmelidir. O, bize bütün türlerin birbiri ile bağlı olduğu bilgisini verir, bize bu küresel kabın içinde nasıl hep birlikte yaşayabileceğimizi öğretir ve hayatımıza dişili tekrar sokmamızı mümkün kılar. Biz onu özleriz:

147 Murdock, "Changing Women", s. 44.

Ey Ulu Büyükanne,
Ben babamın kızı oldum,
Nihayet annemin kızıyım,
Ey Ana beni affet çünkü bilmiyordum ne ettiğimi
Ey Anne beni affet, benim seni affettiğim gibi.
Ey Büyükanne, Ey Ulu Büyükanne,
Eve dönüyoruz.
Biz kadınız.
Eve dönüyoruz.
NANCEE REDMOND[148]

148 Nancee Redmond, *isimsiz*, 10 Aralık 1986.

8

Anne Kız Kopukluğunu Onarmak

"Zamanımızın gerçekliği masalların modelinin tersine dönmesini gerektirir. Geri dönmemiz ve bastırılmış eril unsuru yenileyip birleştirmek için bu kadın karakterleri yeniden kurgulayıp iyileştirmemiz gerekir."

MADONNA KOLBENSCHLAG
Uyuyan Güzeli Öpüp Veda Et

Çok derinlerde yatıyor
kefeni çözüp
yarayı köreltmek isteği
bizi kanla işaretleyen
kırmızı anemonun hızlı akıntısında
ilk pazar gününde
Baharın ilk dolunayından sonra,
bizi çağıran
her şeyin özüne
ve görmemizi sağlayan
zamanın dönüm noktasında
ayın şavkını
Aşkın
kefaretinin içerisinde...

JULIA CONNOR, "Tavşan Ayında"

Kadın kahramanın yolculuğunun bir sonraki aşaması kopan *anne-kız bağının*, yani dişil doğa ile olan bağın onarılması ile ilgilidir. Bu aşama bana en çok acı veren kısım olduğu için benim açımdan yazılması en zor olan bölümdü. Benden önce pek çok kadının yaptığı gibi ben de içimdeki güçlü babaya ulaştım ve toplumun bizden istediği erkek kahraman özelliklerini kazandım. Bu özellikler; sınıflandırma, mantıklı düşünme ve takip yeteneği gibi benim dış dünyada başarılı olmamı sağlayan özelliklerdi. Hayatım boyunca defalarca yeraltına indim ve Ereşkigal'in beni çırılçıplak soymasına müsaade ettim. Yeraltından her geri dönüşümde benliğim biraz daha tamamlandı.

Fakat içimde kopmuş olan anne-kız bağını onaramadım. Benim annemle olan ilişkim asla kolay bir ilişki değildi fakat ben bu yaranın kişisel anne-kız ilişkisinden daha derinde olduğuna inanıyorum. Yaranın kökleri toplumsal değerlerin dengesizliğine doğru iniyor.

Anne ve Kız, Meinrad Craighead

Bizler duygularımızdan ve ruhani doğamızdan ayrı düştük. Derin bağlar kuramaz hale geldik. Kültürümüzden eksilen güçlü ve besleyici dişil özellikleri, bir topluluğa aidiyet hissini özlüyoruz. Janet Dallet şöyle yazıyor: "Bir kişi ya da toplum tek kutuplu olduğunda, insan deneyiminin derinliği ve gerçeklerinden uzaklaştığında, ruhun içindeki bir şey ayağa kalkıp her şeyi orijinal haline döndürmeye çalışıyor. Çöküş, kişiye hayatın sıradan gerçekliğinden geçici bir kaçış fırsatı veriyor ve çok güçlü bir ruhani sürecin başlamasına sebep oluyor. Bu süreç, sonunda kendi şifasını barındıran içsel bir tüneli andırıyor."[149] Hepimiz güçlü bir dişi ebeveynin özlemini çekiyoruz.

ANNELİK GÖRMEMİŞ KIZLAR

Ben de pek çok kadın gibi hiçbir zaman bana gerçek anlamda annelik yapan bir anneye sahip olmadım. Fakat gerçekten sevilmenin nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Annem beni kabul etmekte çok zorlandı, onun için çok zorlu bir çocuktum. Sürekli ağaçlardan düşüyor, bir yerlerimi kırıyor ya da bir kazaya karışıyordum. O, benim yaratıcı içgüdülerimden hoşlanmıyor, onları tehditkâr buluyordu. Beni zapt etmeye çalışıyordu fakat ben zapt edilebilecek bir çocuk değildim. Onun boğucu anneliğinden kaçmaya çalışıyordum. Benim için çok dar bir alandı ve beni boğuyordu.

Küçük yaşlarımda dişiliği boğucu ve tehlikeli bir şey olarak görmeye başladım. Her ne kadar dişilin güzelliğinin ve sezgiselliğinin farkında olsam da onda mizah yönünün eksik olduğunu düşünüyordum. Dişil mükemmellik arıyordu ve ben kesinlikle mükemmel bir çocuk değildim, uyum sağlayabilen duygulara sahip değildim. Dişili ilk reddimin aslında annemin öfkesini,

149 Janet O. Dallett, *When the Sprits Come Back*, s. 32.

kınamasını ve beni duymayı ya da görmeyi kabul etmeyişini reddetmek olduğunu biliyordum. Ergenlik dönemine girdiğimde onu daha fazla reddetmeye ve iyice babamla özdeşleşmeye başladım, bu da benim içsel dişil güçlerimden kopmama sebep oldu.

Neyse ki annem dinsel konularla çok yakından ilgiliydi ve benim ruhani adanmışlığımı görüp destekliyordu. Aslında her gün kiliseye gidiyor oluşumdan gurur duyuyordu. Tabii ona, Aziz Francis ve Bakire Meryem ile ilgili vizyonlar gördüğümden asla bahsetmedim. Fakat saatler boyunca sunaklar hazırlayıp azizlerle konuşurdum ve annem o sırada beni rahat bırakırdı. Evde olmadığım zamanlarda ormana gider, derenin yanındaki en sevdiğim ağacın yanına otururdum. Orada kendimi evimde ve güvende hissederdim.

Annem benim yalnız başıma vakit geçirmemden hiç rahatsız olmazdı çünkü ikimiz bir aradayken birbirimizin sinirlerine dokunurduk. Benim çokbilmiş bir çocuk olduğumu ve bir gün başıma çok büyük bir bela açacağımı söylerdi. Aslında haklıydı. Özellikle konu İsa'nın dirilmesi gibi benim saçma bulduğum bir şey olduğunda okuldaki rahibelerle sık sık tartışmalara girerdim. İkinci sınıftayken "Peki İsa mezarından nasıl çıkabildi?" diye sormuştum. "Üç gün önce ölmüştü ve mezarının üzerinde çok büyük bir taş vardı."

Bu soruyu sorar sormaz sınıftan atılıp müdürün odasına gönderildim. Müdür de beni eve yolladı ve annem rahibeleri sinirlendirdiğim için bana çok kızdı. Birinci sınıftayken rahibelerden biri kolumda cetvel kırdı ve cetvel öyle bir iz bıraktı ki beni eve yollamaya korktular. Aslında korkmalarına hiç gerek yoktu çünkü eve gidince rahibeyi üzdüğüm için bir de annemden azar işittim.

Ergenlik ise tam bir kâbustu. İlk kez âşık olup bir erkek arkadaş edindiğimde annem içime şeytan girdiğine karar verip, bir şeytan çıkarma seansı düzenlemesi için beni yerel rahibe

götürdü. Neyse ki rahip bunu kabul etmedi. Annem bana sürekli "Sakın hamile kalayım deme!" diyordu fakat zaten kendimi o kadar fazla sakınıyordum ki böyle bir şey mümkün değildi. Bana kadınlık halleri ile ilgili hiçbir şey öğretmedi. Yirmi bir yaşındayken her şeyi kendi kendime öğrendim ve annemin en büyük korkusunu gerçekleştirip eve hamile olarak döndüm. Beni bir fahişe olmakla suçlayıp asla affetmeyeceğini söyledi. Gurur duyduğum hamile bedenimle alay edilmiş ve kadınlığım küçük düşürülmüştü.

Bütün bunlar çok uzun zaman önce yaşandı. Yaşanırken beni çok sarstı fakat etkileri artık geçti. Dişil yönümden kopuşumun beni nasıl etkilemiş olduğunu anlamaya çalışırken bedenimi hor kullandığımı ve kendimi yorgunluktan ölecek noktaya getirdiğimi fark ettim. Yeteneklerimi çantada keklik gibi görmüş, içgüdülerimi görmezden gelmiştim. Dinlenerek ya da içime dönerek geçirdiğim zamanlarda kendimi suçlu hissetmiştim. Rahatlığın değil mücadelenin peşinden koşmuş ve hayat denilen hediyenin tadına varamamıştım. Çocukluklarında kendilerine çok çalışmaları, devamlı üretmeleri, başkalarını memnun edip kendi duygularını görmezden gelmeleri tembih edilmiş olan diğer kadınlardan da benimkine benzer hikâyeler dinledim. Onlar için hayatta rahatlık diye bir şey yoktu ve yaşamdan zevk alabilmek duyulmamış bir şeydi. Onlara sürekli olarak "Hayat çok zordur, eğer dinlenmek istiyorsanız ölmeyi bekleyin" denmişti.

Çocukluğum ve ergenliğim sırasında ifade edemediğim öfke üzerinde çalışırken, anneliğin bana büyük şifa verdiğini fark ettim. İlkönce anne sonra da öğretmen olunca, başkalarını nasıl besleyip büyütebileceğimi, onlarla beraber nasıl oyun oynayabileceğimi öğrendim. Anneleri kendilerine yeterince annelik etmemiş olan diğer birçok kadın gibi aktif annelik rolünü üstlenmek beni de iyileştirdi. Otuzlu yaşlarımın başında benden büyük kadınların onay ve sevgisinde Anne'yi aradım. Otuzlu

yaşlarımın sonunda kendi dişil yönü ile tamamen barışık bir adamla yeni bir evlilik yaptım. Onun sevgisi bana çok iyi geldi.

Kız kardeşimle ve kadın arkadaşlarımla olan ilişkilerime çok değer veriyorum ve senelerdir kadın gruplarına dahil oluyor, dişil yolculuğu onurlandıran ritüellere katılıyorum. Fakat hâlâ Anne ile bağlantı kurmak için büyük bir özlem duyuyorum. Bu özlemin bir bölümü annem ile asla yapamayacağım sohbetler olduğunu bilmekten bir kısmı da bütünlüğe karşı duyduğum arzudan kaynaklanıyor.

Anne-kız kopukluğunun benim içsel dişi ile olan ilişkimi etkilediğini biliyorum. O yarayı iyileştirene dek tam olamayacağımı da biliyorum. Annesinden ayrı düşmüş bir yeni doğmuş bebek gibi çaresizim. Bu yarayı iyileştirmek için kendi içimde koruyan, besleyen, esirgeyen bir anne yaratmam gerektiğini biliyorum.

ANNENİN KADERİ

Kendi annemizle olan ilişkimiz ister besleyici ister uzak, ister destekleyici ister manipülatif olsun onunla olan içsel ilişkimize anne kompleksi adı verilir. James Hillman, bu kompleksin nasıl bütün hislerimizin temelini oluşturduğunu şöyle anlatıyor:

"Kişi annesini her zaman kaderi gibi görür. Sadece hisler değil, bizzat fonksiyonelliğin kendisi de anne-çocuk ilişkisi sırasında ortaya çıkan reaksiyonlar ve değerler üzerinden şekillenir. Bedenimiz ile ilgili düşüncelerimiz, özgüvenimiz, dünya ile ilişkimizde takındığımız sübjektif bakış açısı, temel korkularımız ve suçluluk duygularımız, aşka ve yakınlığa nasıl baktığımız, sıcaklığı ve soğuğu ölçen psikolojik termometremiz, hastayken neler hissettiğimiz, tavırlarımız, zevkimiz, yaşama ve yeme biçimimiz ve hatta ses tonumuz dahi annemizin izlerini taşır."[150]

150 James Hillman ve Marie-Louise von Franz, *Jung's Typology*, s. 113-114.

Bir kadının anne kompleksinin onun kendi kişiliği ve seksüel duyguları üzerinde çok büyük bir etkisi vardır ve bu etki, kadının kendi annesinin bedeni ile olan ilişkisini olumlu ya da olumsuz olarak algılamış olması ile ilgili değildir. Hillman şöyle devam ediyor:

"Duygusal fonksiyonların üzerindeki bu etkiler direkt olarak kişisel anne ile alakalı ya da ona karşı geliştirilmiş olmak zorunda değildir. Anne kompleksindeki anne benim annem değildir ama kompleks benimdir. O, benim bilinçdışımın annemi algılama biçimidir."[151]

Bir kadının bilinçdışı eğer annesini negatif ya da yıkıcı bir şekilde "algılamışsa" kadın kendi dişil doğasından kopar ve onu geri alabilmek için büyük bir mücadele verir. Eğer annenin tavırları kızının bir kadın olarak varlığını tehdit ediyorsa, kız erille özdeşleşip çareyi onda arar. Birçok kadın, dişilin anı yaşayan, eğlenceli, besleyici yönlerini babalarında bulmuştur.

Anne-kız kopukluğunu belirleyen bir başka unsur da kızın bilinçdışının Tabiat Ana ve dişilin kültürel algısı dahil bir arketip olarak Anne kavramını algılayış biçimidir.

Kolektif bilinçdışımız Anne'nin gücünden korkar ve onu güçsüzleştirip yok etmeye çalışır. Bizler onun besleyici yönünü garantiymiş gibi görür ve onu kullanır, istismar eder ve üzerinde hükümdarlık kurmaya çalışırız. Prens William Sound[152] kıyılarına dökülen her petrol fıçısı, New Mexico çölünde depolanan her ton nükleer atık, asit yağmuru nedeni ile ölen her ağaç bizim büyük kibrimizin ve Tabiat Ana'ya karşı takındığımız saygısız tavrın bir göstergesidir.

---

151 *Age.*

152 1989 tarihinde Exxon Valdez tankeri, Alaska Körfezi yakınlarında Prince William Sound açıklarındaki buzdağından kurtulmak isterken kayalıklara çarptı ve 306 bin varil ham petrol denize döküldü. (ç.n.)

Kiliselerimiz yüzyıllardan beri Tanrı'nın dişil yüzünü yeraltına hapsetti, Erkek Tanrılar adına onun sembollerini yok edip güçlerini gasp etti. Etrafımızdaki kültür onu unutmamız için elinden geleni yaparken dişille nasıl bağlantı kurabiliriz? Açgözlülük, hükümranlık ve cehalet tanrılarının önünde eğilip besleyici, dengeleyici, bereketli dişil Tanrıça'ları aşağılıyoruz. Bir yandan dünyaya tecavüz ediyor, yağmalıyor ve onu yok ediyoruz, bir yandan da onun bize hiç durmadan vermeye devam etmesini bekliyoruz. Bu anne-kız kopukluğu çok derin bir konudur ve tedavi edilmesi de çok uzun sürer.

KENDİ ANNENİ ARAMAK

Anne-kız kopukluğundan doğan acının köklerinin, kız bebek anne karnından çıktığında başlayıp başlamadığını merak ediyorum. Çocuk artık o güvenli ortamda değildir ve rahmin sıcaklığına geri dönmek ister. Bilinçdışının bir yerlerinde hepimiz, içinde güvenli bir şekilde salındığımız o amniyon sıvısının sıcaklığını, annenin bize güven veren kalp atışı sesini özleriz. Eğer anne ile ayrılma çok erken yaşta meydana gelir ya da anne ile olan bağ doğum sırasında koparsa bir kadın bütün ömrü boyunca annesini arar.

Rose Emily Rothenberg, doğum sırasında annesini kaybeden bir çocuğun yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

"Küçük yaşlardayken anne benliği simgeler. Yeni doğanın güvenlik duygusu ve öz değeri açısından anne ile kurulan canlı bir bağ çok önemlidir. Anne aynı zamanda kökleri Tabiat Ana'ya dayanan bir bağın simgesidir. Temel birincil ilişkiye bir zarar geldiğinde çocuğun egosu prematüre bir şekilde kendi içine döner ve sadece kendi kaynaklarından beslenmeye başlar. Çocuk terk edilmişlik hissini yaşar."[153]

153 Rose-Emily Rothenberg, "The Orphan Archetype".

"Anne tarafından terk edilmişlik" hissi sadece annelerini kaybetmiş çocuklara özgü değildir. Anne fiziksel olarak mevcut olsun olmasın, onun duygusal mevcudiyetinin eksikliğini çocuk terk edilme olarak algılar. Erkek akrabaları tarafından istismar edilmiş ensest kurbanları ve alkolik ebeveynlerin çocukları, kendilerini korumaktan âciz olan anneleri tarafından terk edilmiş olduklarını düşünürler. Bu çocuklar, hayatlarının geri kalan kısmında başkalarından ilgi, onay ve kim olduklarına dair bir açıklama beklerler çünkü aslında kendilerine annelik yapılmasına ihtiyaçları vardır.

Eğer bir kadın içindeki dişil yönün yaralanmış olduğunu hissediyorsa ve annesi hâlâ hayatta ve ulaşılabilir durumdaysa, onunla olan ilişkisini değiştirip yenileyerek bu yarayı iyileştirmeye çalışabilir. Annesiz bir kız olmanın onu parçalamış olduğunu fark eder ve tekrar bir bağ kurarak bu durumu düzeltmek ister. "Babasının Kızı Annesini Nasıl Buldu?" isimli makalesinde Jungcu psikoanalist Lynda Schmidt, orta yaşlarına geldiğinde annesi Jane Wheelwright ile tekrar nasıl ilişki kurabildiğini anlatıyor.

Schmidt, annesi gibi bir çiftlikte büyümüş ve tabiat ana tarafından yetiştirilmişti. Artemis gibi kendisini doğaya teslim etmişti ve etrafındaki kovboyların hepsi de pozitif eril figürlerdi. "Annemle babam işleri sebebi ile klasik anlamda çocuk yetiştirebilecek durumda değildiler. Bu nedenle benim için yaşamın ana kaynağı doğa oldu (Tabiat Ana/Dişil Benlik). Yani benim annem bir arketip, bir atmosfer, bir coğrafya idi. Bana annelik eden etten kemikten birisi yoktu denilebilir."[154]

"O Yüce Ana Çiftliği'nin dişil dünya için mükemmel bir örnek oluşturduğunu fark etti. Çiftlik onun içgüdüsel ve biyolojik yönleri ile kuvvetli bir bağ kurmasını sağlamıştı fakat orta

154 Lynda W. Schmidt, "How the Father's Daughter Found Her Mother", s. 10

yaşlarına gelene dek kendi annesi ile neredeyse hiçbir bağı olmadı. O yaşlarında annesinin yazdığı *Bir Kadının Ölümü* isimli kitabın orijinal kopyasını buldu, kitap Wheelwright'ın ölmek üzere olan bir kanser hastası ile olan ilişkisini anlatıyordu. Schmidt hayatında ilk kez annesini bir *Anne* olarak gördü. Hikâye annesinin bir başka genç kadınla olan ilişkisi ile ilgili olsa da, Schmidt onun bir annelik kapasitesine sahip olduğunu hissetti ve belki bana karşı da annelik hisleri beslemişti diye düşünüp hayatının ikinci yarısında ona bir şans tanımaya karar verdi."[155]

Schmidt, annesi ile beraber çiftlikte vakit geçirince, kendisi gibi orada büyümüş olan kadınla birçok ortak ilgi alanı olduğunu gördü. Orada eşit ve kardeşçe bir ilişki geliştirdiler. At binme, düşün dünyası, anne-kız ilişkisini irdelemek ve üzerinde yazılar yazmak gibi konularda rahatlıkla buluşabildiklerini gördüler. Şimdi kendi yaptıkları anne-kız şifa yolculuğunu diğer kadınlarla da paylaşmak için atölyeler düzenliyorlar.

Anneleri ölmüş olan ya da farklı nedenlerle hayatlarında mevcut olmayan kadınlar, annelerini rüyalarda, doğada ve sanatta ararlar. *Persephone'nin Anne Arayışı* isimli kitabında Patricia Fleming kendi annesine duyduğu özlemi anlatıyor. Fleming'in annesi Uruguay'da onu dünyaya getirdikten yirmi sekiz saat sonra ölmüştü. Hayatının ilk beş yılında onu anneannesi büyütmüş, babası tekrar evlendiğinde ise anneannesinden üzücü bir şekilde ayrılmıştı. Bütün hayatı boyunca eşinde, kızında ve arkadaşlarında annesini aramıştı. Fakat içindeki dişil yaranın tedavisi, hamile olan kızını ve henüz anne karnında olan torununu kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalınca gerçekleşti. Hem kızı ve henüz doğmamış torunu hem de annesi ve anneannesi için yas tuttu.

155 *Age.* s. 18.

"O bahar zambaklar açtığında sadece ve sadece zambak resmi yapmak istediğimi fark ettim. Bu dişil figürleri çizmek içimin derinliklerindeki dişil parçayı bulmak isteyen yönüme iyi geliyordu. Hatırlarsanız, Homer'in anlattığına göre, Demeter'in hikâyesinde Zeus, Demeter'e nihayet acıyıp onunla uzlaşmak istediğinde ona 'altın kanatlı habercisi' İris'i (Zambak) gönderir. Mitolojide bu, anne ile, Demeter ile, dünya ile, *sıradan ile* kurulan ilk altın köprüdür."[156]

Fleeming, şifa yolculuğuna Yunanistan'da devam etti. Yunanistan onun için Anne'nin topraklarıydı. Burada Tanrıça'lar, Artemis, İsis ve Demeter'in tapınaklarını ziyaret etti. Tegea'daki bir küçük müzede Demeter ile ilgili ilk deneyimini yaşadı. Müzedeki bir Demeter oyması ona anneannesini hatırlattı ve kendisini onaylanıp kabul edilmiş gibi hissetti. Elefsis'te Demeter'in kutsal kuyusunun yanına oturdu ve kızı kaçırıldığında Demeter'in hissettiği şok ve travmayı hissetti. Fleeming nihayet kendi kaybına bir anlam verebildi. Demeter'e hissettiği yakınlık sayesinde adeta yenilendi.

Bu deneyimin ardından Fleming anneannesi ile ilgili bir rüya gördü ve bu rüya sayesinde annesini bulmak için yapmakta olduğu arayış ile barış sağladı. Rüyasında, merhum anneannesine nereye gömülmek istediğini soruyordu. Anneannesi, buna onun karar vermesi gerektiğini fakat eğer onu evine götürürse her zaman birlikte olabileceklerini söylüyordu. Fleming onu eve götürüp tabutunu oturma odasına koymaya karar verdi. Bu rüyada Annesini/Anneannesini içselleştirdiğini anladı. Nihayet anne arayışı sona ermişti.[157]

---

156 Patricia C. Fleming, "Persephone's Search for Her Mother", s. 143.
157 *Age.* 144-147.

İLAHİ SIRADANLIK

Anneleri ile olan ilişkilerinde derin yaralanmalar yaşamış olan kadınlar şifayı genellikle sıradan deneyimlerde ararlar. Birçokları için bu bir çeşit *ilahi sıradanlıktır.* Onlar, bulaşık yıkamak, tuvaleti temizlemek ya da bahçede çalışmak gibi basit günlük işlerin kutsallığını görürler. Kadınlar sıradan işleri yaparken beslenir ve iyileşirler. Genellikle içsel dişili bulma sürecinde kadın kendisini Hestia ile, İçindeki Bilge Kadın'la özdeşleştirir.

Pagan Meditasyonlar kitabında Ginette Paris şöyle yazıyor: "Hestia hem dünyanın hem de insanın merkezidir. O yerinden ayrılamaz. Sizin ona gitmeniz gerekir."[158] O içsel bilgeliğimizin bulunduğu yerdir. Antik Yunan'da Hestia hem kalbin bakire Tanrıça'sı hem de evin kalbinin ateşiydi. Kalp hâlâ bir evin merkezinin, korunmanın, aile ve arkadaşların toplandığı yerin sembolüdür. Hestia ile özdeşleşen değerler sıcaklık, güvenlik ve insan ilişkileridir. Hestia ailede ya da bir organizasyondaki "örümcektir", ağlar örer, detaylarla ilgilenir ve herkesin ne yaptığını bilir.

Kadınlar artık dış dünyada daha fazla rol edindikleri için ailenin kalbi sahipsiz kalmış ve besleyici ruh zayıflamıştır. Toplumun kadını değersizleştirmesi sonucunda, kadının ailenin merkezindeki yeri de görmezden gelinmeye başlanmıştır. Ev ve kalp ile birlikte yuvamız olan gezegenimizi korumayı ve ona değer vermeyi de unuttuk. Kadınlar, insanlığa bedenlerine ve dünyaya iyi bakmaları gerektiğini hatırlatmak için kalbi terk etmek zorunda kaldılar.[159]

---

158 Ginette Paris, *Pagan Meditations*, s. 167.

159 *Age.* s. 178.

TABİATIN VE TOPLUMUN İYİLEŞMESİ

Pek çok kadın yakınlık kurma sanatına artık farklı bir şekilde bakıyor. İçsel dişille olan kopukluklarını onarma arzusu ile diğer kadınlara ulaşıyor, kutsal olduğunu düşündükleri deneyimler yaşıyor, Gaia ile olan bağlarını onurlandırıyor ve kadınlığa geçiş törenlerine katılıyorlar.[160] Anne-kız kopukluğunu onarmak birlikte yapılması gereken bir yolculuktur, sesini duyurmak ve yönünü belirlemek için bir kadının kendisine destek olacak bir topluluğa ihtiyacı vardır.

Bir kadın, bu arayışın ona verdiği bitkinliği Gaia'nın, orijinal Anne'nin kucağında atar. "Fakat o anneden çok topraktır ve çok büyüktür, bir insan annenin sahip olduğu özellikleri ona atfetmek çok zordur çünkü o çok uzaktır."[161] Bütün canlılar ondan doğar. Onun bonkör göğsü bize bereketi hatırlatır. O, bize kendi döngüsel doğamızı yansıtır; dinlenmenin de doğurmanın da bir vakti vardır. Baharın ilk çiçekleri, kuzeye uçan kazlar, uzun otların arasından esen rüzgâr ve yumurtlayan somon balıkları bize yaşamın yenilenişini anımsatır. Kış gündönümü ise bizim dinlenip hayal kurmamıza müsaade eder.

Kadınlar bir kez daha mevsimleri kutlamak ve ayın döngülerini onurlandırmak için bir araya geliyor. Anneler ergenliğe adım atan kızlarının ilk âdetleri ve kendi kanamalarının sona erip menopoza girişleri için törenler düzenliyorlar. Doğada yapılan "vizyon arayışı egzersizleri" sayesinde kadınlar kişisel korkularından kurtulup, her yaşta kadından oluşan topluluklarının desteğinden faydalanıyorlar. Beraberce şarkı söyleyip dans ediyor, sessizce oturup kız kardeş yılan, erkek kardeş bay-

160 Kadın toplantıları hakkında bilgi içini bakınız: Patrice Wynne, *The Womanspirit Sourcebook* (San Francisco: Harper & Row, 1988).

161 Paris, *Pagan Meditations*, s. 167.

kuş ve ay ile ilgili hikâyeler dinliyorlar. Hakiki amaçlarını bulabilmek için dua ediyorlar. Kadınlar, kalbe değer veren, kapsayıcı bir dile sahip yaşamı kutsayan bir gelecek hayal ediyorlar.

REHBER OLARAK BÜYÜKANNE

Birçok kadın büyükanne imgesini dişilin gizemli diyarlarına götüren bir rehber olarak görüyor. Bir kadın büyükannesini genellikle güvenli bir liman, besleyici bir kaynak ve hastayken ona şifa veren kişi olarak görür. Hekate, Örümcek Nine ve Hestia gibi büyükanne de bir kadının hayatında eksikliğini hissettiği dişil bilgelik, güç ve duygusal desteğin kaynağıdır. Büyük dönüşümler geçirirken dişilin bu "yaşlı" yönüne ihtiyaç duyarız.

Yirmili yaşlarında hayatının gideceği yönü tayin etmeye çalışırken, Kübalı psikoterapist Flor Fernandez büyükannesi Patrica'nın ruhunu yardıma çağırdı.

"Büyükannem benim için hep bir ilham ve güç kaynağı olmuştu. Onun koruma ve şifa dolu tavrı ile çevrilmiş olarak büyüdüm. Onun dualar, otlar ve törenlerle insanları iyileştirdiğine tanık oldum. Ben meraklı bir çocuktum, o yüzden büyükannem bana bir şifacı olarak neler yaptığını anlatırdı. Beş yaşındayken *mal de ojos* (kem gözler) yüzünden hastalandım. (Kübalılar, negatif enerji ve kötülük dolu bakışların insanların hastalanmasına neden olduğuna inanırlar. Bu hastalığın semptomları mide bulantısı ve ishaldir.)

Büyükannem beni kendi odasına aldı, mumlar yaktı ve şarkılar söyleyip dua etmeye başladı. Birkaç dakika içinde iyileştim ve dışarı çıkıp arkadaşlarımla oynamak istedim. Büyükannem benim odadan çıkmama izin vermedi ve bana beni kem gözlerden koruyacak bir dua öğretti, sonra da beni ileride koruyacak bir ruhsal rehber çağırdı.

On beş yaşındayken, bu ülkeye gelmek için büyükannemden ayrıldım. Yıllar boyunca onunla ve onun şifacılığı ile olan bağlarımı unuttum. Büyükannemin yaptıklarını batıl inanç olarak gören bir topluma uyum sağlamaya çalışıyordum. Yirmi sekiz yaşına geldiğimde onu tekrar hatırlamaya başladım. Varoluşsal bir kriz yaşıyordum, köklerimle ve ruhumla olan bağlantımı yitirmiştim, kendimi boş ve kayıp hissediyordum.

Tam bu dönemde ölüm, ölmek ve rüyalar üzerine bir atölyeye katıldım. Atölye sırasında bir an dersi veren kadına baktığımda onda büyükannemin yüzünü gördüm. Kalbime doğru akan bir enerji hissettim, bu enerji sanki beni unuttuğum bir diyara taşıyordu. O gece rüyamda büyükannemi gördüm. Bana gelip, 'Beraber geçirdiğimiz zamanları ve sana şifalı bitkileri anlattığım zamanları hatırla çocuğum. Sana bitkilerin gücünün tamamen ortaya çıkması için doğru zamanda toplanması gerektiğini anlatmıştım. Birlikte insan doğasından ve görülmeyen ama hissedilebilen güçlerden konuşurduk. Sen farklı bir çocuktun ve benim öğretilerimi ileride senin devam ettirebileceğini düşündüğüm için seninle birlikte bol bol zaman geçirirdim. Bir zamanlar benim de unutmuş olduğum gibi şimdi sen de bizim kadın doğamızın gizemini unutmuşsun' dedi."[162]

Bu rüya, Fernandez'in şifacı olma yolculuğunun başlangıcı oldu. İlkönce işe kendi bedenini iyileştirerek başladı, ardından enerjisini başkalarını iyileştirmeye yönlendirdi. Birçok kadın kendi dişil enerjisini yeniden keşfederken büyükannelerini hatırlar.

BİR MİT YARATICISI OLARAK KADIN

Bir mitin oluşumu uzun süre boyunca devam eden bir olaydır ve mitlere hayatın içerisindeki düzeni sağlamak için ihti-

162 Flor Fernandez ile söyleşi, Venice, Kaliforniya, 14 Ekim 1989.

yaç duyulur. Mitolojinin tanımını şiir bağlamında inceleyen Mark Schorer şöyle der: "Mitler, deneyimlerimizin bize bir anlam ifade edebilmesi için kullandığımız araçlardır. Bir mit gündelik yaşamın gerçeklerine felsefi bir anlam katan büyük ve güçlü imgelerdir. Yani deneyimlerimiz açısından kategorizasyon değeri aşırlar. Mitoloji ise bu imgelerin toplamıdır, bir tapınaktır. Bu tarz imgeler olmasaydı eğer deneyimler kaotik, kopuk ve sadece öznel olurdu. Onları meydana getiren şey deneyimin sebep olduğu kaostur ve mitler de bu deneyimleri adam etmeye çalışırlar."[163]

Eğer bir kadın annesi ya da büyükannesi tarafından dişil mitoloji ile tanıştırılmamış ise içindeki dişi ile yani Yüce Ana ile olan bağını kendi kendine kurmalıdır. Bu durum, günümüzde bunca kadının kendi yaralarını iyileştirebilmek için neden antik Tanrıça imgelerinin peşinden koştuğunu da açıklar. Dişil tarih o kadar fazla zarar görmüştür ki kadınlar, kadın mitolojisinin bütün güçleri Erkek Yunan Tanrıları arasında bölüştürülmeden önceki kadim mitolojideki izlerini ararlar. Arkeologlar Tanrıça'nın yaşam veren özellikleri üzerine kurulmuş kadim kültürleri ortaya çıkarttıkça kadınlar, kadının rolünün insan hayatını ve tabiatın kutsallığını korumak olduğu dönemlerde kendilerine atfedilen güçlerini ve onurlarını tekrar ellerine almaya başladılar.

1970'lerden itibaren kadın sanatçılar Hıristiyanlık öncesinin Tanrıça figürleri ve onlarla ilintilendirilen semboller ile ilgili eserler ortaya koymaya başladılar. "Mary Beth Edelson, Carolee Schneeman, Mimi Lobell, Buffie Johnson, Judy Chicago, Donna Byars, Donna Hennes, Miriam Sharon, Ana Mendieta, Betsy Damon, Betye Saar, Monica Sjoo, ve Hannah Kay gibi birçok

163 Mark Schorer, "The Necessity of Myth", Henry A. Murray, *Myth and Mythmaking*, s. 355.

kadın sanatçı, Tanrıça arketipine atfedilen güçleri kullanarak yeni bir Tanrıça bilinci ortaya koydular. Bu akım, dişil vizyon aracılığı ile ataerkil yaratılış mitini sorgular."[164]

Kadının gücü ve vizyonu, Bakire, Anne ve Kocakarı; örümcek, yılan ve kuş; kap, mağara ve kadeh; dağ, su ve ağaç tasvirlerinde ve Cerridwen, Lilith, Coatlicue, Kwan Yin, Yemaya, Tiamat, Amaterasu ve diğer Tanrıça'lar aracılığı ile temsil edilir. Bu eserler dişilin yaratıcı, koruyucu ve yıkıcı yönlerinin özünü sergileyip onun yaşamın temel unsurları ile kurduğu bağı ve onları koruyuşunu kutlar.[165]

Estella Lauter, *Mit Yaratan Kadınlar: Yirminci Yüzyılda Kadın Şiiri ve Görsel Sanatları* isimli kitabında mitlerin kaynaklarını genellikle rüyalarda tekrarlanan çok güçlü hikâye ve sembollerden ya da grup ritüellerinden aldığını söylüyor.[166] "Bir mit kendisine yer edindikten sonra onu mantık yolu ile boşa çıkartmak mümkün değildir. Ancak kendisi kadar güçlü ve ikna edici bir başka hikâye onun yerini alabilir."[167]

Kadınlar Havva gibi kadınların gücünü eksilten mitolojik figürleri sorgulamaya başladılar. Los Angeles'lı sanatçı Nancy Ann Jones, tablolarını şöyle anlatıyor: "İncil'de Havva'nın kirli bir bedene sahip olan sinsi bir baştan çıkartıcı karakter olarak sergilenmiş oluşuna itiraz etmemiz gerekiyor. Bin yıldır insanlığın ilk günahından o sorumlu tutuluyor. Bu mit yüzünden kadınlar, Âdem'in kaburga kemiklerinden yaratılmış ikinci sınıf insanlar olarak görülüyor. Kadınlara uygulanan bütün kısıtlamalarda Havva bahane olarak kullanılıyor."[168]

---

164 Hilary Robinson, *Visibly Female: Feminism and Art Today* (New York: Universe Books, 1988) s. 158.

165 Estella Lauter, *Women As Mythmakers*, s. 170.

166 *Age.* s. 1.

167 *Age.*

168 Nancy Ann Jones ile söyleşi, Los Angeles, Kaliforniya, 10 Ağustos 1988.

Jones, *III. Miti Sorgulamak* isimli eserini şu şekilde açıklıyor: "Burada Havva'yı Chartres Katedrali'nin yerlerine çizilmiş olan labirentin önünde resmettim çünkü Hıristiyanlıktan önce Chartres'in bulunduğu yerde bir Tanrıça Tapınağı vardı. İncil yazılmadan yüzyıllar önce Tanrıça'ya tapılıyordu ve kadın bedeni kutsaldı. Ben kadın cinselliğinin bir zamanlar sahip olduğu güç ve saygıya tekrar kavuşmasını istiyorum."[169] Jones gibi dişille ilgili yeni hikâyeler ve semboller yaratan sanatçılar bu süreçte kendi dişil doğalarını da onarıyorlar.

TANRIÇA İMGELERİNİN KÖKENİ

Tanrıça'nın ilk sembolleri büyük ihtimalle kadının doğum olayındaki rolünden kaynaklanıyordu. Tanrıça imgeleri kutsal sayılmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya'da doğan ve şimdi Sausalito'da çalışmaya devam eden sanatçı Mayumi Oda, Tanrıça portreleri yapmaya 1960'larda başladı. Tam o sırada kendi çocuklarını doğuruyordu. Vietnam Savaşı sırasında dünyaya erkek çocuklar getirmiş olmak onu çok korkutuyordu ve kendisine ona bağlanıp ondan güç alabileceği pozitif bir kadın figürü arıyordu. Tanrıça ile ilgili hiçbir bilgisi yoktu, daha önce Tanrıça figürleri de çizmemişti. Bu imgeler adeta içinden dökülüverdiler.

"O dönemde siyah beyaz gravürler üzerinde çalışıyordum. Gravür oldukça karanlık bir iştir. Bu karanlık tohumun içerisinden birdenbire büyük memeli kocaman bir kadın ortaya çıktı. Ona *Venüs'ün Doğuşu* adını verdim, bu benim kendi Tanrıça'mın da doğum anıydı."[170]

Son yirmi senedir Tanrıça imgesi üzerinden kendi farklı yönlerini incelemeye devam ediyor.

---

169 *Age.*

170 Mayumi Oda ile söyleşi, Murdock, "Changing Woman", s. 45.

"Henüz öfkemle tanışmamışken huzur dolu Tanrıça'lar resmederdim. Merhametli Tanrıça Kwan Yin'in elinde kılıç tuttuğu bir resmini yaptım ve ona 'Ey Tanrıça, Bize Yolumuzu Açacak Güç Ver' adını koydum. Merhametin sadece anlayış ile ilgili bir şey olmadığını, daha insafsız bir şey olduğunu anladım. Sonraki birkaç sene boyunca, dişilin öfkeli yönü olan Kara Dakini üzerinde çalıştım. Bu çalışmalarımı sadece kendi içimde huzurlu olduğum zaman yapabiliyordum. Öfkeliyken çalışamıyordum çünkü yansıtmak istediğim şey öfke değildi, onun ötesinde bir şeydi. O, ölümle yüzleşmek için aşmamız gereken düalizmi simgeliyordu."[171]

Pek çok sanatçı Tanrıça ve doğa arasındaki bağın üzerinde durur. Yetmiş yaşlarının sonlarında olan New York'lu sanatçı Buffie Johnson sekiz yaşından beri Tanrıça'nın doğa ile ilgili yönünü resmediyordu. "Bu konudaki ilham bana çok küçük yaşlarda geldi fakat o zamanlarda bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum. Yedi sekiz yaşlarındayken Duxbury, Massachusetts'te, teyzem ve anneannem ile birlikte eski bir gemi kaptanı olan uzak bir akrabamızın evinde yaşıyorduk. Orada güneşin, ayın, yıldızların, kuzey rüzgârının, doğu rüzgârının, yeryüzü ve gökyüzünün ruhlarını resmettiğim kırk tane illüstrasyon çizdim. Hepsi kadındı."[172]

Otuzlu yaşlarına geldiğinde Yüce Ana'nın imgelerini toplamaya başladı. Çizdiği çiçek resimlerinde Bitkilerin Tanrıçası'nı resmettiğinin farkındaydı. "Bir gün uyandım ve şöyle dedim: 'Evet ben Bitki Tanrıçası'nı resmediyorum ve tomurcuk, çiçek, meyve, kabuk ve kök dahil olmak üzere onun bütün döngüsünü çizdim.' Tam otuz beş yıl boyunca insanlığın Tanrıça'ya ait ilk eserlerini inceledi, sürekli olarak çizdiği ve kendisine 'Hayvanların Tanrıçası' adını taktığı Tanrıça'nın gerçekten var olup olmadığını bulmak istiyordu.

---

171 *Age.*

172 Buffie Johnson ile söyleşi, Venice, Kaliforniya, 18 Şubat 1986.

Ona neden Tanrıça'yı resmettiğini sorduğumda bana, 'Dünya tehdit altında ve biz de dünyanın bir parçası olduğumuz için tehdit altındayız. Bitkilerin, hayvanların, minerallerin ve okyanusların insanlara hizmet etmek için yaratılmış olduğuna dair Hıristiyan inancının aksine hepimiz her şeyle bağlıyız ve dünyayı kontrol etmeye çalışmayı bırakıp onunla bütünleşmeyi öğrenmeliyiz' dedi."[173]

KOYU TENLİ RÜYA KADINI

Kadınlar günümüzde güçlerini kanıtlamak için başkaları üzerinde hüküm sürmeye gerek duymayan güçlü, esirgeyici ve besleyici kadınların onları uyandırıp yeni bir dünya düzeni kuracağını hayal ediyorlar. Kâbuslarında karanlığı, hayatın ve ölümün çıplak gerçekleriyle yüzleşme ihtiyacını, felaketler, acılar ve psikozlarla karşı karşıya kalma ihtimalini görüyorlar. Rüyalarında onları besleyen ve yeniden yaratan büyük, güçlü ve koyu tenli bir kadınla tanışıyorlar.

Geçirdiği bir böbrek ameliyatının ardından kırklı yaşlarının ortalarında olan bir kadın, yeraltı dünyasına iniş, *koyu tenli rüya kadını* ile tanışma ve dişil yaraların iyileşmesi konularını deneyimlediği bir rüya gördü.

"Rüyamda cehenneme doğru iniyorum, üzerimde kırmızı bir parka var. Yeryüzüne geri dönmek istiyorum. Etrafım hayaletler ve iskeletlerle çevrilmiş. Kemiklerin arasında yürüyen kemikler gibiyim. Rüzgâr esmeye başlıyor ve cildimin kuruduğunu hissediyorum. Bir çöldeyim, kemiklerim kuruyup toza dönüşüyor. Artık bir kemik tozu tepeciğiyim; üzerime bir damla su düşüyor.

Koyu tenli, Afrikalı ya da Hintli bir kadın, parmakları tozları karıştırıp ondan macun kıvamında bir çamur yapıyor. Beni

173 *Age.*

tekrardan yaratıyor. İlkönce vajinamdan başlıyor. İnsan bedenim ağlıyor. Beni öncelikle bir kadın yapıyor.

Bedenim bittiğinde onun şimdiki bedenimin aynısı olduğunu görüyorum. Ameliyattan kalan izim de yerinde duruyor. Çocuk emzirdiğim için memelerim yine sarkmış. Bu dünyada sahip olduğum beden bu! Demek ki henüz ölmemişim. Dönüşmüş bir beden başka bir dünya içindir."

Bu benim açımdan, benlik algımın ve hayatım ile ilgili algılarımın değişeceğinin habercisi olan bir rüyaydı. Koyu tenli rüya kadını rüya gören kişiye direkt bir mesaj vermek için de gelmiş olabilir.

Ben de yakın zamanlarda, çok zayıf bir siyahi kadını rüyamda gördüm. Üzerinde sabahlık vardı ve kesme tahtasının üzerinde bir limon yuvarlıyordu. Bana yorgun fakat hayat dolu gözlerle baktı ve "Canım, ben işimi bulmak için bütün dünyayı dolaştım ve eve dönüp yazmaya başladım. Kelimelerini bul!" dedi.

KADINLARIN KELİMELERİ

Gittikçe daha fazla kişi kutsal dişi ile ilgili imgeler ve hikâyeler üretmeye başladıkça bu eserler dildeki karşılığını bulmaya ve diğerlerinin deneyimlerini etkilemeye başladı. Susan Griffin dünyaya anne yerine "kız kardeş" demeye başladı ve bu şekilde bize, kendimizin dışında olmayan ulaşılabilir bir tabiat sevgisi sundu.

"Bu Dünya Benim İçin Nedir?" isimli şiirinde Griffin, acısını, empatisini, aşkını ve tesellisini kız kardeşi dünya ile kurduğu ilişki üzerinden tanımlıyor. Kelimeleri derin bir şifa taşıyor.

"Onun içine doğru indikçe kalbime batıyor. Daha derine indikçe benim peçemi çekip çıkartıyor. Merkezine ulaştığımda açıkça ağlamaya başlıyorum. Onu tüm yaşamım boyunca

tanıyordum ama yine de bana yepyeni hikâyeler anlatıyor. Bu hikâyeler bana öyle şeyler anlatıyor ki dönüşüyorum. Ona her gidişimde yeniden doğuyorum. Onun restorasyonu sayesinde sonsuz bir şekilde yıkanıyorum, yaraları beni sarıyor; aramıza girmiş olan her şeyin farkına varıyorum. Aramızda bir körlük, bir ses, uyumakta olan bir şey var. Şimdi bedenim ona doğru uzanıyor. Bedenlerimiz hiç zorlanmadan anlaşıyor. Onun bana asla ihanet etmemiş olduğunu anlıyorum. O da benim gibi narin, onun duygularını hissediyorum, onun acısını duyumsuyorum ve kendi acım da bana geri dönüyor, benim acım gittikçe büyüyor, onu ellerimle tutuyorum ve ağzımı açıp acımın tadına bakıyorum. Artık biliyorum, artık onun neden bütün bu yükün, susuzluğun, kuraklığın ve açlığın altında yine de yoluna devam ettiğini biliyorum, yaptığı her şey bilgelik içeriyor ve böylece felaketlerden kurtuluyor. Bu dünya benim kız kardeşim, onun her gün takındığı zarafeti, sessiz cesaretini ve bana olan sevgisini, birbirimizde gördüğümüz bu cesareti nasıl hayranlıkla karşıladığımızı, kaybettiğimiz her şeyi, çektiğimiz bütün acıları ve bildiğimiz her şeyi... Bu güzellik beni büyülüyor. Onun benim için ne ifade ettiğini de benim onun için ne ifade ettiğimi de unutmayacağım."[174]

KARANLIĞI GERİ ALMAK: DELİ KADINA TEKRAR KAVUŞMAK

Bu bölüme, Madonna Kolbenschlag'ın masallardaki kadın karakterlerin yeniden yorumlanıp düzeltilmesi gerektiğini söylediği sözlerini alıntılayarak başladım çünkü bende kadınların masallarda cadı, kötü kalpli üvey anne ya da deli olarak sergileniyor oluşunu tekrar gözden geçirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Masallar genellikle genç bir kız (ya da genç bir

174 Susan Griffin, "This Earth: What She is to Me", *Woman and Nature*, s. 219

erkeğin) gözünden anlatılır ve onun anne-babası, kardeşleri, sihirli yaratıklar ve yolda tanıştıkları ile yaşadıklarını anlatır. Onun, kendisine iyi ve kötü davranan kişilere karşı takındığı tavırları, yolculuğu sırasında karşılaştığı zorlukları ve sonunda nasıl başarıya ulaştığını dinleriz.

Cadılar, üvey anneler ve deli kadınlar genellikle büyümekte olan çocuğun önüne engeller koyan kişiler olarak resmedilir. Onlar, kötü kalpli, acımasız, sinsi, manüpilatif, kıskanç ve hırslıdır. Bu kötülüklerinin cezası genellikle ölüm olur. *Hansel ve Gratel* masalındaki cadı fırına itilir, *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*'de üvey anne kızgın kömürlerde ısıtılmış terlikleri ile ölümüne dans ederek gider, *Oz Büyücüsü*'nün kötü cadısı da eriyerek can verir.

Masallardaki kötü cadı ya da üvey annenin neden kötü oldukları asla anlatılmaz, onlardan hep kötülermiş gibi bahsedilir. Olayı asla onların tarafından dinlemez; babasının gözbebeği olan şımarık, yaramaz, manüpilatif çocuğun ona neler çektirdiğini bilmeyiz. Kötü kalpli üvey anne, "mükemmel" anneye sahip olmadıkları için bütün çocukların taşıdığı hayal kırıklığını simgeler. Mükemmel anne komşunun sözde hep mevcut olan, hep anlayışlı ve sevgi dolu olan hayali annesidir.

Oysa sonunda, kız çocuğun kapıyı açıp annesini içeri aldığı ve dişilin görmeyi reddetmeyi seçtiğimiz yönleri ile yüzleşmeyi seçtiği bir masal da mevcuttur. Deli kadın olan annesi tarafından reddedilen kız çocuğunun kendi içindeki ötekiyi iyileştirmeyi başardığı bu masal bana ilk kez Kathleen Zundell tarafından anlatılmıştı. Bu masalın bana ait versiyonu şöyledir:

Bir zamanlar dört kızı olan bir kadın yaşardı. Bir, iki ve üç numaralı kızlarını çok severdi çünkü onlar akıllı, alımlı ve güzeldiler fakat en küçük kızından hiç hoşlanmazdı çünkü o kendine özgü bir kızdı. Her gün kızları için yiyecek toplamak üzere dışarı çıkardı, eve döndüğünde ise şu şarkıyı söylerdi:

Benim canım kızlarım,
Bir, iki ve üç,
Gelin annenize, gelin yanıma,
Mesmeranda, dördüncü,
Sen gelme buraya, dur mutfak kapısının arkasında.

Kızlar kapıya koşup annelerini karşılarken Mesmeranda mutfak kapısının arkasında dururdu. Sonra anne kızlarına yemek hazırlar, masaya oturup Bir, İki ve Üç'le konuşup gülüşerek yemeklerini yedikten sonra dördüncüye yemek artıklarını fırlatırdı. Büyük kızlar büyüyüp serpilirken Mesmeranda küçük ve zayıf kaldı.

Dışarıda, annenin gelip gittiği saatleri takip eden ve üç kızın etli butlu hali iştahını açan bir kurt vardı. Kurt, annenin sesini taklit ederek onun şarkısını söylerse eğer kızları yakalayabileceğini düşünüyordu. Günlerce o şarkıya çalışıp hazırlandı ve bir akşamüzeri anne evde yokken kapıya gidip onun şarkısını söyledi:

Benim canım kızlarım,
Bir, iki ve üç,
Gelin annenize, gelin yanıma,
Mesmeranda, dördüncü,
Sen gelme buraya, dur mutfak kapısının arkasında.

Hiçbir şey olmadı çünkü kurdun sesi alçak ve boğuktu, onun için kızlar kapıyı açmadılar. Planı işe yaramayan kurt, çakalı görmeye gitti ve ona, "Benim sesimi bir anne sesi gibi tiz ve tatlı yap" dedi. Çakal, "Bunun karşılığında sen bana ne vereceksin?" diye sordu. Kurt, "Kızlardan birini sana veririm" diye yanıtladı. Çakal kurdun sesine akort yaptı ve kurt tekrar kızların evine gidip şarkı söylemeye başladı:

Benim canım kızlarım,
Bir, iki ve üç,
Gelin annenize, gelin yanıma,
Mesmeranda, dördüncü,
Sen gelme buraya, dur mutfak kapısının arkasında.

Kurdun sesi bu sefer de fazla tizdi. Kızlar gülüşüp "Bu, rüzgârda uçuşan yaprakların sesi herhalde" diyerek kapıyı açmadılar. Bir süre sonra anneleri dönüp şarkısını söyledi. Kızlar hemen kapıyı açtılar yine üçü birlikte oturup yemeklerini yediler ve artıkları Mesmeranda'ya attılar.

Ertesi gün kurt tekrar çakala gitti ve "Sesimi fazla tiz yapmışsın, tekrar ayarla" dedi. Çakal kurdun sesi için bir büyü yaptı ve kurt tekrar kızların evine doğru yola koyuldu. Bu sefer şarkıyı tam anneleri gibi söyledi:

Benim canım kızlarım,
Bir, iki ve üç,
Gelin annenize, gelin yanıma,
Mesmeranda, dördüncü,
Sen gelme buraya, dur mutfak kapısının arkasında.

Kızlar anneleri gelmiş zannederek koşup kapıyı açtılar ve kurt onları çuvalına atıp oradan kaçtı. Mesmeranda kapının arkasında kaldı.

Akşam anne eve döndü ve kapıda şarkısını söyledi:

Benim canım kızlarım,
Bir, iki ve üç,
Gelin annenize, gelin yanıma,

Mesmeranda, dördüncü,
Sen gelme buraya, dur mutfak kapısının arkasında.

Kapıya gelen giden olmadı, bunun üzerine şarkısını tekrar tekrar söyledi fakat yine kimse gelmeyince endişe etmeye başladı. Tam o sırada Mesmeranda'nın kısık bir sesle söylediği şarkıyı duydu:

Anne, kızların
Bir, iki ve üç
Artık seni göremez ve duyamazlar
Ne karada ne denizdeler, gitti onlar
Bak bana, burada Mesmeranda var.

Anne tekmeleyerek kapıyı açtı ve kızlarını içeride göremeyince deli bir kadın gibi kendini sokaklara atıp saçını başını yolmaya başladı. Hiç durmadan şarkısını söylüyordu.

Mesmeranda ayağa kalktı, odanın boş olduğunu gördüğünde kapıdan dışarı çıktı. Yolculuğuna başlayıp dünyaya çıktı ve nihayetinde imparatorun oğlu ile evlendi.

Aradan epey bir zaman geçti, bir gün saçı başı birbirine karışmış yaşlı bir kadın sarayın kapısına gelip şarkı söylemeye başladı:

Benim canım kızlarım
Bir, iki ve üç
Artık duyamaz ve göremez beni
Dördüncü kızım Mesmeranda,
Kapına geldim, sen duy beni.

Yanından geçenler ona güldü ve sarayın bekçileri ona çekip gitmesini söylediler. Fakat o her gün geri gelip dökülen kıyafetleriyle şarkısını söyledi:

Benim canım kızlarım
Bir, iki ve üç
Artık duyamaz ve göremez beni
Dördüncü kızım Mesmeranda,
Kapına geldim, sen duy beni.

İmparatorun karısına gidip kapıda kızı Mesmeranda için şarkı söyleyen deli bir kadın olduğunu söylediler. Mesmeranda, "Benim tanıdığım deli bir kadın da yok annem de yok" dedi.

Bir gün Mesmeranda bahçede çiçek ekerken annesinin kendisine seslendiğini duydu. Kapıyı açtı ve deli kadının yüzüne baktı. O anda annesini gördü. Onun elinden tuttu ve kadını içeri aldı.

"Anne..." dedi. "Öbürleri gitti ama bana bak ben Mesmeranda'yım. Beni daha önce sevmiyordun ve mutfak kapısının arkasında durmamı istiyordun ama ben şimdi buradayım ve sana bakacağım." Sonra kadını yıkadı, ona temiz kıyafetler giydirdi ve saçlarını taradı.

DİŞİLİN GÜCÜNÜ GERİ ALMAK

Mesmeralda annesini içeri aldı, onu temizledi, giydirdi ve ona baktı. Kalbini açtı ve onu reddetmiş olan deli kadını kabul etti. Her birimiz dişil gücümüzü geri alabilmek için, gözden çıkartılan dişiyi kabul etmeliyiz. Eğer bir kadın ona yeterince annelik yapmadığı için annesine kızgın kalırsa aslında o anneye

bağlı kalıp ömür boyu kız çocuğu kimliğini üzerinden atamaz. Dış dünyadan fonksiyonel ve olgun bir yetişkin gibi görünse de aslında büyümeyi reddeder. Derinlerde, değersiz ve eksik hisseder. Marion Woodman, *Bakire Hamile* kitabında, dışlanmış bu yönümüze "bakire hamile" adını vermişti: "O, karanlığa girerek bilincini bulan parçadır, kurşuni karanlıkta madencilik yaparak kendi gümüşünü ortaya çıkartır."[175]

Birçok kadın annelerinin (anne, anneanne, teyze ve aile dostları) kendilerine çocukken empoze etmiş olduğu mesajların onlara hayatta ne gibi sıkıntılar yarattığının farkında değildir. Annelerinin mağduriyetine dair hiç durmadan tekrarlanan bu mesajlar kızların ruhlarını incitmiştir: "Şunu yapmam gerekirdi... şunu olmam gerekirdi... kendime ait hiçbir şeyim yok... kendime ait hiç zamanım yok... baban bana izin vermiyor... sorun çıkartma... kimsenin duygularını incitme... çok yorgunum... daha fazla dayanamayacağım... delireceğim... başka insanların bunu nasıl becerdiğini anlayamıyorum... bu acıya dayanamıyorum."

"Bu acıya dayanamıyorum", kızına hiçbir şey hissetmemesi için verilen bir emirdi. Bir Alman-Amerikalı anne, kızını komşularla hisleri hakkında konuşmaması için uyarmıştı. "Bu ailede bunlara yer yok." Eğer kızı ona okulda arkadaşlarının yaptığı bir şeyden dolayı üzgün olduğunu anlatırsa, anne ona böyle hissetmeyi bırakmasın söylüyordu. Kızının hislerine sahip çıkması demek utancını bir kenara bırakıp, ne kadar korkutucu olursa olsun onun da kendi baskıladığı *tüm* hislere sahip çıkması anlamına gelecekti.

Kırk yaşlarındaki bir danışanımın annesi ağır işitiyordu. Onun bu ilişkideki rolü annesini korumak, onun için tercümanlık yapmak ve onun adına konuşmaktı. Onun, annesinin

175 Marion Woodman, *The Pregnant Virgin*, s. 10

aracısı olmak dışında kendine ait bir kimliği yoktu. "Çok küçük yaşlarda görünmez olmayı öğrendim. Başkalarının ne istediğini de öğrendim. Kendi hislerimi dile getirmeyi asla öğrenemedim çünkü ortada beni duyacak ya da isteklerimi yerine getirecek birisi yoktu. Böylece istemeyi kestim. Kendim de görünmez oldum. Ancak şimdi, elli yaşına gelirken hem içimin hem de dışımın görünür olmasının ne kadar önemli olduğunun farkına varıyorum. Bildiklerim bu şekilde takdir edilebilir ve istediklerimi ancak böyle alabilirim."

Çocukluklarında kendilerine arka çıkan annelere sahip olmayan kız çocukları her şeyi kendileri yapmayı öğrendiler. Bu durum özellikle alkolik ebeveynlerin çocuklarında gözlemlenir. Onlar yardım istemekte ve istedikleri şeyi dile getirmekte zorlanırlar çünkü çocukken böyle bir imkânları olmamıştır. Yetişkin hayatlarında da kimseye güvenemeyeceklerini düşünüp her şeyi kendileri yapmaya devam ederler. Bilmedikleri ve onlara öğretilmemiş olan şeyleri gizlemek için mükemmel davranmaları gerektiğini düşünürler. Yardım istemeyi öğrenmek kişisel güçlerini elde etmek açısından çok önemli bir adımdır.

Annemin içindeki deli kadını kabul etmekte zorlanıyorum çünkü eğer bunu yaparsam kendi içimdeki deli kadınla da yüzleşmem gerekecek. Eğer onu olduğu gibi kabul edersem onun beni asla olduğum gibi kabul edip sevmemiş olmasıyla yüzleşmek zorunda kalacağım. Ben ise sevilmek istiyorum. Beni açıkça seven bir anneciğim olmayacak; bir annem olacak ama anneciğim olmayacak. Annemi olduğu gibi kabul etmem gerekiyor, annesiz bir kızın acısını daha fazla taşıyamam bu benim kendim olmamı engelliyor.

İç müttefikimi bulmak için yaptığım bir imge egzersizi sırasında bana bir kartal geldi. Ona, benim ilerlememi engelleyen şeyin ne olduğunu soruyorum. Şöyle diyor: "Senin ilerlemeni

engelleyen şey pişmanlığın. Eksikliğin, annenin sana veremediğini düşündüğün şeyler için pişmanlık duymayı bırak. Bu durum sana bahaneler üretiyor. Anneni affet. Kartal imgesini kişisel kaybının ötesini görebilmek için kullan yoksa hislerin doğru kalamaz. Bir fare gibi sadece burnunun ucuna bakmayı kes!"

9

İçinde Kalbi Olan Adamı Bulmak

İçsel adamın ve içsel kadının
savaştalar
ikisi de yaralı
yorgun
ve bakıma ihtiyaçları var
artık onları
ikiye ayıran kılıcı
yere koymanın vakti geldi

YARALI ERİLİ İYİLEŞTİRMEK

Kutsal Kâse efsanesinde, Parsifal son akşam yemeği sırasında İsa tarafından kullanılmış olan Kutsal Kâse'yi ve Yüce Tanrıça'nın antik kazanını aramaya çıkar. Parsifal, Grail Kalesi'ne ulaşır ve orada Balıkçı Kral ile karşılaşır. Balıkçı Kral, kalçasından ya da cinsel organından yaralanmıştır, yarası bir türlü iyileşmemektedir. Onu bizzat Kutsal Kâse'nin kendisi iyileştirebilir fakat bunun için de Parsifal gibi masum bir gencin onun bir sıkıntısı olduğunu görüp, merhamet duyarak "Senin neyin var?" diye sorması gereklidir. Ancak o zaman Kâse'nin şifa veren özellikleri Kral tarafından kullanılabilir.

Kral kültürümüzün ve ruhumuzun hükmeden yönlerini temsil eder, bizler de Balıkçı Kral gibi yaralıyız fakat aynı zamanda Parsifal gibi masum birer *aptalız*. Dengemizi kaybetmiş olduğumuzu anlayamayacak kadar körleşmiş bir durumdayız. İçimizde bir şey acımızı fark edip bize merhamet göstererek "Neyin var?" diye sorana dek iyileşemeyiz.

Bizler, yaratıcı dişil yönümüzden koptuk, mantık zihnimiz onu küçümsüyor ve görmezden geliyor. Sezgilerimizi dinlemeyi reddediyoruz. Jean Shinoda Bolen şöyle diyor: "Eros diyarından çıkıp logos diyarına doğru gitmeye başladığımızda yani beynimizin sağ lobu yerine sol lobunu kullanmaya başladığımızda Tanrıça ve kadeh gibi dişil anlam taşıyan şeylerden hızla koparız."[176] Yabancılaşmanın verdiği hüznü ve yalnızlığı hissederiz fakat bu hislerin doğamızdaki bir dengesizlikten kaynaklandığını fark edemeyiz.

Eril, bir cinsiyet değildir, arketipik bir güçtür. Dişil gibi o da hem kadınların hem de erkeklerin içinde yer alan yaratıcı bir güçtür. Onun dengesi bozulup *yaşamdan kopuk* hale geldiğinde hırçın, eleştirel ve yıkıcı bir hale gelir. Bu arketipik eril uzaktır ve insani değildir, bizlerin insani sınırlarını dikkate almaz. Onun maço tavrı bizi sonuçta ne olacağını düşünmeden, ne pahasına olursa olsun ilerlemeye zorlar. O bizden mükemmellik, kontrol ve baskı talep eder; onun için hiçbir şey asla yeterli değildir. Bizim eril doğamız, Balıkçı Kral gibi yaralıdır.

Kâse, hepimizin içinde bulunan kutsal ve yaratıcı dişilin sembolüdür. Dişilin erili iyileştirdiği gibi Kâse de Kral'ı iyileştirebilir. Efsanede, Kâse her zaman Kâse'nin Hanımı tarafından taşınıyordu fakat Parsifal ve Kral bunu göremiyorlardı. "Kâse,

176 Jean Shinoda Bolen, "Intersections of the Timeless with Time: Where the Two Worlds Come Together", ATP Konferansı'nda konuşma, Monterey, Kaliforniya, 6 Ağustos 1988.

kale ve onların bekçileri kaledeki kadınları aşağılayıp onlara tecavüz ettikleri, Kâse'nin kendisine ve temsil ettiği yasalara saygısızlık yaptıkları için onlara bir büyü yapılmıştı."[177]

Parsifal ve Kral gibi, bizler de içimizdeki kâseyi göremeyiz. Gözlerimizi açıp bilincimizi geliştirmemiz gereklidir. Kültürümüzdeki kırılgan, aşırı abartılmış ve kurak, çorak topraklı erili iyileştirmek için dişilin nemli, ıslak, yeşil ve şefkatli yönlerine ihtiyacımız vardır, aksi takdirde bir çölün içerisinde yaşarız. Parsifal Kâse, Kale ve yaralı Balıkçı Kral deneyimlerini yaşadı fakat "Senin neyin var?" diye sormadı. Eğer iyileşmek istiyorsak bu soruyu bilinçli bir şekilde sormalıyız. İçimizdeki ilişki kuramadığımız eril unsur bizim dengemizi bozuyor. Bu durum petrol tankeri *Valdez*'in devrilip Tabiat Ana'yı kirletmesine benziyor.

İLGİSİZ ERİL

Çılgın bir bilinmeyen güç
Annemizi sallıyor sarhoş bir teknede
o kalın siyah yağ bulaşıyor tenine
rüyalarıma giriyor
bilinçaltımızı kirletiyor
hepimizi sarhoş ediyor; petrol

sezgilerimizi susturup
başka tarafa bakıp
günah keçisi arıyoruz
yıka plajlarını
temizle kuşlarını
kafesle susamurlarını
inkâr edip onunla olan bağımızı

177 Edward C. Whitmont, *Return of the Goddess*, s. 155

O'nu kirleteceğiz yine
Tabiat Ana'ya yanıyor içim
ihmal ediliyor
istismar ediliyor
madenleri talan ediliyor
İnsanlığın hırsı ve kibriyle bedeni
aşağılanıyor
kirletiliyor
ve
lekeleniyor

Ne zaman anlayacağız
Annemizi yaraladığımızı
yaptığımız her şeyin
herkesi etkilediğini
görmezden gelemeyiz artık
ağaçları, toprağı, denizleri
O'nu kurtarmamız gerek
kendi aşırılığımızdan

1989 yılının Mayıs ayında Alaska, Valdez'den döndüm. Orada, Valdez petrol kazasından etkilenen çocuklarla çalışıyordum ve kendime Parsifal'in soramadığı soruyu sordum. "Senin neyin var?" Exxon petrol şirketinin sözcülerinin dökülen atığın tabiata, hayvanlara ve çevredeki balıkçı köylerinde yaşayan insanlara verdiği zararla ilgili sergiledikleri inkâr seviyesi beni çok şaşırtmıştı. "Bu atığı 15 Eylül 1989'dan önce temizlemiş olacağız. O kadar da fazla hayvan ölmedi. Hiç insan kaybı olmadı, neden yas grubu çalışmaları yaptığınızı anlayabilmiş değiliz."

Çevreye vermiş oldukları devasa zarar ile ilgili yalan söylüyor, gerçekleri saptırıyor ve inkâr politikası uyguluyorlardı. Tam 240.000 fıçı petrol denize dökülmüştü ve bunun sebep olduğu zararı örtbas edebilmek için çok büyük bir halkla ilişkiler kampanyası yürütüyorlardı. Sonunda, Exxon ve Alaska Turizm Kurulu tam dört milyon dolar harcayarak bir reklam kampanyası oluşturdu. Bu reklamda Marilyn Monroe'yu kullanmışlardı, kullanılan fotoğrafta Marilyn Monroe'nun meşhur "güzellik beni" eksikti. Görselin altında "Yeterince dikkatli bakmazsanız eğer onun güzellik beninin orada olmadığını fark bile etmezsiniz. Onun orada olmayışı fotoğrafı değiştirmiş olabilir ama güzelliğinden bir şey eksiltmedi. Aynı şey Alaska için de geçerli. Atık petrol resmin çok küçük bir kısmını geçici olarak değiştirmiş olabilir ama görmek için buraya geldiğiniz her şey hâlâ eskisi kadar güzel" yazıyordu.[178]

Bu tarz berbat bir inkâr şekli, alakasız, yaralı ve tehlikeli erilin kendi gerçeklik algısına tutunmaya çalışmasına bir örnektir. Her birimizin içinde bu tarz unsurlar bulunur. Bilinçdışımızı kontrol eden donuk, güdümlü ve baskın bu erile karşı körmüş gibi davranırız. Hislerimizi, bedenimizi, rüyalarımızı ve sezgilerimizi her reddettiğimizde bu içsel zorbaya hizmet ederiz.

Bir kadının içindeki bu dengesizlikten kurtulabilmesinin tek yolu karanlığın içinde bilinç ışığını yakmasıdır. O, gölgedeki zorba ile yüzleşmeli, onun adını koymalı, sonra da ona veda etmelidir. Bunu yapabilmesi için ego, finansal kazanç ve hipnotik, pasif bir yaşantıdan bilinçli bir şekilde sıyrılması gereklidir. Bunun için de cesaret, tutku, alçakgönüllülük ve zamana ihtiyacı vardır.

Kadın kahramanın karşılaşacağı zorluk fetihle değil kabulle ilgilidir. Onları unuttuğu için zorbalık yapmaya başlamış

178 *Los Angeles Times*, 29 Mayıs 1989.

olan isimsiz yönlerini kabul etmesi gerekmektedir. Hayatı kör bir şekilde yaşayamayız. Benliğimizin bütün çatışan yönleri ile yüzleşmemiz gerekir. Hepimizin gölgelerde dolaşan ejderhaları vardır. Edward Whitmont'a göre yapmamız gereken şey şudur: "Bilinçli bir farkındalık kazanmak ve çatışmanın sebep olduğu acılara kendimizi teslim etmek."[179] Kadın kahramanın görevi dünyayı severek onu aydınlatmaktır. Dünyayı sevmeye de ilkönce kendisini severek başlaması gerekir.[180]

MAÇOLUKTAN KURTULMAK

1984 yılında Santa Cruz Dağları'nda yaptığımız bir vizyon çalışmasından sonraki gece bir rüya gördüm. Rüyamdaki ses, "Dişile dönüş yolculuğu *maçoluktan* kurtulduğumuzda tamamlanır" dedi. Bu adeta şifreli bir mesajdı ve *maçoluk* kelimesini hayatımda ilk kez duymuştum. Fakat maçoluk kodlarının "Zorlayarak başarabilirim, güçlüyüm, yardıma ihtiyacım yok, kendi kendime yeterim, tek başıma hallederim" olduğunu, bunun da toplumda saygı gören erkek kahramanın sesi olduğunu biliyordum.

Rüyadaki ses adeta hileci arketipinin çift yönlü mizahı ile doluydu çünkü ertesi sabah çok şiddetli bir yağmur başladı ve dört gün süren yağmur altında 26 millik tırmanma yolculuğumuza başladık. Sahip olduğum bütün güç ve dirence ihtiyacım vardı, oysa o ses bana "tek tüfek" savaşçı arketipini bir kenara bırakmam gerektiğini söylemişti.

Her kadının hayatında kadın olmak ile ilgili seçim yapmasını gerektiren bir vakit gelir. Bir ilişki, meslek, annelik, arkadaşlık, hastalık ya da orta yaş ile ilgili bir ikilemle karşı karşıya kalabilir. Bir an için (ya da bir ay, bir yıl) çok eskiden Parsifal'e sunulmuş

179 Whitmont, *Return of the Goddess*, s. 172.
180 Carol Pearson, *The Hero Within*, s. 125.

olan fırsat ona da sunulur: Bir olayın *içindedir*, onu değerlendirmesi ve kendisine "Benim neyim var?" diye sorması gereklidir.

Kadın, bilerek ya da bilmeyerek eril savaşçının yolunu seçmişse ya kimliğini bu yola göre ayarlayarak bu yolun gerekliliklerini öğrenip tek başına sabırla bu yolda devam edecek ya da erkek kahramanın yolculuğu sırasında edindiği yetenekleri dişil doğasının bilgeliği ile birleştirecektir.

Erile de ihtiyacı olduğu aşikârdır. "Bilinçdışı bireyleşme sürecini tek başına gerçekleştiremez; bunun için bilinç ile işbirliği yapmaya ihtiyacı vardır. Bu güçlü bir ego gerektirir."[181] Fakat işbirliğini *pozitif* eril ile yani Kalbi Olan Adam ile yapması gerekir. O, yorulmuş egosunu iyileştirip derin dişil bilgeliğini geri alması için kadına şefkatli ve güçlü bir şekilde destek verecektir. Bu iyi kalpli eril adamın ortaya çıkması için kadının dişil doğasını onurlandırması gereklidir.

KUTSAL EVLİLİK

Kutsal evlilik aracılığı ile, *hieros gamos* yani tüm zıtların birleşmesi aracılığı ile kadın gerçek doğasını anımsar. "Bu bir hatırlama anıdır, aslında her zaman orada olduğunu bildiğimiz altlarda bir şeyi hatırlarız. Mevcut sorunlar çözülmez, çatışmalar yine oradadır fakat böyle bir kişinin çektiği acılar, onlardan kaçmadığı sürece onu nevroza değil yeni bir yaşama götürecektir. Birey, sezgisel olarak kim olduğunu görmeye başlar."[182]

Kutsal evlilik ego ve öz benliğin evliliğidir. Kadın kahraman dişil ve eril doğasının dinamiklerini anlar ve her ikisini de kabul eder. June Singer, bu konuda şunları söylüyor:

---

181 Sybille Birkhauser-Oeri, *The Mother*, s. 121.

182 Helen Luke, Woman, *Earth and Spirit*, s. 63.

"Bilge bir kişi eril prensibin amacının mükemmeliyet, dişil prensibin amacının ise tamamlanmak olduğunu söylemişti. Eğer mükemmelseniz tam olamazsınız çünkü doğanızın bütün mükemmel olmayan yönlerini dışarıda bırakmışsınızdır. Eğer tamsanız mükemmel olamazsınız çünkü tam olabilmek için iyi ve kötüyü, doğru ve yanlışı, umut ve umutsuzluğu birlikte barındırırsınız. Belki de mükemmellikten ve tamam olmaktan daha azı ile tatmin olmak en iyisidir. Belki de hayatı olduğu gibi kabul etme konusuna daha açık olmalıyız."[183]

Bu birliktelik, "ilahi çocuğun dünyaya gelmesi" ile sonuçlanır. Bir kadın ilahi ve androjen bir varlık olarak kendini doğurur, otonomdur ve zıtlıkların birliği açısından mükemmel bir konumdadır. Tamdır. Erich Neumann, *Amor ve Psyche: Kadının Ruhsal Gelişimi* adlı kitabında bu konu ile ilgili olarak şunları yazıyor: "*İlahi* çocuğun doğumu ve onun önemini mitolojiden biliyoruz fakat bunu daha detaylı bir şekilde bireyleşme sürecimizde görüyoruz. Bir kadın için ilahi oğlunun doğumu yenilenme ve ruhunun animus yönünün kutsallaşması anlamına gelirken, ilahi kızın doğumu daha merkezi bir süreci simgeler, o kadının kendi benliği ve bütünlüğü ile ilgilidir."[184] Ruh (Psyche) ve Aşk'ın (Amor) birleşmesi sonucunda adı Zevk-Mutluluk-Neşe olan kutsal bir kız çocuğu doğar. Böylece kutsal evlilik zıtları birleştirip coşku dolu bir bütünlük sağlar.

BİLGE BİR KADIN VE KALBİ OLAN BİR ADAM

"Gawain ve Lady Ragnell" isimli hikâye hem yaralı erilin hem de karmakarışık olmuş dişilin iyileşmesini anlatır. Hikâyede Bilge Kadın ile Kalbi Olan Adam birleşir. *Kuzeyin*

183 June Singer, "A silence of the Soul", s. 32.

184 Erich Neumann, *Amor and Psyche*, s. 140.

Genç Kızı isimli kitabında Johnson Phelps hikâyeyi on dördüncü yüzyıl İngiliz kırsalında yeniden şekillendiriyor.[185]

Yazın sonlarına doğru bir gün, Kral Arthur'un yeğeni Gawain, amcası ve şövalyeler ile birlikte Carlisle'deydi. Kral Inglewood da ava gitmişti, döndüğünde yüzü öylesine bembeyaz olmuştu ve o kadar sarsılmış görünüyordu ki Gawain onu odasına kadar takip edip ne olduğunu sordu.

Arthur tek başına avlanırken Kuzey'in şövalyelerinden biri olan korkutucu Sir Gromer ile karşılaşmıştı, Gromer kaybettiği topraklar için intikam almak istiyordu. Arthur'u öldürmedi ve ona hayatta kalabilmesi için bir şans tanıdı; Arthur tam bir sene sonra silahsız olarak aynı yere gelecek ve "Kadınların her şeyden çok arzu ettikleri şey nedir?" sorusuna bir cevap verecekti. Eğer cevabı doğru olursa hayatı kurtulacaktı.

Gawain, Arthur'a merak etmemesini, birlikte doğru cevabı bulacaklarını söyledi ve ondan sonraki on iki ay boyunca krallığı bir ucundan diğer ucuna kadar gezerek, kadınlara soruyu sorup cevaplarını topladılar. Sir Gromer ile buluşma günü yaklaştıkça, Arthur'un endişesi artıyordu çünkü cevapların hiçbirinin doğru olmadığını hissediyordu.

Büyük buluşmadan birkaç gün önce Kral Arthur, karaçalıların arasından geçerek atını altın meşe ağaçlarının altına doğru sürdü. Tam orada çok büyük ve tuhaf bir kadın ile karşılaştı. "Boyu çok uzundu ve enine doğru da bir o kadar genişti, teni yeşil lekelerle doluydu, kafası sivri, yosun benzeri saçlarla kaplıydı. Yüzü bir insandan çok bir hayvanı andırıyordu."[186] Adı Lady Ragnell'di.

Kadın, Arthur'a üvey kardeşi Sir Gromer ile buluşacağını bildiğini ve Arthur'daki cevapların doğru olmadığını söyledi.

185 Ethel Johnston Phelps, *The Maid of the North.*

186 *Age.* s. 37.

O doğru cevabı biliyordu ve eğer Şövalye Gawain onunla evlenirse doğru cevabı söyleyecekti. Arthur şoke oldu ve yeğenini asla ona vermeyeceğini haykırdı.

"Şövalye Gawain'i bana vermeni istemiyorum" diye onu azarladı. "Gawain'in kendisi benimle evlenmeyi kabul ederse eğer sana cevabı vereceğim. Şartlarım bunlar."[187] Ona ertesi gün aynı yerde buluşabileceklerini söyledi ve meşe korusunun içinde kayboldu.

Arthur çok üzgündü çünkü yeğeninden onu kurtarması için bu çirkin kadın ile evlenmesini isteyemezdi. Gawain, atına binip kaleden çıkarak Kral ile buluşmaya gitti, onun yine bembeyaz olduğunu ve titrediğini görünce, ona ne olduğunu sordu. Arthur ilk başta neler olduğunu anlamaktan çekindi fakat en sonunda Lady Ragnell'in yaptığı teklifin detaylarını Gawain'e anlattı. Gawain, Arthur'un hayatını kurtarabileceği için çok sevinmişti. Arthur, kendisi uğruna hayatını feda etmemesi için ona yalvardı. Gawain, "Bu benim seçimim ve benim kararım. Yarın seninle birlikte gelip bu evliliğe onay vereceğim, tek şartım onun vereceğin cevabın doğru cevap olmasıdır" dedi.[188]

Arthur ve Gawain, Lady Ragnell ile buluşup şartlarını kabul ettiler. Ertesi gün Arthur tek başına ve silahsız olarak Inglewood'a gidip Sir Gromer ile buluştu. Arthur ilkönce birkaç farklı cevap denedi, hepsi yanlıştı ve Sir Gromer onu öldürmek için kılıcını kaldırdığında, "Son bir cevabım daha var..." dedi. "Bir kadının her şeyden çok arzuladığı şey özgürlüğüdür, kendi istediklerini yapabilme hakkıdır."[189] Sir Gromer sinirlendi ve Arthur'un doğru cevabı Lady Ragnell'den almış olduğunu anladı. Üvey kız kardeşinden intikam alacağına yemin etti ve koşarak ormana daldı.

187 *Age.* s. 38.

188 *Age.* s. 39.

189 *Age.* s. 40.

Gawain sözünü tuttu ve o gün Lady Ragnell ile evlendi. Arthur'un sarayının lortlarının ve lady'lerinin katıldığı şaşkınlık ve sessizlik içinde geçen düğün yemeğinden sonra evli çift odalarına çekildiler. Lady Ragnell, Gawain'in kendisini öpmesini istedi. "Gawain hemen onu öptü ve ve geriye doğru bir adım attığında önünde berrak, güler yüzlü gri gözlü ince bir genç kadın belirdi."[190]

Gawain çok şaşırdı ve bu dramatik değişikliğe neyin sebep olduğunu sordu. Lady Ragner, üvey kardeşinin ondan hep nefret ettiğini ve büyücülük bilen annesinden onu korkunç bir canavara çevirmesini istediğini anlattı. Bu büyüden ancak İngiltere'nin en müthiş şövalyesi onunla bilerek ve isteyerek evlenirse kurtulabilecekti. Gawain, Sir Gromer'in ondan niçin bu kadar nefret ettiğini sordu.

"Ona karşı çıktığım için benim fazla cesur olduğumu ve kadınsı olmadığımı düşünüyordu. Onun kendim ve arazim ile ilgili verdiği emirlere itaat etmeyi reddediyordum."[191]. Gawain ona hayranlıkla baktı, büyünün bozulmuş olması onu hayrete düşürmüştü. Lady Ragner, "Büyü tamamen bozulmadı" diye cevap verdi. "Şimdi senin bir seçim yapman gerekiyor sevgili Gawain. Nasıl görüneceğime sen karar vereceksin. Gündüz güzel gece canavar olmamı mı istersin yoksa tam tersini mi? Seçimini yapmadan önce dikkatle düşün."[192]

Gawain bir an düşündü ve sonra onun önünde eğilip elini tuttu ve bunun ancak onun kendisinin yapabileceği bir seçim olduğunu söyledi. O hangisini seçerse seçsin Gawain karısını destekleyecekti. Ragnell neşesini gizleyemeden, "Çok güzel bir cevap verdin canım Gawain" dedi. "Bu cevabın sayesinde

190 *Age.* s. 43.

191 *Age.*

192 *Age.* s. 44.

büyünün kalan kısmı da ortadan kalktı. Onun koyduğu son şart da yerine gelmiş oldu. O, eğer İngiltere'nin en muhteşem şövalyesi ile evlendikten sonra kocam bana özgürce seçim yapma hakkı tanırsa, özgür iradem, kullanmama izin verirse o korkunç büyü sonsuza dek ortadan kalkacaktı."[193]

Lady Ragnell ve Gawain, birlikte olmayı özgür iradeleri ile seçmiş iki eşit olarak kutsal evlilik bağı ile bağlandılar. Lady Ragnell, kendi istediğini yaptığı ve cinselliğine el sürdürmediği için kötü kalpli üvey ağabeyi tarafından büyülenmişti. Müşfik Gawain ise ona kendisini dönüştürebilme özgürlüğünü geri verdi. Onda bir kralı kurtarabilecek yetenek vardı ve Gawain de dişilin özgürlüğünün öneminin farkındaydı. Beraberce şifa veren sevgiyi buldular. Efsanenin bazı versiyonlarında Lady Ragnell, Kutsal Kâse Tanrıçası'dır ve Gawain hem onun sevgilisi hem de şifacısıdır.

Edward Whitmont şöyle yazıyor: "Kâse Tanrıçası, mevsimlerin oluşumuna sebep olan kaçırılma hikâyesinin kadın kahramanıdır. O ayın ve besinlerin hanımıdır, o kendisini hem en çirkin hayvan formlarına hem de en güzel şekillere sokabilir ve öbür dünyanın rehberidir."[194] Bu hikâyenin Galler versiyonunda Gawain'in asıl adının Parsifal olduğuna dair kanıtlar vardır. Yani hem Gawain hem de Parsifal dişil gizemlere vâkıf olmuşlardır. Tanrıça'nın itici görüntüsüne hürmet göstererek erkekler onun hiç durmadan akan sularından tekrar içebilmeye hak kazanır.[195] Tanrıça'nın sularından içince, egonun kişisel güç için vermekte olduğu savaş terk edilir. Gerçekte ego, kendisinin aslında derin ve gizemli topraklarda akmakta olan, hem korku ve dehşetin hem de hayatın tüm güzelliğinin kaynağı olan varlığın sadece küçük bir kanalı olduğunu anlar.[196]

---

193 *Age.*

194 Whitmont, *Return of the Goddess*, s. 167.

195 *Age.* s. 171

196 *Age.* s. 173

DİŞİLİN ŞİFA VEREN GÜÇLERİ: HILDEGARD

Kutsal Kâse efsanesinde Parsifal, doğru soruyu sormayı başaramadıktan sonra beş yıl boyunca çöllerde dolaşır. Birçok deneme ve maceranın ardından Balıkçı Kral'ın kalesine geri döner, bu sefer gereken soruyu sorar ve Kral'ı iyileştirir. Kral, iyileştikten sonra ölme iznine sahip olur ve çöl tekrar yeşillenir. Tıpkı Parsifal gibi bugün bize de kültürümüzdeki dişili fark edip onu iyileştirme fırsatı tanınmıştır. Bu sefer de onu görmezden gelirsek eğer dünya nükleer bir çöle dönecek.

Bingen'li Hildegard on ikinci yüzyılda yaşamış bir başrahibe, mistik, peygamber, vaiz, reformist, besteci, sanatçı, şifacı, şair ve yazardı. Verimli Rhineland vadisinde yaşıyordu. İnsanlığın en büyük günahının kuraklık olduğunu ve en büyük ihtiyacının insanların hayatına yeşillik ve nemi geri getirmek olduğunu düşünüyordu. Jean Shinoda Bolen, Hildegard'ın Kutsal Kâse öğretisine uyarlanabilirliğini şöyle anlatıyor:

"Nem ve yeşillik; masumiyet, aşk, kalp, duygular ve gözyaşları ile ilgilidir. Biz duygulandığımızda bedenimizdeki tüm [sıvılar] harekete geçer – ağlarız, ıslanırız, kanarız; bedenimizin bütün ilahi deneyimleri nem ile ilgilidir. Bu gezegene yaşam veren şey de nemdir, çöl deneyiminin ve kuraklığın şifası budur... Eğer yağmur ormanlarımızı kesersek gerçekten kururuz... Biz insanlar da tıpkı Parsifal gibi ormanda arayışımızı bitirip kâsenin bulunduğu kaleye dönmeli, kâse deneyimini yaşamalı ve anlamını anlamalıyız. Sadece biraz göz atabilsek bile fazlasıyla yeterli olur."[197]

Nem, kuru olanlara şifa verir. Çok sevdiğim bir arkadaşım olan Steve yüce gönüllü bir eğitmendi, yakınlarda AIDS yüzünden hayatını kaybetti. Son günlerinde ölümü, Kaposi Sarkomu yüzünden çürüyen ve kuruyan bedeninden bir kurtarıcı olarak

197 Bolen, ATP.

görüyordu. Bana gitmeye hazır olduğunu söyledi ve geçişinin nasıl olacağını sordu. "Yemyeşil bir çayırda hafif bir şekilde yürüyeceksin. Orası verimli, yeşil, şifalı ve nemli olacak."

Gülümsedi ve "O kadar kuruyum ki..." dedi. "Lütfen nemli olsun."

RÜYADA KUTSAL BİRLEŞMEYİ GÖRMEK

Bir kadın içinde kutsal evlilik deneyimini yaşadığında geleneksel olarak "ilk baba" ile tanışmaya dair rüyalar görür, o insandan çok Tanrı'ya benzemektedir. Ya da ilahi güzellikteki bir genç adamla kutsal evlilik yatağına girer. Evlilik töreni, gelinlik, duvak, evlilik yemini ve gerdek yatağı ile ilgili rüyalar görür. Evlilik terlikleri ya da düğün yemeği ile ilgili imgeler de görebilir.

Sevgilisini, güç ve duyarlılıkta birleştiği bir canavar ya da güçlü bir eril hayvan olarak görür. Tanıdığım bir kadın rüyasında, sürekli olarak, dişi bir ayı onları izlerken, C. S. Lewis'in *Narnia Günlükleri*'ndeki Aslan ile seviştiğini görüyordu.

Kırklı yaşlarının ortasında bir kadın yirmi yıl önce nişanlı olduğu bir adam ile ilgili rüyalar görüyordu. "Ilık okyanus suyunda, yıldızların altında çıplak bir şekilde yüzüyorum, o gelip bana sarılıyor. Ben ona karşı tamamen açığım, o da bana karşı tamamen açık. Beni denizden çıkartıyor, bedenimi kurutup beni beyaz bir kimonoya sarıyor. Elimden tutup beni dağlara götürüyor. Yıldızlar yüzlerce minyatür bitki ve çiçeği aydınlatıyor, her biri birer mücevher gibi parlıyor. Birlikte çalıların içinden yürüyüp ilerideki bir geyiğe doğru ilerliyoruz. O bir dişi, beni bekliyor, kadim bir varlık, bilge ve sevgi dolu."

C. S. Lewis, Aslan'ı İsa bilincinin sembolü olarak yarattı. Hem ayı hem de geyik Ana Tanrıça'nın sembolleridir. Her iki kadın da rüyasında ilahi prensipler ile yaptıkları evliliği görmüşler.

Günümüzde pek çok kadın sevgililerini Tanrıça'da buluyorlar. *Karanlığın Lanetini Kaldırmak* isimli kitabında Betty De Shong Meador, Tanrıça'nın özellikle çaresizlik ve yoksunluk halinde ortaya çıkabileceği farklı şekiller hakkında yazıyor:

"Dünyanın magma kısmında dolanan bir grup kocakarıdır. Rüya gören kişi ile sevişmek için gelen siyahi bir kadındır. Bir fahişe, hafifmeşrep bir kadındır, ucuzdur, avamdır, terbiyesizdir. Ateş kaplı bir odada erginlenme gerçekleştiren bir rahibedir. Baştan çıkartıcıdır, rüya göreni arzular, onda bir kadına karşı arzu uyandırır. Hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkan bir su kaynağıdır. O bir hayvandır. Çok önceden kazılmış bir kuyudur. Bir kadının kucağında oturmuş, yavrusunu besleyen vahşi bir kedidir. Eski bir pikaptan çıkan bir arı sürüsüdür."[198]

Bu bölümü yazarken şu rüyayı gördüm: Bir kadınla yatıyorum. Kendimi bir kadınla görünce şaşırıyorum çünkü daha önce hiç bir kadınla birlikte olmamıştım. Çok ince, teni yumuşacık ve küçük göğüsleri var. Ona dokunmama ve meme uçlarını öpmeme müsaade ediyor. Bana karşı açık ve müsait. Onun tenine ve bedeninin sıcaklığına bayılıyorum, çok yumuşak. Karnının üzerine yatıyorum ve o kadar uyarılıyorum ki bütün varlığım titremeye başlıyor. Ayak parmaklarımdan kafamın tepesine dek hissettiğim tam bir vücut orgazmı yaşıyorum. Beni uyandırıyor. O kadın bana İsis'in Osiris'i yaşama döndürüşünü hatırlatıyor. Bu rüyanın ardından tüm gün boyunca, derin bir şekilde şehvetli, enerjik ve hayat dolu hissettim. Bunun Eros ile ilgili önemli bir rüya olduğunu biliyordum.

Pek çok kadın şair erotik doğalarının hem ruhani hem de tensel yönünü dile getirirler. "Meryem Ana'ya Selam" duasında Diane Di Prima kutsal dişil ile kurduğu birliği şöyle anlatır:

198 Betty De Shong Meador, "Uncursing The Dark", s. 37-38.

...sen tepelersin, yüksek ovaların rengi ve şeklisin
çadırsın, konaklama yerisin, Kızılderili evi
bufalo kumaşları, battaniye ve yerdeki halısın
kaynayan kazansın sen ve akşam yıldızı
denizin üzerinden yükselip karanlığı sürüyorsun
senin içinde hareket ediyorum, gecenin ışığını yakıyorum
elimi senin içine sokup etini yiyorum
sen benim aynadaki yüzüm, kız kardeşimsin
sisli tepelerde duman misali kayboluyorsun
beni, at üstünde rüya ormanlarında gezdiriyorsun
büyük Çingene anne, kafamı sırtına dayıyorum

Ben senim
ve ben sana dönüşmeliyim
seni gördüm
sana dönüşmeliyim
hep sendim
sana dönüşmeliyim...[199]

Kutsal evlilik, bir kadın kendi doğasının iki yönünü birleştirince ortaya çıkar. Bir şair ve Budist olan Anne Waldman "İçimdeki erkekteki dişil prensip (rajna) ile içimdeki eril prensibi (upaya) birleştirmem gerek" diyor. Dengeyi yeniden sağlamak için hepimizin nefesimiz ile dünyaya daha fazla bilgi, daha fazla *prajna* yaymamız gerektiğini söylüyor. Çağdaş Türk şairi Gülten Akın'dan alıntı yapıyor:

199 Janine Canan, *She Rises Like the Sun* (Freedom, Kalifornia: Crossing Press 1989), s. 20.

Halktan soluklar alınır
Üflenir halka bilinç
Halk gibi yaşamakla yaşamakla.[200]

Günümüzün kadın kahramanının gerçek görevi de budur. Soluk aldıkça kendi gerçek doğasını tanır ve hepimize bilinç üfler. Kadın kahraman İki Dünyanın da Hanımı olur; hem günlük hayatın sularında gezinir hem de derinlerin öğretilerine kulak verir. O, hem Yeryüzü ve Gökyüzü'nün hem de Yeraltının Hanımı'dır. Deneyimlerinden bilgelik kazanmıştır: Artık başkalarını suçlama gereği duymaz, *kendisi* başkasıdır. Bulduğu bilgeliği dünya ile paylaşmak ister. Ve dünyanın kadınları, erkekleri ve çocukları onun yolculuğu sayesinde dönüşürler.

200 Anne Waldman, "Secular/Sexual Musings", s. 13.

10

Düalitenin Ötesinde

"Herkes bir parça atalarıdır, tıpkı herkesin bir parça erkek ve bir parça kadın olduğu gibi."

Virginia Woolf

Senin problemin
Benim problemim
Problem farklı olduğumuzu zannetmemiz
Problem algımızda...

Anne Waldman, "Düalite (Bir Şarkı)"

Kutupluk yaratan, onlara değer veren ve koruyan ikicil bir toplumda yaşıyoruz. Yani toplumumuz, bir spektrumun farklı uçlarındaki kişileri ve fikirleri tespit edip bize "Ya şucusunuz ya da bucu" diyor. Mathew Fox, *Orijinal Takdis*'te, "yaratılış ruhaniyeti" hakkında yazarken bütün günahların ardındaki en büyük günahın ikilik olduğunu söylüyor: Kendini ilahi olandan, seni benden, iyiyi kötüden, kutsalı doğadan ayrı görmek günahtır. İkici düşüncede, diğerlerine kendimiz dışında bir şeymiş gibi davranırız, sahip olmak, kontrol etmek, hâkim olmak ve güvenip güvenmemek için bazı *şeyler* diğerlerine göre daha iyidir. İkicilik kuşku, kafa karışıklığı, yanlış algılama, küçümseme ve güvensizlik doğurur.

Düalizm (İkicilik) günahı ruhumuzu zedeler. Zihin, beden, ruh; kadın, erkek, çocuk; hayvan, doğa, ruhaniyet ve siyasi yapılar hakkındaki tavırlarımızı zehirler. Fikirleri ve insanları; iyi/kötü, biz/onlar, beyaz/siyah, doğru/yanlış, eril/dişil diye kategorilere ayırmaya başlarız. Maddeden ruhu, bedenden zihni, sanattan bilimi, iyiden kötüyü, yaşamdan ölümü, kadından erkeği, şişmandan zayıfı, sosyalistten kapitalisti, liberalden muhafazakârı ayırırız. Ötekini düşman olarak görürüz, eleştirimizi ve yargılarımızı makul göstermeye çalışırız ve küstahça "doğru" olanın biz olduğumuzu ve Tanrı ya da Tanrıça'nın bizim tarafımızda olduğunu iddia ederiz.

Bu tarz kutupluk bazı kişilerin fakir, cahil ve güvencesiz kalmalarına neden olurken bazılarının da zengin, müreffeh ve güçlü olmalarını sağlamıştır. Kutupluk sayesinde, güçlü milletler dinlerini ya da dünya görüşlerini beğenmedikleri toplumlar üzerinde egemenlik sağlamıştır. Feministlerin, kendi kontrol arzuları ve hırslarının sorumluluğunu almadan, gezegendeki dengesizlik için erkekleri suçlamalarına neden olmuştur. Erkeklerin, bütün duygusal sorumlulukları kadınlara yıkıp kendi değişimleri için gerekli olan öz-incelemeden kaçmalarını sağlamıştır. Muktedirin; bilgiyi baskılayıp çarpıtmasına, ifade özgürlüğünü sansürlemesine, "uyum sağlamayanları" temizlemesine ve gezegene çok büyük acılar çektirmelerine imkân sağlamıştır. İnsan kibri *hepimizin bir olduğunu* ve hayatın sürekliliği içerisinde hep birlikte var olduğumuzu görmemizi engelliyor.

Kutupluk, insanların diğerlerini "şeyler" olarak görmesine sebep oluyor. Felsefeci Martin Buber, *Sen ve Ben* isimli kitabında, insanların kendilerine ve diğerlerine karşı geliştirdiği çelişkili bakış açılarını inceliyor. Ben-O ve Ben-Sen olmak üzere iki tarz bakış açımız olduğunu söylüyor. Ben ve O bakış açısında diğerlerini ölçülecek, organize edilecek ve kontrol altına alınacak benlikten

ayrı *şeyler* olarak görür, diğerini kutsal kabul etmeyiz. Ben ve Sen bakış açısı ise diğerini kendi ile aynı olarak görür.[201]

Buber, "Kutsal Biz" anlayışının kontrol edilebilecek bir şey olmadığını ve aranarak bulunamayacağını söylüyor. Onu zarafet ve gizemlerin arasında bulabiliriz. O, kutsal bir deneyimdir. Sana, insan, hayvan, taş ya da okyanus olmana bakmadan "O" yerine "Sen" dediğim zaman, içindeki kutsal olanı onurlandırır ve hayatını benim baskı ve kontrolüm altında değil, güven içinde yaşamana müsaade ederim.

Vietnamlı Budist öğretmen Thich Nhat Hanh, düalite ve ayrı bir benlik diye bir şeyin mümkün olmadığını öğretiyor. Hepimiz birbirimizle bağlıyız, iç içe var olmaktayız. Bir şeyle iç içe olmak ya da bir şeyle bir olmak için onu anlamalı, içine girmeliyiz. Dışarıda durup onu gözlemleyemeyiz:

"Sadece tek başına ve yalnız olamazsınız. Var olan diğer her şeyle iç içe olmanız gerekir. Bu kâğıt parçası diğer her şey de var olduğu için var. O kâğıt parçasına yeterince dikkatle bakarsanız içinde bir bulut olduğunu görürsünüz. Bulut olmadan yağmur olamaz, yağmur olmadan ağaçlar büyüyemez ve ağaçlar olmadan kâğıt yapamayız. Eğer bulut olmazsa kâğıt da olamaz. Yani bulut ve kâğıdın iç içe olduklarını söyleyebiliriz. Formda ayrı bir benlik bulunmaz ama formun içinde kâinattaki her şey bulunur."[202]

Daha sonra ikiliğin bir yanılsama olduğunu anlatıyor. "Sağ ve sol vardır; eğer taraf tutarsanız gerçekliğin yarısını reddetmiş olursunuz ve bu mümkün değildir. Sağ olmadan solun, kötü olmadan iyinin, kadın olmadan erkeğin, çöp olmadan gülün ve Sovyetler Birliği olmadan Amerika'nın var olabileceğine inanmak bir yanılsamadır."[203]

---

201 Martin Buber, *I and Thou*.

202 Thich Nhat Hanh'ın Amerikan Budizmi üzerine verdiği konferanslardan alıntılar, Peter Levitt, *The Heart of Understanding*.

203 *Age*.

DİŞİL VE ERİL KOPUKLUĞUNU ONARMAK

Dişil ve eril kopukluğunun kökeni mülkiyet hakkı ve üremeye dayanıyor olsa da bu kopukluk çoğu dini ve siyasi sistem tarafından bilerek ve isteyerek genişletilmiştir. İncil'de Yaratılış 3:16'da geçen erkeklerin kadınlar üzerinde hüküm sürmeleri gerektiğine dair cümleler, ilahi kelam değil ataerkil propagandadır. Batı dinleri erkek cinsini, dünyadaki bütün kötülükler için kadınları suçlamaya ve kadınların ruhani, siyasi ve ekonomik konularda ses çıkartmasına engel olmaya teşvik etmiştir. Âdem ve Havva'nın Cennet Bahçesi'nden kovulmasına sebep olan İlk Günah, dördüncü yüzyılda Augustine döneminden itibaren çok önemli bir rol oynamıştır. Matthew Fox şunları söylüyor: "İlk Günah, imparatorluk kuranların, köle tacirlerinin, genel olarak ataerkil kültürün elini güçlendirdi. O böler ve o sayede yönetir. Kişinin düşüncelerini duygularına, bedenini ruhuna, siyasi erkini kişisel çıkarlarına, insanları dünyaya, hayvanlara ve genel olarak doğaya karşı kışkırtır."[204]

Elaine Pagels, *Âdem, Havva ve Yılan* isimli kitabı için araştırma yaparken "Geleneksel dini inançların siyasi yaşamlarımıza, kurumlarımıza ve insan doğasına karşı takındığımız tavırlara nasıl da derin bir şekilde işlemiş olduğunu görüp çok şaşırdım" diyor. Bütün bunlar ahlaki seçimlerimizi etkiliyor.[205] Eğer baskın dini gelenek; sadece Tanrı ve onun dünyadaki temsilcisi olan imparatorun yüce kabul edileceğini söylüyorsa kişilerin kendi yaşamlarına dair ahlaki kararlarını kendilerinin alabilmesi imkânsız hale gelir. Bu seçenekler onlar için yasa haline getirilecektir. Bugün, bunun bir örneğini kadınların doğum yapma haklarını kendilerinin belirleyebilmesi konusunda gözlemliyoruz.

---

204 Matthew Fox, *Original Blessing*, s. 54.

205 "A World of Ideas" üzerine Elaine Pagels ve Bill Moyers ile söyleşi.

Eğer insan doğası ile ilgili baskın tutum günah ve günahkârlık üzerine kurulursa o zaman güvene yer kalmaz. Kişinin düşmanları karşısında takındığı tavır ile ilgili değişiklikler yapabilmesi de güçtür. Günümüzde pek çok politikacı Ortadoğu konusunda bu mantaliteyi sergiliyor. Oradaki Amerika Birleşik Devletleri askerinin varlığı konusundaki eleştirilere karşı yetkililer Soğuk Savaş mantalitesine sığınıp, "Müslümanlar bizi kandırıp savunmamızı indirmeye zorlayarak bizi kendi topraklarımızda vurmak istiyorlar" diye cevap veriyorlar. Bu mantaliteye göre "ötekine" güven duymak cahilce, nahif ve zaaf belirtisi olarak görülüyor.

İsa'nın verdiği –kadın, erkek ve çocuk– tüm insanların Tanrı'nın suretinde yaratılmış olduğu mesajı onun yaşadığı dönemdeki kültür için çok radikal bir söylemdi. Roma İmparatorluğu'ndaki insanların dörtte üçü köleydi ya da kölelerden doğmuştu ve İsa sadece imparatorun değil bu kölelerin de Tanrı'yla bir olduğunu söylüyordu.[206] Bu, ilahi ile insani olanın eşitlenmesi durumunun çok ağır sonuçları olacaktı, İsa bu yüzden öldürüldü.

Ataerkil ilişkilerde; ister siyasi, dini ya da kişisel olsun sadece bir kişi üstte olabilirdi yani her zaman bir kontrol eden ve kontrol edilen vardı. Hükümdar karakterin gücünü sürdürebilmesi için partnerinin dahi kendisinden bir aşağı pozisyonda olması gerekirdi. Bu durum da zihinlerde direkt olarak, bir kişinin kontrol eden diğerinin de kontrol edilen olması gerektiği fikrini uyandırıyordu. Bu durumu mekânsal olarak düşünürsek; ilişkide iki kişi varsa bir tahterevalliye, üç kişi varsa bir piramide benzer.[207]

---

206 *Age.*

207 Dona Wilshire ve Bruce Wilshire, "Gender Stereotypes and Spatial Archetypes".

İş hayatında çoğu zaman şirketin vizyonunu yöneten ve bu vizyona uygun bulduğu çalışanları işe alan bir patron söz konusudur. Çalışanlar da hızlı bir şekilde patronun ne istediğini öğrenirler. Pek çok aile de bu piramit yapısını uygular; yetişkinlerden birisi ailede baskındır ve partneri ile çocuklar onun ihtiyaçlarına, düzenine ve ruh haline göre hareket etmeyi öğrenirler. Bazen de ailedeki dominant kişi herkesi terörize eden bir çocuktur. Ordu, Katolik Kilisesi, çoğu şirket, okul ve sendika hiyerarşik piramitlere örnek gösterilebilir. Los Angeles'taki bir okul yöneticisi bir mezarlığı taşımanın okuldaki öğretmenlerin kendisi ile işbirliği yapmalarından daha kolay olacağını söylemişti.

Mary Ann Cejka kültürümüzdeki bu hiyerarşik piramidin ortaya çıkışından sorumlu olan cinsiyetçilik isimli günahtan bahsediyor ve cinsiyetçiliğin kökenlerinin Hıristiyanlığa değil Roma İmparatorluğu'na dayandığını söylüyor. Bir hiyerarşi olmaktan çıkıp bir toplum olmamız gerektiğini anlatıyor.

"Maryknoll Teoloji Okulu'ndan Marc Ellis, bugünkü Hıristiyanlığın ihtiyacı olan şeyin, hem kilise hem de inananlar açısından bir imparatorluk zihniyetinden kurtulup bir topluluk olmasıdır. İmparatorluk olmaktan kurtulmak için kendimizi piramitten kurtarmamız gerekir. Topluluğun yapısı bir çemberdir. Bir çemberin içindeki hareket kolaydır ve başkaları pahasına hareket edilmez. Daire, bir bütün olarak bakıldığında tekerleğe benzer. Bu şekliyle, göçmen insanlar için en uygun sosyal yapıdır. Bir daire içindeki insanlar eşit bakış açısına sahiptirler; birbirlerinin gözlerinin içine bakabilirler. Daire sorumluluk gerektirir."[208]

208 Mary Ann Cejkai "Naming the Sin of Sexism", *Catholic Agitator*, Nisan 1989, s. 2.

DAİRESEL BAKIŞ AÇISI

Daire kapsayıcıdır, dışlamaz. Dişilin sembolü dairedir bunu rahimde, kapta ve kâsede görebiliriz. Kadınlar gruplaşmayı severler; birbirleri ile ilgilenmekten, yardım etmekten ve bağlanmaktan hoşlanırlar. Eskiden beri, örgü, dikiş, konserve hazırlama, parkta çocukları izleme gibi şeyleri *birlikte* yapmaktan hoşlanırlar. Birbirlerinden destek ister ve birbirlerinin başarılarını kutlarlar. "Kadınlar her zaman dairelerde bir araya gelir, birbirlerini iş arkadaşları gibi görürler, hiç kimsenin diğerinin üzerinde otoritesi ya da gücü yoktur."[209]

Kadeh ve Kılıç isimli kitabında, Riane Eisler, Marija Gimbutas'ın arkeolojik kazılarının sonunda hazırladığı raporlardan yola çıkarak, birçok eski toplumun piramit ve kılıç modelini değil, daire ve kadeh modelini benimsemiş olduğunu anlatıyor.[210] Bu toplumlar, birbirlerinin üzerinde güç uygulamak yerine birlikte güçlü olmayı tercih etmişler. Eski Avrupa'nın MÖ 7000-3500 yılları arasında yaşayan Neolitik toplumlar son derece komplike dini ve yönetimsel sistemlere sahipti, bakır ve altından takılar ve süsler yapıyorlardı ve cinsiyet konusunda eşitlikçi davranıyorlardı. Hiyerarşik toplumlara göre daha az otoriter ve daha fazla barışçıl idiler.

Türkiye'de bulunan Çatalhöyük ve Hacılar gibi bölgeler incelendiğinde yaklaşık bin beş yüz yıllık tarihlerinde savaşa veya erkek egemenliğine dair izlere rastlanmadı. "Eldeki veriler, bölgedeki topluluğun hiyerarşik olmayan ve temelde eşitlikçi bir yapıya sahip olduğunu gösterirken, sınıf veya cinsiyet ayrımı olduğuna dair de izlere rastlanmadı."[211]

---

209 Wilshire ve Wilshire, "Gender Stereotypes", s. 82.

210 *The Early Civilization of Europe*, Hint Avrupa Çalışmaları için Monograf 131 (Los Angeles: UCLA, 1980) Bölüm: 2, s. 32-33.

211 Eisler, *The Chalice and the Blade*, s. 14.

Marija Gimbutas, Eski Avrupa'daki mezar yerlerini ve içeriklerini inceledikten sonra Neolitik zamanlarda burada cinsiyet eşitliğine sahi bir toplumun yaşadığı neticesine vardı. Şunları söylüyor: "Vinca'nın 53 mezara sahip mezarlığında erkek ve kadın mezarlarında bulunan eşyaların kıymeti açısından belirgin bir fark yoktu. Kadınların toplumdaki yeri açısından Vinca'da bulunan kalıntılar bize eşitlikçi ve ataerkil olmayan bir topluluk olduklarını gösteriyor. Aynı şeyleri Varna topluluğu için de söyleyebiliriz: Orada da eril-dişil değerler üzerine kurulmuş bir ölçüm sistemi bulunmuyordu."[212]

Bu toplulukların anaerkil topluluklar olduğu ve çocukların soyunun anne tarafı üzerinden izlendiğine dair kanıtlar vardır: Tapınaklarda ve evlerdeki mabetlerde Tanrıça için düzenlenen ayinleri kadınların hazırlayıp yürüttüğünü gösteren resimler bulunuyor. Tanrıça kültü için kullanılan malzemelere ve adak malzemelerine çok büyük bir enerji harcandığını görüyoruz. Eski Avrupa'nın en gelişmiş eserleri; vazolar, heykeller ve benzerleri kadınlar tarafından yapılmıştı.[213] Paleolitik çağa ait mağaralarda ve Anadolu ile Ortadoğu'nun farklı Neolitik bölgelerinde bulunan heykeller bize Tanrıça'ya tapınmanın hayatın merkezinde olduğunu gösteriyor. Bu heykeller bize dönemin dini ayinleri ve mitolojik imgelerinde dişil figürlerin önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor.[214]

Neolitik dönemin sanatında, silahlar, erkek kahramanlar, savaşlar, kölelik ve askeri tahkimat çok az yer tutuyor. Bunlar hükmedici topluluklar değildi. Henüz, daha sonra gerçekleşecek olan, kana susamış tanrılara tapan Kurgan'ın göçebe kabileleri tarafından işgal edilmemiş, onların etkisi altına girmemişlerdi. Tanrıça hayatın her alanında ekiliydi. Güneş,

212 *Age.*

213 *Age.*

214 *Age.* s. 15.

su, boğalar, kuşlar, balıklar, sürüngenler, kozmik yumurtalar, kelebekler ve Tanrıça'nın hamile olduğunu ya da doğum yaptığını gösteren imgeler evlerde ve tapınaklarda vazoların üzerinde ve kilden figürlerde yer alıyordu.[215] "Merkezi imge, bir haç üzerinde ölmekte olan bir erkek değil de doğum yapmakta olan bir kadın olduğunda; toplumda ölümün ve ölüm korkusunun değil de yaşamın ve yaşam sevgisinin hüküm sürmüş olduğu çıkarımını yapmak mantıksız olmaz."[216]

Bu toplumlarda seküler ve kutsal ayrımı yoktu, hayat dindi ve din hayattı. Tanrıça dinlerinde kutsal ailenin başında kadın, "Yüce Ana" vardı. Seküler ailede soy, annenin ailesi tarafından takip ediliyordu ve ikametgâh da anne tarafında gerçekleşiyordu yani koca karısının ailesinin ya da klanının yanına yerleşiyordu.[217] Bu durum, topluluğun anaerkil olduğu anlamına gelmiyordu. Hem kadınlar hem de erkekler Tanrıça'nın çocuklarıydı ve toplumun hiçbir yarısı diğerinden üstün ya da aşağı değildi.[218] Toplumdaki ortak tavır derecelendirme değil birleştirme, egemenlik değil işbirliği üzerine kurulmuştu.

Gimbutas, steplerde yaşayan Hint Avrupa göçebe topluluklarının aksine Eski Avrupa kabilelerinde eril-dişil ayrımı üzerine kurulu bir mitoloji yoktu. Dişil ve eril prensip yan yana dururdu. Genellikle Tanrıça'ya eşlik eden eril varlık, kreatif ve aktif dişil enerjiyi destekleyip güçlendiren genç bir adam ya da erkek bir hayvan olarak görünürdü. Biri diğerinden üstün değildi, birbirlerini tamamlayarak güçleri ikiye katlanırdı.[219]

İnsan tarihinin kayıtlı geçmişinde pek çok kez ortaklık üzerine kurulmuş toplumlar görüldü, bu toplumlarda ilahi olanın

215 *Age.* s. 18.

216 *Age.* s. 20-21

217 *Age.* s. 23-24

218 *Age.* s. 28.

219 Marija Gimbutas, *Goddesses and Gods of Old Europe*, 7000-3500 B.C, s. 237.

yaşam veren yönlerine tapılırdı ve ne gündelik ilişkilerde ne de dini ayinlere cinsiyet ayrımı uygulanırdı. Bu tarz toplumların izlerini sadece Batı Avrupa'nın Paleolitik mağara sanatında değil Çatalhöyük ve Hacılar'daki mezar bölgelerinde, Girit'in Minos medeniyetinde, Gnostik Hıristiyanlarda, erken dönem Keltlerinde, Amerikan yerlilerinde ve Bali'de görebiliyoruz.

İLAHİ OLANIN İKİLİ DOĞASI

Mircea Eliade, en güçlü dişil ve eril varlıkların dahi androjen olduğu dinlerin ikili doğası hakkında yazılar yazar. "İlahi olan hangi formda tezahür ederse etsin, eril de dişil de nihai gerçeklik ve kati güçtür ve bu gerçeklik ve güç kendisine atfedilen herhangi bir sıfatla (iyi, kötü, eril, dişi ya da herhangi başka bir şeyle) sınırlandırılamaz."[220]

Mary Ritchie Key, *Eril/Dişil Dil* isimli kitabında Azteklerin dilinde cinsiyet belirteci olmadığını ve dünyanın ve tüm insanların ikili doğaya sahip tekil bir prensip tarafından yaratıldığına inandıklarını söylüyor. "Bu yüce varlık hem eril hem de dişil olarak tezahür ediyordu. Bu tanrı hem eril hem de dişil olarak ortaya çıkabiliyordu. İkili bir doğaya sahip olan *Ometeotl* tekil bir yüce varlığın iki farklı yönüne sahipti. *Ome* = iki, *teotl* = tanrı anlamına geliyordu."[221]

Elaine Pagels, Yukarı Mısır'da Nag Hammadi'de 1945 yılında Arap bir köylü tarafından bulunan, MS birinci ve dördüncü yüzyıllar arasında yazılmış elli iki Gnostik İncil hakkında yazmıştır. Bu sıra dışı metinlerde, İsa'nın Tanrı Ana ve Tanrı Baba'dan bahsettiği söyleniyor. Thomas'ın İncil'inde İsa, ebeveynleri Meryem

220 Mircea Eliade, *Patterns in Comparative Religion* 1958, s. 421, Marta Weigle, *Spiders and Spinsters*, s. 269'dan alıntı.

221 Weigle, *Spiders and Spinsters*, s. 267'den alıntı.

ve Yusuf'u İlahi Anası Kutsal Ruh ve İlahi Babası Gerçeğin Babası ile karşılaştırıyor.[222] Kutsal Ruh hem anne hem de bakiredir, İlahi Baba'nın eşi ve eşitidir. Philip'in İncil'inde, İsa'nın bakire bir anneden doğmuş olma mucizesinden "İki ilahi gücün, Her Şeyin Babası ve Kutsal Ruh'un gizemli birleşimi" olarak bahsediliyor.[223] Sonsuz mistik sessizlik ve Kutsal Ruh dışında, ilahi anneden Sophia (bilgelik ve ilk düşünce) diye de bahsediliyor. "Sophia sadece ilk evrensel yaratıcı olmakla kalmıyor aynı zamanda insanları aydınlatıp onlara bilgelik de veriyor."[224]

MS 200 yıllarında Hıristiyan geleneğindeki neredeyse tüm dişil Tanrı imgeleri ortadan yok olmuştu. O zamana dek, kadınların Kilise'de önemli yerlerde görev yapmış olduklarını görebiliyoruz. "Valentinian benzeri Gnostik topluluklarda kadınlar erkeklerle eşit görülürlerdi, kimi kadınlar peygamber, öğretmen, gezgin Evangelist, şifacı, rahip ve hatta piskopos olarak saygı görürdü."[225] Bu durum bütün dünyada geçerli değildi. MS 180 civarında, kendisini Mısır Kilisesi'ne bağlı bir Ortodoks olarak tanımlayan fakat Gnostik gruplarla yakın ilişkileri olan İskenderiyeli Klement şöyle yazmıştı: "... Kadınlar ve erkekler mükemmellikte eşittirler ve aynı şekilde eğitilmeleri, aynı kurallara tabi tutulmaları gerekir. İnsanlık ismi hem kadını hem de erkeği içerir ve bizler için İsa'da ne eril ne de dişi vardır."[226]

Klement'in bu eşitlikçi tavrı ne yazık ki ikinci yüzyılın diğer Kilise liderleri arasında kendisine yer bulamadı. Erkek hiyerarşi bilinci kadınların eşitliği fikrine ne seküler ne de dini konularda açıktı. Edward Whitmont şöyle yazıyor: "Yaratıcılık olasılığının mı gerici yok ediciliğin mi üstün geleceği mitlerin ya da arketiplerin gücüne değil bilinç seviyesinin gelişimine

222 Elaine Pagels, *The Gnostic Gospels*, s. 62.

223 *Age.* s. 64.

224 *Age.* s. 65

225 *Age.* s. 72.

226 *Age.* s. 81-82.

bağlıdır."[227] Klement, İskenderiye'nin kozmopolit ortamında, Mısır cemiyetinin eğitimli ve zengin üyeleri arasında kabul gören bakış açısının, Anadolu'da, Yunanistan'da, Roma'da Batılı Hıristiyanlar arasında, Kıta Afrikası'nda ve Galya'da hiçbir etkisi olmadığını gördü.[228]

KELTİK HIRİSTİYANLIK

İlk Hıristiyanlık tohumları kök saldığı kültürün özelliklerine göre farklı çiçekler açtı. Erken Dönem Keltleri, toplumları ruhaniyet ve yaşam üzerine kurulmuş kabile insanlarıydı. Onlar, tüm hayatın Kaynak'tan fışkırdığına ve hayatın fonksiyonunun görünmez diyarlarla uyum içinde yaşamak olduğuna inanıyorlardı. Keltik sanatta bulunan üçlü spiral, Üçlü Tanrıça'nın enerjisini simgeliyordu: Sıradan dünya, düşünce dünyası (mistik dünya) ve fiziksel dünya. Kutsal varlık hem doğada hem de ruhta olduğu için tabiat dünyasına görünmeyen dünyaya açılan kapı olarak bakılıyordu.

Bu bereketli bakış açısının içine iki dünya arasında gidip gelebilen İsa figürü eklendi. İki dünya arasında yürüyebilme gizemi zaten Keltik bilincin bir parçasıydı, dolayısı ile İsa figürü Kelt topraklarındaki Druid merkezlerinde hızla kabul gördü. Keltik haç İsa'nın ölümü ile değil onun dünyalar arasında gidip gelebilme özelliği ile ilgiliydi.

Keltik Hıristiyanlık, doktrin yerine ruhun direkt kişisel deneyimlerine önem vermiştir. İnsanlar, ruh dostları ve danışmanları ile bu konular hakkında konuşmaya ve deneyim edinmeye teşvik edilirlerdi. Topluluk hiyerarşik değildi, ruh dostu esasen bir ruhani danışmandı, piskopos tarzı bir otorite yoktu. Keltik Hıristi-

227 Edward Whitmont, *Return of the Goddess*, s. 164.

228 Pagels, *The Gnostic Gospels*, s. 82.

yanlık dişili, sezgilerin gelişimini kucaklayıp tensel yaşam deneyimini desteklerdi. Tensel duygu bedenin bilgeliği olarak kabul edilir ve insan bedeni asla kötü gözle görülmezdi. Özgür irade aracılığı ile insanların tabiatın tasarımı içerisinde yaşayabilecek güce sahip olduğu öğretilirdi.

Keltler kabile insanları oldukları için öğrenme merkezlerindeki eğitim merkezi değildi. Otorite gruptaki herkese aitti ve başrahip ya da başrahibe daha çok deneyimli birer terapist görevi görüyordu. Bu düzen, Zen Budizmi'nin çalışma yöntemini andırır. Keltik Hıristiyanlar, ruhun hiyerarşik olmayan beş katmanlı bir enerji alanında tezahür ettiğine inanırlardı. Bu katmanlar; mineral, bitki, hayvan, insan ve melek dünyalarıydı ve iç içeydiler.

İskoçya'nın Iona Adası'nda Vivienne Hull ile Keltik Hıristiyanlık üzerinde çalışırken bu beş katmanlı enerji alanı benim için bir realiteye dönüştü. Bu güzel ada "çok hassas bir yerdir", burada dünyalar arasında yürümek çok kolaydır, adada görünmeyen diyarların size dokunduğunu hissedebilirsiniz.

Keltik Hıristiyan Kilisesi'nde kadınların yeri eşit bir şekilde erkeklerin yanıydı, kadınlar Britanya adalarında özgürce dolaşıp vaizlik yapar ve otorite pozisyonlarına gelebilirlerdi. Azize Brigit, bir Kildare rahibesiydi ve kutsal Beltane ateşinden sorumluydu, on bir çocuğu da bu görevi devam ettirdiler. Ateş on birinci yüzyıla dek yanmaya devam etti, sonra Roma'nın emriyle piskopos gelerek ateşi söndürdü. Roma Kilisesi'nin sansürüne rağmen, Keltik Hıristiyanlık dişil, tabiat, mistisizm ve sezgi ile olan ilişkisini kesmedi. Keltik Hıristiyanlar, din dişilden kopunca dünyadan da kopar diye düşünürlerdi. Keltik Hıristiyanlık bin sene boyunca yaşadı ve şimdilerde tekrar hayat buluyor. O hepimize şu soruyu soruyor: "Uçları deneyimleyip dünyalar arasında yürümeye hazır mıyız?"[229]

229 Yazarın, Chinook Topluluğu'ndan Vivienne Hull'un konferanslarından aldığı notlar, Iona, İskoçya, 20-21 Haziran, 1988.

Dünya günümüzde zor bir süreçten geçiyor ve tüm ülkelerin insanları gezegenin ve insanlığın iyiliği adına endişeler taşıyor. Spiritüel vizyonu kalplerimizde tekrar canlandırmaya çok ihtiyacımız var. 2020 yılına girerken madde ve ruhun, beden ve zihnin, doğa ve kutsalın, insan ve ilahi olanın ilişkisini onurlandıran kadim öğretiler geri geliyor. Mayalılar, Tibetli Budistler, Amerikan yerlileri, Yaratılış maneviyatı ve Tanrıça Dinleri bu kadim gerçekleri tekrar su yüzüne çıkartıyor.

BİR YAŞAM MODELİ OLARAK DAİRE

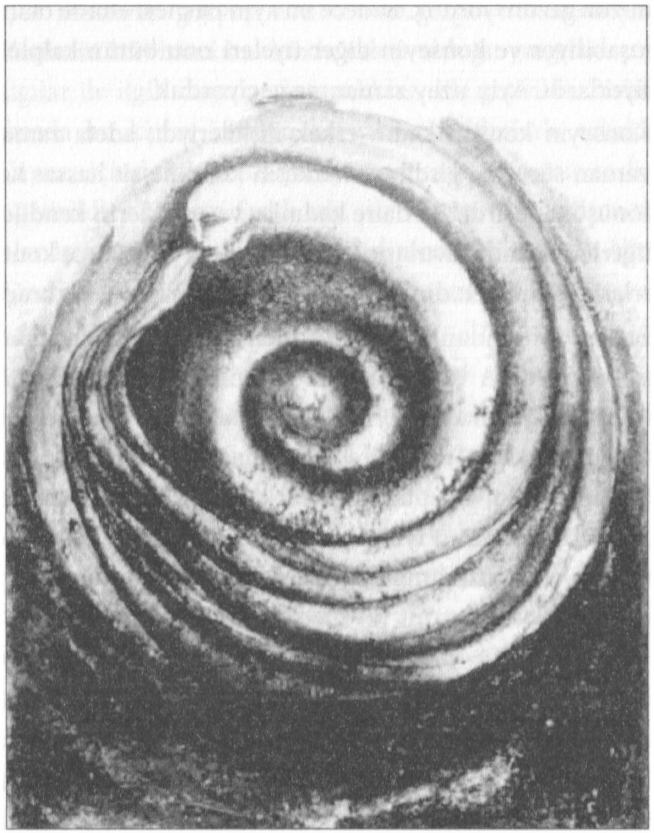
En temiz, en basit, en kapsayıcı şekil dairedir.[230] O bir çocuğun ilk çizdiği şekildir, doğada sonsuz kere tekrar eder. Uyumludur, rahatlatır, dönüştürür. Bir dairenin başı da sonu da yoktur. "Hiçbir şey dışlanmaz, her şey yerini bulur ve büyük bir sürecin önemli bir parçası olarak görülür."[231] Bir kişi bir dairenin içinde diğerleri ile birlikte oturduğunda herkes eşittir ve birbiri ile bağlantılıdır. Güç belli bir kişide değildir, güç paylaşılır ve ego merkezciliğe yer yoktur. Herkes iç içe olduğu ve sadece daire ile olan ilişkisinden anlam devşirdiği için, daire şeklini aldıkça herkes dönüşüm geçirir. Dairelerde sihir gerçekleşir. Bir daire verme ve alma yeridir, bize koşulsuz sevgiyi öğretir.

"İlkel Mandala yere çizilen bir daireden ibaretti. Daireden içeri adımını ilk kez atan inisiye büyülü bir dünyaya adım atardı, dünya onun ağzından yıldızlara şarkısını söylerdi. Zaman tekerleği geri dönüyor. Sihirli daire yine çiziliyor."[232]

230 Jose Arguelles ve Miriam Arguelles, *Mandala*, s. 23.

231 *Age*. s. 127.

232 *Age*.

Doğumtaşı, Deborah Koff Chapin'in tablosu; *Harikalar Havuzunda: Uyanışa Dair Rüyalar ve Vizyonlar*. Telif hakkı 1989 Marcia Lauck ve Deborah Koff Chapin. Bear and Company Publishing'in müsaadesi ile yayımlanmıştır.

Yakın bir zaman önce lise öğrencileri için düzenlenen beş günlük bir inzivaya katılma şansım oldu. Bu inzivada, iletişim için Amerikan yerlilerinin kabile konseyi düzenini uyguladık. Konseyde dairesel bir şekilde oturup konuşma çubuğunu

aramızda gezdiriyorduk. Sadece bu ayin nesnesi elinde olan kişi konuşabiliyor ve konseyin diğer üyeleri onu bütün kalpleriyle dinliyorlardı. Ayin uzay zamanına geçiyorduk.

Konseyin konusu kadın erkek ilişkileriydi, adeta zamansız bir zaman sürecine girdik ve herkesin kendine ait hassas konusu dönüşüm geçirdi. Bu daire kadınlar ve erkeklerin kendilerine ve diğerlerine karşı tavırlarını değiştirmeleri ve özgürce konuşup diğerlerini gönülden dinleyebilmeleri için çok güçlü bir araçtı.

Babası tarafından istismar edilen ergenlik yaşlarında bir kızın çektiği acıyı ve sonrasında kadınlara karşı süregelen bu istismarı durdurmadıkları için dünyadaki tüm erkeklere karşı hissettiği öfkeyi dinledik. Orada bulunan erkeklerin hepsini sorumlu tutuyordu. Gruptaki genç erkekler kızın suçlamalarına; güçlerini başkalarının iyiliği pahasına elde etmek isteyen kimi erkeklerin duyarsızlığından ve tacizlerinden ne kadar nefret ettiklerini söyleyerek yanıt verdiler. Aynı zamanda böyle bir durum karşısında ne yapmaları gerektiğini bilmediklerinden ve kendilerinin de istismarcı erkek kategorisine sokulmaktan ne kadar korktuklarından yakınırlardı. Yetersizlik hisleri aşikârdı.

Kızlar sokaklarda uğradıkları tacizlerden ve kendilerini güvende hissetmediklerinden bahsettiler. Erkekler fiziki bedenleri ile ilgili özgüvensizliklerini, kültürümüzdeki maço erkek figürüne uygun davranma gerekliliğini ve işin içine cinsel beklentileri karıştırmadan kızlarla sosyal ilişki kurmakta zorluk çektiklerini anlattılar. Kızlar okulda bedenleri yüzünden sürekli yargılandıklarını ve sınıfta ilgi görebilmek için erkeklerden daha çok çalışıp daha zeki olmaları gerektiğini dile getirdiler. Erkekler, diğer erkeklerin kendilerinin de arkadaşları olan kızlarla ilgili övünerek anlattıkları seksüel hikâyeleri dinlemekten hoşlanmadıklarını söylediler. Hem kızlar hem de erkekler mezuniyetten sonra ailelerinden ve arkadaşlarından ayrılacak olmanın kendilerini korkuttuğunu dile getirdiler.

Çok miktarda gözyaşı döküldü ve gergin dakikalar yaşandı. Kişilerin birbirleri hakkında sahip olduğu yargılar ve yanlış algılar ile ilgili duyulan kızgınlıklar dile getirildi. Birbirleri hakkında bu kadar kafaları karışıkken kadınlarla erkeklerin asla uyum içinde bir arada yaşayamayacaklarına dair endişeler dile getirildi. Kişilerin farklı ırk, yaş ve cinsel yönelime sahip olanlar için taşıdıkları önyargıları dinledik. Yirmi altı öğrenci ve öğretmenlerin konuşması dört saat sürdü. Elinde konuşma çubuğunu tutan kişi konuşurken herkes pür dikkat kesildi. O dairedekilerin hepsi oradan değişmiş olarak ayrıldı.

O gece konseyle ilgili bir rüya gördüm. Rüyamda dişi bir yılan geldi ve dairenin içine girdi. Kimse kıpırdamadı, hepimiz sessiz bir şekilde yılanı izledik. O daireyi gezip herkesin yüzüne tek tek baktı, kimilerinin önünde biraz daha uzun süre durdu. En sonunda gözlerini bana dikti, gözleri sanki içimi delip geçiyordu. Ağzını açıp tek bir kelime söyledi fakat bu kelimeyi o kadar üzerine basarak söyledi ki ne demek istediğini hemen anladım. *"Değişim"* diye tısladı.

Bu konsey bana büyük umut verdi. Eğer lise öğrencileri büyüklerle birlikte bir dairede oturup birbirlerinin korkularını, acılarını, mutluluklarını, çaresizliklerini ve gelecek için besledikleri umutları dinleyebiliyorsa eğer belki de gelecek kuşaklar ikilik denilen günahtan kurtulabilecekler demektir. Bu çocuklar baskın ve egemen olmak yerine şefkati, birbirlerini kabul etmeyi, önemsemeyi ve aidiyet duygusunu öğreniyorlar. Hepimizin esasen bir ve aynı olduğumuzu öğreniyorlar.

Hep beraber deneyimlediğimiz bu sevgi ve merhamet duygusu farklılıklardan korkmak yerine onları anlamamızı sağlayacak. Kadınların toplumun üzerinde çok büyük bir etkisi olduğuna inanıyorum. Her birimiz eril ve dişil doğamızı onardıkça gezegenin bilincini acı, karmaşa ve egemenlik arzusundan çıkartıp

aidiyet hissi, şifa verici denge ve *beraber var olma* arzusuna doğru yönlendiriyoruz. Kadınların bu dengesizliğe son vermek için dünyaya daha fazla bilgelik, daha fazla prajna üflemesi gerekiyor. *Bizler* göçmeniz, bu yolculuğa görünen ve görünmeyen bütün yaşam biçimlerini onurlandırmayı öğrenmek için hep birlikte çıktık. Kadın kahramanın gücü işte burada yatıyor.

SONUÇ

Eski hikâye sona erdi ve erkek kahramanın yolculuğu evrimsel döngünün içinde yeni bir tarafa doğru yöneldi. "Öteki" için, mevki için, varlık ve zenginlik için, on beş saniyelik şöhret için yapılan yolculuklar artık önemini yitirdi. Bu yanlış yolculuk ne yazık ki kadınların bedenlerinde ve ruhlarında, Tabiat Ana'nın da hücresel yapısında derin yaralar açtı.

Günümüzün kadın kahramanı sezgi kılıcını kullanarak kendisini geçmişe bağlayan ego bağlarını kesmeli ve ruhunun hakiki amacını bulmalıdır. Annesine karşı hissettiği kötü duygulardan, başkalarını suçlamaktan ve babasını idealize etmekten kurtulup kendi karanlığı ile yüzleşmek için gerekli olan cesareti bulmalıdır. Onun gölgesi kendisine aittir, adını o koyacak ve onu kucaklayacaktır. Kadınlar içlerindeki bu karanlık, gölgelerle dolu yerleri meditasyon, sanat, şiir, oyunlar, ayinler, ilişkiler aracılığı ile ve toprağı kazarak aydınlatırlar.

Kadın kahramanın pek çok anlamı ve bu role soyunan kadının pek çok sureti vardır. O, beyaz atlı prensi tarafından kurtarılmayı bekleyen çaresiz genç kızdır, kıtalarını savaşa götüren bir Valkyrie'dir,[233] çölde tek başına kemikleri boyayan bir sanatçıdır, Kalküta'da fakirlerin yaralarını iyileştiren küçük bir rahibedir, hem bebek mamalarına hem de iş dosyalarına yetiş-

233 İskandinav mitolojisinde savaşçı bakire. (ç.n.)

meye çalışan bir süper annedir. Her yeni jenerasyonla birlikte kadının sureti değişir.

Günümüzün kadın kahramanının görevi kendi içindeki altın ve gümüş madenlerinde kazı yapmaktır. Kutsal Dişil'den kopukluğunu onarmak için Kalbi Olan İç Erkeği ile olumlu bir ilişki kurmalı ve Bilge Kadın'ın sesini duymalıdır. Sadece zihnini değil bedenini ve ruhunu da onurlandırdıkça kendisi ile kültür arasında kopukluğu da onarır. Günümüzde kadınlar, vizyonlarını ortaya koymak, sınırlarını çizmek ve kendileri ve başkaları adına sorumluluk almak için yeni yöntemler keşfediyorlar. İnsanlara köklerine dönüp farkındalık içinde yaşamaları gerektiğini ve dünyaya karşı sorumlulukları olduğunu hatırlatıyorlar.

Kadınlar örer; bizler erkeklere, çocuklara ve birbirimize sarılıp yaşam ağını koruruz.

Kadınlar koruyucudur; bebeklerimizi ve hayallerimizin çocuklarını doğururuz.

Kadınlar şifacıdır; bizler bedenin, kanın ve ruhun gizemlerini biliriz onlar tek ve birdir.

Kadınlar sevgilidir; bizler neşeyle birbirimizi, erkekleri, çocukları, hayvanları ve ağaçları kucaklayıp onların zaferlerini ve acılarını tüm kalbimizle dinleriz.

Kadınlar simyacıdır; bizler şiddetin, yıkımın ve dişile yapılan saygısızlığın köklerini bulur ve kültürel yaraları dönüştürürüz.

Kadınlar dünyanın ruhunun koruyucusudur; bizler karanlığı gizlendiği yerden çıkartır ve görülmeyen diyarları onurlandırırız.

Kadınlar dalgıçtır; güvenli, harikulade ve yaşamla dolu Gizem'lerin içine dalarız.

Kadınlar şarkıcıdır, dansçıdır, peygamberdir ve şairdir; bizler yaşamın içinde yolculuk ederken bize yardım etmesi içim Kali Ana'yı çağırırız.

Kali bizimle ol,
Şiddet, yıkım, saygımızı teslim al.
Karanlığa ışık getirmemize yardım et,
Acıyı ve öfkeyi azaltıp
Onları oldukları gibi görebilmemize yardım et
Kırılgan ve ıstıraplı sevgimize denge getir
Vahşi açlığı hak ettiği yere
Yaratılışın içine gönder
Saf güç nefretle sevgi arasında
Dengeyi sağlasın.

Her zaman umutlu olmamıza yardım et,
Ruhların bahçıvanı
Karanlık olmadan hiçbir şeyin
Doğmayacağını bilen
Ve ışık olmadan
Çiçeklerin açmayacağını...

Köklerini hatırla,
Sen, karanlık olan, Kali,
Muhteşem güç.[234]

Mary Sarton

234 May Shenton, "The Invocation to Kali"den, ed. Laura Chester ve Sharon Barba, *Rising Tides* içinde, s. 67.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Arguelles, José ve Arguelles, Miriam. *Mandala*. Berkeley: Shambhala Publications, 1972.

Birkhauser-Oeri, Sibylle. *The Mother: Archetypal Image in Fairy Tales*.

Toronto: Inner City Books, 1988.

Boer, Charles, çeviri: "The Hymn to Demeter." *Homeric Hymns*. 2nd ed. rev. Irving, Texas: Spring Publications, 1979.

Bolen, Jean Shinoda. *Goddesses in Everywoman: A New Psychology of Women*. San Francisco: Harper & Row, 1984.

Buber, Martin. *I and Thou*. New York: Scribner, 1958.

Budapest, Zsuzsanna. *The Grandmother of Time*. San Francisco: Harper & Row, 1989.

----------*The Holy Book of Womene958.ow, 198*. Berkeley: Wingbow Press, 1989.

Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. Bollingen Series 17. Princeton: Princeton University Press, 1949.

----------*The Power of Myth*. New York: Doubleday, 1988.

Canan, Janine. *Her Magnificent Body: New and Selected Poems*. Manrøot Books, 1986.

----------, ed. *She Rises Like the Sun*. Freedom, Calif.: Crossing Press, 1989.

Carroll, Lewis. *Alicell, Lewis. s, Cn Wonderland and Through the Looking Glass*. New York: New American Library, 1960.

Chernin, Kim. *Reinventing Eve.* New York: Harper & Row, 1987.

Chester, Laura, and Barba, Sharon, eds. *Rising Tides: 20th Century American Women Poets.* New York: Washington Square Press, 1973.

Christ, Carol P. *Laughter of Aphrodite.* San Francisco: Harper & Row, 1987.

Clift, Jean Dalby, and Clift, Wallace B. *The Hero Journey in Dreams.* New York: Crossroad Publishing Co., 1988.

Dallett, Janet O. *When the Spirits Come Back.* Toronto: Inner City Books, 1988.

Downing, Christine. *The Goddess.* New York: Crossroad Publishing Co., 1981.

Edinger, Edward F. *Ego and Archetype.* New York: Putnam's/ Jung Foundation, 1972.

Eisler, Riane. *The Chalice and the Blade.* San Francisco: Harper & Row, 1987.

Fox, Matthew. *Original Blessing.* Santa Fe: Bear & Company, 1983.

Friedan, Betty. *The Second Stage.* New York: Summit Books, 1981.

Gimbutas, Marija. *Goddesses and Gods of Old Europe, 700088...ghB.C.* Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1982.

Green, Roger L. *Heroes of Greece and Troy.* New York: Walck, 1961.

Griffin, Susan. *Like the Iris of an Eye.* New York: Harper & Row, 1976.

----------*Woman & Nature: The Roaring Inside Her.* New York: Harper & Row, 1978.

Hall, Nor. *The Moon and the Virgin.* New York: Harper & Row, 1980.

Hammer, Signe. *Passionate Attachments: Fathers and Daughters in America Today.* New York: Rawson Associates, 1982.

Hildegard of Bingen. *Illuminations of Hildegard of Bingen*. Commentary by Matthew Fox. Santa Fe: Bear & Company, 1985.

Johnson, Buffie. *Lady of the Beasts*. San Francisco: Harper & Row, 1988.

Johnson, Robert A. *She: Understanding Feminine Psychology*. San Francisco: Harper & Row, 1977.

Jung, C. G., and Kerenyi, K. "Psychological Aspects of the Kore." *Essays on a Science of Mythology*. New York: Pantheon Books, 1949.

Klein, Mina C., and Klein, H. Arthur, *Käthe Kollwitz: Life in Art*. New York: Schocken Books, 1975.

Kolbenschlag, Madonna. *Kiss Sleeping Beauty Goodbye*. San Francisco: Harper & Row, 1979.

Lauter, Estella. *Woman as Mythmakers: Poetry and Visual Art by Twentieth-Century Women*. Bloomington: Indiana University Press, 1984.

Leonard, Linda Schierse. *The Wounded Woman*. Boston: Shambhala Publications, 1982

Lerner, Harriet Goldhor. *Women in Therapy*. New York: Harper & Row, 1988.

Levitt, Peter. *The Heart of Understanding*. Berkeley, Calif.: Parallax Press, 1988.

Luke, Helen M. *Woman, Earth and Spirit: The Feminine in Symbol and Myth*. New York: Crossroad Publishing Co., 1981.

Markale, Jean. *Women of the Celts*. Rochester, Vt.: Inner Traditions International, 1986.

Moon, Sheila. *Changing Woman and Her Sisters*. San Francisco: Guild for Psychological Studies, 1984.

Murray, Henry A., ed. *Myth and Mythmaking*. Boston: Beacon Press, 1960.

Neumann, Erich. *Amor and Psyche: The Psychic Development of the Feminine*. Bollingen Series 54. Princeton: Princeton University Press, 1955.

----------*The Great Mother: An Analysis of the Archetype*. Bollingen Series 47. Princeton: Princeton University Press, 1955.

Pagels, Elaine. *The Gnostic Gospels*. New York: Vintage Books, 1981.

Paris, Ginette. *Pagan Meditations: The Worlds of Aphrodite, Artemis and Hestia*. Dallas: Spring Publications, 1986.

Pearson, Carol. *The Hero Within*. San Francisco: Harper & Row, 1986.

Pearson, Carol, and Pope, Katherine. *The Female Hero in American and British Literature*. New York: R. R. Bowker Co., 1981.

Perera, Sylvia Brinton. *Descent to the Goddess*. Toronto: Inner City Books, 1981.

Phelps, Ethel Johnston. *The Maid of the North: Feminist Folk Tales from Around the World*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1981.

Rich, Adrienne. *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*. New York: Bardam Books, 1976.

Sharkey, John. *Celtic Mysteries: The Ancient Religion*. New York: Thames and Hudson, 1975.

Starhawk. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics*. Boston: Beacon Press, 1982.

Stone, Merlin. *Ancient Mirrors of Womanhood*. Boston: Beacon Press, 1979.

----------*When God Was a Woman*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1978.

von Franz, Marie-Louise, and Hillman, James. *JungFranz, Marie-Lou Inferior Function and the Feeling Function*. Dallas: Spring Publications, 1971.

Walker, Barbara G. *The Skeptical Feminist*. San Francisco: Harper & Row, 1987.

----------*The Woman*---------*arper &ionsyths and Secrets*. San Francisco: Harper & Row, 1983.

Weigle, Marta. *Spiders and Spinsters: Women and Mythology*. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1982.

Whitmont, Edward C. *Return of the Goddess*. New York: Crossroad Publishing, 1988.

Woodman, Marion. *The Pregnant Virgin: A Process of Psychological Transformation*. Toronto: Inner City Books, 1985.

Wynne, Patrice. *The Womanspirit Sourcebook*. San Francisco: Harper & Row, 1988.

Young-Eisendrath, Polly, and Wiedemann, Florence. *Female Authority: Empowering Women through Psychotherapy*. New York: Guilford Press, 1987.

MAKALELER

Fleming, Patricia C. "Persephone's Search for Her Mother." Psychological Perspectives 15, no. 2 (güz 1984): 127–47.

Jenks, Kathleen. "'Changing Woman': The Navajo Therapist Goddess." Psychological Perspectives 17, no. 2 (güz 1986).

L'Engle, Madeleine. "Shake the Universe." Ms magazine. Temmuz/Ağustos 1987.

Mackay, Kathy. "How Fathers Influence Daughters." Los Angeles Times, 6 Nisan 1983.

Meador, Betty DeShong. "Uncursing the Dark: Restoring the Lost Feminine." Quadrant 22, no. 1 (1989): 27–39.

Murdock, Maureen. "Changing Women: Contemporary Faces of the Goddess." Women of Power 12 (kış1989).

Rothenberg, Rose-Emily. "The Orphan Archetype." Psychological Perspectives 14, no. 2 (güz 1983).

Schmidt, Lynda W. "How the Father's Daughter Found Her Mother." Psychological Perspectives 14, no. 1 (bahar 1983): 8–19.

Singer, June. "A Silence of the Soul: The Sadness of the Successful Woman." The Quest (yaz 1989).

Travers, P. L. "Out from Eden." Parabola 11, no. 3 (Ağustos1986).

Waldman, Anne. "Secular/Sexual Musings." Vajradhatu Sun 10, no. 6.

Wilshire, Donna W., and Wilshire, Bruce W. "Gender Stereotypes and Spatial Archetypes." Anima 15, no. 2 (bahar ekinoksu 1989).

ŞİİRLER

Connor, Julia. "On the Moon of the Hare." *In Making the Good*. Santa Fe: Tooth of Time Books, 1988.

Di Prima, Diane. "Prayer to the Mothers." In Chester, Laura and Barba, Sharon, eds. *Rising Tides*. New York: Washington Square Press, 1973.

Jong, Erica. "Alcestis on the Poetry Circuit." In *Half-Lives*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1973.

Piercy, Marge. "For Strong Women." *In Circles on the Water: Selected Poems of Marge Piercy*. New York: Alfred A. Knopf, 1982.

Waldman, Anne. "Duality (A Song)." Fast Speaking Music, BMI, 1989.

KATKIDA BULUNANLAR

Aşağıda listelenen şairlere ve onların yayınevlerine, üzerlerinde telif hakkı bulunan eserleri kullanmama müsaade ettikleri için ayrıca teşekkür ederim. Telif haklarını ellerinde bulunan kişilerle iletişim kurabilmek için her türlü çaba gösterilmiştir.

Janine Canan: "Inanna's Descent", *Her Magnifecent Body: New and Selected Poems* kitabından, 1986, Manroot Books'un izni ile kullanılmıştır.

Julia Connor: "On the Moon of the Hare", Julia Connor'ın *Making the Good* isimli kitabından, 1988 (Tooth of Time Press) Yazarın izni ile kullanılmıştır.

Diane Di Prima: "Prayer to the Mothers", *Selected Poems* kitabından 1956-1975, Diane Di Prima, yazarın izni ile kullanılmıştır.

Susan Griffin: *Like the Iris of an Eye*'dan alıntı, telif hakkı 1976. Harper ve Row Publishers'ın ve yazarın izni ile kullanılmıştır. *Woman and Nature: The Roaring Inside Her*, Susan Griffin, telif hakkı 1978, yazarın ve yayınevinin izni ile kullanılmıştır.

Erica Jong: *Half Lives* isimli kitabın "Alcestis on the Poetry Circuit" isimli şiirinden alıntı. Telif hakkı: 1971,1972,1973 Erica Jong. Henry Holt and Company Inc'in izni ile kullanılmıştır.

Rhett Kelly: Lot's Wife, Rhett Kelly, 1989. Yazarın izni ile kullanılmıştır.

Marge Piercy: "For Strong Women", *Circles on the Water: Selected Poems of Marge Piercy* kitabından, 1982. Alfred. A. Knopf'un izniyle kullanılmıştır.

May Sarton: "The Invocation of Kali" şiirinin sözleri, *A Grain of Mustardseed: New Poems by May Sarton* kitabından alınmıştır. 1971. W.W Norton & Company Inc'in izni ile kullanılmıştır.

Anne Waldman: Anna Waldman'ın *Duality* isimli eserinden alıntı, 1989, yazarın izni ile kullanılmıştır.

İLLÜSTRASYONLAR

"Gorgon", Veii Tapınağı, Villa Giulia Müzesi, MÖ 500. İllüstrasyon Sandra Stafford 1989.

"The Birth of Athena", kalkan üzerinde bronz süsleme, MÖ 580-570, Atina National Museum. İllüstrasyon Sandra Stafford/Ron James, 1989.

Challenging Myth 3, tablo, Nancy Ann Jones, 1986

"Mistress of the Beasts", terakota amfora üzerindeki resmin detayı, Boetian, MÖ 7. yüzyıl, Atina, National Museum. İllüstrasyon Sandra Stafford 1989, Martha Walford'a ait fotoğraftan.

"Sheela-na-gig" Saint Mary ve Saint David kiliselerindeki kabartmalardan, Kilpeck. İllüstrasyon Sandra Stafford 1989.

Mother and Daughter, tablo Meinrad Craighead, *The Mother's Song: Images of God the Mother*'dan. Telif hakkı 1986 Meinrad Craighead. Paulist Press ve Meinrad Craighead'in izni ile reprodüksiyonu kullanılmıştır.

Birthstone, tablo, Deborah Koff-Chapin, *At the Pool of Wonder: Dreams and Visions of an Awakening*. Telif hakkı 1989 Marcia Lauck ve Deborah Koff-Chapin. Bear&Company Publishing'in izni ile kullanılmıştır.

DİZİN

A

Afrodit 20, 91, 92, 117, 137
Afrodit-Mari 137
Agamemnon 63, 113, 114, 115, 116
Aile 29, 55, 76, 80, 85, 96, 109, 170, 246
Alice Harikalar Diyarında 67
Alkolizm 98, 191, 211
Alt dünyaya yapılan yolculuk 130
Amaterasu 199
Amerikan ve İngiliz Edebiyatındaki Kadın Kahramanlar 68
Amor ve Psyche 220
Ana Tanrıça 136, 158, 226
Animus 60, 91, 92, 155, 220
Anne kompleksi 188, 189
Annesiz kızlar 191, 211
Anneye karşı tepkisel 45
Arlie Hochschild 55
Artemis 114, 115, 127, 139, 191, 193, 256
Aslan 226
Athena 62, 63, 64, 139, 260

B

Baba, amca ya da dedenin ilgi eksikliği 68
Babalar 27, 29, 43, 57, 58, 60, 61, 62, 65, 69, 72, 73, 74, 97, 100, 118, 150, 153, 155, 169, 170, 189
Babanın İhaneti 113
Babanın maskesini çıkartmak 157
Baba Agamemnon'un ihaneti 113
Babasının Kızı Annesini Nasıl Buldu? 191
Babasının kızları 57, 58
Babasının küçük kızı 90
Baba Tanrılar 134, 147
Babayı memnun etmek 102
Bağımlılık 28, 80, 84, 45, 79, 80, 84, 85, 95, 130, 169
Bakire hamile 210
Balıkçı Kral 213, 214, 215, 225
Beden 21, 22, 28, 29, 30, 31, 47, 51, 52, 53, 54, 56, 100, 110, 111, 112, 118, 133, 135, 136, 137, 147, 148, 149,

150, 151, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 177, 187, 188, 189, 194, 197, 199, 200, 203, 204, 216, 217, 225, 226, 227, 232, 234, 243, 244, 246, 249, 250
Bedenin bilgeliği 243
Bedenin aşağılanması 159
Bedenin sınırları 52
Bedenin reddi 51, 52
Beden ve ruh 158
Ben ve Sen 233
Betty Friedan 85, 98, 119, 125, 254
Bireyleşmek 45
Bir Kadının Ölümü 192
Bonkör 20, 92, 195
Boşluk hissi 21
Brigit 243
Buber, Martin 253
Buffie Johnson 162, 198, 201
Büyükanne 161, 172, 173, 181, 196, 197, 198

C

Campbell, Joseph 253
Canan, Janine 253
Canavarların Hanımı 122
Carl Jung 20, 44, 60, 103, 143, 170, 188, 254, 255
Carol Christ 117, 254
Cerridwen 199
Cesaret 32, 33, 63, 67, 77, 79, 88, 105, 124, 156, 169, 204, 217, 249
Cheri Gaulke 53
Cinsellikle Bağıntılı Güç 162
Christine Downing 18, 142
Cinsiyet 13, 16, 25, 39, 43, 46, 53, 76, 89, 118, 151, 154, 214, 236, 237, 238, 240
Çocuk doğurma 54, 159, 165
Collen Kelley 174
Connor, Julia 258

D

Daireler 237, 244
Dallett, Janet 254
Daybook 23
Değersizleştirilme 76
Değişen kadın 174, 176, 177
Demeter 18, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 151, 162, 193, 253
Demeter İçin İlahi 139
Demeter'in yası 140
Denge 13, 23, 25, 28, 33, 43, 84, 96, 135, 180, 184, 190, 214, 215, 217, 228, 232, 248, 251
Depresyon 30, 48, 54, 62, 130, 133, 142, 151

Descent to the Goddess 17, 126, 147, 256
Diane Di Prima 227, 258, 259
Dianne Feinstein 59, 60
Dişil 11, 13, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 50, 55, 56, 57, 60, 62, 66, 69, 70, 72, 76, 86, 88, 97, 98, 99, 100, 111, 112, 115, 118, 126, 132, 142, 149, 150, 154, 155, 156, 158, 160, 163, 164, 166, 167, 168, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 184, 185, 187, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 209, 214, 215, 219, 220, 224, 225, 227, 228, 232, 234, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 247, 250
Dişil değerler 11, 24, 26, 37, 39, 55, 76
Dişilden Ayrılmak 37
Dişil doğa 21, 22, 23, 28, 38, 50, 111, 156, 158, 176, 180, 184, 189, 200, 219, 247, 250
Dişiliğin reddi 40, 51
Dişilin Aşağılık Oluşu Miti 13
Dişilin eril tarafından ihanete uğraması 115
Dişilin Gücünü Geri Almak 209
Dişilin koruyucu yönü 175
Dişilin kutsallığı 13, 166
Dişilin Şifa veren güçleri 225
Dişil prensip 228
Dişil ve eril kopukluğu 234
Dişil ve erilin evliliği 180
Doğurganlık 162, 163
Downing, Christine 254
Düalite 231, 233
Duality (A Song) 258, 260
Dumuzzi 155
Duygularını görmezden gelinmesi 187

E

Ego 11, 44, 60, 63, 64, 66, 68, 69, 80, 100, 105, 151, 190, 217, 219, 224, 244, 249
Ego gelişimi 60
Eisler, Riane 254
Ejderhalar 26, 77, 78, 89, 95, 218
Elefsis 139, 162, 193
Elefsis gizemleri 139
Emilly Carr 68
Empati 64, 88, 148, 153, 154
Endüstri Devrimi 37, 159

Enki 148, 153
Enlil 147, 148
Ensest 74, 160, 165, 170, 171, 191
Erica Jong 86, 259
Eril ve dişil yönlerin entegrasyonu 33
Erkek kahramanın yolculuğu 11, 13, 15, 19, 21, 22, 24, 28, 32, 33, 66, 112, 113, 219, 249
Erkekle özdeşleşmek 55, 57, 66
Erkek merkezli dünya 27, 38
Eşitlikçi 97, 237, 238, 241
Esther Harding 17, 142

F

Farkındalık 33, 218, 250
Favori kız çocuğuydu 118
Fleming, Patricia 257
Flor Fernandez 196, 197
Fox, Matthew 254

G

Gaia 180, 195
Gawain ve Lady Ragnell 220
Gimbutas, Marija 46, 237, 238, 239, 254
Gnostik 240, 241
Gnostik Hıristiyanlar 240
Griffin, Susan 254
Güçlü Kadınlar 109
Gugalanna 147, 148
Gülten Akın 228

H

Hades 21, 139, 140, 141, 142
Hansel ve Gretel 44
Hastalık 52, 54, 130, 163, 166, 218
Havva 53, 199, 200, 234
Helios 140
Henwen 161, 162
Hestia 194, 196, 256
Hildegard of Bingen 255
Hillman, James 257
Hint Avrupa Tanrıça 138
Histerik 46, 169
Hiyerarşik piramitler 236
Hıristiyanlığın Anne arketipi 134
Hıristiyanlık 160, 168, 198, 242, 243
Hırs 27, 32, 38, 56, 57, 63, 66, 74, 79, 86, 149, 159, 205, 216, 232

I

İçsel dişil 186, 194, 195
İçsel erkek 60, 69, 76
İfigenya 113, 114, 115, 116
İlahi çocuk 220
İlahi Sıradanlık 194
İnanna 16, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155

İnanna'nın Aşağı İnişi 146, 147
İniş yolculuğu 29, 132, 133, 139, 151, 169
İniş yolculuğu sırasında kadın 151
İris 141, 193
İsa 138, 168, 186, 213, 226, 235, 240, 241, 242
İsis 134, 193, 227
İskenderiyeli Klement 241
İzolasyon 30, 131, 132, 153, 155

J

James Hillman 170, 188
Janet Dallett 56
Janine Canan 228, 259
Jean Shinoda Bolen 63, 125, 142, 159, 160, 214, 225
Jill Baradi 66, 67
Johnson, Buffie 255
Jong, Erica 258
Joseph Campbell 1, 11, 19, 22, 24, 38
Julia Connor 183, 259

K

Kadeh ve Kılıç 237
Kadın kahramanın yolculuğu 1, 11, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 24, 26, 60, 66, 89, 105, 131, 158, 170, 184
Kali Ma 46
kalp 28, 130, 161, 190, 194, 204, 205, 219, 224, 225, 246
Kara Dakini 201
Käthe Kollwitz 175, 255
Kathie Carlson 17, 44, 56
Katolik 72, 119, 167, 168, 236
Kaybetme korkusu 43, 149
Keltik Hıristiyanlık 242, 243
kimlik 12, 26, 133, 149, 67
kız çocukları 58, 60, 61, 74, 80, 117, 118, 136, 153, 211
Kız Kardeşlerin Değişimi 173
Kolbenschlag, Madonna 255
kolektif bilinçdışı 42, 56, 60, 189
Kollwitz 175, 176, 255
Kore 138, 143, 255
Korece 1, 11
Korku 5, 24, 29, 43, 44, 45, 46, 48, 71, 72, 79, 82, 87, 95, 98, 113, 115, 120, 122, 125, 133, 136, 140, 144, 149, 152, 157, 161, 163, 165, 166, 169, 187, 188, 195, 200, 210, 221, 223, 224, 239, 246, 247
Kral Arthur 221
Kutsal Kâse efsanesi 213, 225
Kutsal Kâse Tanrıçası 224
Kutsal Ruh 241
Kwan Yin 20, 199, 201

L

Labirente 77, 200
Lewis Carroll 67, 68, 253

M

Maçoluktan Kurtulmak 9, 218
Madonna Kolbenschlag 104, 183, 204
Marija Gimbutas 46, 237, 238, 239
Marti Glenn 112
Martin Buber 232, 233
Mary Ann Cejka 236
Mary Ritchie Key 240
Masallar 44, 87, 135, 183, 204, 205
Matthew Fox 234, 255
Medyum tarzı sezgiler 143
Meryem Ana'ya Selam" duasında Diane Di Prima 227
mesleki başarılar 58
Mircea Eliade 240
mistik dişilik 97
mizah 20, 31, 185, 218
mutfaktaki adam 126
Müthiş Taklitçi 6, 100, 101, 102

N

Nancy Ann Jones 78, 199, 260
Nor Hall 17, 21, 254

O

Öfke 16, 17, 24, 29, 41, 45, 46, 48, 50, 60, 65, 70, 71, 86, 91, 98, 115, 130, 133, 134, 136, 140, 141, 145, 149, 150, 153, 165, 170, 171, 185, 187, 201, 246, 251
Ölüm 26, 30, 46, 90, 110, 112, 115, 116, 124, 132, 140, 144, 148, 149, 150, 154, 156, 177, 176, 192, 197, 202, 205, 225, 232, 239, 242
Olumlu içsel erkek 60
Onay arama 25, 155
Örümcek Nine 8, 172, 173, 174, 196
Otonomi 57, 84, 85, 92, 93, 104, 113
Otorite 27, 37, 57, 67, 70, 74, 88, 89, 91, 162, 165, 237, 242, 243
Özgürlük 24, 44, 45, 49, 50, 57, 67, 79, 81, 109, 113 124, 115, 222, 224, 232
Özgüven 39, 79, 95, 116, 130, 171, 188, 246

P

Papalık'ın mezar odası 87

Paradoksla yaşama cesareti 33
Patricia Fleming 192
Philip'in İncil'i 241

R

Rhett Kelly 35, 260
Riane Eisler 17, 237
Robert Johnson 91, 92, 255
Rüyada Kutsal Birleşme 226
Rüyalar 19, 31, 33, 96, 112, 126, 134 135, 151, 158, 163, 167, 168, 179, 192, 197, 199, 202, 215, 217, 226, 245

S

Sanat 12, 20, 21, 23, 33, 50, 53, 58, 61, 68, 73, 88, 101, 103, 119, 130, 132, 135, 145, 146, 158, 174, 175, 176, 177, 179, 192, 195, 198, 199, 200, 201, 238, 225, 232, 240, 242, 249,
Şefkat 47, 99, 100, 101, 171, 172, 175, 176, 215, 219, 247
Şefkat ihtiyacı 101
Sezgi 28, 31, 50, 51, 52, 60, 67, 111, 133, 143, 149, 156, 163, 166, 185, 214, 215, 217, 219, 243, 249
Sezgileri görmezden gelme 52
Şifa 19, 21, 24, 56, 124, 129, 149, 150, 154, 171, 180, 185, 187, 192, 193, 196, 197, 203, 213, 224, 225, 226, 241, 248
Şiir Kulübündeki Alkestis 86
Solucan bebek 157, 170
Suçluluk 48, 84, 188
Susan Griffin 17, 51, 203, 204, 259

T

Tanrıça İmgeleri 198, 200
Tanrı 21, 53, 66, 72, 73, 91, 114, 116, 117, 118, 119, 134, 137, 140, 148, 160, 168, 190, 226, 232, 234, 235, 240, 241
Tanrıça 16, 20, 26, 30, 32, 46, 49, 54, 56, 63, 91, 92, 114, 126, 130, 133, 134, 136, 138, 139, 141, 143, 146, 147, 148, 149, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 167, 168, 174, 176, 190, 193, 194, 198, 199, 200, 201, 202, 213, 214, 224, 226, 227, 232, 238, 239, 242, 244
Tanrıça'yla özdeşleşme 54
Tanrıça sembolleri 30
Tatminsizlik 28
Tek ebeveynli aileler 55

Thich Nhat Hanh 172, 233
Thomas'ın İncil'i 240
Topluluk 28, 111, 118, 175, 195, 236, 238, 241, 242, 239

U

Üçlü Tanrıça 242
Uyuyan Güzeli Öpüp Veda Et 183

V

Valeria Bechtol 179
Vivienne Hull 243
Vizyonu ortaya koyabilme cesareti 88

W

Wheelwright 178, 191, 192

Y

Yaratıcı dişil 214
Yaratıcılık 19, 32, 134, 177, 241
yarış 33, 42, 53, 55, 119
yas 29, 70, 123, 136, 140, 141, 148, 149, 155, 170, 175, 192, 216
Yeterlilik 61, 76
Yolculuğun evreleri 25

Young-Eisendrath ve Wiedemann 45, 56
Yvonne Brathwaite Burke 58

Z

Zırhlı Amazon 69